

SLEZSKÉ
ZEMSKÉ
MUZEUM

JAK SE HLEDAJÍ DRUHOVÁLEČNÉ HROBY

ANEB ARCHEOLOGICKÝ PRŮZKUM A MAPOVÁNÍ LOKALIT
2. SVĚTOVÉ VÁLKY V ČESKÉM SLEZSKU

Katalog k výstavě
koncipovaný jako monografie
dané problematiky

JAK SE HLEDAJÍ DRUHOVÁLEČNÉ HROBY

aneb Archeologický průzkum a mapování lokalit
2. světové války v českém Slezsku

Jiří Juchelka – Jana Horáková – Soňa Králová – David Galia – Ondřej Klápa – Tomáš Petr – Marek Piętoń

JAK SE HLEDAJÍ DRUHOVÁLEČNÉ HROBY

aneb Archeologický průzkum a mapování lokalit 2. světové války v českém Slezsku

Autoři

Jiří Juchelka – Jana Horáková – Soňa Králová – David Galia – Ondřej Klápa – Tomáš Petr – Marek Piętoń

Recenzovali

doc. Mgr. Ondřej Chvojka, Ph.D.

Mgr. Milan Rychlý

Průběžné recenze a konzultace dílčích částí projektu v rámci publikací v časopisech, sbornících a knihách:
Časopis Slezského zemského muzea; Slezský sborník, Zprávy památkové péče,
Studia archaeologica Brunensia, Archaeology of Conflicts

Poděkování

RNDr. Hana Eliášová, Ph.D.

(antropologické posudky a především podněty k dalším expertízám)

Mgr. Martina Hollá (analýza textilu)

Mgr. Zuzana Plachká (provedení XRF analýzy a zařízení rentgenové analýzy)

Mjr. Leoš Koutný (umožnění vstupu do armádního prostoru VÚ Háj ve Slezsku)

Monika Prčíková, DiS. (konzervace a fotografická dokumentace nálezů)

Dušan Pála (konzultace)

Marek Slanina (konzultace)

Katalog k výstavě JAK SE HLEDAJÍ DRUHOVÁLEČNÉ HROBY

ANEB ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY 2. SVĚTOVÉ VÁLKY V ČESKÉM SLEZSKU

koncipovaný jako monografie dané problematiky

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Slezské zemské muzeum (DKRVO, MK000100595), interní grantový projekt SZM č. IGS201804/2018.

This work was financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic by institutional financing of long-term conceptual development of the research institution (the Silesian Museum, MK000100595), internal grant of the Silesian Museum IGS201804/2018.

Editor:

PhDr. Jiří Juchelka, Ph.D.

Řešitelský tým projektu:

PhDr. Jiří Juchelka, Ph.D.

Mgr. Soňa Králová

Mgr. Ondřej Klápa

Marek Piętoň

Autorský tým a odborná spolupráce při výstavě:

PhDr. Jiří Juchelka, Ph.D. (autor a garant)

Mgr. Kamila Poláková (spolupráce)

Monika Prčíková, DiS. (spolupráce)

Mgr. Ondřej Klápa (realizace)

Mgr. Tomáš Petr (realizace)

Mgr. David Vahala (spolupráce a realizace)

David Galia (spolupráce)

Marek Piętoň (spoluautor)

Hana Polášová

JAK SE HLEDÁJÍ DRUHOVÁLEČNÉ HROBY

A) STUDIE

I.

Úvod	9
------	---

II.

Nedestruktivní metody výzkumu a identifikace aktivit 2. světové války	11
---	----

III.

Oběti válek – smrt nalezená v krajině	15
---------------------------------------	----

IV.

Kudy šla vojska? – interpretace jejich postupu	43
--	----

V.

Smolkovská tvrz – pyramidové pole 2. světové války	75
--	----

VI.

Slovo na úplný závěr	103
----------------------	-----

B) KATALOG NÁLEZŮ	107
--------------------------	------------

I. ÚVOD

Předložený katalog k výstavě, koncipovaný jako monografie dané problematiky, je výsledkem pětiletého grantového projektu „Krajina – Nedestruktivní archeologicko-historický průzkum a mapování lokalit 2. světové války v českém Slezsku“, jehož nositelem bylo v letech 2019 až 2023 Slezské zemské muzeum, a který vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury.

Opomíjená archeologie aktivit spojených s 2. světovou válkou si v poslední dekádě získává své místo i mezi odbornou veřejností. Snaha o záchranu a výzkum lokalit vztažených k událostem probíhajícím během osvobozeneckých bojů na počátku roku 1945 se pomalu etabluje v širokém spektru vědeckých archeologických odvětví. Výzkum se soustředí především na místa spojená s válečnými událostmi, jejich identifikaci a rekonstrukci procesů, a to na podkladě získaných archeologických pramenů. Jedná se ještě o „zpřítomnělou“ část naší historie, spojenou s doposud žijícími účastníky bojů, která je však již plně archeologizovaná. Pro její detailnější poznání jsou archeologické metody tím pravým prostředkem k získání co nejširšího spektra informací, jež dopomohou k ucelenému poznání naší nedávné minulosti.

Krajina českého Slezska je protkána těmito doklady historických událostí daleko více než jiné části České republiky. Dáno je to především ostravsko-opavskou operací¹, která je mnohými historiky považována za jednu z největších vojenských událostí 2. světové války na našem území. Ofenzíva vojsk Rudé armády začala 10. března 1945 a ukončena byla k 5. květnu 1945. Bojů se zúčastnilo téměř 400 tisíc vojáků na obou stranách a padlo při ní bezmála 24 tisíc Rudarmějců a Čechoslováků a předpokládá se, že až 100 tisíc Němců. Doklady těchto procesů se výrazně podepsaly i do samotného rázu krajiny českého Slezska.

¹ V textu budou volně používány termíny jako ostravská operace či ostravsko-opavská operace; v obou případech se jedná o jednu a tutéž vojenskou akci z roku 1945.

Zapojení nedestruktivních archeologických metod do studia problematiky aktivit 2. světové války v českém Slezsku, je logickým vyústěním širokého spektra snah o jejich ochranu a záchranu a postihnutí dynamiky jejich proměn v čase a prostoru. Metody, které lze při studiu využít, jsou širokého záběru a zahrnují v sobě jak technické aplikace (letecká archeologie, magnetometrie apod.), tak rovněž i přírodovědné disciplíny spojené se studiem konkrétních problémů (antropologie, archeobotanika, archeozoologie apod.).

Všechny tyto postupy lze jednoduše shrnout pod jednu širokou archeologickou disciplínu označenou jako krajinná (prostorová) archeologie.² Tu lze aplikovat jak na makroregiony, tak na relativně malá území. Při výzkumu se dají využít jak striktně nedestruktivní metody, tak kombinované s destruktivními (např. při vyzvedávání ostatků padlých vojáků v místech, kde jsou jejich primární polohy uloženy narušovány vnějšími vlivy).³

V rámci současné praxe ochrany a záchrany archeologických nemovitých a movitých památek v České republice panuje mnoho dohadů, nejasností či nepřesností ve vztahu k tématu jejich aktivní ochrany, a to i vzhledem k zákonným podmínkám daným současnou legislativní normou v podobě Zákona o státní památkové péči 20/1987 Sb. V současnosti, kdy jsou mnohé archeologické lokality vystaveny ničení ze strany tzv. hledačů pokladů, kteří využívají

detektory kovů k drancování těchto lokací, je pro archeologickou obec složité najít relevantní postup v intencích výše zmíněného zákona tak, aby to napomohlo k efektivní ochraně těchto památek.⁴

Dalo by se říci, že nelegální používání detektorů kovů je jedním z nejvýraznějších problémů současné archeologické památkové péče na území České republiky.⁵ Nekontrolovatelná činnost těchto „hledačů pokladů“ poškozuje výpovědní potenciál daných míst, ochuzuje nás o velkou část artefaktní složky a zabraňuje v budoucnu sledovat danou problematiku komplexně.⁶

Metodika, postupy a návody v této práci byly v rámci projektu zaměřeny na aktivní ochranu památek z 2. světové války. Cílem bylo zjistit potenciál nedestruktivních metod při jejich identifikaci a následném mapování, aby bylo možno lépe provádět jejich ochranu. Tato práce rovněž slouží k osvětě laické veřejnosti, která si mnohdy neuvědomuje, že i památky daného charakteru jsou součástí naší historie a jako takové si zaslouží ochranu.

Předložená práce je primárně vědeckým pojednáním o principech a postupech při vyhledávání, identifikaci, zpracovávání a vyhodnocení terénních výsledků archeologického průzkumu pomocí nedestruktivních či částečně destruktivních metod. Ovšem i laická veřejnost zde najde mnoho důležitých informací. Snažili jsme se text koncipovat tak, aby byl

srozumitelný i pro neodborníky a nabídl jim rozšíření znalostí v daném tématu.

A ještě jedno, resp. dvě důležité upozornění. Daná práce představuje primárně výsledky archeologického bádání, nejedná se o práci čistě historického výzkumu, a tudíž v ní uvedené dějinné informace jsou pouze informativního charakteru a mají představit a uvést problematiku v mezích událostí, nikoliv provádět jejich kritický rozbor, či se pokoušet o nový pohled na vývoj v nedávné minulosti. Z tohoto hlediska nebylo nutné při interpretaci událostí z 2. světové války využívat do důsledků všechny primární či sekundární historické zdroje, prameny či práce historiků, neboť toto není cílem ani snahou archeologicky pojatého tématu našeho, ani jakéhokoliv jiného archeologického výzkumu.

Pokud tedy někdo bude postrádat v naší práci konkrétní historický zdroj, vězte, že archeologie není pouhou historickou vědou, nýbrž samostatným oborem, který své informace čerpá výhradně z archeologických pramenů a historická fakta mu slouží jen jako zdroj pomocných informací při bádání nad pro ni klíčovým problémem. Rovněž daná publikace nepředstavuje ucelený a vyčerpávající kompilační přehled všech doposud vydaných či publikovaných prací s tématem zabývajícím se archeologií 2. světové války. To nebylo ani naším cílem. Obsahuje přesně ty odkazy na vědecká pojednání, která jsou k tématu relevantní.

2 Martin GOJDA, *Archeologie krajiny*. Praha 2000.

3 Martin GOJDA – Martin TREFNÝ a kol., *Archeologie krajiny pod Řípem*. Opomíjená archeologie sv. 2. Plzeň 2011, s. 7.

4 Také na nálezy z 2. světové války je pohlíženo v rámci naší doposud platné legislativy (zákon 20/1987 Sb.) jako na každý jiný archeologický nález se všemi s tím spojenými právními důsledky.

5 Srov. Martin KUNA a kol., *Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody a cíle*. Praha 2004, s. 191.

6 Na mysli máme především činnost v terénu, který není využíván pro orné zemědělství. U zemědělsky oraných území, kde potenciální nálezy jsou neustále obráceny a přemísťovány orbou, lze tuto činnost za určitých podmínek akceptovat (např. max. dosah pulzu detektoru do hloubky orby, nekopání do rostlého terénu, tj. podloží, apod.). Více k tématu v Jan HAJŠMAN – Milan ŘEZÁČ – Petr SOKOL – Robert TRNKA, *Příručka amatérského archeologa aneb do mrtvých se nekope*. Praha 2019, s. 143–162.

II. Nedestruktivní metody výzkumu a identifikace aktivit 2. světové války

Nedestruktivních archeologických metod, které jsou v archeologické terénní praxi využívány, je celá řada. V našem projektu mapování lokalit 2. světové války v českém Slezsku jsme využívali především ty, které dopomohly k rychlé a přesné identifikaci jednotlivých archeologických struktur tak, aby výsledná data byla co nejrepresentativnější. Šlo nám rovněž i o potenciál limitů těchto metod při jejich využití v terénu. Zda jsou aplikovatelné obecně, či je lze použít jen na určitý typ průzkumu. Zde představíme ty, které byly v rámci naší terénní práce využívány opakovaně a jejich aplikace v průzkumu se osvědčila.

1. Povrchový průzkum

Povrchový průzkum představuje moderní metodu, jež umožňuje řešit mnohé otázky bez užití destruktivních forem výzkumu. Vhodnost zvolené aplikace této metody v terénu je přímo úměrná i následnému vypovídajícímu potenciálu dosažených výsledků.⁷ Tato metoda rovněž dokáže přinést i nečekané informace, které by destruktivním výzkumem nebylo možno získat. Základním principem je zkoumání stop osídlení pomocí artefaktů a ekofaktů rozptýlených na povrchu terénu.⁸ Prostřednictvím povrchového průzkumu lze rovněž vyhledávat i antropogenní tvary a reliéfy (těžební jámy, mohyly, zaniklé vesnice, pozůstatky válečných konfliktů, válečné hroby apod.).⁹ Jedná se tedy o způsob evidence a dokumentace informací o sídelní historii zájmového území, které jsou v podobě reliéfních útvarů a artefaktů zachovány na povrchu země. K těmto činnostem musíme zařadit i **geoindikační botaniku**, která sleduje změny vegetačního pokryvu způsobené někdejší činností člověka.¹⁰ Jedná se o metodu, která k povrchovému pozorování využívá živé rostliny, jež archeologickou historii plochy odrážejí již jen zprostředkovaně (např. v případě demolovaných staveb je patrný odlišný vegetační pokryv s výskytem vrby, jívky a jasanu apod.).¹¹ Ovšem nemusí to tak být vždy a možný je i přímý, nezprostředkovaný pohled. V případě vyhledávání zaniklých vesnic v důsledku událostí v rámci 2. světové války, které již nejsou na povrchu patrné (došlo k destrukcím staveb, jejich stržení a úplnému zániku), lze využít původní hospodářské porosty k vyhledávání jejich poloh. Metoda byla vyzkoušena při identifikaci dnes již nejasných lokací některých usedlostí v prostoru zaniklé obce *Kerhartice* (dnes obec Jakartovice, okr. Opava). Výskyt původních keřů červeného rybízu (*Ribes rubrum*) či ovocných stromů v zalesněné krajině indikoval původní plochy ovocných sadů či zahrádek konkrétních parcel. Obdobným způsobem lze využít i jiné člověkem pěstované rostliny, keře či stromy, jež jsou u nás považovány za nepůvodní (např. večernice vonná, pravá (*Hesperis matronalis* subsp. *matronalis*), brčál menší (*Vinca minor*), vrbina tečkovaná (*Lysimachia punctata*), šejřík (*Syringa vulgaris*) apod.).¹²

⁷ Martin GOJDA – Martin TREFNÝ a kol., *Archeologie krajiny pod Řípem*, s. 80.

⁸ Martin KUNA a kol., *Nedestruktivní archeologie*, s. 304.

⁹ Tamtéž, s. 237.

¹⁰ Tamtéž, s. 297–303.

¹¹ Tamtéž, s. 298–299.

¹² Tamtéž.

2. Dálkový průzkum

Mezi postupy dálkového průzkumu lze zařadit analýzu družicových snímků (panchromatické snímky, digitální záznam (vícepásmový skener, radar), analýzu kolmých leteckých snímků (panchromatické snímky, digitální záznam snímků (vícepásmový skener, radar), laserové systémy, termovize) a prospekci z nízko letícího média (šikmé panchromatické snímky, video).¹³

Jedná se o jednu z nejmodernějších a nejdynamičtěji se rozvíjejících metod v archeologii. *Cit. Kuna a kol.*¹⁴: „*Letecká archeologie patří k nejdůležitějším způsobům získávání nových archeologických dat. Žádné další metody nepracují v prostoru tak velkém jako ona a neobjevují tolik nových archeologických lokalit a nových typů objektů. Letecká archeologie a dálkový průzkum budou v blízké budoucnosti stále více integrovány do poznávání lidské minulosti a péče o kulturní dědictví.*“ Hlavním cílem letecké archeologie je studium historické krajiny a pozůstatků aktivit člověka v ní. Průzkum krajiny z výšky dopomáhá k identifikaci dosud neevidovaných archeologických památek, slouží k dokumentaci kulturní krajiny a získané informace mohou být použity i pro jiné než archeologické účely (ochrana kulturního dědictví). V čistě teoretické rovině jsou závěry z letecké archeologie využívány k řešení otázek sídelní a krajinné archeologie.¹⁵

V rámci řešení našeho projektu *Krajina*, využívá Slezské zemské mu-

zeum dron vybavený kamerou umístěnou na tříosém stabilizovaném závěsu, s integrovaným digitálním systémem OcuSync pro přenos obrazu a videa s pozičním systémem. Díky tomu mohou být přesně zdokumentována i špatně přístupná místa či situace ve výškách. Dron nám poskytuje jedinečné možnosti pohledu z ptáčích perspektivy a poskytuje tak souvislosti širšího prostorového vidění.

K provádění prací prostřednictvím dronu je nutné mít dle platné legislativy povolení, které vydává Úřad pro civilní letectví. To se vydává po provedení správného řízení podle zákona č. 500/2004 Sb. a podle ust. § 52 leteckého zákona a dle leteckého Předpisu L2 – Pravidel létání. Bez povolení k létání v souladu s § 52 leteckého zákona, není provozovatel dronu oprávněn k provozu letadla ve vzdušném prostoru ČR. Slezské zemské muzeum má povolení k létání letadla bez pilota, a to pro model 4 PRO, poznávací značky OK-X052J (povolení vydáno pod č. j. 9757-19-701; sp. Zn. UAS-1706). K dálkovému průzkumu krajiny a jeho změn lze využít rovněž laserového snímkování povrchu terénu, kde nejvyspělejší technologií je systém LIDAR (Light Direction and Ranging), který je založen na měření laserových impulsů, respektive na délce času, v jehož průběhu se impuls odražený od země vrací zpět do skeneru.¹⁶ Jedná se o způsob zachycení a mapování i velice jemných reliéfů v krajině.¹⁷ Metoda byla aplikována při průzkumu objektů pohraniční, tzv. Benešovy pevnostní linie, při průzkumu

pohraniční pevnostní linie na severním okraji města Opavy v prostoru objektů lehkého opevnění {IV}/2/A-140Z, objektu {IV}/1/A-160Z¹⁸ a pěchotního srubu OP-S 18 „U sádrovce“.¹⁹ Výsledná data, která byla posléze konfrontována s leteckým snímkováním z roku 1954 a současným stavem, odhalila výrazné změny v konfiguraci terénu a celkové podobě vývoje krajiny.

3. Geofyzikální měření

Geofyzikální měření náleží společně s geochemickými analýzami (fosfátová analýza, analýza kovů, lipidů, kyselosti půdy) a detektorovým průzkumem k aplikovaným přírodovědným metodám.²⁰ Primárně se jedná o metodu sloužící ke geologickému průzkumu stavby svrchní části Země. Její principy ovšem využívají i jiné obory (hornictví, životní prostředí, ekologie, astronomie, případně také vojenství, stavebnictví apod.), mezi něž náleží i archeologie. Geofyzika v archeologii se využívá k identifikaci objektů a situací skrytých pod povrchem.²¹ Primárním cílem je prokázání existence předpokládaných archeologických objektů, které jsou ve své transformované a archeologizované podobě skryté pod současným povrchem a které se projevují odlišnými fyzikálními vlastnostmi v podobě magnetického pole nebo měrného odporu odlišného od svého okolního prostředí.²²

Mezi výhody geofyzikálních metod bezesporu patří široká variabilita jejich užití při cíleném průzkumu areálu aktivit (pohřebiště, obytné

¹³ Tamtéž, tab. 1.1.

¹⁴ Tamtéž, s. 49.

¹⁵ Tamtéž, s. 50–51.

¹⁶ Dle Martin KUNA a kol., *Nedestruktivní archeologie*, s. 109.

¹⁷ Více k aplikaci metody v Martin GOJDA – Jan JOHN a kol. *Archeologie a letecké laserové skenování krajiny*. Plzeň 2013.

¹⁸ Oba objekty ŘOP vybudovány v roce 1938.

¹⁹ Objekt vybudován firmou ing. Bohuslava Krýsy z Moravské Ostravy v roce 1937.

²⁰ Srov. Martin KUNA a kol., *Nedestruktivní archeologie*, tab. 1.1.

²¹ Tamtéž, s. 117.

²² Převzato z Petr BAIERL – Ladislav ČAPEK – Josef HLOŽEK – Petr MENŠÍK, *Aplikace nedestruktivních archeologických metod na katedře archeologie v Plzni*. *Antropowebzin* 2/2012, 2012, s. 107–118.

a výrobní areály),²³ či při průzkumu otevřených zemědělských ploch opevněných lokalit²⁴ apod. Metoda měření a výsledné zpracování dat vychází ze zkušeností a zpracovaných postupů, které u nás publikoval R. Křivánek.²⁵ Limitem práce s geofyzikálními přístroji jsou především vnější rušivé elementy, které zkreslují výsledek měření (např. výsledky magnetometrického měření ovlivňují rušivé projevy recentních kovů),²⁶ či podoba terénu, ve kterém práce probíhá (např. zalesněné prostory).²⁷

Slezské zemské muzeum v rámci projektu *Krajina* využívá pro ověření předpokladů existence dnes již zaniklých zdí, chodeb, podzemních prostor či jiných pod povrchem lidským okem nepostřehnutelných situací přístroj Georadar OPERA DUO 2 WHEEL. Používání georadaru řadíme mezi geoelektrické metody. Principem je měření času odražených elektromagnetických vln v různých prostředích. Tímto způsobem radar hledá do hloubky několika

metrů rozhraní prostředí s rozdílnými elektromagnetickými vlastnostmi. Jedno měření radarem zaznamená příčný profil terénu, neukazuje však konkrétní objekty, jako třeba topograf, ale pouze místa většího odrazu, či propouštění paprsků. Můžeme tak najít různé kamenné struktury, základy a dutiny (jeskyně, krypty).

4. Průzkum detektory kovů

Při cíleném vyhledávání movitých archeologických nálezů byl proveden *plošný průzkum detektory kovů*. Tuto metodu řadíme k nedestruktivním²⁸ archeologickým metodám,²⁹ které jsou vedle geofyzikálních měření součástí přírodovědných aplikovaných metod v archeologii.³⁰ V rámci našeho průzkumu byl tento typ prospekce zvolen primárně k vyhledávání kovových předmětů z období 2. světové války.³¹ V lesním prostředí byl aplikován do hloubky lesní hrabanky (tedy do max. 15 cm), na zemědělsky obdělávaných plochách do hloubky orby. Každý nalezený předmět musí být označen svým

vlastním specifickým znakem a místo jeho vyzdvížení ze země je nutné pod tímto identifikačním znakem i přesně geodeticky zaměřit. Data je posléze nutné zpracovat ve vhodném softwaru (Autocad, AllPlan apod.), kdy výsledkem je plán či mapa přinášející přehled o polohách jednotlivých nálezů. Tyto mapové podklady pak slouží pro definování a rozbor prostorových souvislostí, vypovídají o vztahu jednotlivých artefaktů k souvisejícím konstrukcím, prostředí a prostoru. Přinášejí kvantitativní informace o typech jednotlivých předmětů, ale i kvalitativní data vzhledem k jejich účelu (instrumentální, expresivní apod.). Řízený detektorový průzkum je třeba provádět plošně. Na zkoumané ploše je vhodné vytvořit síť či pravidelné úseky, které je nutno pečlivě procházet i několikrát za sebou. Každý, i sebe-menší předmět jakéhokoliv stáří, je odebrán, vložen do příslušného sáčku, označen jedinečným a neopakujícím se znakem. Pod tímto znakem je posléze zaměřeno i místo jeho nálezu.

23 Tamtéž, s. 108.

24 Roman KŘIVÁNEK – Jan MAŘÍK, Nedestruktivní výzkum akropole libického hradiště. *Acta Musei Nationalis Pragae, series A – Historia*, 66/2012/1-2, 2012, s. 68.

25 Srov. Roman KŘIVÁNEK, Possibilities and limitations of surveys by caesium magnetometers in forested terrains of archaeological sites. *Študijné zvesti* 41, 2007, s. 202–204; týž, Příklady využití magnetometrických metod při průzkumech zalesněných archeologických lokalit, in: Vladimír Hašek – Rostislav Nekuda – Matěj Ruttkay eds., *Ve službách archeologie 1/2008*, Brno 2008, s. 70–77; týž, Příklady, možnosti i omezení měření cesiovým magnetometrem Navmag SM-5 na archeologických lokalitách v letech 2007–2008, in: Petr Křišťuf – Pavel Vařeka eds., *Opomíjená archeologie 2007–2008*, Plzeň 2010, s. 172–181.

26 Tomáš KROFTA – Jan ŠNOBL, Nedestruktivní průzkum vrchu Třemšín v Jižních Brdech. *Archeologie ve středních Čechách* 19, 2015, s. 781.

27 Roman KŘIVÁNEK, Possibilities and limitations of surveys by caesium magnetometers in forested terrains of archaeological sites. *Študijné zvesti* 41, 2007, s. 202–204; týž, Příklady využití magnetometrických metod při průzkumech zalesněných archeologických lokalit, in: Vladimír Hašek – Rostislav Nekuda – Matěj Ruttkay eds., *Ve službách archeologie 1/2008*, Brno 2008, s. 70–77.

28 Samotné vyzvedávání nálezu ovšem lze kvalifikovat jako destruktivní archeologickou činnost.

29 Martin KUNA a kol., tab. 1.1.

30 Detektorový průzkum prováděný pod dohledem profesionálních archeologů a při dodržování jasných pravidel dle zákona 20/1987 Sb. je považován také za preventivní archeologický průzkum. Neutěšený stav památek nedovoluje profesionálním archeologům nic jiného než přistoupit k jejich aktivní preventivní ochraně. S ohledem na moderní tendence současné archeologie, kdy se klade důraz na co nejširší uchovávání památek a archeologických situací na místě jejich původního uložení, je pro archeology nezbytné při těchto preventivních akcích využít v co nejširší škále postupy a metodiky nedestruktivních výzkumů, které jsou společně s preventivním výzkumem detektory kovů zatím jediným spolehlivým a účinným zdrojem ochrany. Ve své podstatě jsou tyto archeologické preventivní akce považovány za *vynucený výzkum*, a to vynucený nelegální činností, kdy aplikaci těchto metod lze využít jen na malou část lokalit, a to především těch, které jsou soustavně ohrožovány.

31 Více k metodě a její legální aplikaci v Martin KUNA a kol., s. 185–193.

APLIKACE METOD V TERÉNU
ANEB PO STOPÁCH
OSTRAVSKO-OPAVSKÉ OPERACE –
ZTRACENÉ A ZNOVU NALEZENÉ

OBĚTI VÁLEK – SMRT NALEZENÁ V KRAJINĚ

Území mezi Ostravou a Opavou se na sklonku 2. světové války stalo svědkem dramatických bojů, které byly součástí větší vojenské akce označované dříve pojmem ostravská, dnes ostravsko-opavská operace. Střet dvou nepřátelských stran, které se utkaly o Ostravu a jeho průmyslové a těžební okolí, za sebou zanechal mnoho mrtvých. Na Německé straně se hovoří o 75 až 100 tisících padlých či vyřazených z boje, na straně osvoboditelů až o 24 tisících obětí. Velká část padlých na obou stranách nebyla nikdy pohřbena. V rámci poválečných sanací prostorů bojů byla mnohá těla ponechána na místě v jámách, kráterech či okopech a jen překryta hlínou z okolí. Mnohá těla jsou tak rozeseta v krajině, která je dnes obhospodařovaná jako zemědělská pole, kde v důsledku orby dochází k jejich postupnému ničení. Ani situace v zalesněném prostředí nejsou uchráněny degradací, a to především v důsledku nelegálních detektorových prospekcií realizovaných tzv. hledači pokladů.

Situace s nálezy ostatků vojáků jsou nedílnou součástí naší nedávné historie. V rámci platné legislativy i ony podléhají zákonu o ochraně a je na ně pohlíženo naprosto stejně jako na každý jiný archeologický nález. Pokud dochází z jakéhokoliv důvodu k jejich ničení, je nutné přistoupit k aktivní ochraně. Jinou kategorií nálezů představují evidované a zákonem chráněné válečné hroby. U těchto hrozb při jejich neoprávněném otevření či exhumaci pokuta dle zákona č. 256/2001 Sb. až do výše 100 000 Kč u fyzické a až do výše 200 000 Kč u právnické osoby. V případech, které nesplňují charakteristiku válečných hrobů, platí zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, kdy je na oběti světové války pohlíženo jako na kategorii archeologických nálezů. Manipulace s takovými nálezy musí probíhat v režimu, který vychází z praxe archeologického výzkumu a současně i válečné hroby je možno v rámci platné legislativy považovat za objekty archeologického charakteru.³² Pokud tedy k náhodnému nálezu dojde, musí být o tomto učiněno oznámení Archeologickému ústavu AV ČR či nejbližšímu muzeu, kteří učiní na nalezišti všechna opatření potřebná pro jejich záchranu.

V rámci projektu „*Krajina – Mapování lokalit 2. světové války v českém Slezsku na podkladě archeologicko-historického výzkumu*“, jehož nositelem bylo v letech 2019–2023 Slezské zemské muzeum, byly v prostoru mezi Opavou a Ostravou registrovány ostatky padlých vojáků z obou stran válečného konfliktu. V drtivé většině se jednalo o situace narušené činností nelegálních detektorářů či vlivem zemědělské činnosti (Bobrovníky, Dobroslavice). Situace v Ostravě-Vyškovcích byla mapována v důsledku stavební činnosti.³³

³² Více v Jan FROLÍK – Imrich VETRÁK – Tomáš KOTRLÝ – Petr BRESTOVANSKÝ, Metodická pomůcka. Zásady průzkumu lidských statků v terénu, Praha 2018.

³³ Všechny akce proběhly v rámci Zákona 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Cílem těchto terénních výzkumů bylo prostřednictvím archeologických metod prozkoumat jednotlivé narušené situace. K jejich devastaci, jak již jsme výše předdeslali, došlo vlivem eroze, zemědělské činnosti či nelegálních výkopů. Především během posledně zmiňovaných činností bylo mnoho klíčových informací nenávratně zničeno a z nálezových celků byly odcizeny i mnohé informačně přínosné předměty (např. vojenské identifikační známky, vojenské přilby). Důležitost výzkumu kompletního celku není nutné zdůrazňovat. Jakékoliv jeho narušení, ať již záměrné, v dobrém úmyslu či neúmyslné, vede k ochuzení pramenů základny a následné redukci rekonstruovaných situací, které jsou již tak znatelně ochuzeny přirozeným vlivem transformací v průběhu procesu archeologizace.³⁴ Naší snahou bylo již v průběhu preparace kosterních pozůstatků vytěžit maximální možný počet dochovaných a archeologizovaných informací.³⁵ Pro tento účel byla vytvořena a přímo v terénu ověřena metoda založená na pečlivém průzkumu místa nálezů a záznamu jednotlivých nálezů do připravených formulářů, a to již od úrovně nenarušeného zásypu jámy či prostředí, ve kterém byl jediný deponován.

V rámci výzkumu situace H2 Bobrovníky a H1, H2, H3 a H4 Dobroslavice³⁶ byla vytvořena pravoúhlá síť 10x10 cm z uměle nastavených vrstev v mocnosti cca 10 cm (jednotka jednoho půlryče³⁷). Každá takto odebraná vrstva byla pečlivě prozkoumá-

na a polohy jednotlivých nálezů byly zaznamenány do čtvercové sítě předem připravených formulářů (obr. 8, 14, 20, 23, 27). Postupovalo se od povrchu až k místu kosterních ostatků. Všechny nálezy byly označeny svým identifikačním číslem a spolu se zápisem tvoří jednoznačně definovanou nálezovou jednotku.

Zkoumané situace byly zaměřeny přístrojem GeoMAX Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG. Jedná se o nejmodernější technologii měření, přístroj má 555 kanálů pro přijímání signálu všech družicových systémů a všech jejich frekvencí (včetně těch nově budovaných), rychlost 5 Hz při aktualizaci polohy, s integrovanou libelou a kompasem pro rychlé a spolehlivé měření RTK i se skloněnou výtyčkou. Poskytuje přesné výškové a polohové zaměření bodů a objektů, jejich zanesení do terénní dokumentace, případně do mapy. Výsledkem jednotlivých měření je mapa prostorových souvislostí, která dopomůže při rekonstrukci vojenských operací, postupu vojsk, polohy jednotek, okopů a míst s ostatky vojáků apod.

Pokud nebyla poloha těla při započítání odebrání vrstev jednoznačně identifikována (např. z důvodu velkého narušení konkrétních partií kostry vlivem nelegálního výkopu, který narušil celou situaci a při kterém byla i část kostry zničena a neopouštěna na původním místě), byl použit při identifikaci polohy pohřbeného jedince přístroj Georadar OPERA DUO 2 WHEEL.³⁸ K finální dokumentaci objektů v terénu,

provedení jejich fotogrammetrického zaměření, digitálního záznamu, archivaci a evidenci, zjištění proporcí a rozměrů bylo provedeno snímkováním pomocí bezpilotního systému, pozemního vrtulníku (dronu) DJI PHANTOM 4 PRO+. Všechna v terénu získaná data byla posléze generována prostřednictvím Softwaru Allplan Linear 2020. Jedním z mnoha výstupů je velmi přesná prostorová mapa jednotlivých nálezových situací v konfrontaci s polohou a distribucí nálezů pocházejících z archeologických výzkumů.

Tímto způsobem jsme schopni identifikovat, popsat a následně vyhodnotit prostorové souvislosti jednotlivých nálezů, pohřbených těl apod. ve vztahu k sobě navzájem i k danému prostředí a dopomoci tak k lepšímu pochopení dynamiky historických procesů.

Historické souvislosti vztažené ke katastrům Bobrovníků, Dobroslavic a Vyškovic

Práce přináší především závěry přírodovědných, technických a archeologických analýz, ovšem nutné je nastínit i historický obraz doby a důvody, které vedly k deponování těl v místě jejich vyzdvížení. Důvodem jsou samozřejmě válečné události spojené s osvobozujícími boji o Ostravu. Nebudeme zde rozebírat krok za krokem všechny procesy bojů, ovšem historický obraz a zasažení do kontextu je rovněž velice důležité, proto si celý proces alespoň částečně připomeneme a zmíníme

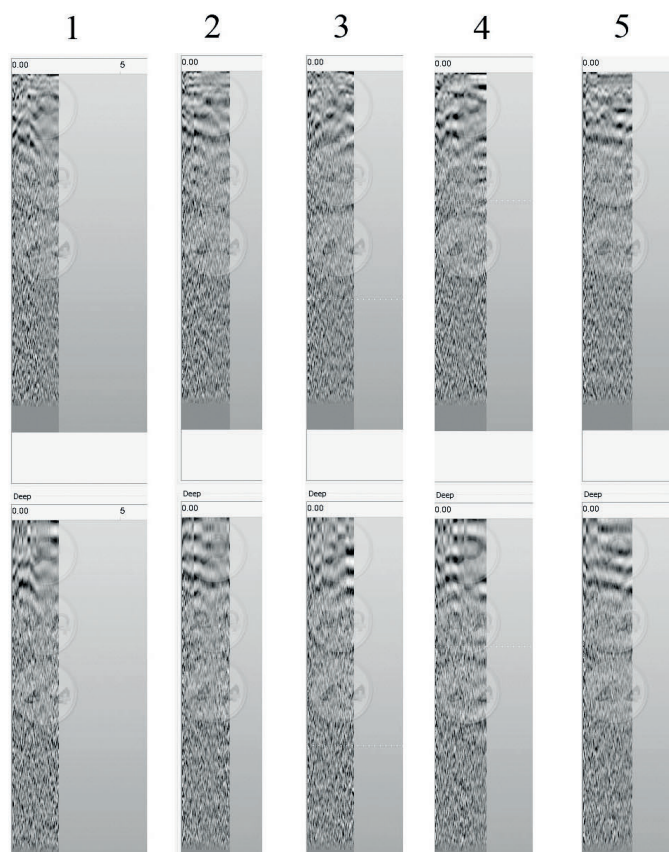
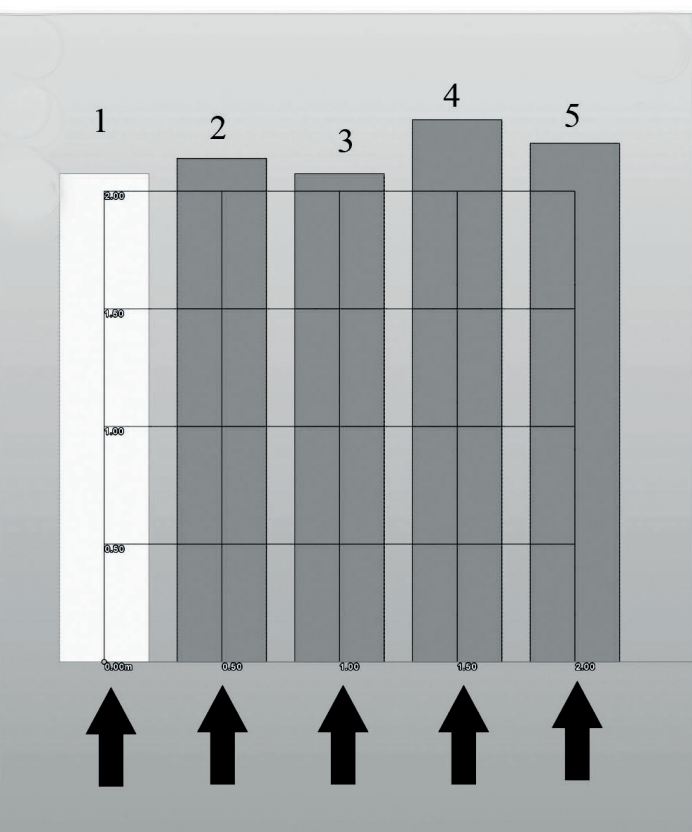
³⁴ Evžen NEUSTUPNÝ, *Metoda archeologie*, Plzeň 2007.

³⁵ Více k problematice výzkumu válečných hrobů v Jindřich NENUTIL – Michal RAK, *Exhumace obětí II. světové války – předpoklady, východiska, výzkum*. 1. vyd. Plzeň, Západočeská univerzita, 2011.

³⁶ Situace H1 Bobrovníky byla již natolik narušena nelegálním detektorářským zásahem, že došlo k vyzvednutí nálezů i koster přímo.

³⁷ Jedná se o mechanickou jednotku zmiňovanou např. v práci Jan MALINA, *Archeologie včera a dnes* aneb Mají archeologové šedé hmoty více za nehty než za ušima?, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích 1981.

³⁸ Používání georadaru řadíme mezi geoelektrické metody. Principem je měření času odražených elektromagnetických vln v různých prostředích. Tímto způsobem radar hledá do hloubky několika metrů rozhraní prostředí s rozdílnými elektromagnetickými vlastnostmi. Jedno měření radarem zaznamená příčný profil terénu, neukazuje však konkrétní objekty, jako třeba tomograf, ale jenom místa většího odrazu, či propouštění paprsků. Díky tomuto přístroji byla u H1 Dobroslavice určena přesná poloha těla a výzkum tak byl cílený (obr. 1).

Obr. 1. Dobroslavice, situace H1. Výsledky průzkumu georadarem
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor Jiří Juchelka).

i klíčové události na katastrech obcí Dobroslavice, Bobrovníky a Vyškovice.³⁹ Osvobození zmiňovaných tří obcí proběhlo v rámci ostravsko-opavské operace. Zhruba ji lze rozdělit na tři fáze, přičemž třetí se ještě dále dělí na tři dílčí úseky (osvobození Hrabyně, osvobození Moravské Ostravy a samotné ukončení operace k 5. květnu roku 1945).

Začátek operace se datuje k 10. březnu 1945. Cílem byla koordinace činnosti na Slovensku působícího 2. ukrajinského frontu a 4. ukrajinského frontu s následným uzavřením Moravy a zničením 1. tankové armády. První fáze operace však skončila neúspěchem, pod který se podepsalo špatné počasí, nezpůsobilý terén na konci zimy a rovněž i německé zpravodajské služ-

by, které již 5. března zaznamenaly přesun a koordinaci osvobozujících vojsk. Německé šiky se nepodařilo po osmi dnech prolomit, a proto 17. března nařídil generál Petrov útok zastavit. Došlo k přepracování vedení útoku na všech pozicích a dne 24. března byla zahájena druhá fáze. Ovšem již 26. března byl odvolán dosavadní velitel Petrov a nahrazen Andrejem Ivanovičem Jeremenkem.

Dne 21. března byly 60. armádou (1. ukrajinský front) osvobozeny první obce v českém Slezsku v prostoru dnešního Osoblažska, a to Mutějovice (dnes Matějovice) a Fulštejn (dnes Bohušov). Osoblaha byla jako první město na území současné České republiky osvobozena o den později. Mezi 7.-14. dubnem 1945 generální štáb Rudé armády znovu

přehodnotil plán útoku ve směru na Ostravu. Pro třetí fázi ostravsko-opavské operace, která začala 15. dubna 1945, byl 4. ukrajinský front posílen o 60. armádu gen. P. Kuročkina.

V ranních hodinách 15. dubna byla ve směru od Ratiboře zahájena mohutná dělostřelecká příprava, po níž vojska vrazila do útoku. Vojska 60. armády měla za cíl vést osvobozovací boje směrem na Opavu, vojska 38. armády pak měla jít jihovýchodním směrem na Ostravu. V rámci tohoto armádního svazku bojovala také 1. čs. samostatná tanková brigáda, jejíž vojáci 15. dubna v 10.30 hodin v prostoru obce Sudice jako první Čechoslováci vstoupili na území vlasti.

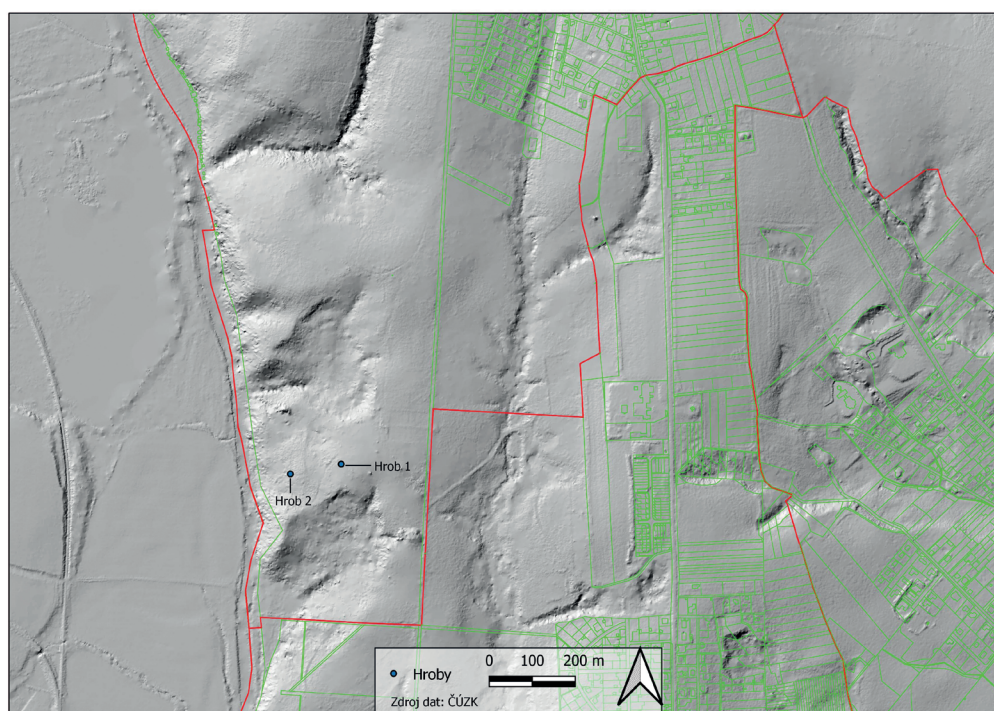
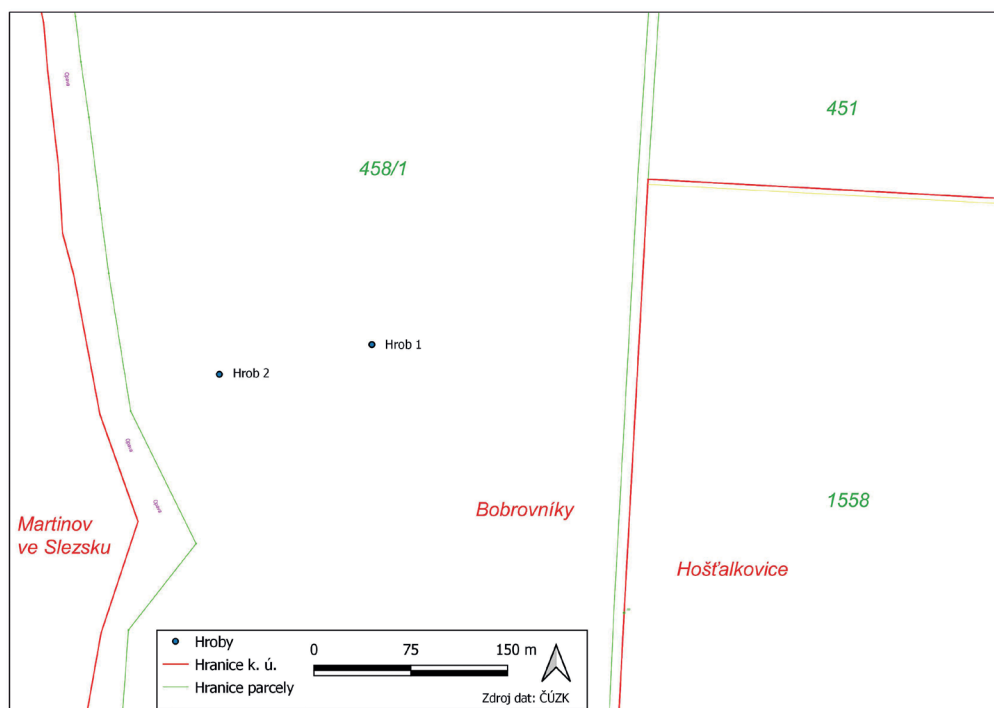
³⁹ Byly využity především tyto práce: Emil VÁVROVSKÝ, Z osvobozovacích bojů Rudé armády na Opavsku, in: A. GROBELNÝ – B. SOBOTÍK (edd.), Opava. Sborník k 10. výročí osvobození města, Opava 1956, s. 259–270; Rudolf ŽÁČEK, Dějiny Slezska v datech, Praha 2004; František ŠVÁBENICKÝ a kol., Troppau 1945, Opava v roce nula, Opava 2016.

20. dubna 1945 obdrželi příslušníci 637. sestavy bitevního letectvého pluku, pilot podporučík Ivan Pavlovič Kiotov a střelec Nikolaj Alexandrovič Komlev, rozkaz, aby zničili německá seskupení v prostoru Dobroslavic, Děhylova a Plesné a pomohli tak v postupu Rudé armády.

Strategickým prostorem pro vedení útoku se stala oblast mezi obcemi Kravaře, Štítina, Mokré Lazce, které byly osvobozeny z velké části dne 20. dubna. Cestu k Ostravě však přehradila jednotka 4. Gebirgsdivision, která silně bránila linii Hrabyně – Smolkov.⁴⁰ Boje o Hrabyni mezi 21. až 27. dubnem roku 1945 patřily k nejtvrdějším střetům ostravsko-opavské operace a padlo během nich celkem 280 sovětských vojáků.⁴¹ Snahou bylo dobýt strategický a dobře hájený hřeben ovládající přístup od Opavy k Ostravě. Již se dostáváme ke klíčovému události, které úzce souvisí s nálezem vojáků na katastru Bobrovníků a Dobroslavic.

Po dobytí Hrabyně byla cesta k Ostravě otevřená, ale i přesto nějakou dobu trvalo osvobozujícím vojskům, než se 28. dubna dostaly k brodu přes řeku Odru u Zábřehu nad Odrou, v místě zvaném „U Korýtka“. Po dobu těchto tří dnů postupovalo vojsko směrem na východ a v rámci postupu došlo i k bojům a lokálním potyčkám v prostoru Dobroslavic a Bobrovníků. Dne 28. dubna dobyla 1. gardová armáda město Hlučín. Týž den její střelecký sbor posílil lehký horský střelecký sbor generálmajora G. A. Žukova. Soustředěným útokem dosáhly večer osvobozené síly části obcí Hošťákovice, Bobrovníků a jižní části Petřkovic.

Ve stejné době 1. gardová armáda postoupila až k Bohumínu. Během osvobozujících bojů byla zničena

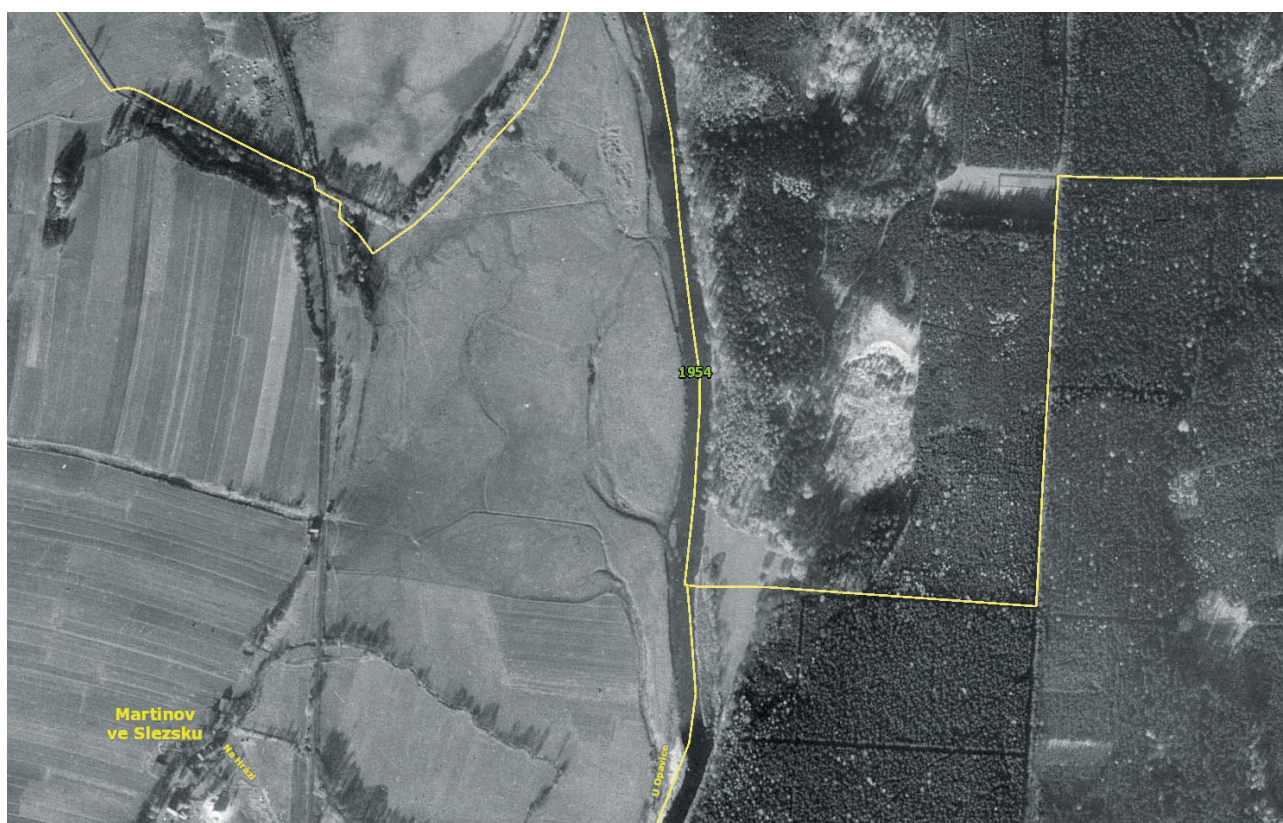
Obr. 2. Bobrovníky, poloha zkoumaných situací H1 a H2 na různých typech mapových podkladů (zdroj online z 15. 2. 2021 dostupné na <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/> a <https://ags.cuzk.cz/>).

velká část obce Dobroslavice, zatímco válečné běsnění se Bobrovníků dotklo jen okrajově. Sovětské vojsko

posléze postupovalo od Dobroslavic na Pustkovec. 29. dubna 1945 se Rudá armáda za účasti česko-

⁴⁰ K událostem u tvrze ve Smolkově viz Jiří JUCHELKA – Marek PIĘTOŃ, Archeologické mapování lokalit 2. světové války v okrese Opava na příkladu tvrze Smolkov: užití nedestruktivních archeologických metod při výzkumu polních opevňovacích prvků, *Studia archaeologica Brunensia*, 2019, roč. 24, č. 1, s. 113–140.

⁴¹ Jedná se o údaj oficiálně uváděný, padlých mohlo být daleko více.

Obr. 3. Bobrovníky, situace v roce 1954 (zdroj online z 15. 2. 2021 dostupné na <https://geoportal.gov.cz>).

slovenských tanků dostala k Vyškovicím, kde němečtí vojáci bránili pozice ještě 1. května. Vyškovice byly válečnými událostmi těžce poškozeny.

První oběť bojů v obci padla již 27. dubna, ovšem boje vyvrcholily k 29. dubnu 1945. 30. dubna obsadily německé oddíly přesunutě z Koblova domy na okraji vesnice.⁴² Německá armáda kladla v místě ještě houževnatý odpor 1. května, kdy se snažila zdržet postup osvobozeneců vojsk 38. armády silnou dělostřeleckou a minometnou palbou.

ZKOUMANÉ LOKALITY:

1. Katastr obce Bobrovníků (okr. Opava)

V prostoru nad řekou Opavou, na výrazném prudkém svahu padajícím k východu, byly zkoumány dvě detektoráři narušené situace ozna-

čené jako hrob 1 (H1) a hrob 2 (H2), (obr. 2). Místa nálezů se nacházela v nadmořské výšce 255 m a 269 m. V dnešní době je prostor pokryt hustým lesem tvořeným mladými smrky (v okolí H1) či ještě nevzrostlými listnatými stromy (v okolí H2). Ovšem ještě v roce 1954 se v místě nacházela rozsáhlá mýtina (obr. 3). Ostatky vojáků byly s největší pravděpodobností pohřbeny do původních lehkých polních opevňovacích prvků (okopy, zákopy, kryty), které zde byly vyhloubeny, aby chránily prostor před postupem vojsk Rudé armády nížinou západně od toku řeky Opavy. Obě situace byly narušeny nelegální činností tzv. hledačů pokladů a pracovníci Oddělení archeologie Slezského zemského muzea na ně byli upozorněni místními občany.

Kostry všech vyzvednutých jedinců vykazovaly znaky postmortálního poškození způsobeného tafonomickými faktory půdního prostředí

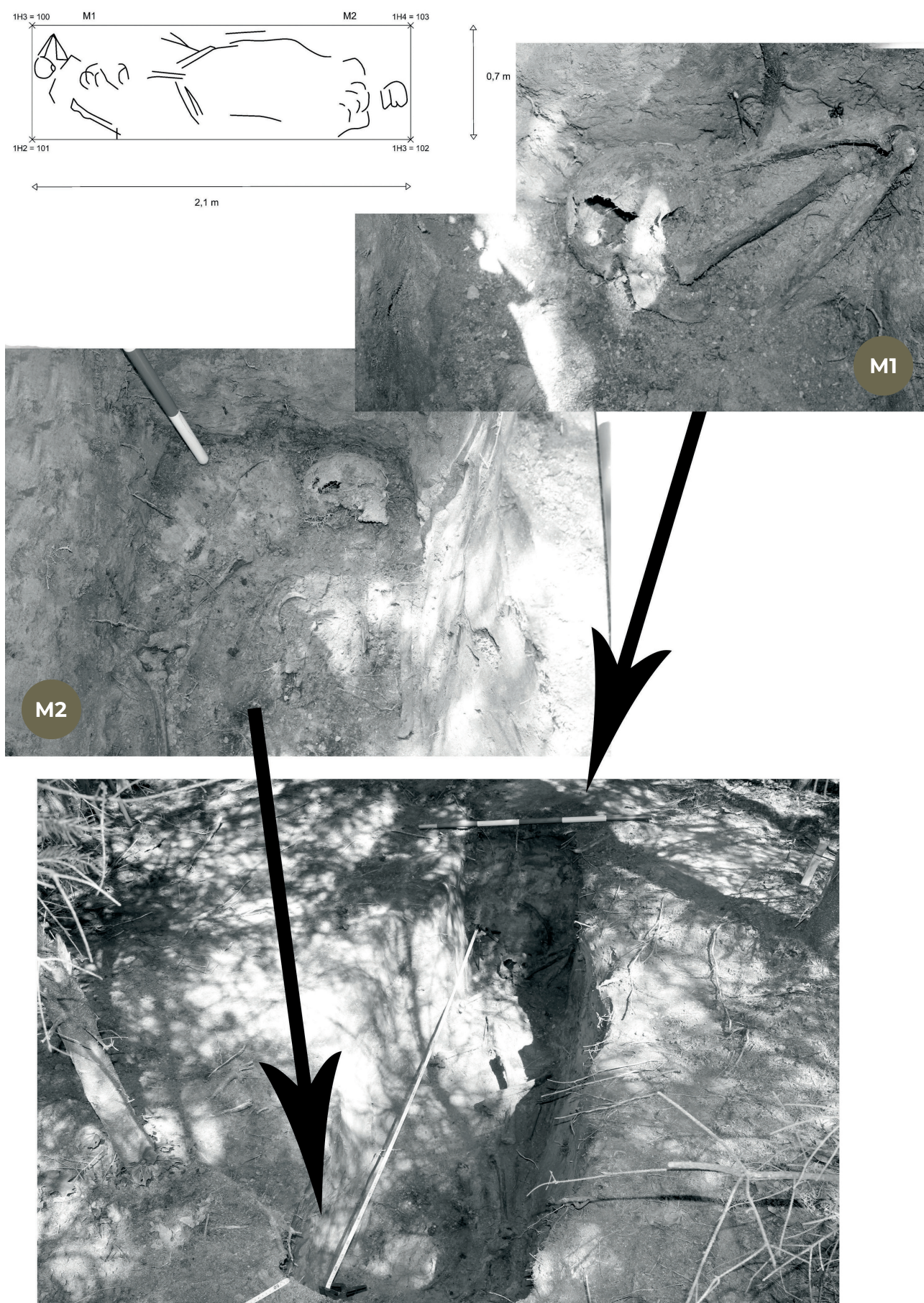
(např. exfoliace, destrukce kompakty, obnažení spongiózy, fragmentace), které je v místě tvořeno kambizemí mesobazickou, která kryje podklad složený z břidlice, prachovce a droby.

1.1. Bobrovníky H1

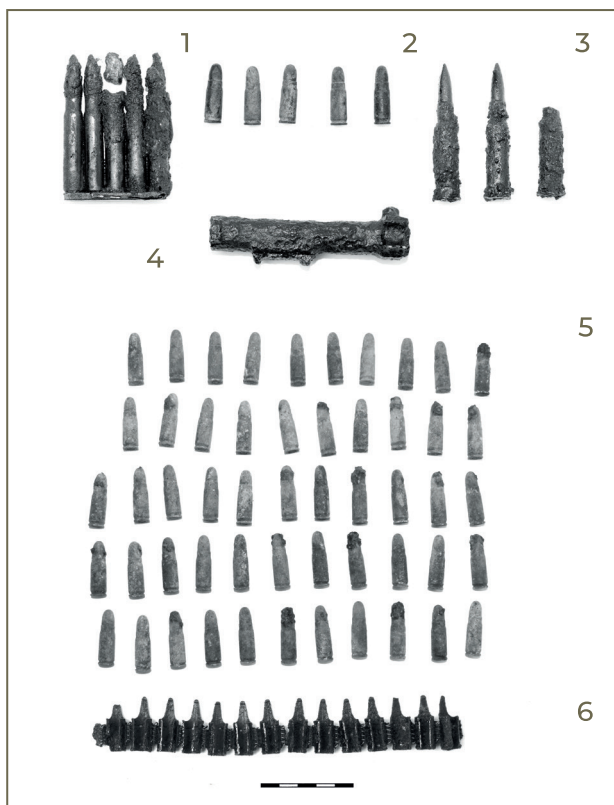
Okolnosti: Pracovníci Oddělení archeologie Slezského zemského muzea byli místními občany upozorněni na ničení kosterních pozůstatků následkem činnosti nelegálních detektorových prospekcií na katastru obce.

Popis: Zkoumaná situace byla silně poškozena nelegální činností. Místo bylo již dříve narušeno vkopem a svrchní vrstvy byly odebrány a vytěžený materiál byl posléze použit pro opětovné zakrytí. Tím došlo k promíchání jednotlivých horizontů a znemožněn byl postup preparací spojený s odborným odbíráním

⁴² Dle Petr LEXA PŘENDÍK, Ostrava-Jih v časech 2. světové války. Dějiny – kroniky – vzpomínky – fotografie. Ostrava – Poruba 2020.

Obr. 4. Bobrovníky, zkoumaná situace H1
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka, kresba: Soňa Králová).

Obr. 5. Bobrovníky, nálezy z celku H1 (popis uveden v KATALOG 1), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

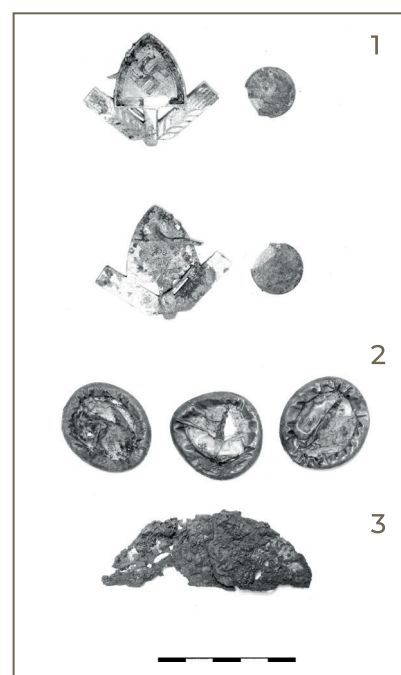

Obr. 6. Bobrovníky, nálezy z celku H1 (popis uveden v KATALOG 1), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

jednotlivých vrstev. Přikročeno tedy bylo k mechanickému odstranění výplně jámy a k vybrání předmětů, které se již nenacházely na místě svého původního uložení. Teprve na úrovni kosterních nálezů bylo možno některé předměty identifikovat s jejich původní polohou (v KATALOGU 1 označeny buď M1 či M2 v poznámce). Situace, ve které byly kosterní pozůstatky nalezeny, pravděpodobně představovala součást původního terénního obranného systému v podobě vojenského okopu. Na dně jámy, která ve svažitém terénu dosahovala bezmála 80 cm, se nacházely kostry dvou jedinců s končetinami směřujícími k sobě. Pro lepší identifikaci nálezů a pro účely antropologické analýzy byla poloha obou těl označena jako M1 a M2 (obr. 4).

Nálezy: S ohledem na narušení zkoumané situace je dosti pravděpodobné, že získané nálezy tvoří pouze část původního souboru

(KATALOG 1). Z militarií je především nutné zmínit nábojnice či náboje náležící ke zbraním Rudé armády, jedná se o ráže 7,62 x 54 mm R a 7,62 x 25 mm Tokarev (obr. 5:2, 5). Z německých jsou zastoupeny náboje ráže 7,92 x 57 mm Mauser (obr. 5:1) a nábojový pás do kulometu MG 34⁴³ (obr. 5:6). Zastoupena je rovněž část hlavně blíže neurčené střelné zbraně (možná kulomet MG?), (obr. 5:4). Ze součástí výstroje se dochovaly zbytky uniforem ve formě části kožených řemínků a provázků, kovových knoflíků, tzv. kropenáčů, ale i plastových knoflíků z kalhot či rukávů (obr. 6). Dochovaly se i zbytky látek a tkanin z rukavic, části zateplovacích filců a kování z podbití bot. V rámci zkoumané situace byly nalezeny i zbytky vojenské identifikační známky náležící pravděpodobně jedinci M2 (obr. 7:3). Předmět byl silně poškozen a informace nebyly čitelné. Znamka tedy byla podrobena RTC analýze na Slezské univerzitě v Opavě.

Obr. 7. Bobrovníky, nálezy z celku H1 (popis uveden v KATALOG 1), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

⁴³ Nebo také MG 42.

2H3 10 2H4

2H2 40 2H1

50

60

70

80

90

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11+12

13+14

15

16

17

18

19

20+19

21+17

22+23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35+34

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

Obr. 8. Bobrovníky, formulář terénního zápisu zkoumaného celku H2
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, terénní kresba Jiří Juchelka, digitalizace Tomáš Petr).

Bohužel ani na jejím podkladě se nepodařilo identifikovat bližší informace. Z osobních věcí uvedme tři nepoužité kondomy (obr. 7:2). Jedná se o typ podobný těm dnešním, které se na trhu objevily po roce 1940, tedy v době druhé světové války, kdy je na našem území používali hlavně němečtí vojáci. Jednalo se o latexové kondomy, které se z tohoto materiálu začaly vyrábět dva roky po ukončení první světové války. Vojáci je během druhé světové války obdrželi od svých nadřízených. Jednalo se o preventivní záležitost, která měla zabránit šíření syfilidy.

K osobním věcem můžeme přiřadit rovněž odznak Říšské pracovní služby (německy Reichsarbeitsdienst–RAD), (obr. 7:1 vlevo). Jedná se o odznak mužské pracovní služby charakteristický rýčem otočeným vzhůru a dole doplněný dvěma klasy. Členy RAD byli muži ve věku 18–20 let, kteří po půlroční službě nastoupili vojenskou službu u Wehrmachtu. V rámci situace se našlo i několik mincí, především německých pfennigů (obr. 7:1 vpravo).

Příslušnost: Oba jedinci náležejí k ozbrojeným silám Velkoněmecké říše (nalezena jedna vojenská identifikační známka).

Antropologie:⁴⁴ Na podkladě antropologické analýzy lze potvrdit přítomnost dvou jedinců mužského pohlaví ve věku od 16 do 22 let, výšky kolem 171 cm.

U jedince M2 byla zjištěna přítomnost bílých výplní u tří zubů (č. 16, 36 a 45). Analýzou vzorků bylo zjištěno, že zuby byly ošetřeny cementovými výplněmi. U jedince M1 byly zjištěny dvě výplně na zubech č. 16 a 46.

Analýza prokázala ve výplních přítomnost rtuti, stříbra, cínu a mědi. Složení výplní odpovídá amalgámu. Na přítomnost zranění a příčin smrti

Obr. 9. Bobrovníky, fotografická dokumentace zkoumaného celku H2 (zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka).

ti nelze na podkladě dochovaných kosterních pozůstatků říci nic konkrétního. Otvor v lebce jedince M1 by mohl naznačovat primárně střelné poranění a následné zvětšení otvoru mohlo být způsobeno vlivem diagenetických vlivů prostředí. Otvor u jedince M2 mohl vzniknout perimortálně a následně po smrti vlivem destruktivních faktorů prostředí.

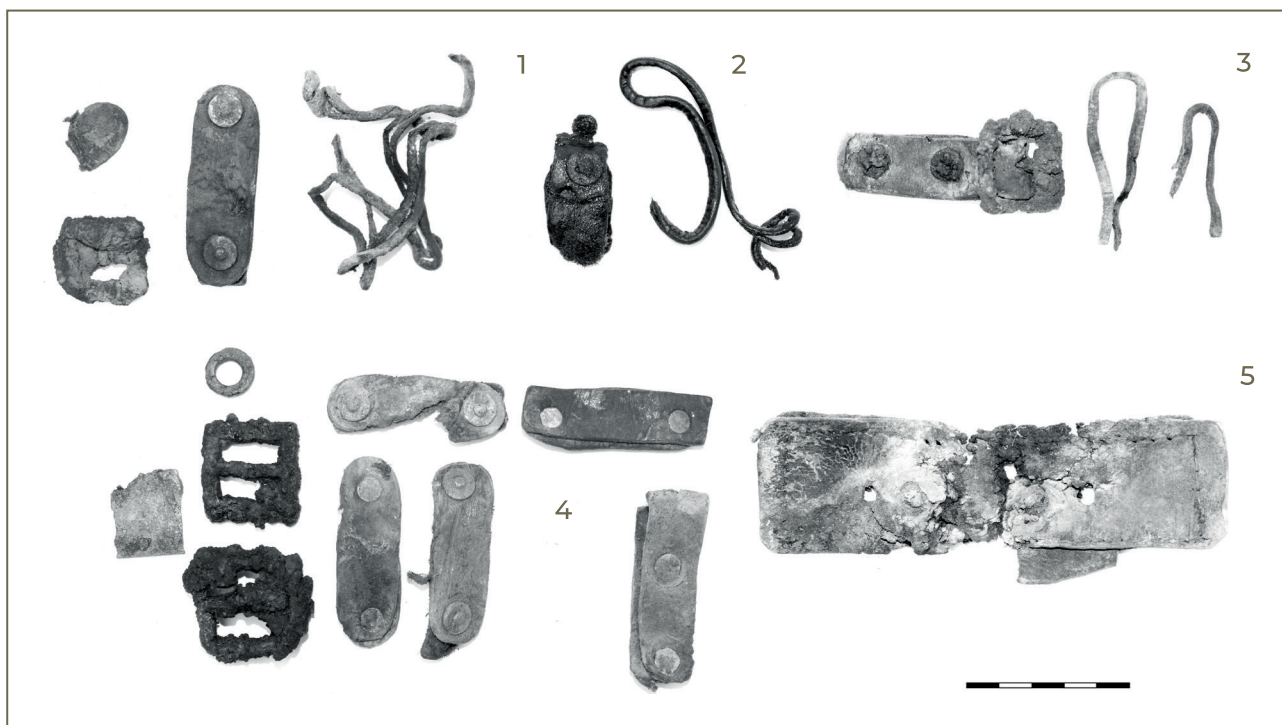
Balistika:⁴⁵ Speciální balistické expertize byly podrobeny 4 kusy různých kovových částí (náboj, nábojnice, střela a kovový fragment

z nábojnice). Jednalo se o:

- a) 1 ks vystřelené ocelové, puškové silně zkorodované, neúplné nábojnice ráže 7,62x54mm R.
- b) 1 ks nevystřeleného ostrého náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev, s dnovou signaturou „38 44“. Dle dnové signatury se jedná o náboj, který v roce 1944 vyrobil Jurjuzaňskij mechanický zavod Jurjuzaň.
- c) 1 ks pistolové střely patrně z náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev.

⁴⁴ Odborné vyjádření provedla RNDr. Hana Eliášová, Ph.D.

⁴⁵ Odborné vyjádření provedl pplk. Ing. David Ryšavý.

Obr. 10. Bobrovníky, nálezy z celku H2 (popis uveden v KATALOG 2)
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor Jiří Juchelka).

S ohledem na její značnou korozi se nepodařilo jednoznačně stanovit, zdali se jedná o vystřelenou či nevystřelenou střelu.

d) 1 ks střední části těla ocelové puškové nábojnice blíže neurčené ráže.

1. 2. Bobrovníky H2

Okolnosti: Pracovníci Oddělení archeologie Slezského zemského muzea byli místními občany upozorněni na ničení kosterních pozůstatků následkem činnosti nelegálních detektorových prospekcií na katastru obce.

Popis: Celek byl silně znehodnocen v severních partiích neodborným výkopem, který narušil část nálezových okolností. I přesto zůstala jeho větší plocha nepoškozena, a proto bylo možno jednotlivé vrstvy odebírat postupně. Zvolen byl horizont 10 cm a každý nalezený předmět byl přesně polohově zaznačen do připraveného formuláře (obr. 8). Lebka se začala objevovat již v hloubce 50 cm a lze před-

pokládat, že s ní bylo manipulováno v rámci nelegálního výkopu. V hloubce 70 cm od povrchu výrazně svažitého terénu se pak nacházely další kosterní pozůstatky (obr. 9).

Nebožtík byl položen pravděpodobně do původního terénního okopu či zákopu, vyloučit nelze ani kráter po výbuchu (dokládaly by to nálezy střepin v okolí). Kostra nebyla kompletní (viz antropologie níže). Situace působila dojmem, že tělo, či pouze jeho části, bylo na místo doneseno v celtě, což dokládá velké množství řemínků, přezek a tkaniny, a posléze překryto hlínou. K úmrtí mohlo dojít pravděpodobně vlivem přímého střetu s výbuchem, možná nášlapnou minou, což dokládá nález kuličky z miny, antropologický rozbor i fakt, že na kostech holeně byla analýzami umělé materiálu⁴⁶ prokázána přítomnost manganu nebo manganu spolu s železem.

Nálezy: Při prvním pohledu na přehled nalezených artefaktů za-

ujme výrazná absence militarií (KATALOG 2). Nachází se zde jeden spíše neprůkazný spodek nábojnice (předmět č. 38) a dva náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev (předměty č. 39 a 51), které za druhé světové války používala Rudá armáda v samopalech (mezi nejznámější patří např. PPŠ-41 „Špagin“; PPS-43 „Sudajev“) nebo v samonabíjecích pistolích typu Tokarev (TT-30; TT-33). S možnou příčinou smrti a rovněž s pravděpodobným vysvětlením fragmentárnosti kostry by mohl souviset nález kuličky z nášlapné miny (předmět č. 6), která se však nacházela relativně vysoko v rámci horizontu 30 cm, ovšem zase v místech, které byly narušeny nelegálním výkopem (kulička se tak mohla dostat do sekundární pozice a neodpovídala by tak místu svého primárního uložení).

Na přítomnost celt v rámci zkoumaného celku poukazuje velké množství kožených řemínků, železných přezek a zbytky tkaniny, z nichž některé mohly tvořit i součást uniformy

⁴⁶ Analýzu umělých materiálů provedla pplk. Mgr. Ivana Turková.

Obr. 11. Bobrovníky, nálezy z celku H2 (popis uveden v KATALOG 2)
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor Jiří Juchelka).

(obr. 10). Se zkoumaným celkem souvisí i nález devíti rakouských a uherských stříbrných mincí (obr. 11).

Nachází se zde pět předlitavských mincí nominální hodnoty jedné koruny a tři zalitavské mince stejné hodnoty. Jedná se o mince průměru 23 mm s hmotností 5 g s obsahem stříbra (Ag – 83,5 %) a mědi (Cu – 16,5 %), které byly s minimálními obměnami vydávány od roku 1892 do roku 1916. Poslední mince nominální hodnoty 2 koruny je o něco větší, její průměr je 27 mm, a je rovněž těžší, váží 10 gramů. Mince byla vydávána v letech 1912–1913 a obsahovala 83,5 % stříbra a 16,5 % mědi.

S velkou dávkou jistoty lze říci, že se jedná o mince odcizené z nějaké soukromé či muzejní sbírky. Jejich skutečný původ je ovšem nemožné určit.

Příslušnost: Kosterní pozůstatky pravděpodobně náleží vojákově Rudé armády (identifikační vojenská známka nenalezena).

Antropologie:⁴⁷ Na podkladě analýzy lze potvrdit, že kosti se v rámci zkoumaného celku nenacházely v anatomické pozici. Jedná se o jednu osobu, jejíž oddělené části byly primárně uloženy do jámy. Nelze jednoznačně vyloučit i sekundární uložení pozůstatků. Vyloučit nemů-

žeme ani předpoklad, že se jedná o pozůstatky dvou či více jedinců. Ovšem vzhledem k faktu, že přítomné kosti nevykazují variabilitu v robusticitě, morfologii a metrických znacích, které by tento fakt potvrzovaly (ukazovaly na více jedinců), můžeme tento předpoklad, i vzhledem k tomu, že žádná z kostí se nevyskytuje duplicitně, vyloučit.

U rozsáhlého poškození mozkovny (velké otvory) lze předpokládat, že poškození mohla souviset s perimortálním atakem a následnou destrukcí vlivem tafonomických faktorů prostředí. Sekundární pohlavní znaky (velký sedací zářez *incisus ischiadica major a arc composé*) na pánevních kostech indikují mužské pohlaví. Stupeň maturace jednotlivých částí skeletu odpovídá aprox. skeletálnímu věku v kategorii 16–20 let. Předpokládaná výška jedince byla 173 cm.

2. Katastr Dobroslavic

K nálezů kosterních pozůstatků došlo východně od obce na poli, na rozmezí tratí „Horní záhůří“ a „Nad Kobylím“ (H1, H2, H3) a severně od obce v trati „Dubí“ (H4), v místech v současnosti systematicky obdělávaných orbou. Pozůstatky prvního jedince (označeno jako H1) se nacházely v sousedství, mírně východně od kóty 345,7 m.

Místo druhého nálezů (H2) leželo na vrstevnici 320 m jihovýchodně od polohy těla H1, celek H3 byl situován jižně od kóty 345,7 a celek H4 se nacházel severně od obce u kóty 334 m n. m.. (obr. 12). O nálezů kosterních pozůstatků bylo archeologické oddělení Slezského zemského muzea upozorněno místními občany, kteří si všimli, že v důsledku eroze a zemědělské činnosti dochází k postupnému odplavování a mechanickému odstraňování ornice a v místě byly patrné na povrchu mělce situované kosterní pozůstatky. Celky ovšem byly rovněž narušeny

Obr. 12. Dobroslavice, polohy zkoumaných situací H1, H2, H3 a H4 na různých typech mapových podkladů
(zdroj online z 15. 2. 2021 dostupné na <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/> a <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/?p=22517>).

Obr. 13: Dobroslavice, situace v roce 1954 (zdroj online z 15. 2. 2021 dostupné na <https://geoportal.gov.cz>).

Analýza umělého materiálu⁴⁸ pak potvrdila, že na lebce a pažní kosti byla zjištěna přítomnost mědi, zinku, železa a manganu (zelené zbarvení je výsledkem kontaktu s mědí nebo s mosazí – obsah Cu + Zn; oranžovohnědé zbarvení vyvolaly oxidy železa; tmavě zabarvená místa na lebce obsahovala mangan a železo). Je tedy pravděpodobné, že jedinec byl krátce před svou smrtí v blízkosti výbuchu (mina, granát apod.)

Nálezy: V rámci zkoumané situace se našlo velké množství militarií (KATALOG 3) výhradně náležící k arsenálu Rudé armády, z nichž převažují především náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev užívané převážně v samopalech a pak náboje ráže 7,62 x 54 mm R určené pro pušky typu Mosin apod.

Výjimečný je především nález kompletního pouzdra nábojů ráže 7,62 x 25 mm Tokarev z dehtového papíru (obr. 16). Z výstroje je nutno zmínit kožené a kovové součásti uniformy v podobě zbytků opasek či přezek (obr. 17). Kožené šněrovací kotníkové boty (obr. 18) představují typ běžné vojenské obuvi. Zmínit můžeme rovněž knoflíky uniformy s pěticípou hvězdou a zkříženým srpem a kladivem uprostřed (obr. 19:1, 2). Z osobních věcí zaujme především plastová cigaretová špička (obr. 19:3).

Příslušnost: Kosterní pozůstatky náleží vojákově Rudé armády (identifikační vojenská známka nenalezena).

Antropologie:⁴⁹ Kosterní nález představuje pozůstatky pocházející z jedné osoby uložené v anatomické pozici na levém boku. Skelet je nekompletní – některé kosti chybí, někdy jsou kosti neúplné nebo jsou zachovány pouze fragmenty. Sekundární pohlavní znaky patrné na kostech indikují v komplexu mužské pohlaví. Stupeň maturity částí skeletu

Obr. 15. Dobroslavice, fotografická dokumentace zkoumaného celku H1 (zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka).

a stav chrupu spadají do věkového rozpětí 16-20 let. Výška postavy vypočtená z délky pažní kosti a z délky kostí stehenních se pohybuje v rozpětí 162 cm. Pravá kost holenní vykazuje deformaci (ohnutí) vzniklé ante mortem.

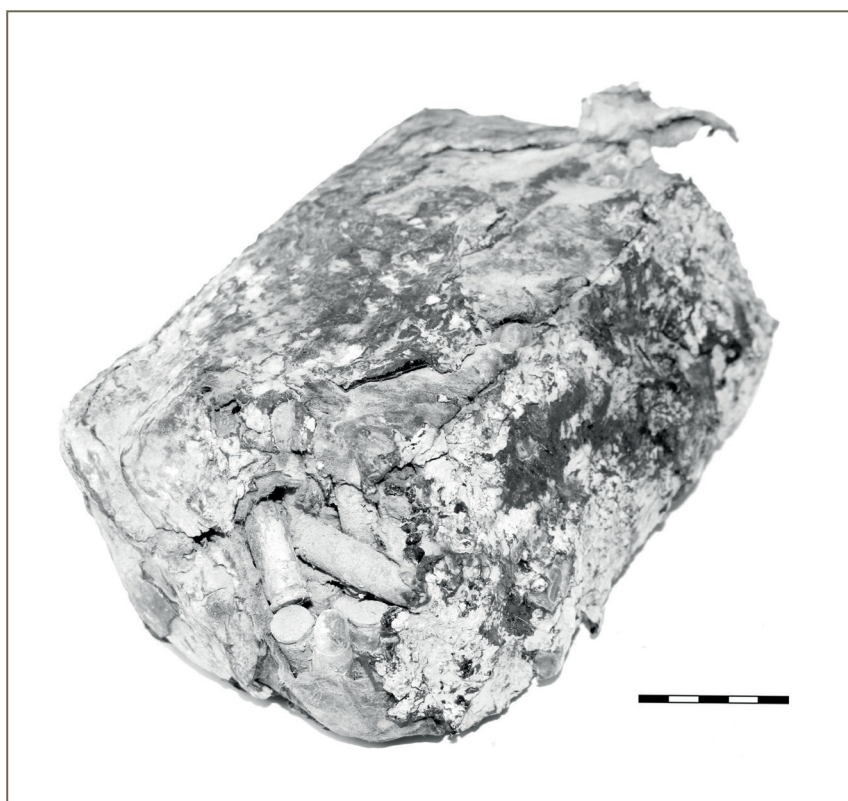
Balistika:⁵⁰ Speciální balistické analýze bylo podrobena celkem 56 kovových částí a fragmentů. Jedná se o:

a) 29 puškových nábojnic ráže 7,62x54mm R

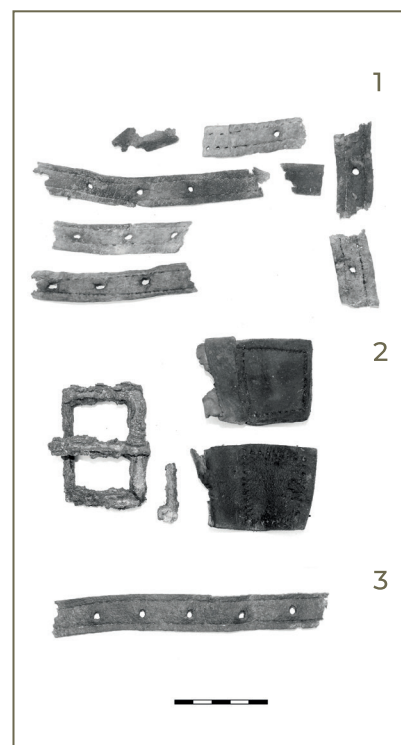
⁴⁸ Analýzu umělých materiálů provedla pplk. Mgr. Ivana Turková.

⁴⁹ Odborné vyjádření provedla RNDr. Hana Eliášová, Ph.D.

⁵⁰ Odborné vyjádření provedl pplk. Ing. David Ryšavý.

Obr. 16. Dobroslavice, muniční bedna z dehtového papíru plná nábojů 7,62 x 25 mm Tokarev (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografie Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

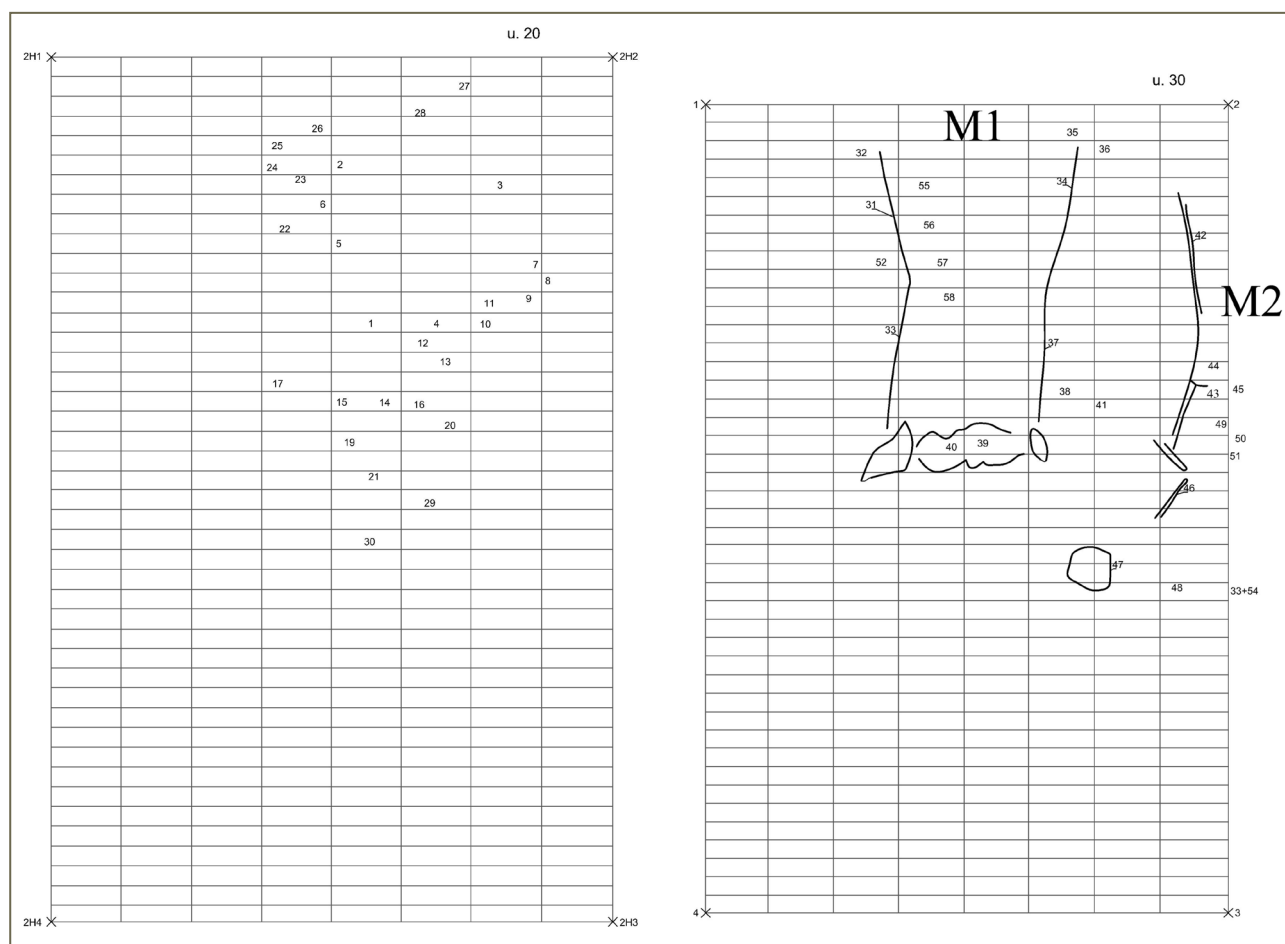
Obr. 17. Dobroslavice, nálezy z celku H1 (popis uveden v KATALOG 3), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 18. Dobroslavice, boty z celku H1 (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografie a úpravy Jiří Juchelka).

Obr. 19. Dobroslavice, nálezy z celku H1 (popis uveden v KATALOG 3), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 20. Dobroslavice, formulář terénního zápisu zkoumaného celku H2
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, terénní kresba Jiří Juchelka, digitalizace Tomáš Petr).

b) 7 ks nevystřelených ostrých nábojů ráže 7,62 x 25 mm Tokarev, které byly až na jednu výjimku opatřeny dnovou signaturou „38 44“, která odkazuje na rok výroby 1944 a výrobce Jurjuzaňskij mechaničeskij zavod Jurjuzaň

c) 6 ks nevystřelených puškových střel, které by mohly odpovídat ráži 7,62x54mm R

14 ks částí stěn nebo krčků pocházejících ze silně zkorodovaných ocelových puškových nábojnic, které by mohly odpovídat ráži 7,62x54mm R.

2. 2. Dobroslavice H2

Okolnosti: Pracovníci Oddělení archeologie Slezského zemského muzea byli na místo upozorněni

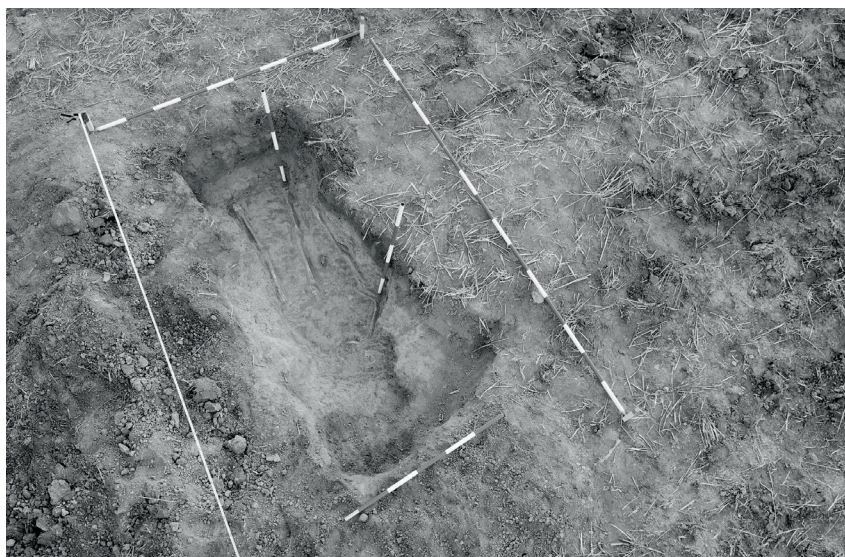
místními občany. Z důvodu zemědělské činnosti, eroze a i s ohledem na nelegální činnost tzv. hledačů pokladů, bylo místo výrazně narušeno a mělce založené kosterní pozůstatky se tím dostaly až na povrch pole.

Popis: Místo nálezu bylo situováno na mírném k jihovýchodu se klonícím svahu, na vrstevnici 320 m n. m. Vzhledem k umístění ostatků nelze usuzovat, že byly pohřbeny do terénního okopu či zákopu (pod hranou kopce, kde nebyla možnost sledovat postup Rudé armády od východu). Ani charakter jámy neodpovídá vojenským standardům (výrazně mělká jáma, která by maximálně mohla odpovídat okopu pro ležícího střelce, což ovšem vzhledem

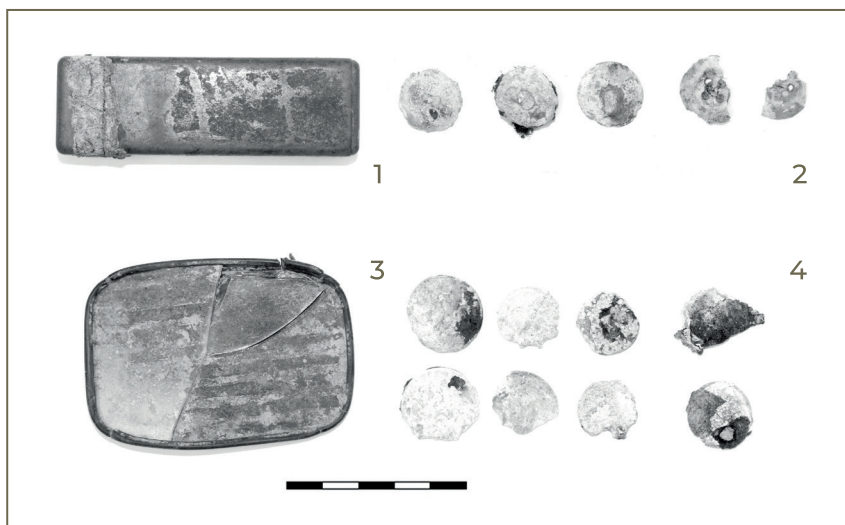
ke konfiguraci terénu nelze předpokládat). Z důvodu přítomnosti střepin nalezených v rámci zkoumané situace můžeme předpokládat, že se mohlo jednat o kráter po výbuchu.

Místo nálezu bylo pravděpodobně narušené předchozími nelegálními výkopy detektorářů, ale stejně tak přirozenou erozí, kdy ve svahu docházelo k postupnému odkrývání kostry. V rámci preparace byly odkryty dva horizonty (obr. 20), a to horizont 20 a 30 cm.⁵¹ Kosterní pozůstatky se projevily již v hloubce 30 cm od současného povrchu a při následné antropologické analýze bylo prokázáno, že se zde nacházeli dva jedinci (M1 téměř celý; M2 pouze levá kost stehenní a holenní).

51 Svrchní vrstva (do 10 cm) byla výrazně narušena erozí a nelegálním výkopem a byla proto mechanicky odstraněna.

Obr. 21. Dobroslavice, fotografická dokumentace zkoumaného celku H2 (zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka).

Obr. 22. Dobroslavice, nálezy z celku H2 (popis uveden v KATALOG 4), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Lebka jedince M1, která byla silně poškozena (prakticky se dochovala pouze část levé poloviny dolní čelisti) a horní část trupu stejného jedince, byly s největší pravděpodobností situovány ve vyšší úrovni (úroveň 20 cm) a poškozeny tak byly v důsledku orby (obr. 21). Zbylá část ostatků jedince M2 se může nacházet výše ve svahu, severně od zkoumané plochy.

Nálezy: Nálezový soubor předkládá artefakty, které byly vyzdvíženy při preparačních pracích v rámci výzkumu (KATALOG 4 – položky 1 až 58), a pak předměty, které byly údajně místními občany vytaženy a sesbírány z narušeného celku vlivem eroze a nelegálního výkopu (KATALOG 4 – položky a, b, c, d). Ty pak byly předány pracovníkům Slezského zemského muzea během výzkumu. Analyzovaná situace byla ztížena zjištěním, že v rámci odkryvu byly v jámě až na podkladě antropologické analýzy identifikovány dva jedinci (M1 a M2). Díky pečlivé preparaci a zápisu jednotlivých položek do formulářů během prací v terénu jsme však byli schopni v rámci laboratorního zpracovávání zpětně rozlišit, ke kterému jedinci jednotlivé artefakty mohou náležet (viz obr. 20).

Soubor neobsahoval kromě jednoho nestratifikovaného náboje signální pistole a jedné neidentifikovatelné nábojnice (položka č. 2) žádná militaria. Součástí uniform obou jedinců tvoří především knoflíky, tzv. kropače (obr. 22:2, 4), ale i plastové knoflíky z kalhot se čtyřmi dírkami.

Dochovaly se rovněž části kožených rukavic (položka č. 41) či zbytky látek z uniform (položka č. 58). Výstroj zastupoval bakelitový obal odmožovacího prášku plynové masky (obr. 22:1) nalezený v rámci jedince M1. Osobní věci tvořila špatně dochovaná kožená peněženka (položka č. 38), malé kosmetické zrcátko (obr. 22:3) u jedince M2 a drobné mince, především německé říšské pfennigy, které se nacházely v místě uložení obou jedinců. Místními občany byla předána část obalu

legitimace, složená ze čtyř průhledných fólií (bez dochovaných písemností).

Příslušnost: Oba jedinci náležejí k ozbrojeným silám Velkoněmecké říše (vojenské identifikační známky nenalezeny).

Antropologie:⁵² V jámě byli situováni dva jedinci (jedinec M1 a jedinec M2). U obou se dochovaly neúplné skelety s tím, že se jedná v obou případech o jedince mužského pohlaví. U jedince M1 zakřivený zadní okraj ramene dolní čelisti indikuje mužské pohlaví, zatímco u jedince M2 se nedochovaly části kostry s jasnými znaky. Jedinec M1 byl starý 16–20 let, jedinec M2 18 až 20 let.

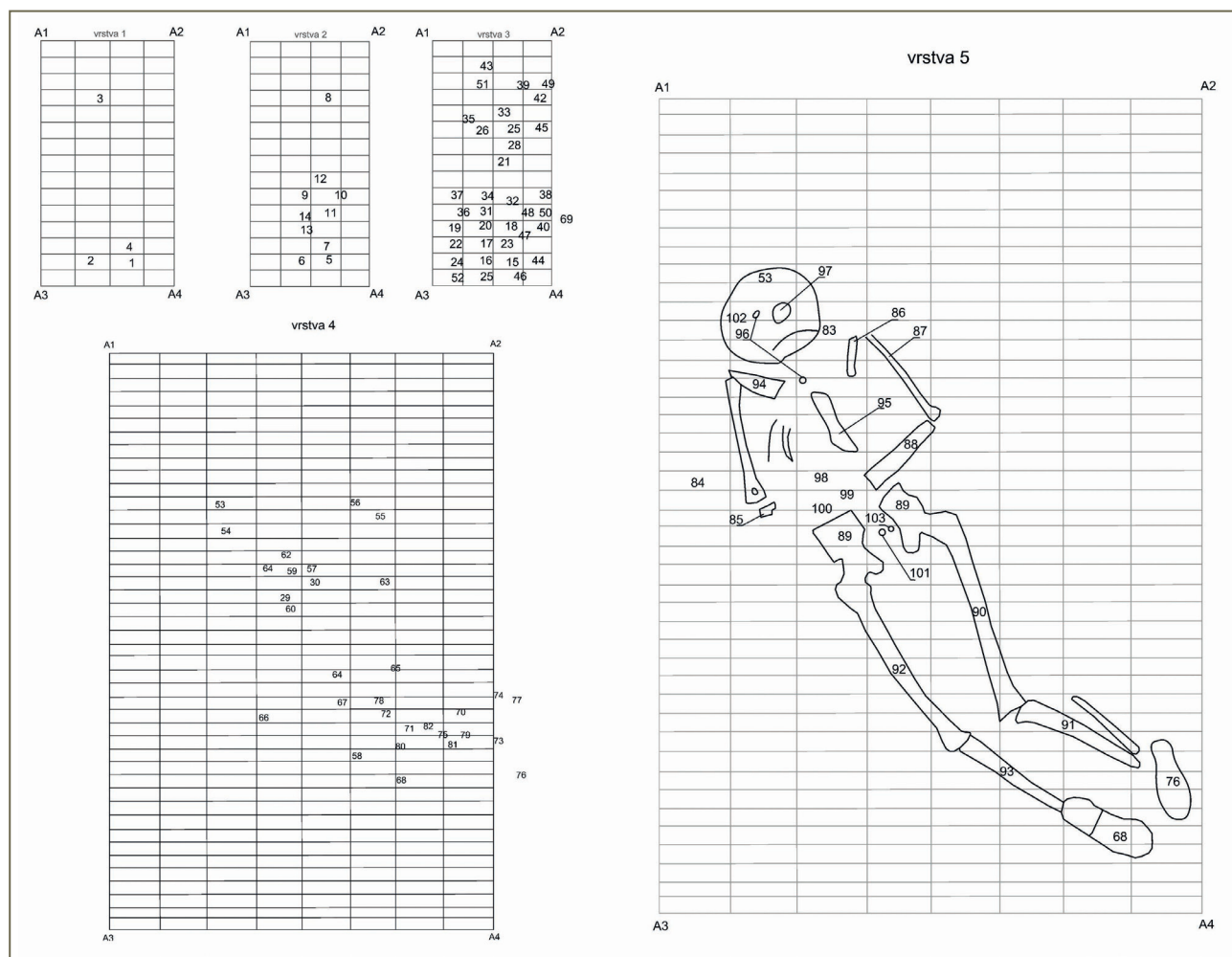
Výška jedince M1 se pohybovala do 170 cm, předpoklad výšky u jedince M2 na základě levé kosti stehenní se může pohybovat kolem 167 cm. Na kostech obou jedinců nebyly vizuálně zjištěny patologické změny a anomálie. Všechna viditelná poškození jsou postmortálního původu. Vzorky umělého materiálu⁵³ odebraného z výplně zubu č. 36 a povlaku zubu č. 37 u jedince M1 odpovídaly svým složením amalgámu.

2. 3. Dobroslavice H3

Okolnosti: Pracovníci Oddělení archeologie Slezského zemského muzea byli na místo upozorněni místními občany. Z důvodu zemědělské činnosti, eroze a i s ohledem

na nelegální činnost tzv. hledačů pokladů, bylo místo výrazně narušeno a mělce založené kosterní pozůstatky se tím dostaly až na povrch pole.

Popis: Kosterní pozůstatky se nacházely jižně od kóty 345,7 m n. m. v trati „Horní záhůří“, východně od severního okraje obce Dobroslavice. Celek se nacházel na obdělávaném poli, v mírném svahu klonícím se k jihu. Byl mělce zahlouben, ovšem výrazně nenarušen pravděpodobně zemědělskou činností a nelegálními detektorářskou činností. Vzhledem k těmto okolnostem, bylo přikročeno k pečlivé preparaci dle předem stanovených mechanických vrstev v mocnosti 10 cm (obr. 23).

Obr. 23. Dobroslavice, formulář terénního zápisu zkoumaného celku H3
(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, terénní kresba Soňa Králová, digitalizace Tomáš Petr).

⁵² Odborné vyjádření provedla RNDr. Hana Eliášová, Ph.D.

⁵³ Analýzu umělých materiálů provedla pplk. Mgr. Ivana Turková.

Při odebrání jednotlivých vrstev byla na úrovni 30–40 cm od povrchu zachycena téměř nenarušená kostra. Jedinec ležel na břiše, zády vzhůru, ruce měl za zády, levou výrazně ohnutou v lokti, pravou ohnutou cca v úhlu 90°. Na nohou se nacházely vojenské boty (obr. 24). Pohřben byl pravděpodobně v okopu. Poloha těla dokazuje, že do okopu byl vhozen.

Nálezy: V rámci zkoumané situace se našlo velké množství militarií (KATALOG 5). Většinou se jednalo o náboje z výzbroje německé armády. Objevují se ráže 7,92 x 57 mm Mauser určené pro v pěchotní pušky model 98, kulometry MG 42, výsadkářské pušky FG 42 a poloautomatické pušky G 43 (obr. 25:1 až 7; KATALOG 5, položka č. 2, 3, 4, 8, 10, 13, 15, 17, 18, 23, 28, 29, 31, 36, 41, 42, 48, 49, 54, 58, 66, 73, 74, 77, 78, 79, 96, 99). Nechybí ani nábojnice ráže 9 x 19 mm Parabellum (KATALOG 5, položka č. 6, 22, 79, 99) určené pro pistole Luger⁵⁴ a Walther. Překvapivý je velký počet nábojů určených pro zbraně Rudé armády, což může být zapříčiněno v místě probíhajícími intenzivními boji, kdy v prostoru došlo k pohybu vojáků osvobozené armády. Následně při pohřbení došlo k zasypání jámy okolní zeminou obsahující velké množství střeliva. To nakonec dokazuje i větší koncentrace nábojnic Rudé armády ve svrchních horizontech odkryvu (viz obr. 23). V nich se vyskytují především nábojnice ráže 7,62 x 54 mm R (viz KATALOG 5)

Obr. 24. Dobroslavice, fotografická dokumentace zkoumaného celku H3 (zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka).

určené pro pušky typu Mosin⁵⁵ apod.⁵⁶ Sovětská je rovněž minometka, resp. část desetikřídlé miny O-832 ráže 82 mm (KATALOG 5, položka č. 1). Součástí situace bylo rovněž vyznamenání za zranění (KATALOG 5, položka č. 35).⁵⁷ K identifikaci a přiřazení vojáka k ozbrojeným silám Třetí říše dopomohl především nález identifikační známky, (obr. 25:8; KATALOG 5, položka č. 97). Jednalo se o vojáka osobního čísla

539⁵⁸ s krevní skupinou 0, který náležel ke kmenové rotě 590. pěšího záložního praporu.⁵⁹ Jako součásti výstroje můžeme uvést části řemínků, knoflíky, tzv. kropenáče,⁶⁰ přezky, boty (obr. 26; KATALOG 5, položka č. 68 a 76) či části přilby⁶¹ (KATALOG 5, položka č. 53). Z osobních věcí zaujme především kožené pouzdro s plastovým hřebenem (obr. 25:9; KATALOG 5 položka č. 100), kožený váček s prezervativy⁶² (KATALOG 5,

⁵⁴ Používaly se od roku 1904 do roku 1945.

⁵⁵ Opakovací pušky Mosin-Nagant.

⁵⁶ Samozřejmě nemůžeme zcela vyloučit ani použití „ruských“ zbraní samotnými vojáky Wehrmachtu, a to v případě nouze či nedostatku vlastních nábojů, za předpokladu, že by se sovětských zbraní nějakým způsobem zmocnili.

⁵⁷ Jedná se o odznak Verwundeten-Abzeichen – odznak za zranění, který byl udělován v období 1939 až 1945 za zranění či zmrazení zásahem zbraní nepřítele, či za omrzliny způsobené v boji.

⁵⁸ Přesnější totožnost vojáka nebyla v rámci této archeologické fáze projektu zjišťována. Pouze lze na základě údajů z vojenské známky říci, že narukoval v roce 1942.

⁵⁹ Prapor vznikl 1. prosince 1940 v dolnosaském městě Hamelnu (město je proslulé středověkou legendou o Krysaři), v rámci vojenského okruhu XI (Brunswick, Anhalt, Dolní Sasko a jižní část Hannoveru).

⁶⁰ Jedná se o slangový název standardního knoflíku s krupičkovým povrchem uniform německých ozbrojených sil z doby 2. sv. války.

⁶¹ Nalezena byla pouze část vnitřního okruží se zbytky koženého polstrování.

⁶² Viz kapitola III./1.1.

Obr. 25. Dobroslavice, nálezy z celku H3 (popis uveden v KATALOG 5), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 26. Dobroslavice, boty z celku H3 (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografie Monika Prčíková, úpravy Jiří Juchelka).

položka č. 80) či plastový obal na doklady (KATALOG 5, položka č. 82). O tom, že mrtvý byl pravděpodobně

věřící, resp. římský katolík, vypovídá nález svátostky (KATALOG 5, položka č. 11).⁶³

Příslušnost: Kosterní pozůstatky náleží vojákově ozbrojených sil Velkoněmecké říše (identifikační vojenská známka nalezena – KATALOG 5, pol. č. 97).

Antropologie:⁶⁴ Kosterní pozůstatky patří jedinci mužského pohlaví. Skelet je zachován asi ze 70 %. Nejlépe jsou dochovány kosti horních a dolních končetin a rovněž lebka, pouze o něco méně kompletní kostra trupu.

Ostatky náleží dospělému člověku nižšího věku, a to velmi pravděpodobně do 30 let. Jeho výška se pohybovala v intervalu 178–184 cm, což v prvních dvou deceniích 20. století představovalo vysoký (nadprůměrný) až velmi vysoký (výrazně nadprůměrný) výškový profil postavy. Znamky násilné smrti ani jiné zjevné příčiny úmrtí nejsou na zachovalých kosterních pozůstatcích patrné. Pouze na spodním pravém moláru je pozůstatek velkého kazu, který postihl téměř celou korunku (zachována zůstala pouze její linguodistální část).

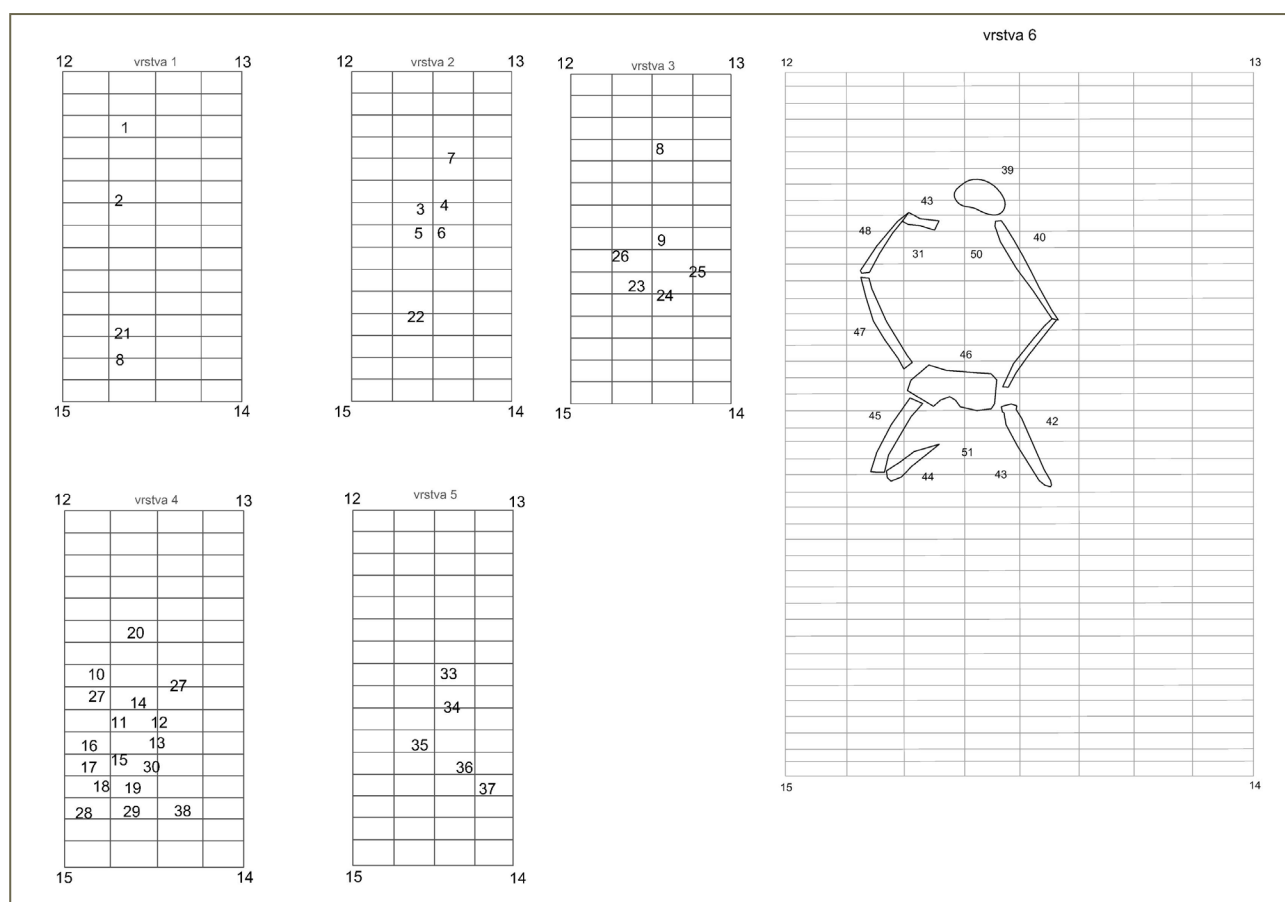
2. 4. Dobroslavice H4

Okolnosti: Pracovníci Oddělení archeologie Slezského zemského muzea byli na místo upozorněni místními občany. Z důvodu zemědělské činnosti, eroze i s ohledem na nelegální činnost tzv. hledačů pokladů, bylo místo výrazně narušeno a mělce založené kosterní pozůstatky se tím dostaly až na povrch pole.

Popis: Kosterní pozůstatky se nacházely severně od obce Dobroslavice, severovýchodně od kóty 334,4 m n. m.. Celek se nacházel na obdělávaném poli, v mírném svahu klonícím se k severu. Byl mělce zahlouben a částečně narušen. Lebka byla pravděpodobně v důsledku orby poškozena.

⁶³ Pokud mu tento předmět nebyl vhozen do jámy v rámci „pohřbívání“ místními obyvateli při zasypání ostatků po ukončení bojů jako akt symboliky. V případě německého vojáka lze však spíše pochybovat o podobných pohnutkách.

⁶⁴ Odborné vyjádření provedl RNDr. Michal Živný, Ph.D.

Obr. 27. Dobroslavice, formulář terénního zápisu zkoumaného celku H4

(zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, terénní kresba Jiří Juchelka, digitalizace Tomáš Petr).

Vzhledem k těmto okolnostem, bylo přikročeno k pečlivé preparaci dle předem stanovených mechanických vrstev v mocnosti 10 cm (obr. 27). Při odebírání jednotlivých vrstev byla na úrovni 30–40 cm od povrchu zachycena kostra. Jedinec ležel na zádech, nohy měl výrazně pokrčené a situované pod sebou, ruce natažené podél těla (obr. 28). Pohřben byl pravděpodobně v okopu. Poloha těla dokazuje, že do okopu byl posmrtně vhozen.

Nálezy: V rámci zkoumané situace se našlo značné množství militarií (KATALOG 6), které výhradně náleží k arsenálu Rudé armády. Převládají především náboje ráže 7,62 x 25 mm

Tokarev (obr. 29: 1, 2), (KATALOG 6, položky č. 1, 7, 8, 9, 14, 23, 27, 33, 50, 51) a nábojnice ráže 7,62 x 54 mm R (obr. 29: 3), (KATALOG 6, položky č. 13, 18, 22, 23, 51) určené např. pro pušky typu Mosin.

Nalezen byl i sovětský ruční protitankový granát RPG-40. Jednalo se o standardní protitankový granát používaný v průběhu 2. světové války Rudou armádou, kdy do její výzbroje byl zaveden v roce 1940.⁶⁵

Z výstroje je nutno uvést na prvním místě nález vojenských bot běžného řadového vojáka (obr. 30), (KATALOG 6, položky č. 28, 38). Objevují se i knoflíky, kožené sou-

části výstroje a přezky. Detailnímu průzkumu byly podrobeny části textilií (KATALOG 6, položky č. 33), kdy se při zvětšení pod mikroskopem ukázala struktura vlněné tkaniny (obr. 31).⁶⁶ Z osobních věcí uvedme fragment zinkové vidličky (obr. 29: 4), (KATALOG 6, položky č. 15), nebo polévkovou lžici s nápisem „CHROM-ALPACCA“ (obr. 29: 5), (KATALOG 6, položky č. 19). U této je zajímavé, že daný typ byl vyráběn speciálně pro německé ozbrojené složky. Soubor obsahoval i zlomek porcelánová fajfky (KATALOG 6, položky č. 4) a břitvu s pouzdem a brouskem určenou k holení vousů (obr. 29: 6), (KATALOG 6, položky č. 34).

⁶⁵ Více online 15. 12. 2022 na <https://www.vhu.cz/exhibit/sovetsky-ručni-protitankovy-granat-rpg-40/>.

⁶⁶ Identifikace odebraných vzorků vláken nebyla pod mikroskopem zcela průkazná. Vlákna byla značně znehodnocena neznámou látkou. I tak se podařilo zjistit, že se jedná o vlnu, tedy vlněnou niť s možnou příměsí (možná vlákna kopřivy, která se běžně používala do vlněného sukna jako příměs při výrobě ruských uniforem). Za určení děkujeme Mgr. Martině Hollé ze Slezského zemského muzea.

Obr. 28. Dobroslavice, fotografická dokumentace zkoumaného celku H4 (zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka).

Příslušnost: Kosterní pozůstatky náleží vojákovi Rudé armády (iden-

tifikační vojenská známka nenalezena).

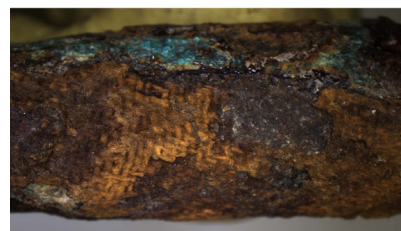
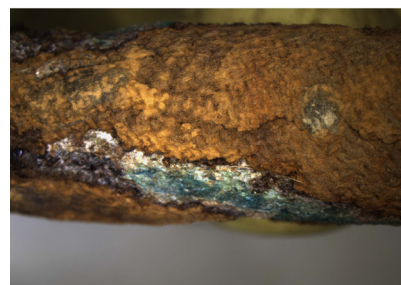

Obr. 30. Dobroslavice, boty z celku H4 (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografie Monika Prčíková, úpravy Jiří Juchelka).

Antropologie:⁶⁷ Skelet je zachován asi z 60 %. Nejlépe jsou dochovány kosti horních a dolních končetin, o něco méně kompletní je lebka, nejméně kompletní je kostra trupu. Výsledek metrické analýzy kosti pažní a stehenní ukazuje na indiferentní hodnotu pohlaví, maskulinitu skeletu ale nezpochybňují. Jedince tedy lze zařadit do kategorie M3 – velmi pravděpodobně muž, nižšího věku, nelze však jednoznačně rozhodnout, zda mladší nebo starší 30 (40) let, výšky pohybující se v intervalu 161–167 cm. Známky násilné smrti ani jiné zjevné příčiny úmrtí nejsou na zachovalých kosterních pozůstatcích patrné.

Obr. 29. Dobroslavice, nálezy z celku H4 (popis uveden v KATALOG 6), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 31. Dobroslavice, struktura textilu pod mikroskopem (zdroj Slezské zemské muzeum, autor Ondřej Klápa).

⁶⁷ Odborné vyjádření provedl RNDr. Michal Živný, Ph.D.

Obr. 32. Vyškovice, fotografická dokumentace zkoumaného celku (zdroj Slezské zemské muzeum, Oddělení archeologie, autor fotografií Jiří Juchelka).

3. Katastr Vyškovice (Ostrava)

Okolnosti: K nálezu kosterních pozůstatků došlo v rámci neohlášené stavební činnosti vyvolané výkopem pro vedení vodovodu (obr. 32), a to na ulici Poklidná 827/17⁶⁸. Pracovníci Slezského zemského muzea byli na nálezy lidských kostí upozorněni Policií ČR. Pozůstatky v místě souvisejí s boji o osvobození ostravské aglomerace v prostoru, kde se 28. dubna 1945 dostala Rudá armáda k brodu přes řeku Odru v místě zvaném „U Korýtku“ (viz výše). Situace byla silně narušená. Pracovníci Slezského zemského muzea převzali od Policie ČR již ze situací vyzvednuté kosterní pozůstatky, včetně dvou přileb a dalších drobných nálezů patřících do výzbroje Wehrmachtu (viz níže).

Kosterní pozůstatky byly z výkopu vyzvednuty neodborně, nerozlišovala se příslušnost jednotlivých kostí k daným jedincům, z místa nebyl pořízen žádný záznam či kresebná a fotografická dokumentace. Předány tak byly v jedné sestavě všechny kosterní pozůstatky pohromadě. Samotné místo bylo posléze archeology ze Slezského zemského muzea ohledáno, vytaženy byly z profilů výkopů zbylé kosterní pozůstatky a další německá vojenská přilba. Celá situace byla zaměřena a fotograficky zdokumentována. Dle počtu přileb je pravděpodobné, že v místě se nacházejí ostatky více než dvou osob, které byly určeny antropologem na základě rozboru kosterních pozůstatků (viz níže). Padlí vojáci se nacházeli asi 80 cm pod úrovní nynějšího povrchu.

Nálezy: Většina nálezů byla vyjmuta neodborně a představuje pouze část celkového souboru, který pochází z minimálně dvou jedinců určených antropologicky a tří jedinců na základě nálezů tří přileb (obr. 33:1-3; KATALOG 7, položka 1-3). Situace dále obsahovala kompletní komponenty plynové masky

⁶⁸ Na parcele č. 806/43 v katastrálním území Vyškovice u Ostravy.

(KATALOG 7, položka č. 4), dekontaminační bakelitovou krabičku (KATALOG 7, položka č. 12) a tubus na plynovou masku (KATALOG 7, položka č. 18), (obr. 34:1–3). Z militarií se podařilo zachránit nábojnice ráže 7,92 x 57 mm Mauser (KATALOG 7, položka č. 6, 14, 15, 16) určené pro v pěchotní pušky model 98, kulomety MG 42, výsadkářské pušky FG 42 a poloautomatické pušky G 43. Z uniform pocházejí fragmenty textilu, kožené pásy, knoflíky (včetně tzv. kropenáče – viz KATALOG 7, položka č. 10) a přezky. Osobní věci jsou zastoupeny krabičkou na mýdlo (KATALOG 7, položka č. 7) a zrcátkem (KATALOG 7, položka č. 13).

Příslušnost: Na základě nálezů lze kosterní pozůstatky přiřadit vojákům ozbrojených sil Velkoněmcké říše.

Antropologie:⁶⁹ Na základě dílčích výsledků odhadu pohlaví, věku a výšky postavy je možno v kontextu rozlišit minimálně 2 dospělé jedince. Svědčí pro to duplicita některých kostí a rozdílná robusticita a proporcionalita některých částí skeletů. Jednotlivé skupiny kostí je možno sestavit několika způsoby.

sestava č. 1: Základem je skupina č. 2 (kosti levé horní končetiny), k níž může patřit skupina č. 1 (lebka) a skupina č. 4 (kosti trupu), popř. skupina č. 6 (pánevní kost). Jedná se s největší pravděpodobností o dospělého muže ve věku do 30 let. Výška postavy se pohybuje nejpravděpodobněji v intervalu 160–165 cm.

sestava č. 2: Základem je skupina č. 3 (kosti převážně levé dolní končetiny), k níž může patřit skupina č. 5 (fragment levého humeru), skupina č. 1 (lebka) a skupina č. 4 (kosti trupu), popř. skupina č. 6 (pánevní kost). Jedná se s největší pravděpodobností o dospělého muže ve věku buď do 30 let (v případě, že sem patří lebka) nebo ve věku blíže

Obr. 33. Výškovice, vojenské přilby (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografie Ondřej Klápa, úpravy Jiří Juchelka).

neurčitelném (pokud by sem lebka nepatřila). Výška postavy se pohybuje nejpravděpodobněji v intervalu 170–180 cm.

Závěr

Podrobný a důkladný archeologický průzkum v terénu přináší

mnoho informací, které obohacují úroveň našeho poznání o 2. světové válce. Pečlivé vybírání nálezů, jejich detailní popis, moderně zaměřené situace a užití nových archeologických postupů a metod, vede k výraznému zlepšení a obohacení pramenné základny, což se projevuje u následného heuristického

⁶⁹ Odborné vyjádření provedl RNDr. Michal Živný, Ph.D.

Obr. 34. Výškovice, komponenty plynové masky
(zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografie Ondřej Klápa, úpravy Jiří Juchelka).

zpracování a výsledných rekonstrukcí. Široká škála takto získaných informací, které se stávají podkladem k dalším analýzám, především přírodovědných a technických oborů, obohacuje interpretační potenciál historických rozborů a otevírá mu nové obzory. Díky balistice se můžeme velice detailně seznámit s používanými typy střelných zbraní, které byly v rámci bojů ostravsko-opavské operace použity, a to u konkrétních míst a prostor, v téměř reálném čase. Přínosné jsou rovněž antropologické rozborů, které v kombinaci s pečlivě dokumentovaným nálezo-
vým celkem, dokáží prokázat i příčinu a případně i způsob úmrtí, či úroveň zdravotní péče jednotlivých bojujících stran. Žádný z výše před-

stavených zkoumaných celků nebyl identický, každý vypráví jiný příběh. Širší historické povědomí o operaci je konfrontováno s archeologickými závěry o dílčích okamžicích bojů na úrovni jednotlivce. Takto detailně „sledovat“ příběh osvobozovacích bojů lze pouze díky pečlivému archeologickému výzkumu, který přináší podklady pro přírodovědné a technické analýzy. Aby byl náš obraz minulosti co nejostřejší a nejpresnější, musíme mít širokou paletu archeologických pramenů, které je nutné zkoumat profesionálně, prostřednictvím moderních metod a za využití maximální možné škály analýz. Z toho důvodu je nutné doklady z 2. světové války chránit, aktivně zabráňovat jejich ničení ze

strany nelegálních hledačů pokladů a zasadit se u veřejnosti o povědomí jejich důležitosti a ochrany pro budoucí generace.

O čem nás tedy závěry takovýchto výzkumů informují a jak obohacují naše poznání?

Na základě zjištěných typů munice můžeme říci, že vojáci Rudé armády při pozemních bojích na katastrophách Dobroslavic a Bobrovníků používali u pěchoty zbraně typu Mosin (např. Mosin vz. 1891/30; Mosin vz. 1938; Mosin vz. 1944), samonabíjecí pušky (např. SVT-40) nebo kulometry (např. Maxim model 1910; Děgťarjov DP-27; Gorjunov vz. 43 apod.), a to na podkladě nálezů nábojů ráže 7,62 x 54 mm R. Náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev se oproti tomu používaly v samopalech. Mezi nejznámější patří např. PPŠ-41 „Špagin“ nebo PPS-43 Sudajev“. Nabíjely se jimi i samonabíjecí pistole typu Tokarev (TT-30; TT-33). Užity byly i ruční granáty RPG-40 či RPG-41. Při postupu Rudé armády bylo v prostoru užito i ostřelování z minometek.⁷⁰

Z německých zbraní jsou na podkladě nálezů nábojového pásu zastoupeny kulometry MG 34 a 42. Náboje Mauser se používaly během 2. světové války v pěchotních puškách model 98, v kulometech MG 34 a 42, ve výsadkářských puškách FG 42 či v poloautomatických puškách G 43. Užity byly i pistole Luger P.08 nebo Walther, a to na podkladě nálezů nábojnic ráže 9 x 19 mm Parabellum. Vybaveni byli němečtí vojáci ocelovými přilbami a plynovými maskami včetně komponent (dekontaminační krabičky a tubusy). Nechybí ani latexové kondomy, které obdrželi od svých nadřízených. Jednalo se o preventivní záležitost, která měla zabránit šíření sifilitidy. Ve shodě s historickými událostmi a postupem bojů lze předpokládat, že ke smrti všech výše uvedených vojáků muselo dojít někdy kolem 28.–29. dubna, resp. do 1. května 1945

⁷⁰ Nález části desetikřídle miny O-832 ráže 82 mm v celku H3 v Dobroslavicích v trati „Horní záhůří“ v blízkosti kóty 345,7 m n. m..

v případě Vyškovic. Příčiny smrti jsou různé. V případě vojáků Rudé armády (situace H2 z Bobrovníků a H1 z Dobroslavic) můžeme na základě zjištění určit příčinu smrti v souvislosti s výbuchem, který mohla způsobit nášlapná mina, výbuch granátu či důsledek ostřelování. K těmto zjištěním nás vede jednak stav kostery z Bobrovníků, která je nekompletní, a pravděpodobně oddělené části těla byly do jámy uloženy zabalené v celtě. Že ke smrtelnému zranění došlo v důsledku výbuchu podporuje i nález kuličky z miny, která byla při terénním odkryvu nalezena v rámci tohoto zkoumaného celku. Jedinec H1 z Dobroslavic měl zase deformovanou kost holenní, k čemuž došlo, na základě antropologické expertizy ještě před jeho smrtí. Oba jedinci na kostech nesli známky přítomnosti mědi, zinku, železa a manganu, což opět indikuje na důsledek blízkého či bezprostředního výbuchu. V případě celku H1 z Bobrovníků, v němž se nacházeli němečtí vojáci, by příčinu smrtelného zranění mohly naznačovat otvory v lebce. Výrazné poškození lebek u obou jedinců by tak mohlo být způsobeno primárně střelným poraněním. U jedinců z celku H2, H3 a H4 z Dobroslavic ani u mrtvých z Vyškovic se příčinu smrti nepodařilo prokázat. Vliv na to měl především celkový charakter dochovaných koster, které nebyly kompletní.

Mrtví byli ve všech představených situacích ponecháni na místě a po skončení bojů došlo k jejich následnému překrytí hlínou, a to

bez prokázaných dalších opatření (např. zavápnění prostoru z hygienických důvodů apod.). U celku H1 z Bobrovníků lze předpokládat, že se oba jedinci nacházeli v terénním okopu. Situace navíc naznačuje (nález nábojového pásu), že se jednalo o okop pro kulomet MG 34 nebo 42, při jehož obsluze bylo zapotřebí dvou vojáků. V původním okopu byli pohřbeni jedinci z celků H1, H3 a pravděpodobně i H4 z Dobroslavic. V krátké době po výbuchu se pravděpodobně nacházela těla z celků H2 z Bobrovníků, H2 z Dobroslavic a vojáci z Vyškovic.

Věk zemřelých na obou stranách fronty byl na vojáky relativně běžný. Pohyboval se mezi 16 až 30 lety, v případě vojáka Rudé armády z celku H4 z Dobroslavic mohl dokonce dosahovat až 40 let. Výška jedinců kolísala mezi 162 cm (Dobroslavice H1) až po výrazně nadprůměrný výškový profil postavy se 184 cm u německého vojáka z celku H3 z Dobroslavic. Zajímavá je výrazně rozdílná kvalita chrupu, která souvisí i s případnou péčí o zuby. Vše hovoří o lepší zubní péči pro vojáky nacistické Třetí říše, u kterých byly běžné amalgámové zubní výplně po odstranění zubního kazu (jedinec M1 u celku H1 v Bobrovníkách a jedinec M1 u celku H2 v Dobroslavicích), či cementové výplně (jedinec M2 u celku H1 Bobrovníky), které se již v období 2. světové války začínaly používat. Pouze německý voják z celku H3 z Dobroslavic musel trpět bolestmi po velkém kazu, který mu postihl téměř celou korunku na spodním pravém moláru.

U vojáků Rudé armády oproti předchozím ovšem nejsou doloženy sanační zásahy do chrupu vůbec. Potvrzeny jsou však časté neléčené zubní kazy. Jedinec z celku H2 z Bobrovníků měl vzhledem k uzavřené alveole před svou smrtí extrahovány zuby č. 35 a 46.

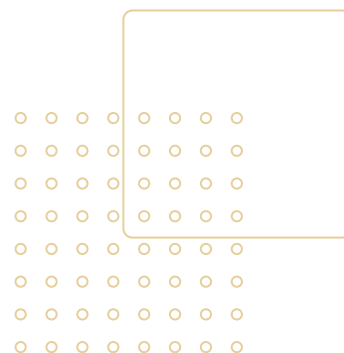
Předpokládáme, že většina padlých vojáků byla nižší vojenské hodnosti. V případě celku H1 z Dobroslavic však panují jisté pochybnosti. Především se jedná o typ bot, které byly nošeny i nižšími hodnostmi, ovšem provedená podrážka zase nepřísluší běžnému vojsku. Nález plastové cigaretové špičky (obr. 19:2), který svým charakterem naznačuje luxusnější osobní předmět, by mohl naznačovat poddůstojnickou hodnost. Pro závěry tohoto charakteru je to však málo. Odpověď na tuto otázku tak musíme nechat nezodpovězenou.

Dovršením celého procesu (od vyzvednutí vojáků v terénu, po laboratorní zpracování a celkový rozbor situace) se stává pohřbení vojáků na příslušných hřbitovech. V úvahu připadá i kontaktování pozůstalých rodinných příslušníků, pokud se podaří zjistit bližší informace o padlém, což v případě absence či poškození vojenských identifikačních znaků je dosti velký problém. Každopádně každá operace stejného charakteru by měla být ukončena touto duchovní rovinou, která symbolicky uzavře cestu vojáků, padlých na území naší vlasti v jarních měsících roku 1945.

KUDY ŠLA VOJSKA?

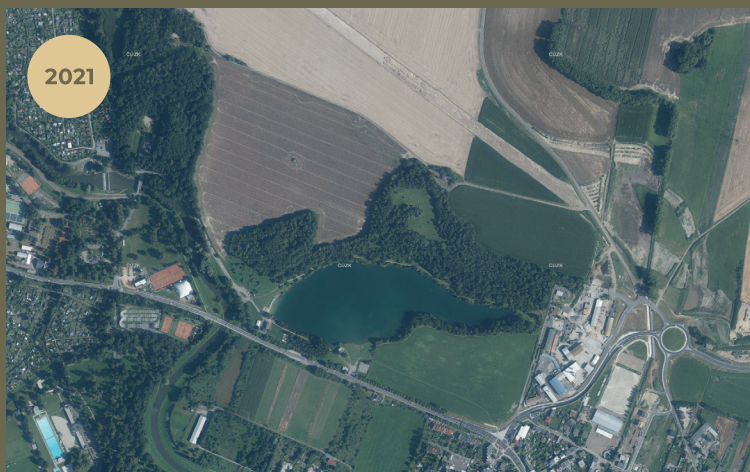
IV.

INTERPRETACE JEJICH POSTUPU NA ZÁKLADĚ ARCHEOLOGICKÝCH PRAMENŮ

V rámci projektu „Krajina – Nedestruktivní archeologicko-historický průzkum a mapování lokalit 2. světové války v českém Slezsku“ bylo vytipováno několik území s doklady bojů, na kterých byl průzkum formou nedestruktivní prospekce proveden. Jednalo se o okolí Jakubčovic, severní předpolí Kateřinek u Opavy, okolí rybníka Štěpán na katastru Děhylova a okolí vchodového srubu MO-Sm-S 41 v trati „Nad Valchou“ u Smolkova, o kterém bude samostatná kapitola (viz níže). Všechna uvedená území byla vybrána z konkrétního důvodu. Smolkovská tvrz představuje jedinečnou ukázkou „zakonzervované“ archeologické situace. Díky tomu, že je celý areál majetkem Armády České republiky (AČR), je oplocen, hlídán a je nepřístupný prakticky od konce 2. světové války, představuje z hlediska archeologie vhodnou lokalitu ke studiu s ohledem na historický vývoj místa od počátku budování československého opevňovacího systému v roce 1935, resp. 1936, prakticky až po současnost. Lesy v okolí Jakubčovic se staly vhodným místem pro vyhodnocení a poznání limitů nedestruktivních archeologických metod užitých při vyhledávání, identifikaci a studiu bojových aktivit během 2. světové války v ústupovém prostoru vojsk Wehrmachtu. Jedná se o území, kde se po osvobození města Opavy 22. dubna 1945 stáhli němečtí vojáci následování částí osvobozenecých vojsk, jmenovitě 60. armádou generálplukovníka Pavla Alexejeviče Kuročkina a 31. tankovým sborem generálmajora Grigorie Gavriloviče Kuzněcova (4. ukrajinský front) Prostor severně od Kateřinek byl zvolen s ohledem na výrazné narušení okolí bývalého sádrovcového lomu (nynějšího Stříbrného jezera) vlivem těžby a celkovou změnu krajiny v jejím důsledku.⁷¹ Naším úkolem bylo, v prostoru značně ochuzeném

⁷¹ S těžbou bylo v místě započato roku 1849, ale vrcholu zde dosáhla až po 2. světové válce (tehdy se těžilo ještě hlubinně). Povrchový důl byl otevřen až v roce 1954. Práce zde probíhaly až do počátku 60. let 20. století, kdy v roce 1964 byl důl samovolně zatopen. Online 13. 4. 2021 <http://op4u.cz/old/old.opava-city.cz/scripts/detail82af.html?id=19695>; <http://op4u.cz/old/old.opava-city.cz/scripts/detaildce2.html?id=19697>.

Obr. 35. Opava – Kateřinky.
Vývoj místa průzkumu na mapovém podkladě a leteckých fotografiích (podklady použity z: maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-silesia/gs.cuzk.cz/archiv/; geoportal.gov.cz/ z 30. 11. 2021).

o archeologické situaci, provést prostřednictvím nedestruktivních metod⁷² průzkumu a na jeho základě vyhodnotit a rekonstruovat události spojené s obdobím 2. světové války. Takto hendikepované prostředí bylo tedy vybráno zcela záměrně s cílem určit míru přínosu „šetrných archeologických metod“ vzhledem ke schopnostem zpětné výpovědní hodnoty hmotných pramenů při rekonstrukci událostí v minulosti. Rybník Štěpán na katastru Děhylova byl zvolen s ohledem na fakt, že místo bylo od 50. let 20. století zaplaveno, rybník nebyl sanován a v jeho nánosech byl předpoklad zachování archeologických nálezů z období 2. světové války v místě bojů a postupu Rudé armády směrem na Ostravu kolem toku řeky Opavy.

Místo bylo zvoleno i s ohledem na potvrzené a zkoumané nálezy kosterních pozůstatků z blízkého katastru Bobrovníků (viz výše).

1. PRŮZKUM SEVERNÍHO PŘEDPOLÍ OPAVY

V roce 2022 se naše pozornost obrátila k událostem, které předznamenaly osvobození Opavy, a to na podkladě průzkumu v severním

⁷² Využití nedestruktivních archeologických metod je nejen šetrné k archeologickým situacím, ale současně i ke krajině. Jejich užití pro studium krajiny v sobě nese jednu znatelnou výhodu. Dokáže relativně rychle prozkoumat rozsáhlé prostory oproti tradičním „pomalým“ destruktivním metodám vázaným na jednu konkrétní lokalitu. Cílem nedestruktivních metod do budoucna je vypracovat a zmodernizovat natolik své postupy, aby se takto získané zdroje staly primárním pramenem archeologických informací a destruktivní výzkum byl upozaděn v co největší míře, viz v Martin KUNA a kol., *Nedestruktivní archeologie*, s. 11–12.

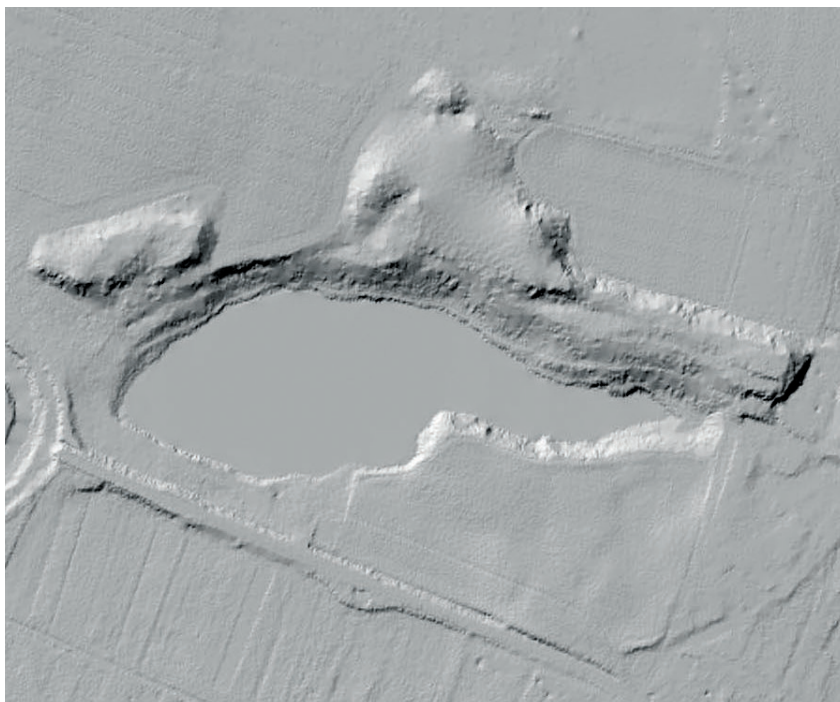
předpolí Opavy. Naším cílem bylo opět ověřit úroveň přínosu aplikace nedestruktivních metod při identifikaci, popisu a vyhledávání pramenů spojených s obdobím 2. světové války na území, které prošlo drastickými poválečnými změnami. Na mysl máme především terénní úpravy v okolí Stříbrného jezera v Kateřinkách, intenzivní zemědělskou činnost či další terénní úpravy.

Na základě takto vygenerovaných dat bylo naší snahou komplexně vyhodnotit archeologickou situaci, provést rekonstrukci událostí a pokusit se vyřešit otázky širšího interpretačního úzu spojeného s definováním reálného a smysluplného přínosu nedestruktivních metod při analýze, syntéze a rozboru historických událostí na základě takto získaných pramenů. Kostra průzkumu byla vystavěna na základě historických událostí.⁷³ Sledován byl postup osvobozenecých vojsk a činnost vojsk Wehrmachtu ve snaze zabránit Rudé armádě v dalším postupu při dobývání města Opavy.

Osvobození Opavy se událo v rámci ostravsko-opavské operace, v průběhu její třetí fáze, při které položilo život okolo 3000 sovětských vojáků. Opava se stala nejvíce zničeným městem Československa a k jejímu osvobození došlo po těžkých bojích 22. dubna 1945 (viz níže). Opava byla na konci války opevněna s využitím československé obranné linie. Využito bylo i částí polních obranných prvků, doplněných ženíjnými překážkami. Celý systém měl tvar elipsy obkružující město do dvou kilometrů od jeho hranic a zahrnoval jak Kateřinky, tak i Jaktař a Malé Hoštice.⁷⁴ Linie zákopů byla situována před pohraničními pevnostmi a chráněna byla od západu, severu a východu systémem překážek

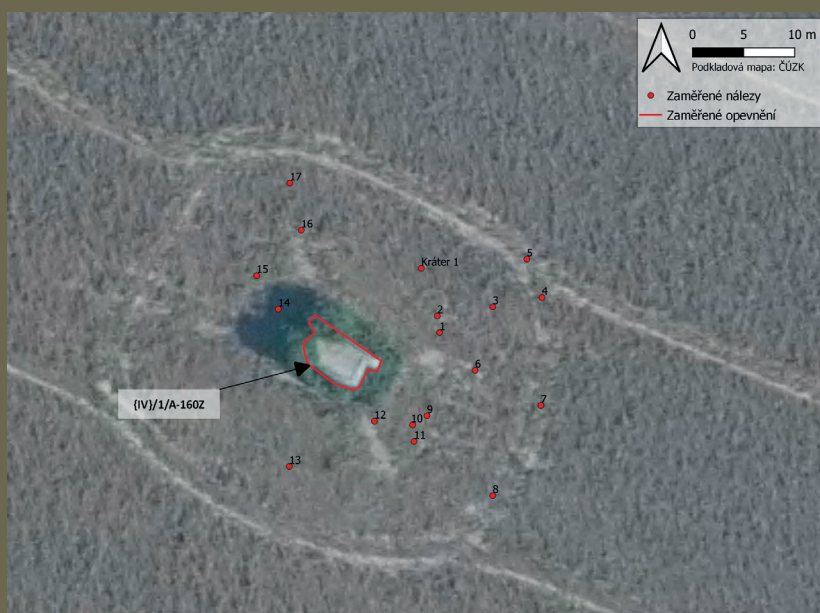
Obr. 36. Opava – Kateřinky. Detailní pohled na prostor kolem pěchotního srubu OP-S 18 „U sádrovce“ (podklady použity z: <https://geoportal.gov.cz/> z 30. 11. 2021).

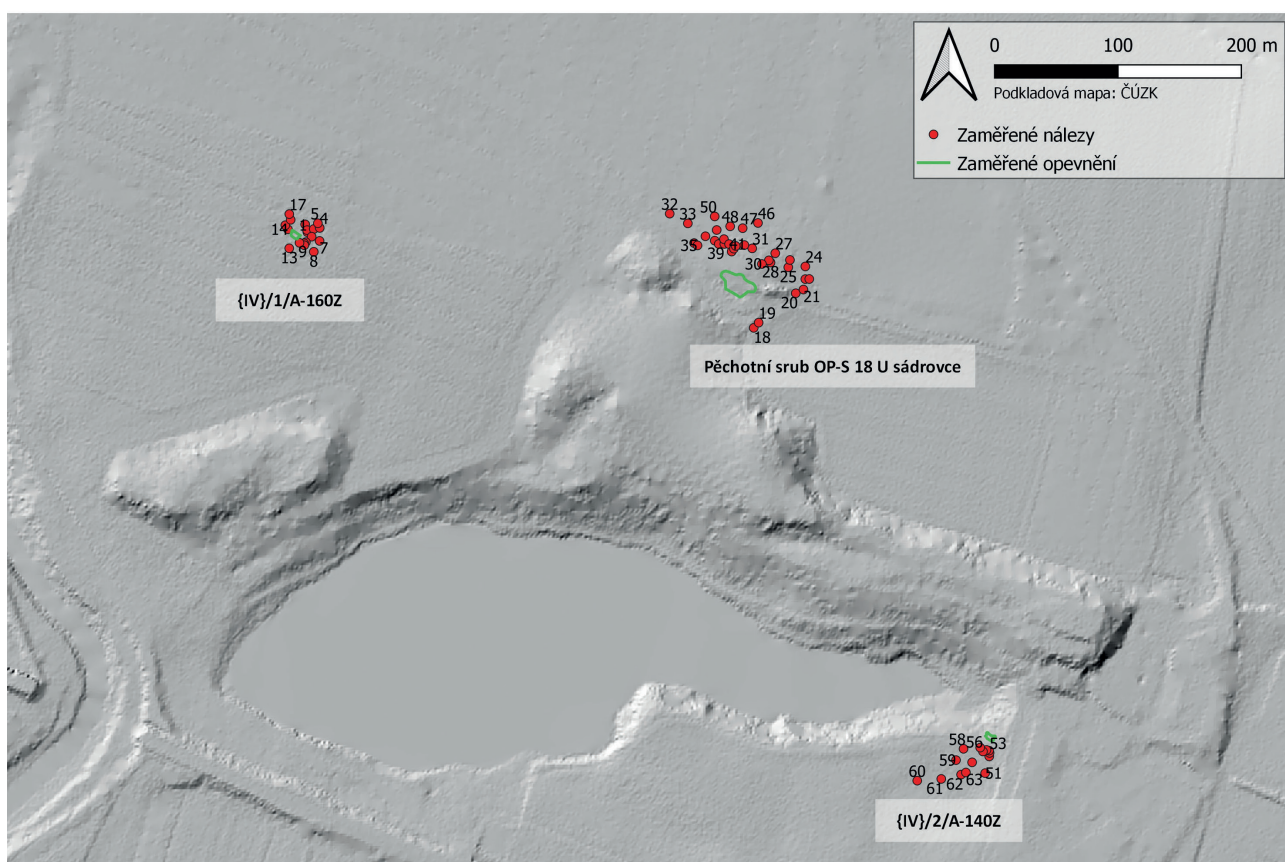
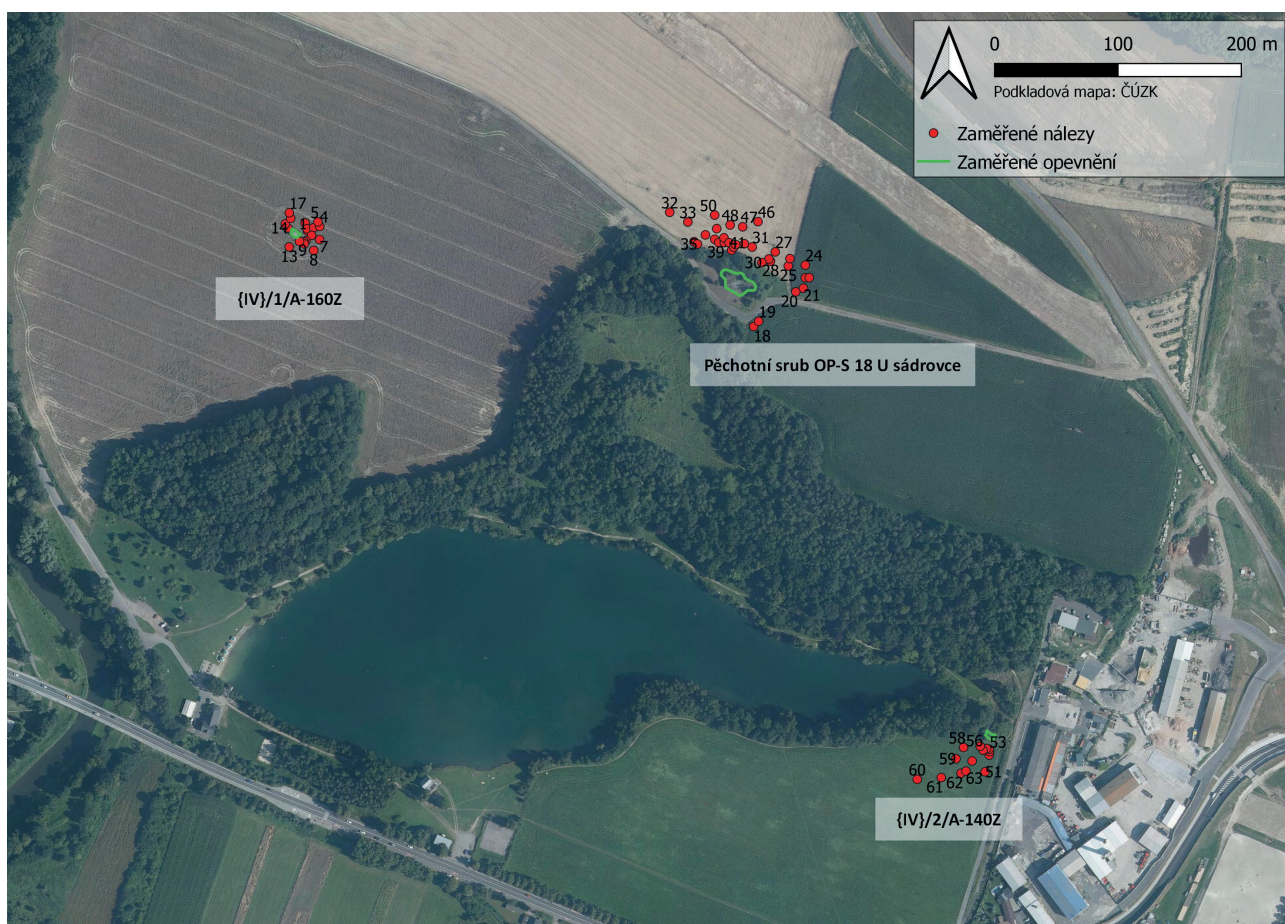
Obr. 37. Stříbrné jezero v Kateřinkách a jeho okolí. LIDAR (použito z <https://ags.cuzk.cz/archiv/> z 30. 11. 2021).

⁷³ Byly využity především tyto práce: Emil VÁVROVSKÝ, Z osvobozovacích bojů Rudé armády na Opavsku. In: Andělín GROBELNÝ a Bohumil SOBOTÍK (eds.), Opava. Sborník k 10. výročí osvobození města, Opava 1956, s. 259–270; Rudolf ŽÁČEK, Dějiny Slezska v datech, Praha 2004; František ŠVÁBENICKÝ a kol., Troppau 1945, Opava v roce nula, Opava 2016. Dále také literatura např. Jaroslav HRBEK – Vít SMETANA a kol.: Draze zaplacená svoboda. Svazek II. Praha – Litomyšl 2009; Břetislav TVARŮŽEK, Operační cíl Ostrava. Ostrava 1973. Případně též: Břetislav TVARŮŽEK a kol.: Osvobození Československa Rudou armádou 1944–1945. Svazek druhý, Praha 1965.

⁷⁴ Kylešovice do tohoto systému zahrnuty nebyly.

Obr. 38. Opava – Kateřinky.
Distribuce nálezů detektorového průzkumu (zdroj mapových podkladů ČÚZK).

Obr. 39. Opava – Kateřinky. Celkový pohled na zkoumaný prostor
(zdroj mapových podkladů ČÚZK).

**Obr. 40. Opava – Kateřinky.
Nálezy Rudé armády**
(popis viz KATALOG 8).

**Obr. 41. Opava – Kateřinky.
Nálezy Wehrmachtu**
(popis viz KATALOG 8).

uváděn i zákopový systém, který je patrný ještě v roce 1954 na leteckém snímkování i u OP-S 18 „U sádrovce“.⁷⁵ Mnohé pevnosti nebyly aktivně v boji použity, ale sloužily k jiným účelům, např. jako sklady munice, či protiletectvé a protidělostřelecké kryty. První ozvěny války k městu dolehly v rámci 2. fáze operace, kdy 27. března provedl tandem letadel útok na Kateřinky a část vlastní Opavy. Vlivem této vojenské akce bylo centrum Opavy evakuováno, ovšem Kateřinky nikoliv. V noci z 29. na 30. března byly sovětskými bombardéry Kateřinky zasypány zápalnými pumami. K dalším náletům na Opavu a Kateřinky docházelo s pravidelnou přesností od 31. března až do dubnových dní. 17. dubna došlo k největšímu náletu na Kateřinky, kterého se mělo zúčastnit až 22 bojových letadel. 19. dubna se fronta přiblížila k hranicím Opavy. Tehdy bylo zahájeno ostřelování města a obnoveny byly opět noční nálety. Dne 20. dubna se postup Rudé armády viditelně zpomalil z důvodu přiblížení se k opavskému opevňovacímu systému. 21. dubna byly jednotky tankové 19. Panzer-Division od Opavy staženy a nahrazeny 158. Feldausbildungs-Division. Ze severu a severozápadu byla Opava hájena 1. Skijäger-Division, která pak bránila i vnitřní město a ze severovýchodu a východu jednotkami 10. Panzergrenadier-Division. Po těžkých bojích bylo centrum města osvobozeno 22. dubna, symbolicky na 75. narozeniny V. I. Lenina.

Popis archeologické metody

Pro prospekci v rámci našeho projektu byl vybrán zcela záměrně prostor v okolí bývalého sádrového lomu na severním okraji aglomerace města Opavy, který leží v katastrálním území Kateřinky. Zde jsou situovány tři pevnostní objekty z linie čs. pohraničního opevnění, v prostoru našeho zájmu se nachází dvojice objektů lehkého

z ostatního drátu a protitankových zátaras. Některé z československých pevností byly vybaveny původními protitankovými kanóny vz. 36 a těžkými kulomety vz. 37. V okolí byl vybudován systém zákopů a okopů, kulometná i protitanková hnízda a minová pole. Tyto kladly houževnatý odpor od Oldřišova postupující sovětské 60. armádě ge-

nerálplukovníka Pavla Alexejeviče Kuročkina, který vzdálenost 5 km k okraji Kateřinek zdolával 5 dní, a to od 17. do 21. dubna. V literatuře jsou zmiňovány pevnosti OP-S 19 „Finanční budka“, OP-S 20 „Na střelnici“ či OP-S 22 „Nad úvozem“ jako ty, které kladly houževnatý odpor až do 26. dubna, tedy čtyři dny po dobytí Opavy. U OP-S 19 je rovněž

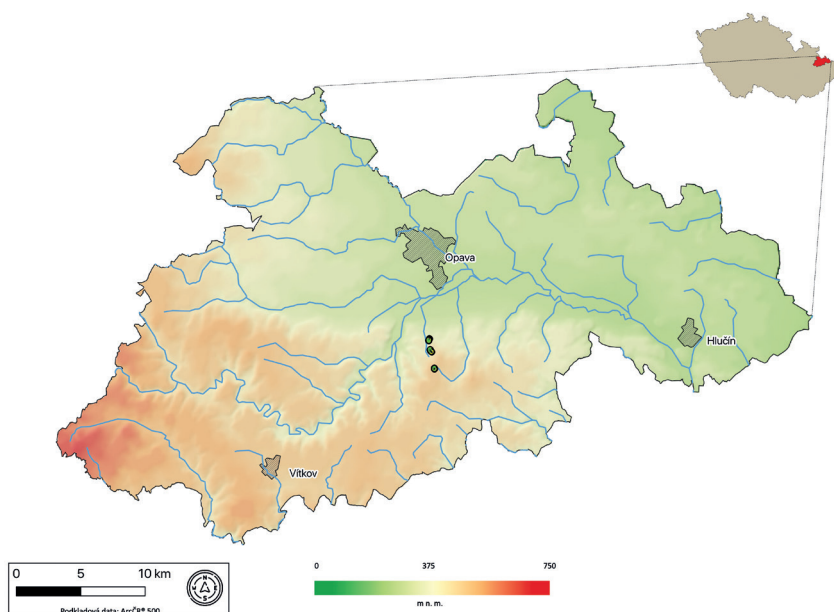
⁷⁵ Z důvodu ověření byl právě zde proveden nedestruktivní archeologický průzkum.

opevnění, a to objekt {IV}/2/A-140Z a objekt {IV}/1/A-160Z.⁷⁶ Mezi nimi je situován pěchotní srub OP-S 18 „U sádrovce“.⁷⁷ Okolí těchto objektů a návaznost na blízkost bývalého sádrovcového lomu (nynějšího Stříbrného jezera) bylo zvoleno s ohledem na výrazné narušení okolí této vodní plochy vlivem těžby a celkovou změnu krajiny v jejím důsledku.⁷⁸ To zapříčinilo výrazné přesuny zeminy v okolí „jezera“ a s tím spojenou devastaci případných archeologických situací a pramenů nejen z období 2. světové války, které byly vlivem těžby výrazně redukovány.

Změna krajiny je názorně představena na leteckých snímcích z 50. let 20. století, tedy z doby vzniku povrchového dolu. Rozsah „valu“ vzniklého vývozem vytěžené zeminy ještě nedosahoval až k tělesu srubu OP-S 18 „U sádrovce“ tak, jak je to možné vidět v dnešních dnech (obr. 35).

Úkolem archeologie není jen pouhé hromadění nálezů. Jejím cílem je i průzkum krajiny a identifikace změn v ní vlivem činnosti člověka. Dalším důležitým posláním je i ochrana archeologických památek v místě jejich původního uložení, pokud nejsou ohroženy vnějšími vlivy (stavební činností, nelegální činností, erozí apod.). Okolí Stříbrného jezera všechny tyto aspekty splňuje. Dlouhodobá důlní činnost po druhé světové válce výrazně změnila ráz původní krajiny.

Lidské aktivity v místě nenávratně zredukovaly archeologické prameny, které lze spojit s druhoválečným obdobím. Došlo k odtěžení archeologických vrstev v okolí

Obr. 42. Jakubčovice. Situace jednotlivých zkoumaných poloh na mapovém podkladu okresu Opava (zdroj mapového podkladu uveden na obrázku, digitalizace Tomáš Petr).

objektu {IV}/2/A-140Z a ke změně souvisejícího prostředí v okolí OP-S 18 „U sádrovce“. Zde byly vlivem zemědělské činnosti a erozí zasypány příkopy ještě patrné na leteckých snímcích z roku 1954 (obr. 36). V poslední době pak především nelegální detektoring v okolí Stříbrného jezera výrazně oslabuje i tak již neutěšenou vypovídající schopnost a bohatost artefakturní složky.

Naším úkolem tedy bylo, v prostoru značně ochuzeném o archeologické situace, provést prostřednictvím nedestruktivních metod⁷⁹ průzkum a na jeho základě vyhodnotit schopnost archeologických metod rekonstruovat události spojené s obdobím 2. světové války. Takto hendikepované prostředí bylo tedy vybráno zcela záměrně

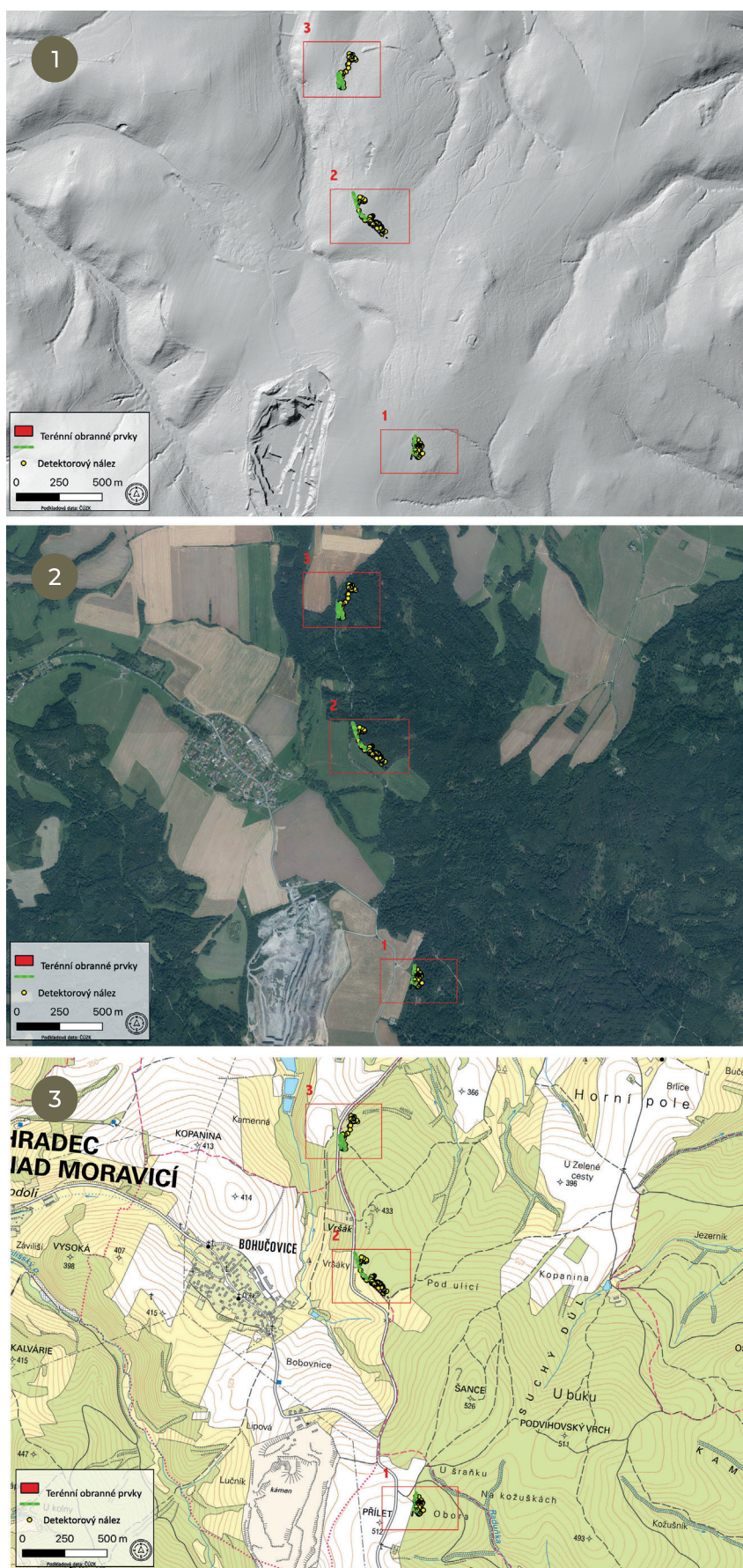
s cílem určit míru přínosu „šetrných archeologických metod“ vzhledem ke schopnostem zpětné výpovědní hodnoty hmotných pramenů při rekonstrukci událostí v minulosti. V rámci našeho studia bylo aplikováno několik archeologických metod. Ty lze rozdělit na dva hlavní okruhy – archivní výzkum a terénní prospekci. Výsledky archivního průzkumu se opírají především o letecké snímkování z padesátých let minulého století. Analyzován byl mikroprostor v okolí výše zmiňovaných vojenských bunkrů i s ohledem na jejich blízké okolí. Rychlost degradace archeologických situací je při konfrontaci poskytnutých informací jednoznačná. Ještě v padesátých letech minulého století je kolem srubu OP-S 18 patrné několik fortifikačních prvků. Jedná se především o spojovací příkop

⁷⁶ Oba objekty ŘOP byly vybudovány v roce 1938 (zdroj online 9. 11. 2022 http://www.ropiky.net/dbase_objekt.php?id=1075728995 a http://www.ropiky.net/dbase_objekt.php?id=1075728996).

⁷⁷ Objekt vybudován firmou ing. Bohuslava Krýsy z Moravské Ostravy v roce 1937 (zdroj online 9. 11. 2022 <https://www.opevneni.cz/>).

⁷⁸ S těžbou bylo v místě započato roku 1849, ale vrcholu zde dosáhla až po 2. světové válce (tehdy se těžilo ještě hlubinně). Povrchový důl byl otevřen až v roce 1954. Práce zde probíhaly až do počátku 60. let 20. století, kdy v roce 1964 byl důl samovolně zatopen. Online 13. 4. 2021 <http://op4u.cz/old/opava-city.cz/scripts/detail82af.html?id=19695>; <http://op4u.cz/old/opava-city.cz/scripts/detaildce2.html?id=19697>.

⁷⁹ Viz. pozn. 72.

Obr. 43. Jakubčovice. Detail umístění jednotlivých zkoumaných poloh na různých typech mapových podkladů (zdroj mapového podkladu uveden na obrázku, digitalizace Tomáš Petr).

mezi jednotlivými prvky obranné linie a „kruhový“ příkop kolem bunkru, který je patrný ještě na snímcích z roku 1954 (obr. 36). Dnes je tato linie prakticky celá v krajině již nepostřehnutelná, ale její torzo je možno sledovat částečně pouze na 3D modelu terénu na základě dat poskytnutých Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním technologií LiDAR (Light Detection and Ranging)⁸⁰ (obr. 37). Pro porovnání vývoje zkoumaných situací v čase, především ve vztahu k jejich postupnému zániku, byl využit dálkový průzkum. Jeho výsledky pak byly konfrontovány se starším leteckým snímkováním a mapováním (obr. 35). Pro cílené vyhledávání movitých archeologických nálezů z období 2. světové války byl v okolí tří již výše uvedených prvků obranné linie využit průzkum detektory kovů,⁸¹ který je vedle geofyzikálních měření součástí přírodovědných aplikovaných metod v archeologii. Jednotlivé terénní antropogenní aktivity včetně nálezů z povrchového detektorového průzkumu byly přesně polohově a výškově zaměřeny přístrojem GeoMAX Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG a naměřená data byla následně generována v softwaru Allplan Linear 2020. Výsledkem se stala prostorová mapa distribuce artefaktů, která v konfrontaci s polohou jednotlivých prvků obranné linie dopomohla identifikovat, popsat a následně vyhodnotit prostorové souvislosti (obr. 38).

Na podkladě výzkumu lze jednoznačně potvrdit výrazné narušení krajiny a především archeologických situací v okolí Stříbrného jezera v Kateřinkách. Dramatická změna prostředí vyvolaná antropogenní činností spojenou s důlními pracemi změnila okolní krajinu

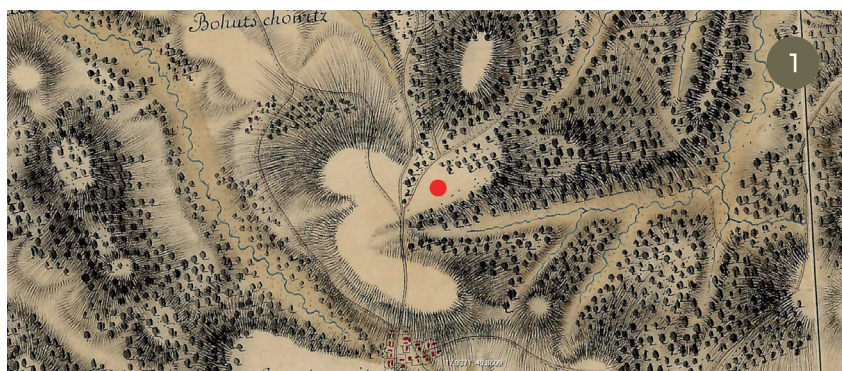
⁸⁰ Více k aplikaci metody v Martin GOJDA – Jan JOHN a kol. Archeologie a letecké laserové skenování krajiny. Plzeň 2013.

⁸¹ Tuto metodu rovněž řadíme k nedestruktivním archeologickým metodám, viz Martin KUNA a kol., Nedestruktivní archeologie. Teorie, metody a cíle, Praha 2004, tab. 1.1.

během několika let (obr. 35). Došlo k výrazné redukci archeologických situací, zániku mnoha antropogenních terénních prvků polních aj. opevňovacích součástí z období 2. světové války a snížení potenciálu artefaktuální složky. K té došlo i vlivem nelegálních činností tzv. hledačů pokladů.⁸²

Nálezy

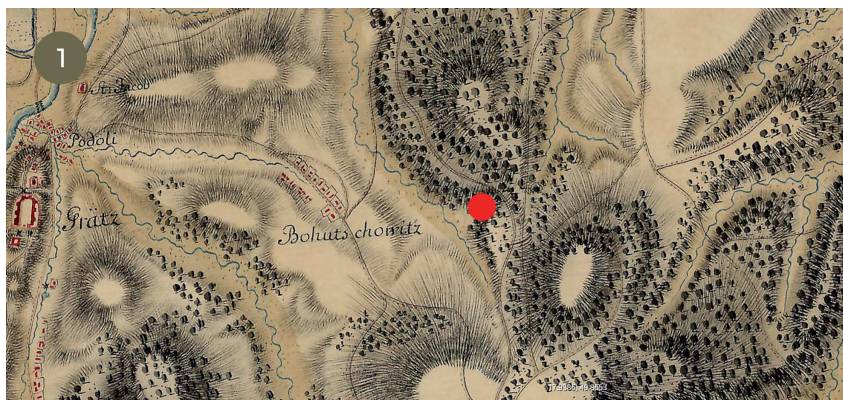
Během řízeného detektorového průzkumu v bezprostředním okolí objektů lehkého opevnění označených jako {IV}/2/A-140Z, {IV}/1/A-160Z a pěchotního srubu OP-S 18 „U sádrovce“ (obr. 39) bylo registrováno celkem 64 míst s pozitivními nálezy, z nichž do období 2. světové války náleží 25 artefaktů (viz KATALOG 8). Jejich nízký počet odpovídá v místě jednoznačně narušené situaci⁸³ vlivem několika faktorů (přirozená degradace materiálu, důlní činnost, zemědělská činnost, nelegální detektorování). V okolí objektu {IV}/1/A-160Z bylo registrováno celkem 17 pozitivních míst s nálezy z různých období. Jedná se o území intenzivně zemědělsky obdělávané a nízký počet artefaktů tento fakt zohledňuje a potvrzuje. Ještě menší počet nálezů resp. míst s pozitivním výskytem artefaktů je registrován u objektu {IV}/2 A-140Z. Zde hovoříme o 14 položkách. Okolí bylo totiž v minulosti výrazně narušeno vlivem těžby a přesuny zeminy. Tento fakt potvrzují i výrazně novodobé nálezy (viz KATALOG 8). Největší počet pozitivních míst se nacházel v okolí pěchotního srubu OP-S 18 „U sádrovce“. Celkem 33 lokací nálezů odpovídá

Obr. 44. Jakubčovice. Poloha 1. Historický a přírodní vývoj místa na mapovém podkladě z roku 1763 (1), stejná situace na leteckém snímku z roku 1954 (2) a současný stav k roku 2021 (3), (mapové podklady použity z <https://geoportal.gov.cz/>, vyhledáno dne 15. 2. 2021 a <https://mapire.eu/>, vyhledáno dne 15. 2. 2021; foto Slezské zemské muzeum, upravil Jiří Juchelka).

⁸² Důvodem je mnohdy neznalost a nejasnosti v legislativní rovině ve vztahu k Zákonu 20/1987 Sb. o státní památkové péči (tj. co se má a nemá chránit, co je a není památka, co je a není archeologický nález, jak staré nálezy je možno dle platné legislativy považovat za archeologický nález apod.), kdy i na nálezy z 2. světové války je pohlíženo jako na každý jiný archeologický nález se všemi s tím spojenými právními důsledky.

⁸³ Srovnej výrazně vyšší počet artefaktuální složky v rámci nenarušených zkoumaných situací v okolí smolkovské tvrze (viz Jiří JUCHELKA, Second phase of non-destructive archaeological survey of fieldfortification in the neighbourhood of the Smolkov Artillery Fort, in: Pavel DRNOVSKÝ – Petr HEJHAL a kol., Archaeology of Conflicts, Univerzita Hradec Králové 2020, s. 171–194; Jiří JUCHELKA – Marek PIĘTOŃ, Archeologické mapování lokalit 2. světové války v okrese Opava na příkladu tvrze Smolkov: užití nedestruktivních archeologických metod při výzkumu polních opevňovacích prvků, Studia archaeologica Brunensia, Brno 2019, roč. 24, č. 1, s. 113–140, cit. s. 119); či částečně narušené situace u Jakubčovic (okr. Opava), (viz Jiří JUCHELKA – Ondřej KLÁPA, Terénní identifikace aktivit 2. světové války na katastrech Branky, Hradce nad Moravicí, Raduně a blízkého okolí pomocí nedestruktivních archeologických metod, jejich mapování a návrh ochrany v krajině na příkladu situace v Hradci nad Moravicí – Jakubčovicích, Zprávy památkové péče, Praha 2021, roč. 81, č. 2, s. 201–222).

Obr. 45. Jakubčovice. Poloha 2. Historický a přírodní vývoj místa na mapovém podkladě z roku 1763 (1), stejná situace na leteckém snímku z roku 1954 (2) a současný stav k roku 2021 (3), (mapové podklady použity z <https://geoportal.gov.cz/>, vyhledáno dne 15. 2. 2021 a <https://mapire.eu/>, vyhledáno dne 15. 2. 2021; foto Slezské zemské muzeum, upravil Jiří Juchelka).

méně narušenému terénu, situovanému severně od objektu (travnatá plocha a částečně zemědělsky obdělávané pole).

Rudé armádě náleží jednoznačně 12 nálezů. Jedná se ve všech případech o militaria. Zastoupeny jsou především náboje ráže 7,62 × 25 mm Tokarev (obr. 40: 1 až 11), které se používaly v samopalech např. PPŠ-41 „Špagin“ nebo PPS-43 Sudajev“.

Nabíjely se jimi ovšem i samonabíjecí pistole typu Tokarev (TT-30; TT-33). Zastoupen je také sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm, který se používal v těžkých kulometech (obr. 40: 12). Nálezy Rudé armády se nacházejí v rámci všech tří zkoumaných ploch. Jeden náboj ráže 7,62 × 25 mm byl nalezen v rámci objektu {IV}/1/A-160Z. Celkem 10 jich bylo registrováno v okolí pěchotního srubu OP-S 18 „U sádrovce“. U objektu {IV}/2/A-140Z se nacházel pouze puškový náboj těžkého kulometu ráže 12,7 mm.

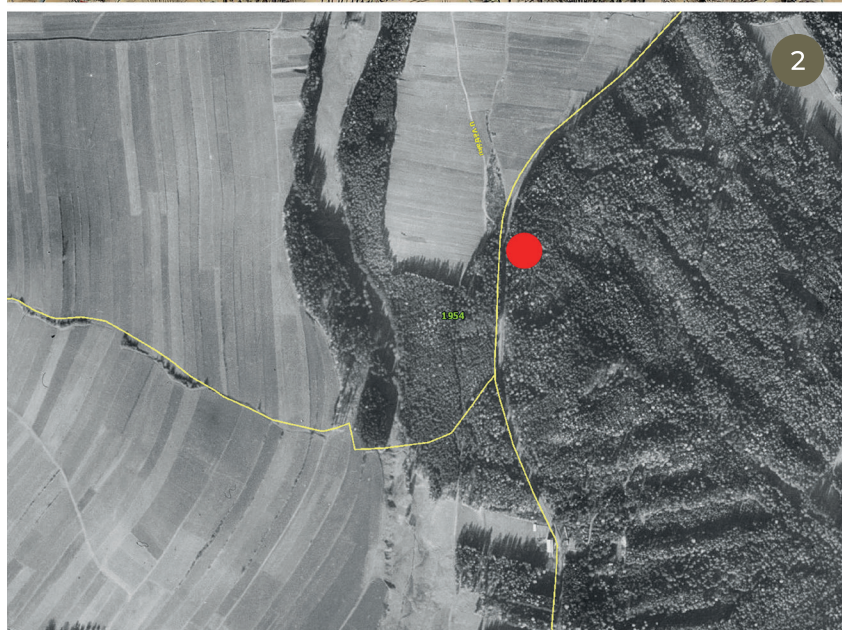
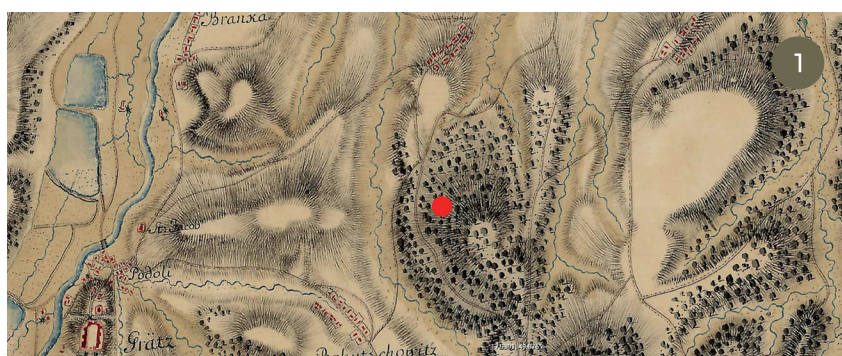
Artefakty příslušící jednoznačně Wehrmachtu byly nalezeny v počtu 13 položek. Nejčastěji jsou zastoupeny puškové náboje ráže 7,92 × 57 mm Mauser (obr. 41: 1 až 5), které se používaly během 2. světové války do pušek K98k, v kulometech MG 42, ve výsadkářských puškách FG 42 či v poloautomatických puškách G 43. V rámci získaného souboru se vyskytují exempláře vyrobené pro válečné účely a použité v období 2. světové války. O tom vypovídají výrobní čísla k letům 1934, 1936, 1938, 1943, 1944, která se na nich nacházejí. Objevují se však i náboje vyrobené pro lovecké účely (KATALOG 8, položka č. 64), či náboje poválečné (KATALOG 8, položka č. 42).

Vedle těchto jsme zaregistrovali i nábojnice ráže 8 × 50 mm R Mannlicher (obr. 41: 6 až 9). Jedná se o náboj užívaný od roku 1888 pro pušku Mannlicher M 1885, která se běžně užívala v 1. světové válce. Po ní se staly oblíbeným střelivem loveckých či sportovních pušek. Jejich užití ve 2. světové

válce může být dokladem nedostatku zbraní a munice německé armády.⁸⁴ To dokládají i výrobní čísla jednotlivých nábojnic, která uvádějí roky výroby 1895, 1888, 1898 a 1915.⁸⁵ K výstroji německé armády můžeme přiřadit jediný nález knoflíku z uniformy, tzv. kropač⁸⁶ (KATALOG 8, položka č. 46). K nálezům německé armády můžeme přiřadit i polévkovou lžici z alpaky. Tyto byly vyráběny speciálně pro německé ozbrojené složky (obr. 41: 10). Do období 2. světové války můžeme zařadit i minci resp. 5 „reichspfennig“ s ražbou mezi léty 1940–1944 (KATALOG 8, položka č. 50). Vedle nálezů z období 2. světové války bylo získáno i několik artefaktů starších. Jedná se především o nábojnici ráže 11 x 41 mm Werndl rakousko-uherské armády (KATALOG 8, položka č. 23), mince Rakouského císařství resp. Rakouska-Uherska (KATALOG 8, položka č. 11, 15, 31, 37, 43), či knoflík se znakem Rakousko-Uherské pošty (KATALOG 8, položka č. 44). V souboru nechybí ani i novější nálezy (KATALOG 8, položka č. 10, 21, 26, 57).

Závěr

I průzkum narušených lokalit přináší výsledky, které je možno aplikovat v rámci mapování míst s doklady průběhu bojů 2. světové války. Jejich poškození, v našem případě vlivem těžby a zemědělské činnosti, nedovolují zcela jasně definovat původní artefaktuální bohatost, ale i tak jsou z nich získávány pozitivní nálezy, které dopomáhají k rekonstrukci událostí z konce války. Na příkladu průzkumu v okolí Stříbrného jezera v Kateřinkách u Opavy bylo jednoznačně prokázáno, že i výrazně archeologicky oslabené prostředí v sobě stále obsahuje dostatečné

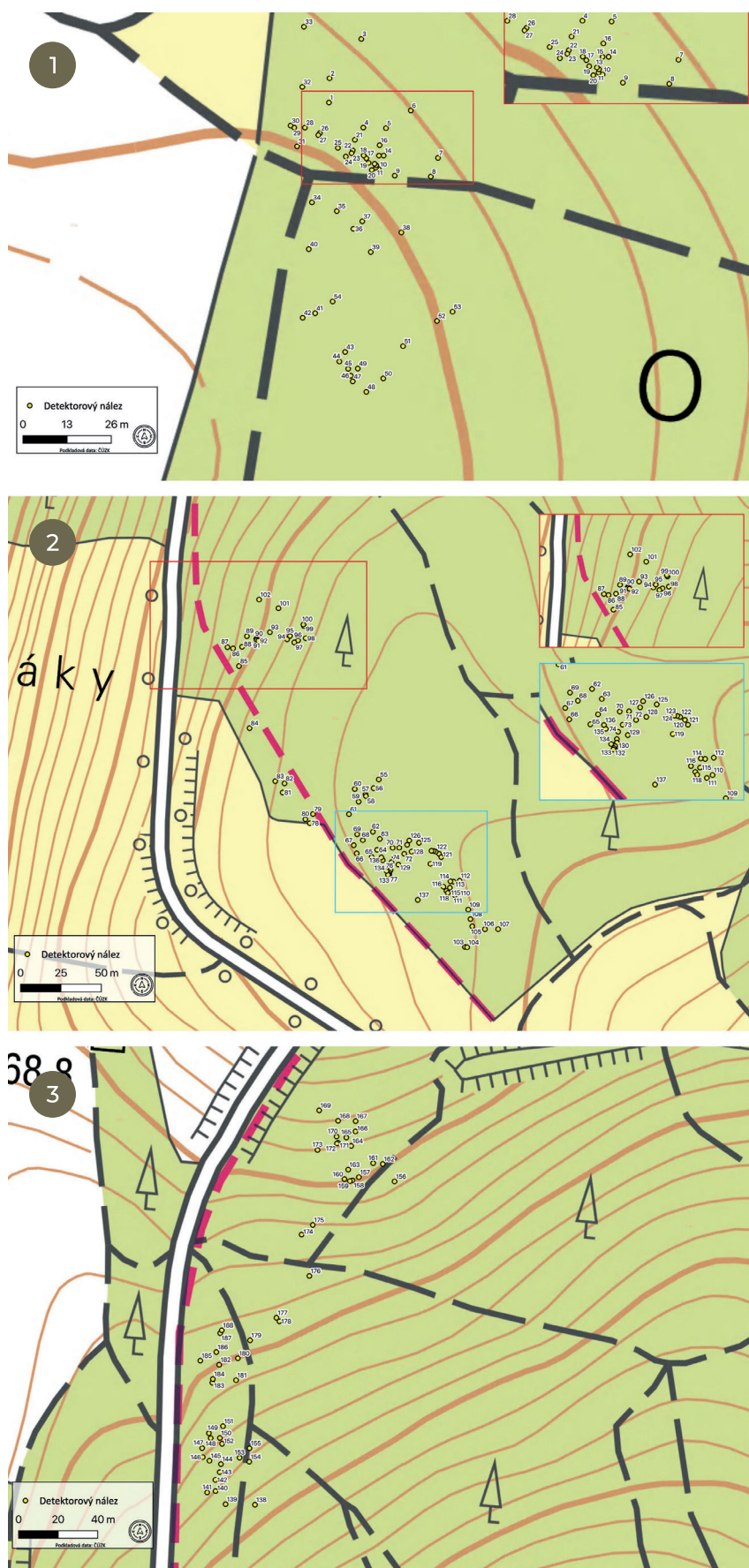

Obr. 46. Jakubčovice. Poloha 3. Historický a přírodní vývoj místa na mapovém podkladě z roku 1763 (1), stejná situace na leteckém snímku z roku 1954 (2) a současný stav k roku 2021 (3), (mapové podklady použity z <https://geoportal.gov.cz/>, vyhledáno dne 15. 2. 2021 a <https://mapire.eu/>, vyhledáno dne 15. 2. 2021; foto Slezské zemské muzeum, upravil Jiří Juchelka).

⁸⁴ Na lokalitě v Jakubčovicích se nacházelo velké množství této munice v kontextu událostí spojených s obrannými aktivitami Wehrmachtu při postupu Rudé armády směrem na Skřipov (viz kapitola IV/2).

⁸⁵ Jejich přítomnost na lokalitě nemusí být samozřejmě výhradně spojena s událostmi během bojů u Opavy, ovšem s ohledem na jejich výskyt i na jiných lokalitách z období 2. světové války (např. Jakubčovice) lze předpokládat jejich užití i během těchto událostí. Samozřejmě nelze úplně zcela vyloučit i lovecké záležitosti s ohledem na výskyt v místě i jiné lovecké munice, kterou se během průzkumu podařilo získat (KATALOG 8, položka č. 42, 55, 64).

⁸⁶ Jedná se o slangový název standardního knoflíku s krupičkovým povrchem uniform německých ozbrojených sil z doby 2. sv. války.

Obr. 47. Jakubčovice. Výsledky průzkumu detektory kovů v rámci polohy 1 (1), 2 (2) a 3 (3), (zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, zdroj mapového podkladu uveden na obrázku, digitalizace Tomáš Petr).

množství archeologických hmotných pramenů optimální vypovídající hodnoty, které je možné díky nedestruktivním metodám identifikovat a případně pak na základě takto zjištěných informací i efektivně chránit.

2. PO STOPÁCH USTUPJÍCÍCH VOJSK

Cílem průzkumu se stalo vyhodnocení a poznání limitů nedestruktivních archeologických metod užitých při vyhledávání, identifikaci a studiu bojových aktivit během 2. světové války v ústupovém prostoru vojsk Wehrmachtu.

Pro získání tohoto typu archeologických pramenů byl zcela záměrně vybrán prostor jižně od Opavy, neboť se jedná o území, kde se po osvobození města 22. dubna 1945 stáhli němečtí vojáci následování částí osvobozeneckých vojsk, jmenovitě 60. armádou generálplukovníka Pavla Alexejeviče Kuročkina a 31. tankovým sborem generálmajora Grigorije Gavriloviče Kuzněcova (4. ukrajinský front). Území jižně Opavy se stalo ještě před pádem města strategicky vhodným teritoriím vybraným pro další snahu o zastavení, či spíše zpomalení postupu Rudé armády. Mezi Stěbořicemi a Uhlířovem byla již 20. a 21. dubna, tedy ještě před dobytím Opavy, zahájena stavba záložních obranných postavení, které se měly opírat o strategicky vhodný kopcovitý prostor východního podhůří Nízkých Jeseníků.

Kromě postupu Rudé armády na průmyslovou Ostravu a snahy o osvobození Krnova, vedl další proud osvobozeneckých jednotek směrem na jih k Raduni, Podvihovu, Hlubočci a paralelně s ním do kopců u Jakubčovic a odtud dále na Skřipov. Zde byla v širší ploše od Vítkova až po Hrabyni rozmístěna ustupujícími německými vojáky obranná hnízda (např. vrch Hůrky), využito bylo rovněž i prostředí okolních lesů. Výše zmiňovaný areál stál mimo trasu hlavního voje na Ostravu, vedeného 38. armádou

generálplukovníka K. S. Moskalenka. Pro účel zjištění potenciálu nedestruktivních metod v prostředí, kde jednoznačně docházelo k aktivnímu ústupu německých vojáků, se jevily katastry obcí Raduň, Branka a Hradce nad Moravicí s okolními obcemi jako optimální místo pro studium a sběr dat. Ty měly ověřit limity nedestruktivních metod a na základě takto získaných informací jsme hodlali navrhnout i způsob aktivní ochrany památek daného druhu.

S ohledem na typ prostředí, kdy širší zájmové území představují především obdělávaná pole v okolí Raduň, Chvalíkovice, Uhlířova a Stěbořic,⁸⁷ byla jako vhodné místo zvolena zalesněná krajina v okolí Jakubčovic (příměstská část Hradce nad Moravicí), (obr. 42, 43). Ta se rozprostírá na severním okraji hřebene výběžku Vítkovské vrchoviny, v pásu podél obcí Branka, Vršovice a pouze částečně k Raduni.

Pro výběr tohoto typu prostředí nás vedly především pragmatické důvody. Lesní plochy totiž vykazují výrazně vyšší potenciální znaky zachovalosti a dokladů antropogenních aktivit 2. světové války než systematicky obdělávaná krajina (pole, louky). Výběr tak byl zohledněn právě tímto faktorem.

V rámci výzkumu byly užity metody povrchové prospekce, dálkového průzkumu a geofyzikálních měření (viz níže), které dopomohly k identifikaci dané problematiky a poskytly pramennou základnu pro další studium. Rovněž se získaná data stala podkladem pro mapování památek spojených s archeologií konfliktu a poskytla základní úroveň informací,

kteří povedou k návrhu jejich aktivnější ochrany přímo v krajině.

Základní historický rámec událostí

Území na severovýchod od Jakubčovic, vymezené katastry Hradce nad Moravicí, Brankou u Opavy, Chvalíkovici, Vršovici a Raduní, se na konci druhé světové války stalo dějištěm těžkých osvobozovacích bojů, při kterých byly vesnice Chvalíkovice, Jakubčovice a Skřipov zničeny a vypáleny. První signály války zde doputovaly již v roce 1944, kdy 22. srpna krátce po poledni dopadlo na pole západně od Vršovic letadlo.⁸⁸

Systematické osvobozené tažení Rudé armády bylo tímto směrem ovšem zahájeno teprve po dobytí Opavy v roce 1945. Prostor byl hájen na západě 16. Panzer-Division generálmajora Dietricha von Müllera a východně 10. Panzer-grenadier-Division generálmajora Karl-Richarda Koßmanna.

Raduň byla osvobozena 23. dubna a sousední Chvalíkovice následující den. Směrem od Chvalíkovice byl útok veden k Bohučovicím, které byly dobyty 25. dubna.

V lesích kolem Jakubčovic, Skřipova a Hrabství byly nacistickou armádou již dříve rozmístěny polní opevňovací prvky.⁸⁹ 25. dubna se Skřipov a okolí Jakubčovic stalo terčem sovětského leteckého útoku, který měl připravit cestu následnému pozemnímu boji. Kopcovitá krajina v okolí byla ovšem dobře opevněná sítí lehkých polních prvků a nacisté v místě kladli houževnatý odpor od severu postupujícím jednotkám Rudé armády.

Než sovětsí vojáci Jakubčovice zdolali, trvalo jim to 5 dní od osvobození Opavy. Boje o obec začaly 26. dubna a teprve 28. dubna ustoupili němečtí vojáci směrem ke Skřipovu. Osvobození prostoru prováděla sovětská vojska 15. střeleckého sboru 60. armády generálmajora P. V. Terdějeva. Území bylo včetně Skřipova definitivně osvobozeno až po třech dnech urputných bojů, a to 30. dubna 1945, tedy ve stejný den, kdy došlo k osvobození Ostravy.⁹⁰

Popis archeologické metody

Pro sběr terénních dat bylo vybráno prostředí na katastru příměstské části Hradce nad Moravicí v Jakubčovicích s přilehlým lesním prostorem zasahujícím na katastr sousední samostatné obce Vršovice a jiné hradecké příměstské části Bohučovice. Zde byly na hraně lesa vytipovány tři (obr. 43) samostatné polohy (viz níže), u kterých jsou doposud patrné pozůstatky po lehkých terénních opevňovacích prvcích v podobě okopů a zákopů. Hrana lesa byla zvolena z důvodu ověření si potenciálu nedestruktivních archeologických metod, jak prokázat rozdíly v zachování archeologických pramenů v konfrontaci mezi zemědělsky obdělávanou plochou a lesním prostředím. Na základě těchto zjištění pak bylo naší snahou navrhnout způsob aktivní ochrany movitých a nemovitých pozůstatků z 2. světové války.

Vzhledem ke zvolenému typu zkoumané krajiny, která stojí na pomezí člověkem obdělávaného agrárního a lesního prostředí, byly zvoleny metody, jež dopomohly k co nejpřesnější identifikaci archeologických movitých a nemovitých památek.

⁸⁷ Jedná se o prostory, kde identifikace a průzkum pomocí nedestruktivních metod je omezen vlivem intenzivní zemědělské činnosti spojené zejména s rekultivací krajiny.

⁸⁸ Jednalo se o americký čtyřmotorový bombardér B 24 Liberator pod vedením kapitána Williama H. Smitha.

⁸⁹ Využity snad měly být i jakubčovické šance z 18. století, které se nacházejí na katastru obce, na strategicky dobře situovaných místech s výhledem do údolí Opavy a širokého okolí směrem na sever a západ.

⁹⁰ To dokládá velmi urputné boje a houževnatý odpor vojáků Wehrmachtu, který si nezádá s tvrdými boji o Hrabyni, kdy se na sovětské straně uvádí až 280 mrtvých vojáků jen při dobývání obce Skřipova (dle <http://www.ouskripov.eu/obec/historie/osvobozeni-a-povalecny-rozvoj/>).

Primární metodou se stala povrchová prospekce, díky níž byly vizuálně rozpoznány antropogenní reliéfní reliktů⁹¹ z období 2. světové války. Jedná se o způsob evidence a dokumentace informací o sídelní historii zájmového území, které jsou v podobě reliéfních útvarů zachovány na povrchu země.

Užití dálkového průzkumu⁹² nebylo možné cíleně použít k identifikaci potenciálních antropogenních anomálií přímo v zalesněných prostorách. Možné to ovšem bylo u hrany lesa, v zatravněných a odlesněných plochách apod..

Využito bylo rovněž při dokumentaci a vizuální identifikaci rozsahu zalesnění v konfrontaci s dřívějšími leteckým snímkováním či staršími mapovými podklady (viz níže). Hlavním cílem letecké archeologie je totiž především studium historické krajiny a pozůstatků aktivit člověka v ní. Průzkum krajiny z výšky tak není nápomocen pouze k identifikaci antropogenních reliktů, dopomáhá i k dokumentaci jejich změn. Získané informace tak mohou být použity i pro jiné než archeologické účely (ochrana kulturního dědictví, vývoj lesního prostředí) a závěry z letecké archeologie lze využít k řešení otázek sídelní a krajinné archeologie.⁹³ V našem případě dopomohly snímky z letecké archeologie k zodpovězení problematiky historického vývoje konkrétního místa, a to v konfron-

taci se snímkováním stejných míst v roce 1954 a na podkladě mapových záznamů z 18. století.⁹⁴ Přispěly také k eliminaci např. reliktů původních cest, které mohly být zaměněny za zákopy či při zjištění pravděpodobné hranice lesa v jarních měsících roku 1945 (viz níže).

K účelům dálkového průzkumu využívá Slezské zemské muzeum svůj vlastní dron DJI PHANTOM 4 PRO+,⁹⁵ vybavený kamerou umístěnou na tříosém stabilizovaném závěsu, s integrovaným digitálním systémem OcuSync pro přenos obrazu a videa s pozičním systémem. Díky němu byly na místě vizuálně digitalizovány tři zkoumané polohy (obr. 44:3; 45:3; 46:3) a výsledky těchto vizualizací posloužily při řešení otázek změn krajiny v čase a prostoru. Díky nim pak bylo možno odhadnout rozsah a předpokládanou polohu terénních opevňovacích prvků, vybudovaných v místě německou armádou v prvních měsících roku 1945, které dle našeho názoru musely být ze strategických důvodů (např. vzhledem k důvodu odhalení z výšky při leteckých útocích) skryty v lesním porostu (viz níže).

Při cíleném vyhledání movitých archeologických nálezů byl na třech námi zvolených polohách, přibližně v pásu do 30 m od hranice lesa, proveden plošný průzkum detektory kovů. Tuto metodu řadíme k nedestructivním archeologickým

metodám,⁹⁶ které jsou vedle geofyzikálních měření součástí přírodovědných aplikovaných metod v archeologii. V rámci našeho průzkumu byl tento typ prospekce zvolen primárně k vyhledávání kovových předmětů z období 2. světové války,⁹⁷ a to do hloubky lesní hrabanky (tedy do max. 15 cm).

Jednotlivé terénní antropogenní aktivity včetně nálezů z povrchového detektorového průzkumu byly přesně polohově a výškově zaměřeny přístrojem GeoMax Zenith35 Pro GSM-UHF-TAC⁹⁸ a naměřená data byla následně generována v softwaru Allplan Linear 2020. Výsledkem se stala prostorová mapa distribuce artefaktů, která v konfrontaci s polohou antropogenních terénních reliktů dopomohla identifikovat, popsat a následně vyhodnotit prostorové souvislosti (obr. 47 a 48).

Popis zkoumaných poloh

Poloha 1 se nacházela východně od silnice mezi Jakubčovicemi a Bohučovicemi, v trati „Obora“, severovýchodně od vrchu Přílet (kóta 512 m n. m.), na levobřeží potoka Raduňky a na vrcholu morfologického pásu příslušného k jednotce Vítkovské vrchoviny.⁹⁹ Prostor byl vybrán s ohledem na dosud v terénu patrné prvky lehkého polního opevnění, které zde v prvních měsících roku 1945 vybudovali vojáci německé armády. Opevnění tvořilo

91 Martin KUNA a kol., *Nedestructivní archeologie. Teorie, metody a cíle*. Praha 2004, s. 237.

92 Tamtéž, tab. 1.1.

93 Tamtéž, s. 50–51.

94 Jmenovitě se jedná o mapové podklady z roku 1763 viz na <https://mapire.eu/en/map/firstsurvey-silesia/>.

95 K provádění prací prostřednictvím dronu je nutné mít dle platné legislativy povolení, které vydává Úřad pro civilní letectví. To se vydává po provedení správního řízení podle zákona č. 500/2004 Sb. a podle ust. § 52 leteckého zákona a dle leteckého Předpisu L2 – Pravidel létání. Bez povolení k létání v souladu s § 52 leteckého zákona, není provozovatel dronu oprávněn k provozu letadla ve vzdušném prostoru ČR. Slezské zemské muzeum má povolení k létání letadla bez pilota, a to pro model 4 PRO, poznávací značky OK-X052J (povolení vydáno pod č. j. 9757-19-701; sp. Zn. UAS-1706).

96 Martin KUNA a kol., *Nedestructivní archeologie*, tab. 1.1.

97 Více k metodě a její legální aplikaci v Kuna a kol. *Nedestructivní archeologie*, s. 185–193.

98 Jedná se o nejmodernější technologii měření, má 555 kanálů pro přijímání signálu všech družicových systémů a všech jejich frekvencí (včetně těch nově budovaných), rychlost 5 Hz při aktualizaci polohy, s integrovanou libelou a kompasem pro rychlé a spolehlivé měření RTK i se skloněnou výtyčkou. Poskytuje přesné výškové a polohové zaměření bodů a objektů, jejich zanesení do terénní dokumentace, případně do mapy.

99 Nadřazenou jednotkou je Nízký Jeseník.

součástí rozsáhlého obranného systému, který se v horské a zalesněné krajině rozprostíral od Hrabyně až po Vítkov (viz výše). Místo bylo zvoleno s ohledem na svou polohu, na hraně lesa a zemědělsky obhospodařované louky, i se zřetelem na to, že zde dochází k postupnému zanášení původního obranného zákopu vlivem eroze. Tento prvek obranné linie se totiž nachází přímo na hraně lesa. Teprve za ním jsou v lesním prostředí doposud patrné jednotlivé okopy pro střelce, které jsou zase ohroženy lesní činností a dochází i u nich k postupnému zániku.

Prostor byl konfrontován se situací před začátkem 2. světové války na podkladě mapových nákresů z 18. století, na základě leteckých snímků z 50. let a na podkladě snímkování během našeho výzkumu. Sledován byl především vývoj zalesnění v jednotlivých fázích. Krajina v místě vykazuje výraznou přeměnu (obr. 44). Ještě v 18. století je konkrétní prostor spíše odlesněn. Na leteckých snímcích z roku 1954 je však situace identická s dnešním stavem, kdy je v místě patrný porost. Lze tedy předpokládat, že hranice lesa v jarních měsících roku 1945 dosahovala stejné úrovně. Na základě tohoto zjištění lze předpokládat, že Němci budovaný systém zákopů a okopů využil krytí lesa a nezasahoval, či jen v omezené míře, do volné krajiny.

Poněkud jiná situace byla zachycena v rámci průzkumu polohy 2. Ta se nacházela východně silnice mezi Jakubčovicemi a Chvalíkovici. Situována byla níže než poloha 1, přibližně v nadmořské výšce 457 m. V místě je do dnešních dnů zachován systém okopů pro střelce, doplněný rovněž na hraně lesa pozůstatky obranného zákopu. Ten nevykazuje alespoň v severní části takové známky zanesení v důsledku eroze jako zákop zmiňovaný u předešlé polohy. Situaci však komplikuje původní trasa silnice z 18. století (k tomu evokuje dnešní označení tratě – „Pod silnicí“). Ta byla v místě situována poněkud východněji, než se nachází dnes (obr. 45) a její průběh je částečně patrný ještě na snímkování z roku 1954,

Obr. 48. Jakubčovice. Zaměření antropogenních terénních reliktnů z období 2. světové války v rámci polohy 1 (1), 2 (2) a 3 (3), (zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, zdroj mapového podkladu uveden na obrázku, digitalizace Tomáš Petr).

kdy je již ovšem využívána současná komunikace II. třídy. Původní trasy starých cest jsou dnes v krajině zachovány jako úvozy a v terénu se mohou velice snadno zaměnit se zákopy z 2. světové války. Při pohledu na mapu a v konfrontaci s nynější situací je patrné, že původní cesta, značená na mapě z roku 1763, je situovaná více na východ. Tím pádem můžeme vyloučit záměnu a námi identifikovaný zákop zachycený na hraně dnešního lesa je možné ztotožnit s původním zákopem vojáků Wehrmachtu. Zmínit musíme ovšem rozsah zalesnění. Ještě v 18. století je celý prostor souvisle pokryt lesem. Na snímcích z roku 1954 je ovšem již hrana lesa posunuta výrazně k východu a patrná je rovněž rozlehlá mýtina. K její redukci dochází od 60. let, kdy dnes je ještě patrná, ovšem v poněkud zmenšené ploše. Na základě tohoto zjištění byl průzkum realizovaná na hranici lesa táhnoucího se od hrany mýtiny směrem k silnici na Chvalíkovice. Vycházeli jsme totiž z předpokladu, že zde byl i v jarních měsících roku 1945 původní les, který německá armáda chtěla využít vedle vybudovaných polních opevňovacích prvků jako přirozené krytí pro odrazení postupu Rudé armády.

Poloha 3 byla vybrána s ohledem na přítomnost systému několika zákopů. Nacházela se severněji od polohy 2, blíže k obci Chvalíkovice a Raduni, východně potoka Maršovec, v blízkosti silnice II. třídy směřující ke křižovatce na Chvalíkovice a Vršovice, v nadmořské výšce 376 m. Ještě v 18. století zde byl souvislý porost a původní cesta se v místě nacházela západněji od současné komunikace, čímž můžeme vyloučit, že jeden z prvků zde se nacházejících zákopů mohl být zaměněn s úvozem této původní komunikace. Současná hrana lesa a rozsah lesního porostu je téměř identický se

stavem z roku 1954, takže je možné soudit, že i na počátku roku 1945 byla situace totožná (obr. 46).

Výsledky průzkumu detektory kovů

Sledovaná hloubka v rámci detektorového výzkumu se pohybovala do 15 cm a pokrývala svrchní drnovou vrstvu, resp. lesní hrabanku. Každý nalezený artefakt byl označen svým vlastním specifickým znakem, místo nálezu bylo zaměřeno přístrojem GeoMax Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG a data byla zpracována v programu Allplan Linear 2020, kdy výsledkem se stala prostorová mapa jednotlivých nálezů (obr. 47).

Ve všech třech polohách byl prozkoumáván pás široký cca 30 m od hrany nynějšího lesa a současně byl průzkum realizován v rámci viditelných reliéfních antropogenních útvarů spojených s aktivitami 2. světové války.

Získán tím byl soubor předmětů (celkem 188 položek), které lze rozdělit typologicky na dvě provenience, a to příslušné k Rudé armádě či vojákům Wehrmachtu.¹⁰⁰ Nalezené artefakty nás informují nejen o válečných událostech, ke kterým v místě došlo ke konci dubna roku 1945, ale skromné nálezy osobních věcí vypovídají o volnočasových aktivitách vojáků a dotvářejí tak celkový obraz situace.

A) Nálezy z polohy 1

Soubor nalezených předmětů čítá 54 položek (KATALOG 9), z čehož drtivou většinu představují militaria. Z německé výzbroje jsou zastoupeny nábojnice 20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn (obr. 49: 1 až 4), které se používaly v protiletadlových dělech či v dělech bojových vozidel až do konce války. Zastou-

pen je i náboj do pistole Luger nebo Walther (obr. 49: 5), ráže 9 x 19 mm Parabellum s rokem výroby 1941. Časté jsou rovněž zápalkové šrouby dělostřeleckých granátů (položka č. 8) či spodní části vystřelených nábojů do houfnic průměru 10,5 cm (dělostřelecké hlavňové zbraně), (obr. 49: 6, 7), kterých bylo na jednom místě (položka č. 36) nalezeno více než 40 ks. Zastoupeny jsou rovněž puškové náboje ráže 7,92 x 57 mm Mauser (obr. 49: 8), které se používaly během 2. světové války v pěchotních puškách K98k, v kulometech MG 34 a 42, ve výsadkářských puškách FG 42 či v poloautomatických puškách G 43. Námi nalezený exemplář měl ještě čitelné identifikační znaky (KATALOG 9, položka č. 40).

Jednalo se o náboj vyrobený v roce 1937 ve Zbrojovce Brno, a to v závodě v Povážských strojárnách v Povážské Bystrici. Z výstroje vojáků Wehrmachtu zmíníme deformovanou přezku s nápisem „Got mit uns“ (obr. 50:1), hliníkový pásek z vnitřního uchycení přílby (KATALOG 9, položka č. 27), rukojeť německého bodáku Mauser S84/98 (obr. 49: 9) či ventil plynové masky (KATALOG 9, položka č. 45). Součástí uniformy jsou zastoupeny pouze jedním knoflíkem (položka č. 39). K osobním věcem můžeme přiřadit fragment vidličky (obr. 50:2) či zavírací nůž s nápisem na rukojeti „SARAJEVO“ (obr. 50:3).¹⁰¹ K militariím Rudé armády řadíme nábojnice ráže 7,62 x 54 mm R (obr. 51: 1, 3 a 6), které se nabíjely do zbraní typu Mosin (např. Mosin vz. 1891/30; Mosin vz. 1938; Mosin vz. 1944), do samonabíjecích pušek (např. SVT-40) nebo kulometů (např. Maxim model 1910; Děgťarjov DP-27; Gorjunov vz. 43 apod.). Nalezeny rovněž byly nábojnice ráže 20 x 99 mm R ShVAK, používané v leteckých kanónech ŠVAK¹⁰² (obr. 51: 2, 4). Soubor obsahuje také ruský ruční granát

¹⁰⁰ Nalezeny byly rovněž předměty poválečného charakteru, včetně mincí (viz KATALOG 9, 10, 11).

¹⁰¹ Vyroben v továrně F. J. Frenzela ve Velkém Šenově. Nože se vyráběly v letech 1919-1948. Nález tak může být předválečný i poválečný.

¹⁰² Zkratka Špitalnyj-Vladimirov Aviacionnaja Krupnokalibernaja puška.

Obr. 49. Jakubčovice. Poloha 1. Nálezy německé armády (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 9),
(zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

typ F1 (obr. 51: 5). Překvapivě jsou dvě nalezené nábojnice .50 BMG/12,7 x 99 mm NATO (obr. 51: 7, 8). Jedná se o americkou leteckou munici, která patrně souvisí s převzetím velkého množství letadel typu P-39 Airacobra, P-40 Warhawk a především P-47 Thunderbolt¹⁰³ Sovětským svazem¹⁰⁴ od západních spojenců na konci 2. světové války.¹⁰⁵

B) Nálezy z polohy 2

Soubor zahrnuje celkem 83 položek nalezených předmětů (KATALOG 10). Militaria připisovaná vojákům Wehrmachtu zahrnovala nábojnice ráže 8 x 50 mm R Mannlicher (obr.

52: 1–4). Jedná se o náboj užívaný od roku 1888 pro pušku Mannlicher M 1885, která se běžně užívala v 1. světové válce. Po ní se staly oblíbeným střelivem loveckých či sportovních pušek.

Jejich užití ve 2. světové válce je dokladem nedostatku zbraní a munice německé armády. To dokládají i výrobní čísla jednotlivých nábojnic, která uvádějí roky výroby 1888, 1891, 1900, 1901, 1911 apod., některé i s „novějším“ rokem výroby např. 1944. Nalezeny byly rovněž dvě nábojnice ráže 8 x 58 mm R (obr. 52: 6, 7) s roky výroby 1923 resp. 1924, které byly vyráběny v Dánsku.

Náboje se od roku 1889 používaly v dánské, norské a švédské armádě pro pušky Krag-Jørgensen model 1889 a využívány byly později především pro loveckou či sportovní střelbu, i když v Dánsku tvořily součást výzbroje armády až do 50. let 20. století. Posledním typem výzbroje německé armády z této polohy jsou náboje ráže 7,92 x 57 mm Mauser (obr. 52: 9, 10), o kterých jsme se podrobněji zmiňovali v předchozí kapitole.¹⁰⁶

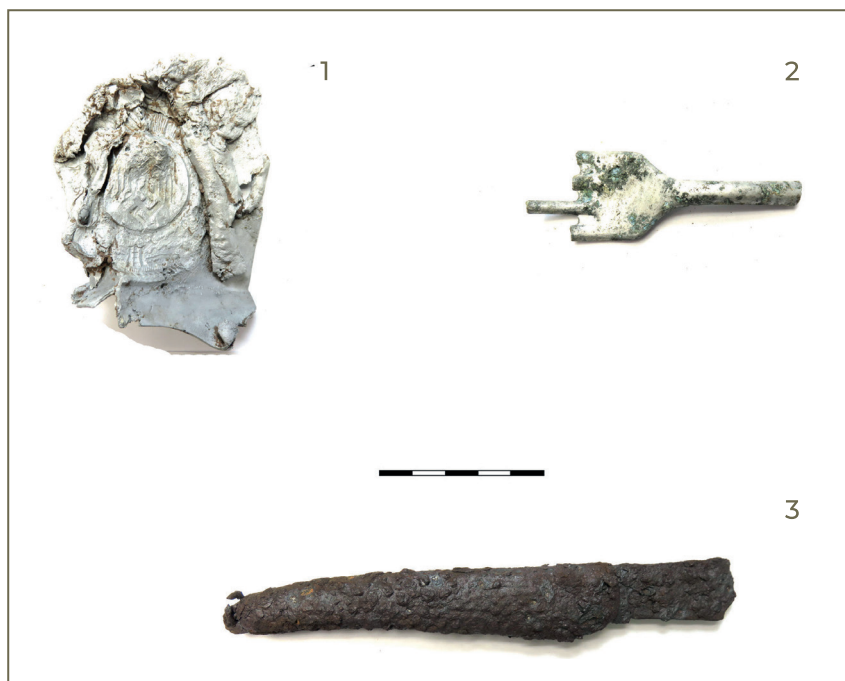
Zajímavým nálezem z polohy 2 je ovšem kovová muniční bedna pro náboje 7,92 x 57 mm Mauser do těžkého kulometu MG (obr. 52: 8).

¹⁰³ Hovoří se o převzetí až 200 letadel tohoto typu s kulomety ráže 50.

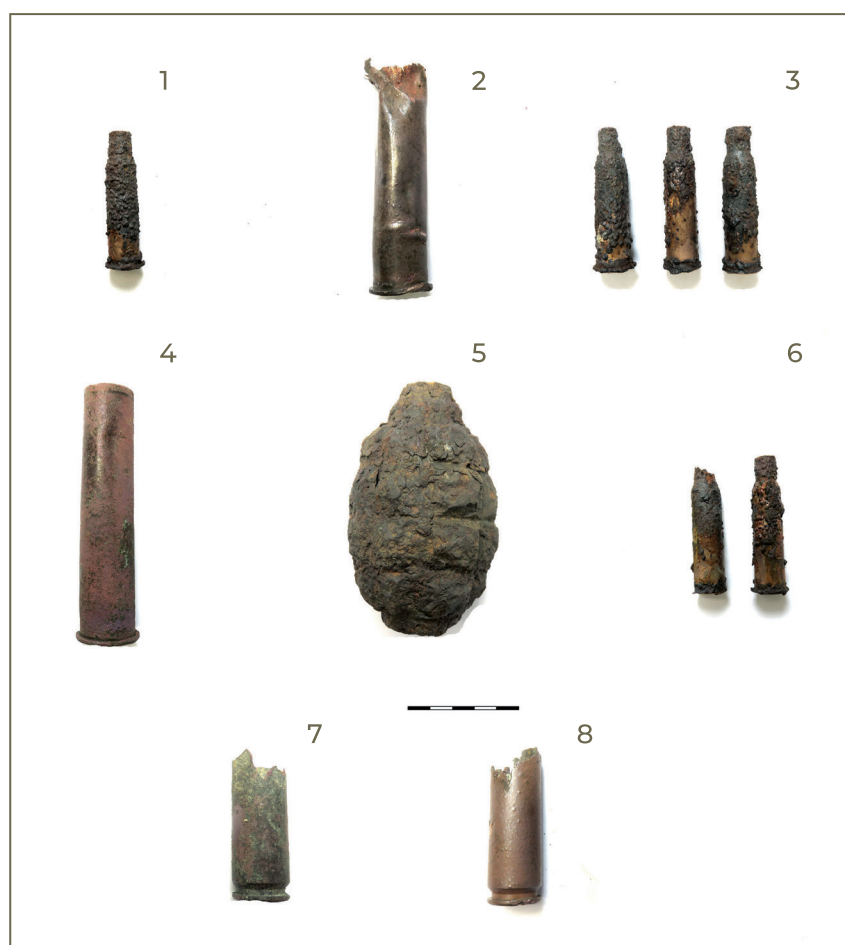
¹⁰⁴ Vyloučit však samozřejmě nelze ani podporu samotných amerických letců.

¹⁰⁵ Online, cit. 17. 2. 2021 dostupné na <https://vvsairwar.com/2016/08/08/first-blog-post/>.

¹⁰⁶ Z období 2. světové války však musíme vynechat nábojnice nacházející se pod položkami č. 127, 133, které byly v Povážských strojírnách vyrobeny až v roce 1949.

Obr. 50. Jakubčovice. Poloha 1. Nálezy osobních věcí (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 9), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 51. Jakubčovice. Poloha 1. Nálezy Rudé armády (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 9), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka)

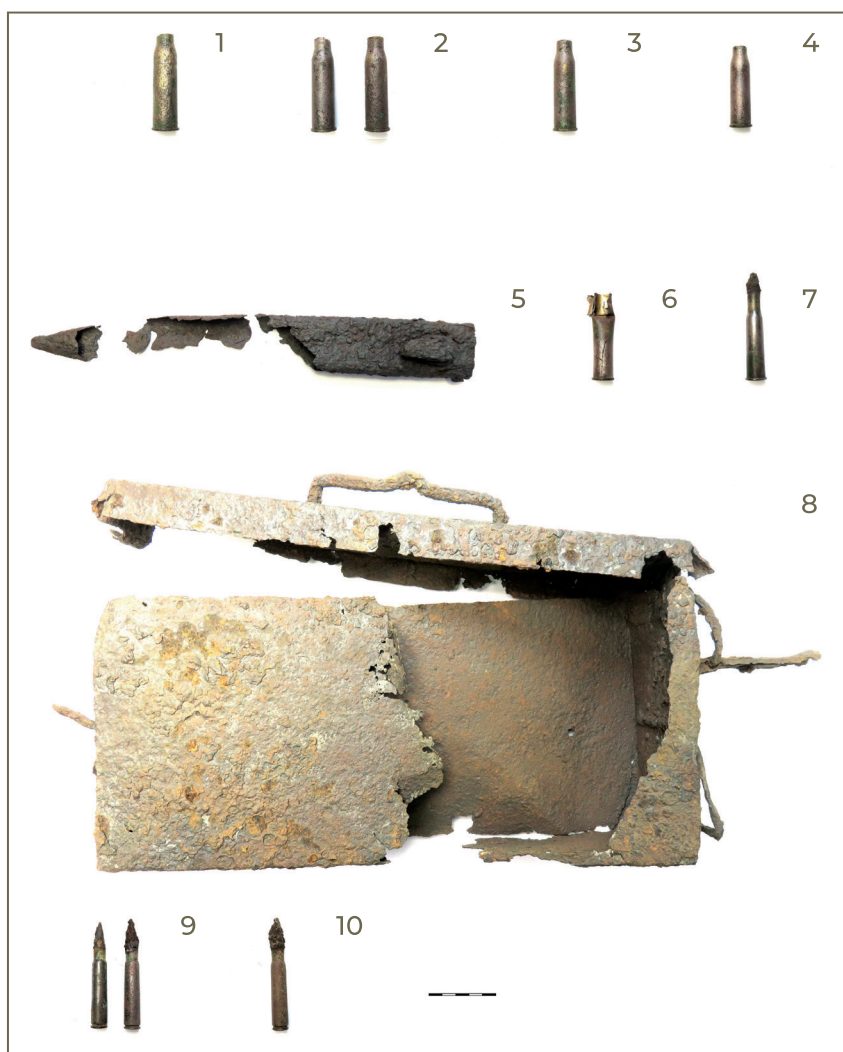
K výstroji vojáků Wehrmachtu lze přiřadit fragmenty pochvy na bodák Mauser S84/98 (obr. 52: 5). Za součásti uniformy lze považovat knoflíky (obr. 53: 2), tzv. kropeňáče (KATALOG 10, položky č. 83 a č. 111), z nichž jeden (obr. 53: 1) má na zadní straně značku výrobce „R D“. K osobním věcem můžeme přiřadit i mince (položky 62 a 129).

Výzbroj Rudé armády zahrnovaly nábojnice ráže 12,7 x 108 mm (obr. 54: 1, 8) užívané pro těžké kulometry a velkorážní pušky. Zastoupeny jsou také náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev (obr. 54: 2, 9), které se používaly v samopalech např. PPŠ-41 „Špagin“ nebo PPS-43 Sudajev“. Nabíjely se jimi ovšem i samonabíjecí pistole typu Tokarev (TT-30; TT-33). Objevují se také náboje ráže 7,62x54 mm R (obr. 54: 6, 7), které byly nalezeny i při průzkumu polohy 1 (viz výše). V rámci polohy 2 byla nalezena také americká letecká nábojnice .50 BMG/12,7x99 mm NATO (obr. 54: 3), o kterých je již zmínka v předchozí kapitole.

Objevují se i sovětské minometné desetikřídlé miny O-832 ráže 82 mm (obr. 54: 4), či letecké galvanované nábojnice ráže 23x152 mm B (obr. 54: 5) určené pro 23 mm kanóny Vja-23, nesené letadly Il-2 Šturmovik. K letecké výzbroji můžeme zahrnout i nábojnice 20x99 mm R ŠVAK (obr. 54: 10, 11), o kterých jsme již psali také v předchozí kapitole.

K osobním věcem vojáků Rudé armády můžeme přiřadit polévkovou lžici (obr. 53: 3), která má na rukojeti z přední strany vyrytou pěticípou hvězdu. Na zadní straně rukojeti je zase vyryto azbukou „44г П А“.

Ukázkou narušitelské činnosti osvobozené armády v prostoru Jakubčovice a přilehlých lesů jsou nálezy hliníkových pásek (KATALOG 10, položky 55, 65, 85, 97, 102), které sloužily za války k rušení rádiových vln a byly shazovány z letadel. Fungovaly na principu odrazu rádiových vln, říkalo se jim proto

Obr. 52. Jakubčovice. Poloha 2. Nálezy německé armády (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 10), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 53. Jakubčovice. Poloha 2. Nálezy osobních věcí (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 10), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

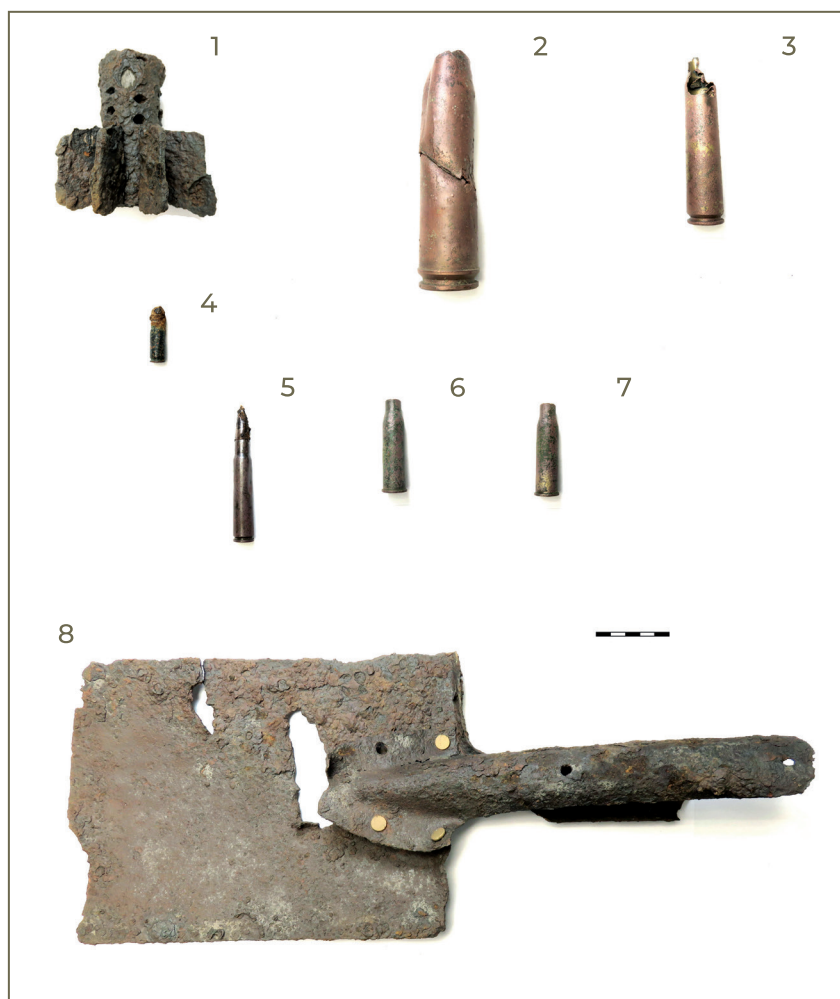

Obr. 54. Jakubčovice. Poloha 2. Nálezy Rudé armády (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 10), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

dipólové odražeče, a měřily polovinu vlnové délky signálu radaru.¹⁰⁷

C) Nálezy z polohy 3

Nalezeno zde bylo celkem 51 položek (KATALOG 11), které odpovídají průběhu druhé světové války, včetně předmětů s nejasným chronologickým zařazením. Zmínit musíme především svátostku s vyobrazením Panny Marie (položka č. 172) a medailonek s iniciálou „M“ (KATALOG 11, položka č. 180). Oba předměty spíše předcházejí válečným událostem z roku 1945 a mohou mít souvislost s blízkou komunikací, či předpokládanou existencí dnes již zaniklých Božích muk. Z poválečného období pocházejí tři v místě nalezené nábojnice ráže 7,92 x 57 mm Mauser, které byly vyráběny v Povážských strojárnách (KATALOG 11, položka č. 167, 168, 171) a určeny byly především pro myslivost. Soubor druhoválečných předmětů typologicky odpovídá nálezům z předchozích dvou poloh. U německé výzbroje jsou opět zastoupeny náboje ráže 7,92 x 57 mm Mauser (obr. 55: 5), z nichž jedna byla vyrobena v roce 1924 v bývalém Československu, a to ve Vlašimi ve zbrojovce Sellier & Bellot Vlašim (položka č. 174), či nábojnice ráže 8 x 50 mm R Mannlicher (obr. 55: 6, 7), u kterých opět byla shledána starší data výroby (1896, 1902, 1911 apod.). K výzbroji můžeme přiřadit i nález části muniční bedny (KATALOG 11, položka č. 175). K *výstroji* lze připojit část hliníkového pásku, který pochází z vnitřního uchycení přílby (KATALOG 11, položka č. 162) či dvě polní lopatky s pěti nýty (KATALOG 11, položka č. 163, 169), (obr. 55: 8). K *součásti uniformy* můžeme přidružit knoflík kropač se značnou výrobce „Z. S.“ a rokem výroby 1938 (KATALOG 11, položka č. 177), ale také kovovou přezku (KATALOG 11, položka č. 178) či podkování boty (KATALOG 11, položka č. 186). K věcem *osobního charakteru* lze zahrnout mechanický ruční holicí strojek (KATALOG 11, položka č. 142).

Obr. 55. Jakubčovice. Poloha 3. Nálezy (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 11), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

teru lze zahrnout mechanický ruční holicí strojek (KATALOG 11, položka č. 142).

K sovětské výzbroji přísluší zbytky minometných desetikíldých min (obr. 55: 1), letecké nábojnice ráže 23 x 152 mm B (obr. 55: 2), nábojnice ráže 12,7 x 108 mm pro těžké kulomety a velkorážní pušky (obr. 55: 3) a náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev (obr. 55: 4), (viz výše). K událostem bojů na konci války, ovšem bez možnosti určit jednoznačně zda se jedná o provenienci Rudé armády či Wehrmachtu, musíme přiřadit časté nálezy součástí stanů a celt (viz KA-

TALOG 11), které se v rámci polohy č. 3 podařilo najít. V jejich případě se bohužel jedná o špatně dochované a nesnadno určitelné části, které mohly být užívány oběma bojujícími stranami.

Popis a rozbor polních opevňovacích prvků

Z důvodu provádění pouze ne-destruktivního výzkumu je interpretace některých objektů obtížná, a to vzhledem k neznámé původní hloubce polních opevňovacích prvků. Mnohdy není kvůli výraznému zanesení objektů vlivem eroze

¹⁰⁷ Prvním člověkem, který je rozřezával na proužky, je údajně fyzik velšského původu Joan Curranová – viz v práci Dan HAMPTON, *Hunter Killers. Neobvyklé příběhy pilotů, kteří prošli těmi nejnebezpečnějšími misemi války ve Vietnamu*. Praha 2016, s. 117.

či antropogenních činitelů jasné půdorysné rozložení či orientace hlavních os. Především u menších okopů je velmi nesnadné rozlišit, zda sloužil pro stojícího, ležícího či klečícího střelce, či jej využíval pouze jeden nebo i více střelců současně,¹⁰⁸ proto byly tyto objekty souborně označovány jako okopy pro střelce (OPS). Při terminologickém označování objektů bylo využito vojenských ženíjných příruček či relevantních článků zabývajících se daným typem polních objektů¹⁰⁹ a při pojmenovávání jednotlivých skupin polních objektů byly použity české výrazy vycházející z československých, resp. českých příruček.¹¹⁰ Při interpretaci polních opevňovacích prvků byly nápomocny rovněž analogie ze zahraničních zdrojů.¹¹¹ Jednotlivé terénní antropogenní aktivity byly přesně polohově a výškově zaměřeny přístrojem GeoMAX Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG a naměřená data byla následně zpracována v programu Allplan Linear 2020. Výsledkem je mapový podklad předkládající prostorové souvislosti a vztah jednotlivých antropogenních terénních reliktních jednak k sobě navzájem

(obr. 48), ale stejně tak i k jednotlivým nálezům pocházejícím z průzkumu detektory kovů (obr. 47).

U polohy 1 (obr. 48: 1) je na hraně lesa patrný příkop, který kopíruje průběh současného zalesnění. Více je patrný v severní části zkoumaného sektoru. Jižněji je naznačena více jeho „vnitřní“ hrana. Za ním jsou rozmístěny jednotlivé okopy pro střelce. Identifikováno jich bylo celkem 15. Les je tvořen převážně mladými stromy, takže je dosti pravděpodobné, že většina polních opevňovacích prvků byla zničena během těžby a jiných lesních prací (rekultivace). Pokud se u okopů pro střelce podařilo alespoň přibližně určit orientaci delší osy, zdá se, že jsou natočeny směrem k severozápadu, tedy k obci Bohučovice. Od ní totiž vede k Jakubčovicím nejsnadnější trasa a německá strana tímto směrem předpokládala i postup osvobozeneců vojsk.

Přibližně třicet antropogenních reliktních, které můžeme označit názvem okopy pro střelce, bylo identifikováno v rámci polohy 2 (obr. 48: 2). Vzhledem k jejich značnému zanesení v důsledku eroze a lesních pra-

cí (opět i zde je výrazně mladý les), nelze přesně určit jejich orientace. Zdá se však, že svou delší osou sledují průběh silnice ke křižovatce na Chvalíkovice a Raduň, nebo výhled do údolí směrem k Bohučovicím. Jeden objekt, a to nejjižnější, snad můžeme definovat díky jeho větším proporcím oproti ostatním jako velký dřevohlinitý kryt s možností zastřešení. Po jeho obvodu se totiž nachází dřevěný sloupek, který se u tohoto typu objektů vyskytuje.¹¹² Zákop je velice zřetelně dochován v severní části, kde je umístěn v lese. V jižní části není patrný dnes již vůbec. Při leteckém průzkumu však byl na hraně lesa, prostřednictvím tzv. sněžného efektu,¹¹³ pravděpodobně zachycen jeho původní průběh (obr. 56). Stejným způsobem bylo identifikováno i několik okopů pro střelce.

U polohy 3 nejsou v terénu patrné žádné okopy pro střelce, sic je zde les oproti dvěma předchozím výrazně starší. To může naznačovat i jejich původní absenci. Zachován je zde však systém několika zákopů (určitě min dvou), které jsou souběžné se současnou silnicí (obr. 48: 3).

¹⁰⁸ Srov. Jiří ZUBALÍK – Balázs KOMORÓCZY – Miroslav LUKÁŠ – Marek VLACH, Předběžná interpretace objektů polního opevnění německého wehrmachtu u Pasohlávek (okr. Brno-venkov), *Archaeologia historica* 42,1, 319–333, 2017, s. 323.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Např. http://polni-opevneni.websnadno.cz/g-v-2_part_1.pdf; Ministerstvo národní obrany 1938.

¹¹¹ Např. Wolfgang FLEISCHER, Das letzte Jahr des deutschen Heeres 1944–1945, Podzun – Pallas 1997; Fritz JÜRGENS, Eine Granatwerferstellung der SS auf dem Metzberg bei Borgentreich (Kr. Höxter). *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit* 28, 2015, s. 195–200; Johannes MÜLLER-KISSING, Durch diese hohle Gasse muss er kommen. Deutsche und amerikanische Feldbefestigungen von 1945 bei Detmold-Berlebeck am Teutoburger Wald. *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit* 28, 2015, s. 187–194; Manuel ZEILER, Archäologie des Zweiten Weltkriegs am Siegerlandflughafen bei Burbach. *Sieger Beiträge* 22 (2017–2018), 2018, s. 205–237.

¹¹² Srovnej Jiří JUCHELKA, Second phase of non-destructive archaeological survey of fieldfortification in the neighbourhood of the Smolov Artillery Fort. In: Pavel Drnovský – Petr Hejhal a kol. *Archaeology of Konflikts*, Univerzita Hradec Králové 2020, s. 171–194.; Jiří JUCHELKA – Marek PIĘTOŃ, Archeologické mapování lokalit 2. světové války v okrese Opava na příkladu tvrze Smolkov: užití nedestruktivních archeologických metod při výzkumu polních opevňovacích prvků. *Studia archaeologica Brunensia*. Brno 2019, roč. 24, č. 1, s. 113–140, s. 119.

¹¹³ K principu více v Martin KUNA a kol., Nedestruktivní archeologie, cit.: „V jistém smyslu jsou sněžné příznaky založeny na podobném principu, který způsobuje zviditelnění objektů archeologického zájmu pomocí rostlinného pokryvu: organické složky ve výplních zahluoubených objektů a poréznost těchto výplní jsou příčinou odlišné teploty, než jaká je v okolní neporušené půdě. Výsledkem této skutečnosti je, že tenká vrstva sněhu nad objekty skrytými pod povrchem taje rychleji než nad neporušeným terénem. Podobný efekt se vytváří na podzim či počátkem zimy, kdy ranní jinovatka působením slunečních paprsků mizí rychleji tam, kde se pod zemí nalézají pravěké jámy, obydlí, příkopy či hroby. Pozorován byl ale i opačný jev, kdy se sníh déle udržel nad objekty než mimo ně. Sněžný efekt je obtížně zachytitelný proto, že je k jeho vytvoření nutná interakce různorodých příznivých okolností a že je omezen na relativně krátkou roční i denní dobu. Kromě toho se sníh může stát výtečným zdrojem zvýraznění reliéfně zachovaných objektů. V kombinaci s vhodnými světelnými podmínkami může sníh velmi dobře zvýraznit například umístění pravěkých hradíšť s jejich fortifikačními systémy, členění zaniklých polí apod..

Obr. 56. Jakubčovice. Poloha 2. Sněhové příznaky zachyceny dronem DJI PHANTOM 4 PRO+ na hraně lesa mohou znamenat přítomnost zákopu. Sněhové pásy na louce ukazují průběh současné polní cesty. Sněhové body v lese indikují místa okopů pro střelce
(foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

Je však nutné přiznat, že i zde je terén narušen lesnickou činností, takže původní drobnější reliktů mohou být dnes již na povrchu nezřetelné.

Závěr

Průzkum v lesích v okolí příměstské části Hradce nad Moravicí v Jakubčovicích a blízkém okolí přinesl velmi důležité doklady o událostech, ke kterým v tomto prostoru došlo v jarních měsících roku 1945. Místo a okolí bylo vybráno jako strategický vhodný obranný bod, který se opíral o severní svahy Vítkovské vrchoviny, využil lesů a systému terénních opevňovacích prvků, které zde příslušníci německé obrany v pásu od Hrabyně až po Vítkov vybudovaly

pravděpodobně ještě před dobytím Opavy. Snahou bylo zastavit postup Rudé armády, jmenovitě 60. armády generál-plukovníka P. A. Kuročkina na jih k Fulneku a Bílovci.

V prostoru katastru Jakubčovic byly pro potřeby našeho výzkumu vybrány tři samostatné polohy, na kterých byly při identifikaci antropogenních terénních reliktů aplikovány nedestruktivní archeologické metody. Cílem bylo zaměřit všechny vizuálně patrné okopy či zákopy, prostor prohledat prostřednictvím průzkumu detektorů kovů a jednotlivá místa nálezů zanést do plánu prostorových souvislostí. Na podkladě takto získaných dat vyhodnotit míru poškození jednotlivých movitých

a nemovitých situací spojených s 2. světovou válkou a navrhnout způsob jejich ochrany.

Druhou rovinu takto získaných informací v rámci nedestruktivního výzkumu představuje materiál, který posloužil k rekonstrukci událostí v dubnových dnech roku 1945. Výpověď archeologických pramenů je v tomto bodě klíčová a přináší komplexní informace o použité výzbroji na obou stranách konfliktu. S velkou dávkou jistoty lze říci, že německá armáda vybudovala v místě obranné terénní prvky s předstihem, a to ještě před dobytím Opavy, určitě tedy dříve než 20. dubna. Soustavu polních opevňovacích prvků tvořil předsunutý zákop či více zákopů v případě polohy 3, který z týla kryl systém okopů pro střelce. Prvky byly natočeny směrem k severozápadu, odkud se předpokládal postup sovětské armády. Na temeni vrchoviny, v prostoru polohy 1, byly umístěny německé lehké houfnice ráže 10,5 cm. Jejich přesný počet není znám. Jejich přítomnost však dosvědčují nálezy většího množství¹¹⁴ spodních částí nábojnic dané ráže (obr. 49: 6, 7). Na podkladě nálezů zbytků dělostřeleckých granátů můžeme usuzovat, že v místě stály i dělostřelecké kanóny. Lze předpokládat i použití protiletadlových děl či děl na bojových vozidlech, a to na podkladě nálezů nábojnic ráže 20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn (obr. 49: 1 až 4), které byly rovněž umístěny v rámci polohy 1. Výzbroj pěchoty německé armády nebyla v tuto fázi války na podkladě nálezů munice nikterak valná. Objevují se puškové náboje ráže 7,92 x 57 mm Mauser, které se používaly během 2. světové války v pěchotních puškách K98k, v kulometech MG 42, ve výsadkářských puškách FG 42 či v poloautomatických puškách G 43. Zarážející je ale především velký počet nábojů pro pušku Mannlicher M 1885, která se běžně užívala především v 1. světové válce. Dokladem toho, že na konci války již

¹¹⁴ U položky č. 36 jich bylo kolem 40 ks.

neměla německá armáda dostatek minuce, jsou i výrobní roky nábojů do těchto pušek, kdy převládají nábojnice s rokem výroby v 19. století. Zastoupen je i náboj do pistole Luger či použití dánských pušek Krag-Jørgensen model 1889.

Oproti tomu sovětská Rudá armáda disponovala velice silným arzenálem. Na prostor německých pozic byl nejdříve proveden vzdušný útok, ke kterému došlo 25. dubna (nálezy nábojnic ráže 20 x 99 mm R ShVAK, používané v leteckých kanónech ŠVAK či nábojnice ráže 23 x 152 mm B určené pro 23 mm kanóny Vja-23, nesené letadly Il-2 Šturmovik). Při něm lze počítat i s užitím amerických strojů P-47 Thunderbolt, což dosvědčují nalezené nábojnice .50 BMG/12,7 x 99 mm NATO (viz výše). Systém okopů, především v nižších polohách, byl ostřelován pomocí minometek (nálezy křidélek z O-832 ráže 82 mm) či těžkých kulometů a velkorážních pušek (nábojnice ráže 12,7 x 108). Pozemní útok byl veden prostřednictvím samonabíjecích pušek (např. SVT-40) nebo kulometů (např. Maxim model 1910; Děgťarjov DP-27; Gorjunov vz. 43 apod.), což dosvědčují nálezy nábojnic ráže 7,62 x 54 mm R, které se používaly u zbraní typu Mosin (např. Mosin vz. 1891/30; Mosin vz. 1938; Mosin vz. 1944). Zastoupeny jsou ovšem také náboje ráže 7,62 x 25 mm Tokarev, které se používaly v samopalech (např. PPŠ-41 Špagin nebo PPS-43 Sudajev), či v samonabíjecích pistolích typu Tokarev (TT-30; TT-33). Při terénní nedestruktivní prospekci bylo shledáno, že mnoho antropogenních reliktů je již zaneseno vlivem eroze, či zni-

čeno v důsledku činnosti člověka. Především těžba dřeva výrazně narušuje a poškozuje drobnější situace, jako jsou okopy pro střelce. Degradace se však nevyhýbá ani zákopům, které jsou v důsledku vnějších vlivů postupně zanášeny. Jejich ochrana je tak možná na bázi dokumentace současného stavu a jejich co nejlepšího zaměření. Vlivem vzrůstající těžby v důsledku kúrovcové kalamity, kdy je při práci užitá těžká mechanizace, by však bylo vhodné urychleně tyto reliкty identifikovat, případně i prozkoumat pomocí destruktivních metod.¹¹⁵ Bohužel se tak neděje a do budoucna jsme tím pádem ochuzeni o značnou část archeologických pramenů a ztrácíme tak potenciál informací pro další studium otázek 2. světové války. V případě ochrany movitých nálezů se řešený problém stává daleko složitějším. Artefakty jsou ničeny jednak v důsledku těžby dřeva spojené s pohybem těžké techniky, ale daleko více jsou ohroženy vlivem nelegálních detektorářských činností,¹¹⁶ a to i v prostoru mimo lesy. Nekontrolovatelná činnost těchto hledačů pokladů poškozuje výpovědní potenciál daných míst, ochuzuje nás o velkou část artefaktuální složky a zabraňuje tak v budoucnu sledovat danou problematiku komplexně. Pokud nedojde ke změně naší legislativy a detektory kovů nebudou v rukou amatérů zakázány, je jediným spolehlivým způsobem ochrany movitých nálezů kovové povahy preventivní detektorový výzkum ohrožených lokalit, a to pod vedením archeologa a za dodržení jasných pravidel.¹¹⁷ Na závěr lze říci, že v klimatu obecné lhostejnosti širšího pléna

veřejnosti, ale i dalších složek naší společnosti,¹¹⁸ stále zůstává jedinou možností aktivní ochrany památek 2. světové války cílený výzkum a jejich vyhledávání v krajině profesionálními archeology. Tato činnost je spojena s dokumentací a zaměřením polohy nálezů, případně si vynucuje provést záchranný archeologický výzkum. To vše v rámci naší platné „archeologické“ legislativy¹¹⁹ a při dodržování i jiných souvisejících právních norem.¹²⁰

3. VOJSKA SE BLÍŽÍ K OSTRAVĚ – PRŮZKUM V OKOLÍ RYBNÍKA ŠTĚPÁN U DĚHYLOVA

Postup osvobozeneckých vojsk, která od západu směřovala k Ostravě a současně byla rozhodnuta od jihu obsadit město Hlučín, byl v rámci projektu sledován na katastru obce Děhylova. Průzkum se soustředil v prostoru rybníka Štěpán (obr. 57). Tato vodní plocha se nachází na pravobřeží řeky Opavy a východně od něj se tyčí strmé kopce Vítkovské vrchoviny, resp. jejího podokrsku Hošťálkovické pahorkatiny.¹²¹ Řeka zde mírně meandruje a poskytuje vhodná zákoutí či přirozená krytí. Na západních svazích zmiňované vrchoviny, které prudce padají k řece, byly vojsky Wehrmachtu vybudovány strategicky dobře situované prvky polního opevnění. Řeka Opava zde představuje přirozenou bariéru, jež byla společně s prudkými svahy využita vojsky okupantů v rámci obranných operací s úkolem zpomalit přesun nepřítele. Místo prospekce bylo zvoleno i s ohledem na předchozí průzkum ostatků německých vojáků situovaných na svazích nad řekou Opavou (viz kap. III./1).

¹¹⁵ Opora je v Zákoně 20/1987 Sb. o státní památkové péči, kdy se tato činnost dá považovat za narušení území s archeologickými nálezy a nutný zde by měl být záchranný archeologický výzkum, a to nejen situací spojených s 2. světovou válkou.

¹¹⁶ I na nálezy z 2. světové války je pohlíženo v rámci naší legislativy (zákon 20/1987 Sb.) jako na každý jiný archeologický nález se všemi s tím spojenými právními důsledky.

¹¹⁷ Martin KUNA a kol., Nedestruktivní archeologie, s. 192.

¹¹⁸ Např. Policie ČR, vlastníci lesů apod.

¹¹⁹ Myšlen Zákon 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

¹²⁰ V případě nálezů válečných hrobů např. Zákon č. 122/2004 Sb. o válečných hrobech a pietních místech, či Zákon č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví apod.

¹²¹ Její nadřazenou jednotkou je Nízký Jeseník.

Boje v okolí Děhylova¹²² nebyly tak intenzivní jako např. v Dobroslavicích, ve Velké Polomi, Plesné nebo později ve Svinově. Obec byla oproti předpokladům¹²³ osvobozena dne 27. 4. 1945¹²⁴ ze směru od Dobroslavic a Plesné. Němečtí vojáci se posléze stáhli přes Martinov do Třebovic, kde obdrželi rozkaz k držení nové obranné linie. Současně se kromě hlavní silniční trasy směrem na Martinov a Třebovice přesunuli do nových ústupových pozic podél železniční tratě Ostrava – Opava, po hrázích přilehlých rybníků.¹²⁵ Útok zahájil 4. ukrajinský front směrem od Děhylova 27. dubna.¹²⁶ Vojska postupovala k řece Opavě a soustavě rybníků otevřenou krajinou (obr. 58) bez stromů a německé jednotky byly dobře strategicky opevněny na zalesněném kopci za řekou Opavou s optimálním výhledem na směr jejich postupu. Pro ztížení útoku vojsk Rudé armády byla provedena 28. 4. 1945 destrukce důležitého mostu přes řeku Opavu mezi Hlučínem a Děhylovem. I přesto jednotky již během 28. dubna zaujaly pozice na Vinné hoře, odkud následně ostřelovaly Němce ustupující z Hlučína k Ludgerovicím.

122 Boje o Děhylov a okolí probíhaly od 25. do 27. dubna 1945.

123 Lze totiž předpokládat, že původně se očekával příchod válečné fronty od města Hlučína, kde byla vytvořena na tzv. císařské cestě (dnešní ulice Porubská) řada polních překážek a celý úsek mezi nádražím a řekou Opavou zvaný „Na Předních Kútách“ byl zaminován.

124 Vrchní část obce toho dne obsadily jednotky 101. střeleckého sboru 38. armády, a to konkrétně příslušníci 72. horské střelecké brigády (horní část obce) a téhož dne 31. horská střelecká brigáda směrem od Jilešovic zahájila boje o železniční stanici v Děhylově (spodní část obce).

125 Zdroj online 22. 11. 2022 <https://www.dehylov.cz>

126 127. lehký horský střelecký sbor pokračoval od dobyté železniční stanice Děhylov směrem k řece Opavě na obec Bobrovníky.

Obr. 57. Děhylov, rybník Štěpán. Snímky pořízené v rámci dálkového průzkumu dronem DJI PHANTOM 4 PRO+ (foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

Obr. 58. Děhylov, rybník Štěpán. Situace v roce 1954 (zdroj online z 15. 2. 2021 dostupné na <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map?permalink=d9b93e49d4b04ace21eccd4fca07e39b>).

Plocha rybníka Štěpán nebyla jako celek od konce druhé světové války upravovaná.¹²⁷ Průzkum¹²⁸ jeho vypuštěného tělesa, bezprostředního okolí a původních sedimentů na jeho dně,¹²⁹ se tak staly velice dobrou příležitostí k ověření potenciálu archeologických ne-destruktivních metod aplikovaných v prostředí „vodní plochy“ při řešení otázek archeologie 2. světové války a současně i v místech předpokládaného překročení řeky Opavy vojsky Rudé armády. Plocha prů-

zkumu byla pro lepší přehlednost při zpracovávání výsledných dat rozdělena do pěti sektorů (A, B, C, D, E), (obr. 59).

Sektor A se nacházel na východní straně tělesa v místech kolem železniční tratě Opava – Ostrava, sektor B a C byly situovány na severní straně vodní plochy, sektor D zaujímal střední část a sektor E se nacházel na jižní straně rybníka. Jednotlivými sektory tak byla pokryta celá plocha včetně bezprostředního okolí hráze

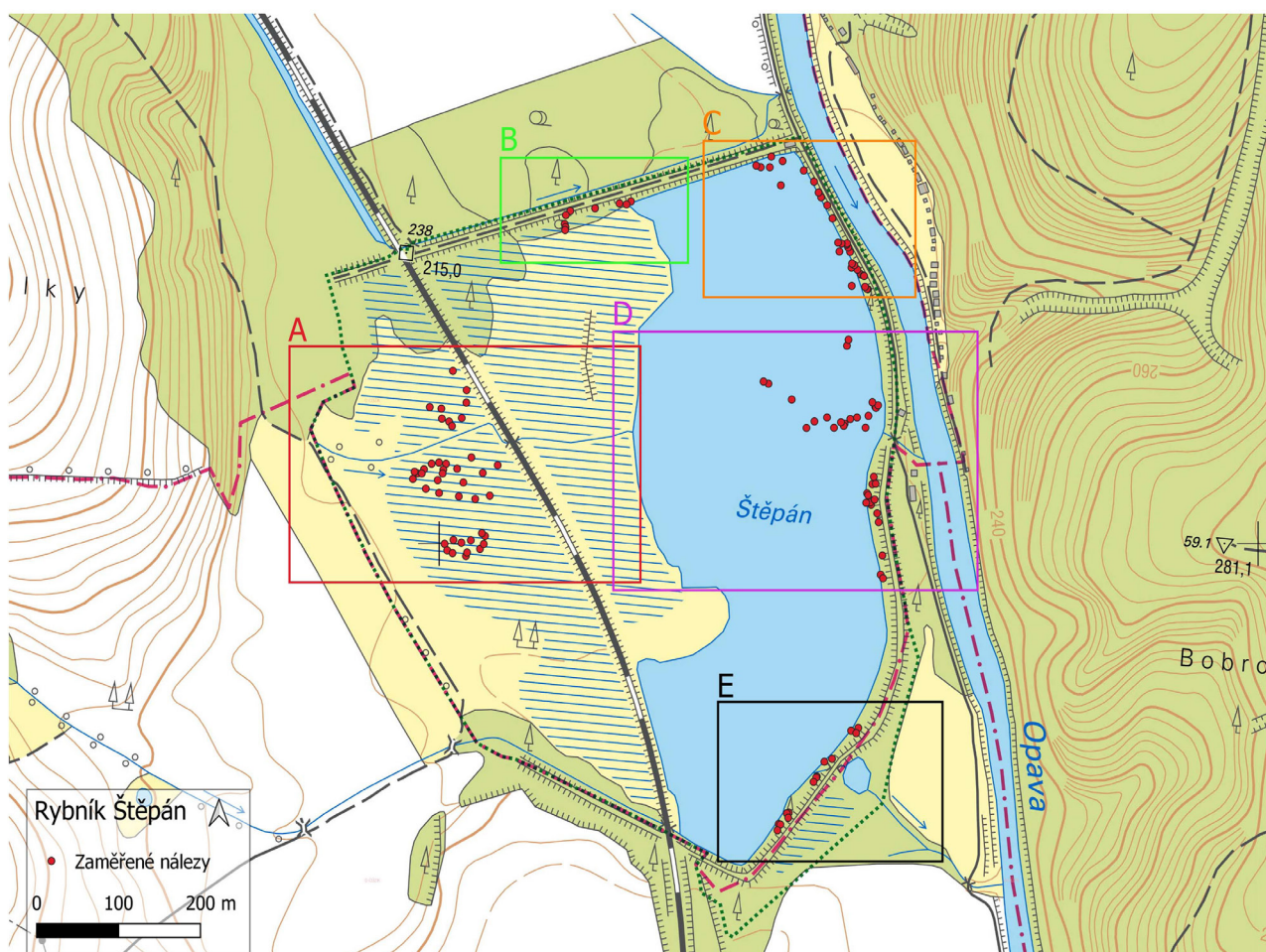
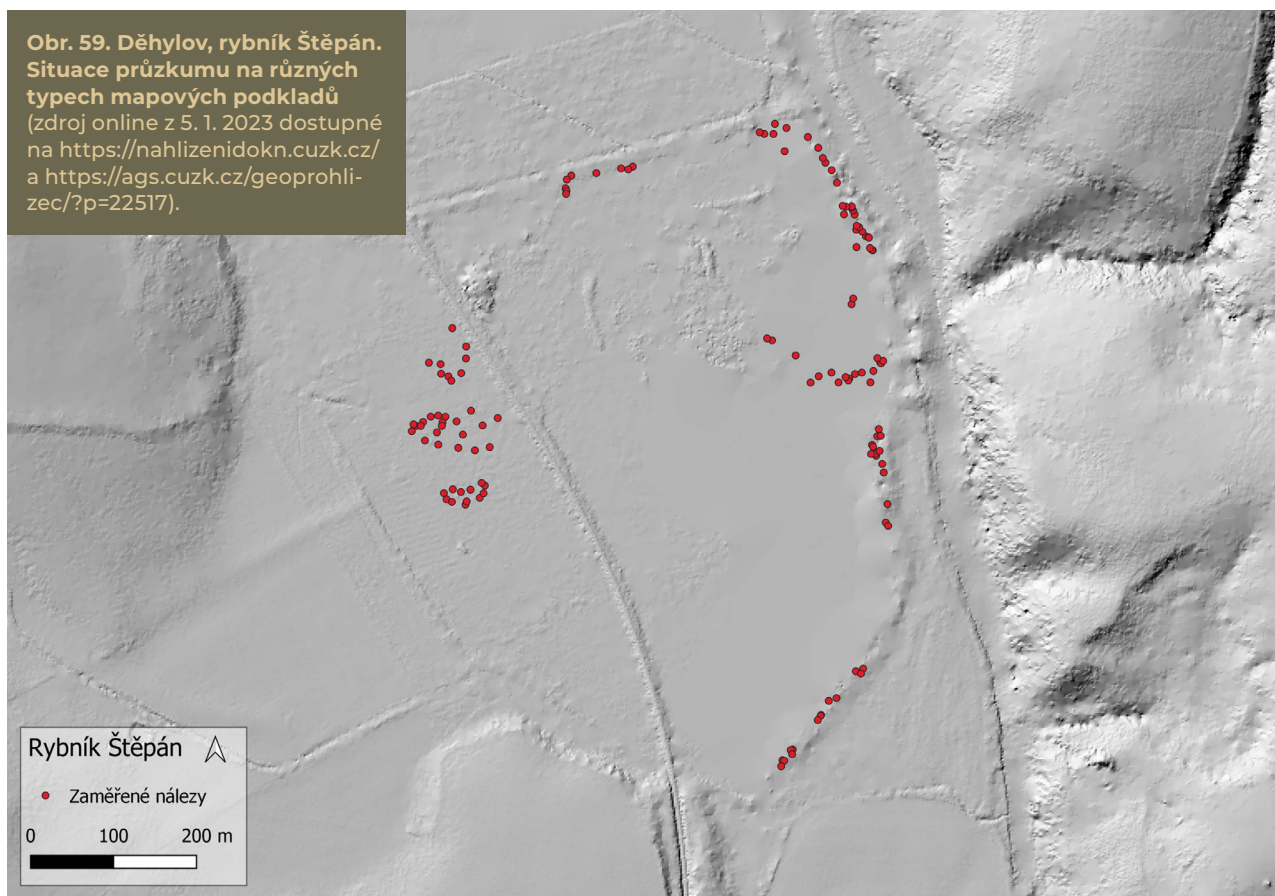
Průzkum byl prováděn prostřednictvím cílené detektorové prospekce. Obdobně jako v předchozích případech byl každý nalezený artefakt označen vlastním specifickým znakem, místo nálezu bylo zaměřeno přístrojem GeoMax Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG a data byla zpracována v programu Allplan Linear 2020, kdy výsledkem se stala prostorová mapa jednotlivých nálezů (obr. 59). Vyzdviženy a laboratorně zpracovány byly nejen nálezy z období 2. světové války, ale rovněž artefakty

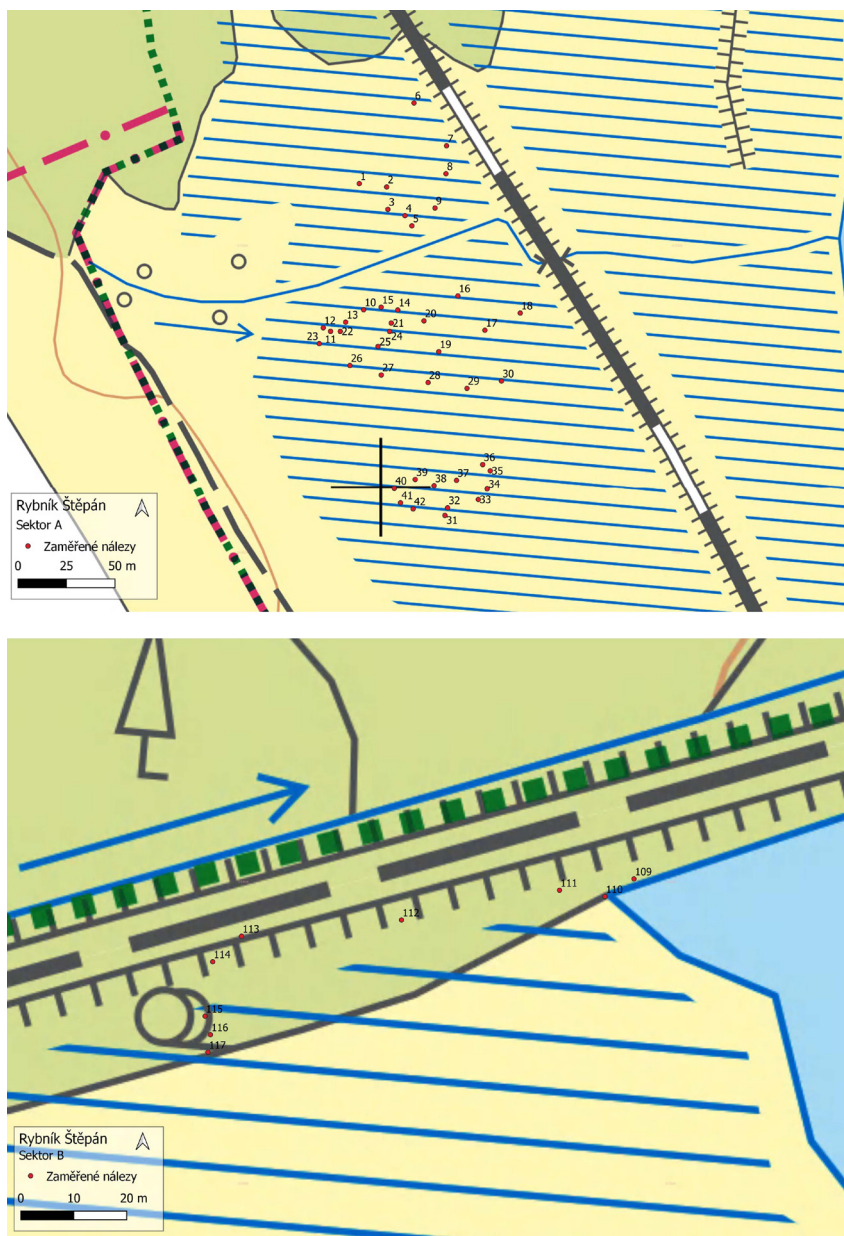
¹²⁷ Celkový předpoklad průzkumu vycházel z faktu, že rybník resp. jeho nánosy, nebyly od konce 2. světové války jako celek sanovány.

¹²⁸ Naše činnost byla spojena s revitalizací rybníka Štěpán v roce 2022, kterou prováděl Moravskoslezský kraj.

¹²⁹ To vše v rámci tzv. záchranného archeologického výzkumu dle Zákona 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Obr. 59. Děhylov, rybník Štěpán.
Situace průzkumu na různých
typech mapových podkladů
 (zdroj online z 5. 1. 2023 dostupné
 na <https://nahlizenidokn.cuzk.cz/>
 a <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/?p=22517>).

Obr. 60. Děhylov, rybník Štěpán. Výsledky průzkumu detektory kovů v rámci sektorů A a B (zdroj mapových podkladů ČÚZK, zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, digitalizace Tomáš Petr).

starší a mladší, jejichž kompletní přehled je představen v tabulce (viz. KATALOG 12). V rámci našeho projektu a s ohledem na jeho cíle, budou však v předložené publikaci vyhodnocovány pouze nálezy, které odpovídají tématu výzkumu, i když zmíněny v rámci rozboru budou rovněž i ostatní předměty (viz níže).

Výsledky průzkumu detektory kovů¹³⁰

V rámci cíleného detektorového výzkumu, při kterém byl každý nalezený artefakt označen svým vlastním specifickým znakem, místo nálezu bylo zaměřeno přístrojem GeoMax Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG

a data byla následně zpracována v programu Allplan Linear 2020, kdy výsledkem se stala prostorová mapa jednotlivých nálezů (obr. 60, 61 a 62), bylo získáno celkem 131 položek. Ty v celkovém počtu představují 147 jednotlivých předmětů náležících třem širším historickým obdobím.

V počtu 28 kusů jsou zastoupeny nálezy, které můžeme souhrnně označit jako starší období 2. světové války. Jedná se o militária, resp. nábojnice 11 x 41 mm R Werndl rakousko – uherské výroby, které byly běžně užívány při myslivosti ještě po 1. světové válce (KATALOG 12, položky č. 3, 4, 5, 7). Nacházely se rovněž nábojnice 8 x 50 mm R – Mannlicher s výrobou v Rakousku, Zemích koruny české či Maďarsku (KATALOG 12, položky č. 79, 84, 100). Z vlašimské strojírní Sellier & Bellot pak pochází nález lovecké nábojnice ráže 8 x 57 mm JS (KATALOG 12, položka č. 2). Od stejného výrobce je také jiná lovecká nábojnice 7 x 57 mm Mauser (KATALOG 12, položka č. 6). Nechybí ani mince rakouské (KATALOG 12, položka č. 42, 50), resp. rakousko-uherské ražby (KATALOG 12, položka č. 52, 68). Zajímavým nálezem je pak rakouský krejcar (1 Kreuzer) Františka I. z roku 1800, který je opatřen dvěma centrickými otvory a díky tomuto vylepšení pak mohl být používán např. jako knoflík (KATALOG 12, položka č. 123). Nacházeny byly i říšské mince s ražbami předcházejícími období 2. světové války¹³¹.

U nich je i dosti možné, že je v místě zanechaly až válečné události z dubna roku 1945, ovšem vzhledem k neprůkaznosti tohoto předpokladu je uvádíme na tomto místě (KATALOG 12, položka č. 96, 98, 110, 111). Do období před vypuknutím válečného konfliktu náleží i československá mince z roku 1924, resp. 1937 (KATALOG 12, položka č. 22, 25). Zmínit musíme rovněž i fragment odznaku včetně jehly k přichycení na vojenskou

¹³⁰ Vzhledem k okolnosti, že jednotlivé sektory nepředstavují žádné samostatně uzavřené geomorfologické celky, byly nálezy zpracovávány jako nedělitelný celek bez ohledu na to, ze které části prostoru průzkumu pocházejí.

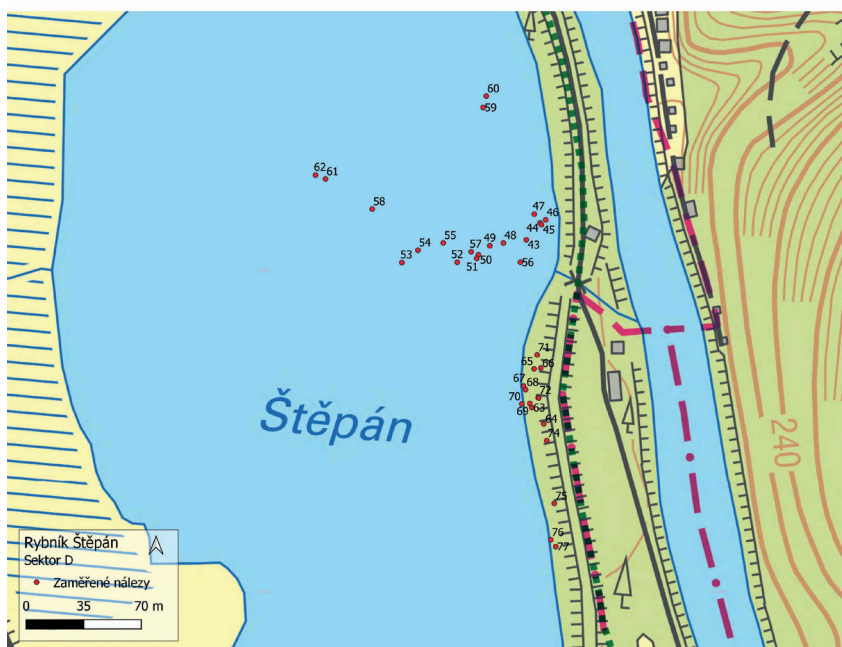
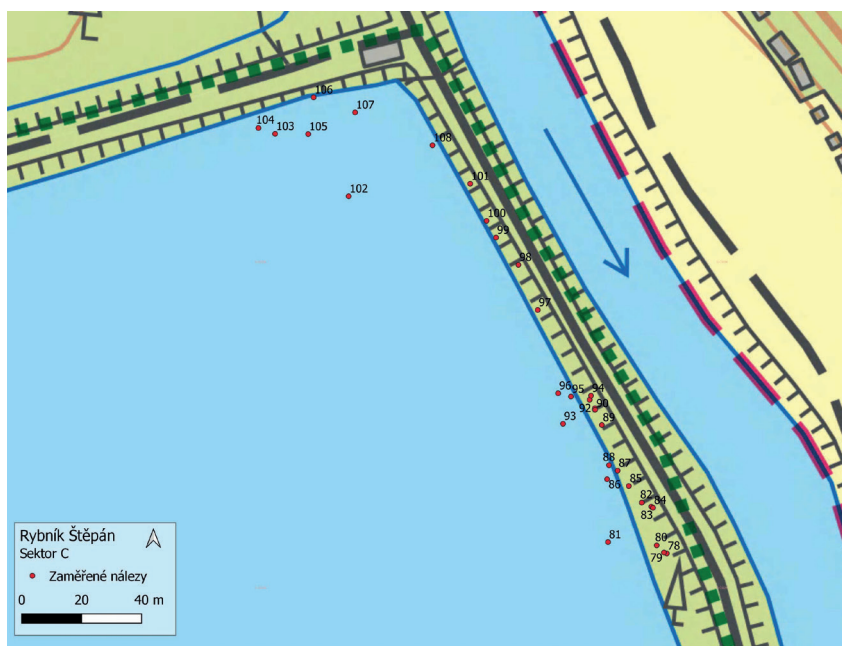
¹³¹ Rok vydání mincí 1924, 1935, 1936.

čepici ve stylizaci rakousko-uherskou orlice (KATALOG 12, položka č. 32). Předválečné mohou být rovněž kapesní hodinky tzv. cibule (KATALOG 12, položka č. 29), mosazná tabulka s nápisem „ANTONÍN PLEVA – MARTINOV Č. 43. – OKS. KLINKOVICE“¹³² (KATALOG 12, položka č. 115), známka s nápisem „HAF-TANSTALT TROPFAU 191“ (KATALOG 12, položka č. 56), či víčka dýmek (KATALOG 12, položka č. 40, 49, 76).

Novodobých nálezů, resp. artefaktů, které jsou mladší než období 2. světové války, bylo nalezeno přibližně 19. Jednoznačně určitelné jsou však pouze mince. Jedná se vesměs o menší nominální hodnoty v řádech haléřů (KATALOG 12, položka č. 9, 61, 67, 102, 128) či jednotek koruny (KATALOG 12, položka č. 24, 72, 124) z let 1953 až 1970.¹³³ K roku 1965 můžeme datovat hliníkovou nábojnici signálního náboje (KATALOG 12, položka č. 80) a k roku 1966 loveckou verzi standartního náboje NATO ráže 7,62 x 51 mm (KATALOG 12, položka č. 74). Méně průkazné jsou koňské faléry, podkovy či knoflíky nevojenské povahy, které mohou odpovídat všem obdobím, vzhledem k malé variabilitě jejich obměn na konci 19. a počátku 20. století.

Nálezů odpovídajících období 2. světové války bylo nalezeno celkem 61, z čehož 16 náleží k výstroji a výbroji vojáků Wehrmachtu, a to včetně osobních věcí a mincí a 45 artefaktů je možno považovat za provenienci spojenou s aktivitami vojáků Rudé armády. Nálezy byly rozptýleny prakticky po celé zkoumané ploše v rámci všech pěti sektorů (obr. 63).

U zbraní německé armády musíme na prvním místě zmínit především nález pěchotní pušky Mauser Karabine 98k (obr. 64; KATALOG 12, položka č. 10) s datem výroby výročním před rok 1939. S užitím těchto

Obr. 61. Děhylov, rybník Štěpán. Výsledky průzkumu detektory kovů v rámci sektorů C a D (zdroj mapových podkladů ČÚZK, zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, digitalizace Tomáš Petr).

zbraní v průběhu 2. světové války tak lze počítat i s ohledem na jejich zavedení do výbroje německé Bran-né moci po roce 1935. S tímto souvisí i nálezy pásků na nábojnici/náboje Mauser (KATALOG 12, položka č. 43, 59, 107) a samotné střelivo, tj. ná-

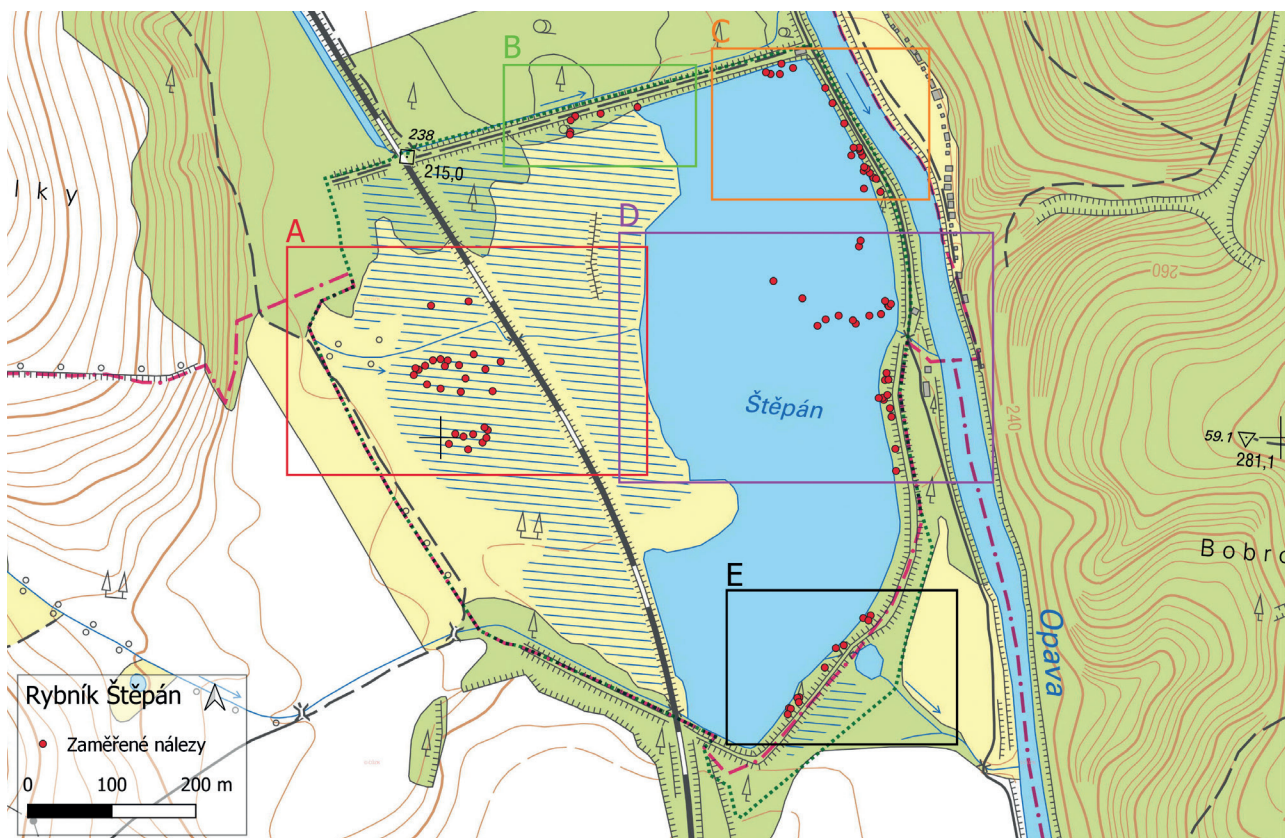
bojnice ráže 7,92 x 57 mm Mauser (obr. 65: 1 – 3; KATALOG 12, položka č. 62, 89, 93), které kromě modelu 98 našly uplatnění ještě v kulometech MG 42, ve výsadkářských puškách FG 42 či v poloautomatických puškách G 43. Dále byla nalezena

¹³² V tomto případě se nejedná o chybu, ale skutečný původní název Klimkovic.

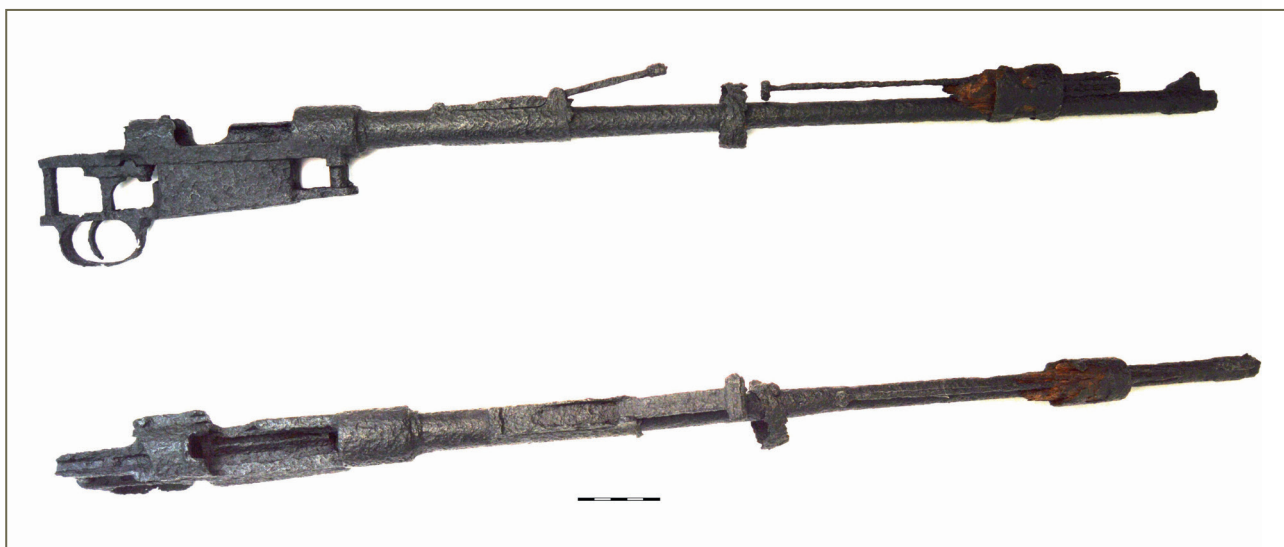
¹³³ Pro zajímavost uvádíme, že drtivá většina „haléřových mincí“ má data k letům 1953 a 1954, pouze jedna je mladší, s ražbou 1963. Mince vyšší resp. korunové hodnoty nesou data 1962 a 1970.

Obr. 62. Děhylov, rybník Štěpán. Výsledky průzkumu detektory kovů v rámci sektoru E
(zdroj mapových podkladů ČÚZK, zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, digitalizace Tomáš Petr)

Obr. 63. Děhylov, rybník Štěpán. Redistribuce nálezů z období 2. světové války
(zdroj mapových podkladů ČÚZK, zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, digitalizace Tomáš Petr).

Obr. 64. Děhylov, rybník Štěpán. Pěchotní puška Mauser Karabine 98k
(foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 65. Děhylov, rybník Štěpán. Nálezy Wehrmachtu (foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

spodní část vystřeleného náboje do houfnic průměru 10,5 cm (obr. 65:4; KATALOG 12, položka č. 27). Užity byly rovněž kanóny protiletadlové obrany (viz. KATALOG 12, položka č. 63).

K výstroji vojáků Wehrmachtu můžeme přiřadit plynovou masku (obr. 66:1; KATALOG 12, položka č. 15) s příslušenstvím, tj. dekontaminační bakelitovou krabičkou (KATALOG 12, položka č. 13). Nalezen byla rovněž kelímek na polní láhev (obr. 66: 2; KATALOG 12, položka č. 18), který si majitel označil na vnější straně dna stručným, ale výstižným vyškrábaným jménem „FRANZ“. Zmínit musíme rovněž polní láhev (obr. 66: 3; KATALOG 12, položka č. 60) či knoflík, tzv. kropenáč (KATALOG 12, položka č. 106).¹³⁴ Z mincí uvedme protektorátní koruny z roku 1942 (KATALOG 12, položka č. 23, 38).

Militária Rudé armády byla zastoupena několika typy nábojnic. Jednalo se o sovětskou leteckou municí ráže 23 x 152 mm B určenou pro kanóny Vja-23 montované do letadel Il-2 Šturmovik (obr. 67: 1, 2, 3, 4, 5; KATALOG 12, položka č. 11, 12, 65, 101, 113). K letecké municí můžeme přiřadit rovněž nábojnice ráže 20 x 99 mm ŠVAK (KATALOG 12, položka č. 91). Nalezeny byly i náboje 12,7 x 108 mm pro sovětské těžké kulometry DŠK¹³⁵ vz. 1938 (obr. 67: 7–11;

KATALOG 12, položka č. 14, 19, 20, 33, 46, 129). Objevuje se i americká letecká munice .50 BMG/12,7 x 99 mm NATO (obr. 67: 6; KATALOG 12, položka č. 21).¹³⁶ Užítí protitankových pušek dokládají nábojnice ráže 14,5 x 114 mm¹³⁷ (KATALOG 12, položka č. 41). Početně dominují nábojnice ráže 7,62x25mm nabíjené do samopalů (mezi nejznámější patří např. PPŠ-41 Špagin; PPS-43 Sudajev) nebo do samonabíjecích pistolí typu Tokarev (TT-30; TT-33), (obr. 67: 13–24; KATALOG 12, položka č. 44, 45, 54, 64, 78, 82, 90, 94, 95, 99, 103, 105, 112, 117, 118, 119, 122, 125, 126). Objevují se také náboje ráže 7,62 x 54 mm R určené pro pušky typu Mosin (KATALOG 12, položka č. 108).

V rámci průzkumu se podařilo zachytit i sovětský obranný ruční granát F1 (obr. 67:12; KATALOG 12, položka č. 47). O intenzivním ostřelování území hovoří také sovětské minometné desetikřídlé miny O-832 ráže 82 mm (obr. 67: 25, 26; KATALOG 12, položka č. 81, 97). Z osobních věcí můžeme zmínit pouze hliníkovou polévkovou lžici (obr. 67: 27; KATALOG 12, položka č. 120).

¹³⁴ Viz poznámka č. 60.

¹³⁵ Celým názvem Děgťarjov-Špagin Krupnokalibernyj (Děgťarjov-Špagin velkorážní).

¹³⁶ O původu této munice a jejím použití Rudou armádou viz v kapitole IV./2.

¹³⁷ Ty se používaly rovněž i pro těžké kulometry.

Obr. 66. Děhylov, rybník Štěpán.
Nálezy (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 12),
(zdroj Slezské zemské muzeum,
autor fotografií Ondřej Klápa,
upravil Jiří Juchelka).

Závěr

Rybníky představovaly v době války vítané terénní překážky, o které se dala opřít obranná linie. Situace v okolí „Štěpána“ byla navíc na úrovni defenzivní taktiky zvýšena o prvek řeky a strmých svahů, na jejichž temeni byly vojáky Wehrmachtu vyhloubeny okopy a další polní opevňovací prvky. Průzkum uskutečněný v místě v roce 2022 v souvislosti s revitalizací umělé vodní nádrže prokázal, že obdobná místa představují bohatý pramen informací o aktivitách z jarních měsíců roku 1945. Na podkladě našeho průzkumu bylo prokázáno, že obdobné vodní plochy si zasluhují daleko rozsáhlejší zájem a především aktivní ochranu. Lze je jednoznačně považovat za území s archeologickými nálezy a v případě jejich revitalizací je i u nich nutný archeologický průzkum. Získané poznatky nás obohacují nejen po stránce artefaktuální, ale rovněž přinášejí informace o taktice obrany a využití podobných prostor v ústupových fázích bojů a dokládají i strategii ofenzivní strany konfliktu.

Útok Rudé armády vedený jak po zemi, tak prostřednictvím letecké a dělostřelecké palby, byl velice tvrdý, za přispění rozsáhlého arzenálu zbraní, včetně těžkých kulometů. Německé pozice se bránily protiletadlovými kanóny a lehkými houfnicemi ráže 10,5 cm a pozemní boj byl veden lehkými palnými zbraněmi. Lze pouze dedukovat, že německá armáda měla za úkol v pozicích okolo rybníka Štěpán postup osvoboditelů pouze zpomalit. S jeho zastavením, a to na bázi nalezené munice, nelze počítat. Byl to v dané fázi bojů již velice nesnadný, téměř neproveditelný úkol, který postrádal nutnou dávku vojenské morálky. Obrana v místě povolila velice rychle. Celkový postup Rudé armády od Děhylova směrem na severovýchod netrval déle než jeden den, od 27. do 28. dubna 1945.

Obr. 67. Děhylov, rybník Štěpán.
Nálezy Rudé armády (popis k jednotlivým nálezům viz KATALOG 12),
(zdroj Slezské zemské muzeum,
autor fotografií Ondřej Klápa,
upravil Jiří Juchelka).

PYRAMIDOVÉ POLE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

SMOLKOVSKÁ TVRZ

Úvod

Většina lehkých polních opevňovacích objektů z počátku roku 1945 je vlivem činnosti člověka (zemědělské aj. aktivity) již v krajině nepostřehnutelná či zničená. Objekty mimo agrárně obhospodařovanou krajinu (lesní prostory) jsou ve většině případů znehodnoceny nelegálními detektorovými výzkumy. Je jen málo neporušených lokalit, jejichž vypovídající hodnota je natolik zajímavá, že si zasluhují naši pozornost a ochranu. Jedním z takovýchto míst je vojenský areál na katastru Smolkova v okolí vchodového objektu MO-Sm-S 41 v trati „Nad Valchou“. Díky tomu, že celý areál je majetkem Armády České republiky (dále AČR), oplocen, hlídán a nepřístupný prakticky od konce 2. světové války, představuje z hlediska archeologie modernity, resp. archeologie konfliktů, bezdennou studnici poznání s ohledem na historický vývoj místa od počátku budování československého opevňovacího systému v roce 1935, resp. 1936, až po současnost.

Díky vstřícnosti AČR¹³⁸ bylo Slezskému zemskému muzeu povoleno v jejich areálu provádět výzkum

Obr. 68. Schematický plán tvrže Smolkov a okolí
 (převzato z Durčák a kol. 2012).

¹³⁸ Děkujeme veliteli mjr. Leoši Koutnému z VÚ Háj ve Slezsku.

Obr. 69. Smolkov. Poloha jednotlivých zkoumaných sektorů. Zaměření jednotlivých polních objektů a distribuce kovových nálezů (zdroj mapových podkladů ČÚZK, zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, digitalizace Tomáš Petr).

Tab. 2. Smolkov. Soupis velkých polních objektů, sektor A.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl (m)
550	velký dřevohlinitý kryt	8,00x7,00x1,50
552	velký dřevohlinitý kryt	7,00x8,00x1,50

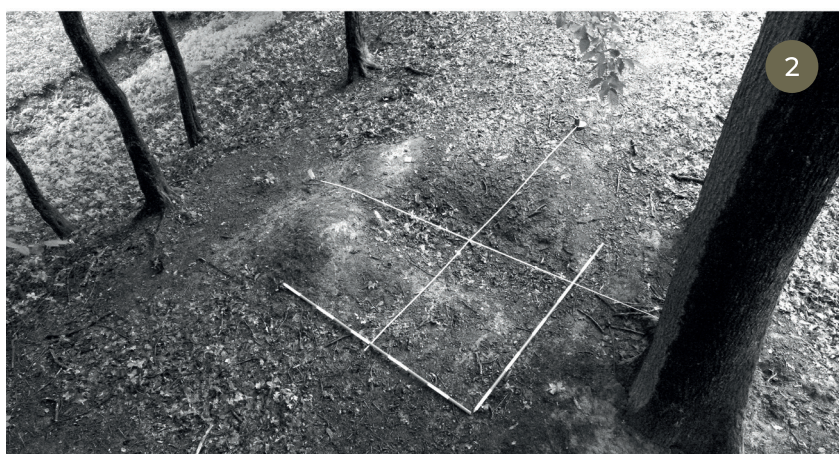
polních opevňovacích prvků nacházejících se v sousedství tvrzového vchodového objektu MO-Sm-S 41. I když se jedná o areál nepřístupný, nijak hospodářsky nevyužívaný a ponechaný bez výrazných vstupů člověka, přesto vlivem přírodních činitelů, především eroze, dochází k postupnému zanášení a zániku polních opevňovacích prvků. I z tohoto důvodu se Slezské zemské muzeum rozhodlo dané objekty zmapovat, provést dokumentaci jejich současného stavu a tím tyto rychle zanikající antropogenní relikty pomocí nedestruktivních archeologických metod zachovat pro studium dalším generacím.

Tvrz Smolkov se skládá z celkem pěti nadzemních objektů a rozsáhlého podzemí. Součástí tvrže je pěchotní srub MO-S 40 „Nad silnicí“, dělostřelecký srub MO-S 39 „U trigonometru“, dělostřelecká otočná věž MO-Sm-S 38 „V lese“, dělostřelecká pozorovatelna MO-S 42 „Nad Hájem“ a vchodový objekt MO-S 41 „Nad Valchou“ (obr. 68). K výstavbě komplexu došlo po 19. únoru 1936, kdy realizační firma Ing. Aloise Beneše z Přerova obdržela situační plány.

Práce byly zahájeny na objektech S 40 a S 42 a s hloubením šachet do podzemí. S výkopem pro vchodový objekt S 41 bylo započato v dubnu a s ražbou hlavní galerie 18. května

1936. K posledním betonářským pracím na objektu S 38 došlo až v roce 1938. 10. května 1938 mělo tvrz obsadit důstojnictvo a mužstvo přísluš-

níků 4. hraničářského pluku. Osádka zde zůstala až do 8. října roku 1938, kdy bylo pohraničí obsazeno. Na jaře roku 1939 byly z pevnosti vytrženy a odvezeny pancéřové zvony, pouze větrací zvony na střeše objektu MO-S 38 „V lese“ byly ponechány na svém místě. V dubnu 1940 došlo k pokusu odstranit mohutné střílny pro houfnice z dělostřeleckého srubu.

Obr. 70. Smolkov. Okopy pro střelce. 1 – okop 547 (sektor A); 2 – okop 559 (sektor C), (foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

Tab. 1. Smolkov. Soupis malých polních objektů, sektor A.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl (m)
544	okop pro stojícího či stojící střelce	2,00x2,00x1,00
545	okop pro střelce	2,40x1,30x0,20
546	okop pro střelce	3,10x1,40x0,30
547	okop pro střelce	2,00x1,20x0,20
548	okop pro střelce; situace doplněna ještě jedním menším okopem a valem v západní části	1,60x1,20x0,30; délka celé situace 3,30
549	okop pro střelce	2,20x1,20x0,30
551	okop pro střelce	2,00x1,50x0,40

V průběhu roku 1941 zažila smolkovská tvrz zkoušku leteckého bombardování, kdy na objekt byla svržena letecká puma ve snaze zjistit její účinky při zachycení do sítě umístěné nad tvrzí.

Dobývání smolkovské tvrze souviselo s operacemi 4. ukrajinského frontu Rudé armády při osvobození Ostravy, Opavy a jejich okolí. Německá obrana již v zimě roku 1945 přistoupila k budování polních obranných prvků, cit.: „V lednu 1945 přistoupilo německé velení k budování obrany polního typu na této čáře a současně připravovalo k využití i jednotlivé pevnosti. Byla vybudována síť opěrných bodů polního typu kolem jednotlivých pevností, které se v tomto systému využívaly jako úkryty pro posádku. Jako bojových objektů byla využívána jen část pevností (30–40%). Systém opěrných bodů a pevností byl spojen souvislým zákopem, na jednotlivých úsecích na řece Opava byly vybudovány dva zákopy, které měly téměř úplné opevňovací vybavení (střelecké stanoviště, kulometné střeliště, pohotovostní úkryty). Ve vzdálenosti 30–80 m před předním okrajem byly vybudovány protipěchotní překážky, které představovaly 2–3 řady ostnatého drátu nízkých i vysokých zátarasů... V těch případech, kdy se nepříteli podařilo udržet se na té nebo oné čáře dlouhou dobu, ihned přistoupil k budování druhé linie obrany v hloubce od 3 do 5 km, kterou postupně vybavil jako přední okraj“.¹³⁹ Krvavé boje v lesích okolo Smolkova trvaly od 18. do 28. dubna¹⁴⁰ 1945 a německá armáda k obranným účelům využila hustou síť zákopů opírajících se o bezpečné

zázemí tvrze. V okolí tvrze bylo rozmístěno i několik dělostřeleckých i minometných podpůrných baterií. Němečtí vojáci pevnost vyklidili v noci z 26. na 27. dubna 1945.

Již v létě roku 1945 bylo rozhodnuto o přípravných pracích k opětovné výstavbě stálého opevnění a objekt byl dán do držení Československé armádě (dále ČSA). 2. dubna roku 1947 bylo kolem vchodového objektu postaveno oplocení, objekt byl uzamčen a ostrahu tvrze převzal v září roku 1947 dělostřelecký útvar z Opavy. Tvrz je dosud užívána AČR.¹⁴¹

Archeologický výzkum

Několikaletý nedestruktivní archeologický průzkum v prostoru tvrze ve Smolkově, resp. v okolí tvrzového vchodového objektu MO-Sm-S 41, byl realizován v jižní části a středních partiích současného vojenského areálu (obr. 69). Cílem bylo mapování, ověření podob, účelu a vlastností v terénu dochovaných objektů polní obranné linie z roku 1945. Naší snahou bylo postihnout prostorové souvislosti, identifikovat jednotlivé prvky polního opevňovacího systému v krajině (okopy pro střelce, velké dřevohlinité kryty, zákopy, krátery po střelbě apod.) a provést na dotčeném území průzkum pomocí detektorů kovů. Dílčím cílem bylo rovněž testování potenciálu, možností a limitů archeologického studia a výpovědi archeologických pramenů v nenarušeném území. V maximální míře bylo využito dokumentačních metod užívaných pro povrchové průzkumy antropogenních objektů v lesním prostředí.¹⁴²

Zaměření jednotlivých reliéfních antropogenních útvarů bylo provedeno přístrojem GeoMax Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG. Výsledná data byla digitalizována a zpracována v programu AllPlane a výsledkem byla prostorová mapa jednotlivých objektů i poloha nálezů pocházejících z výzkumu pomocí detektorů kovů (obr. 69). Dokumentace objektů v terénu, provedení jejich fotogrammetrického zaměření, zjištění proporcí a rozměrů bylo provedeno snímkováním pomocí bezpilotního systému, pozemního vrtulníku DJI PHANTOM 4 PRO+. Plocha výzkumu byla rozčleněna do několika polygonů (v práci označeny i jako sektory), (A, B, C, D, E, F), (obr. 69), ve kterých byla během několika sezón v letech 2019 až 2022 prováděna nedestruktivní prospekce za účelem identifikace a mapování dokladů aktivit, především z období 2. světové války,¹⁴³ a to na podkladě movitých (jednotlivé artefakty) i nemovitých nálezů (antropogenní reliкты). Antropogenní reliкты (tab. 1–10) lze rozdělit do tří samostatných skupin. Identifikováno bylo celkem 59 okopů pro střelce (z toho 7 v sektoru A, 35 v sektoru B, 16 v sektoru C a jeden v sektoru D), 15 dřevohlinitých krytů (z toho 2 v sektoru A, 6 v sektoru B, 3 v sektoru C a po dvou v sektorech D a F) a 3 objekty jiných funkcí (zákopové situace, krátery, trhací jámy – všechny v sektoru B). Situaci v sektoru E, kde nebyly objeveny na povrchu žádné patrné antropogenní reliкты, lze s ohledem i na výrazné zastoupení předmětů poválečné datace (viz níže) klasifikovat jako místo výcvikového prostoru, který takto využívala Československá lidová armáda po roce 1945.

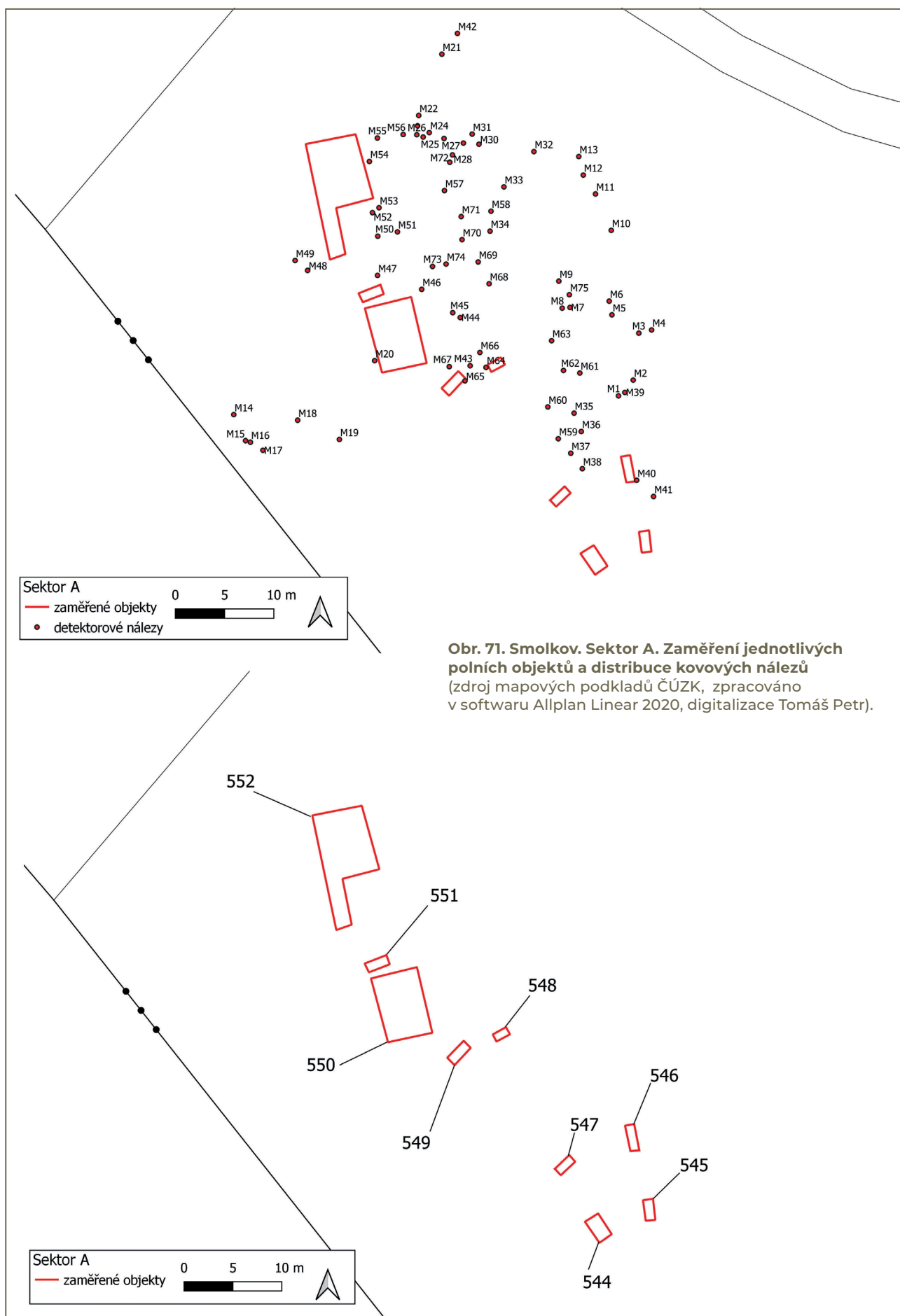
¹³⁹ Doslovný přepis „Válečný deník bojové činnosti vojsk. 4. ukrajinského frontu“ za období od 7. dubna do 1. srpna 1945 str. 72.

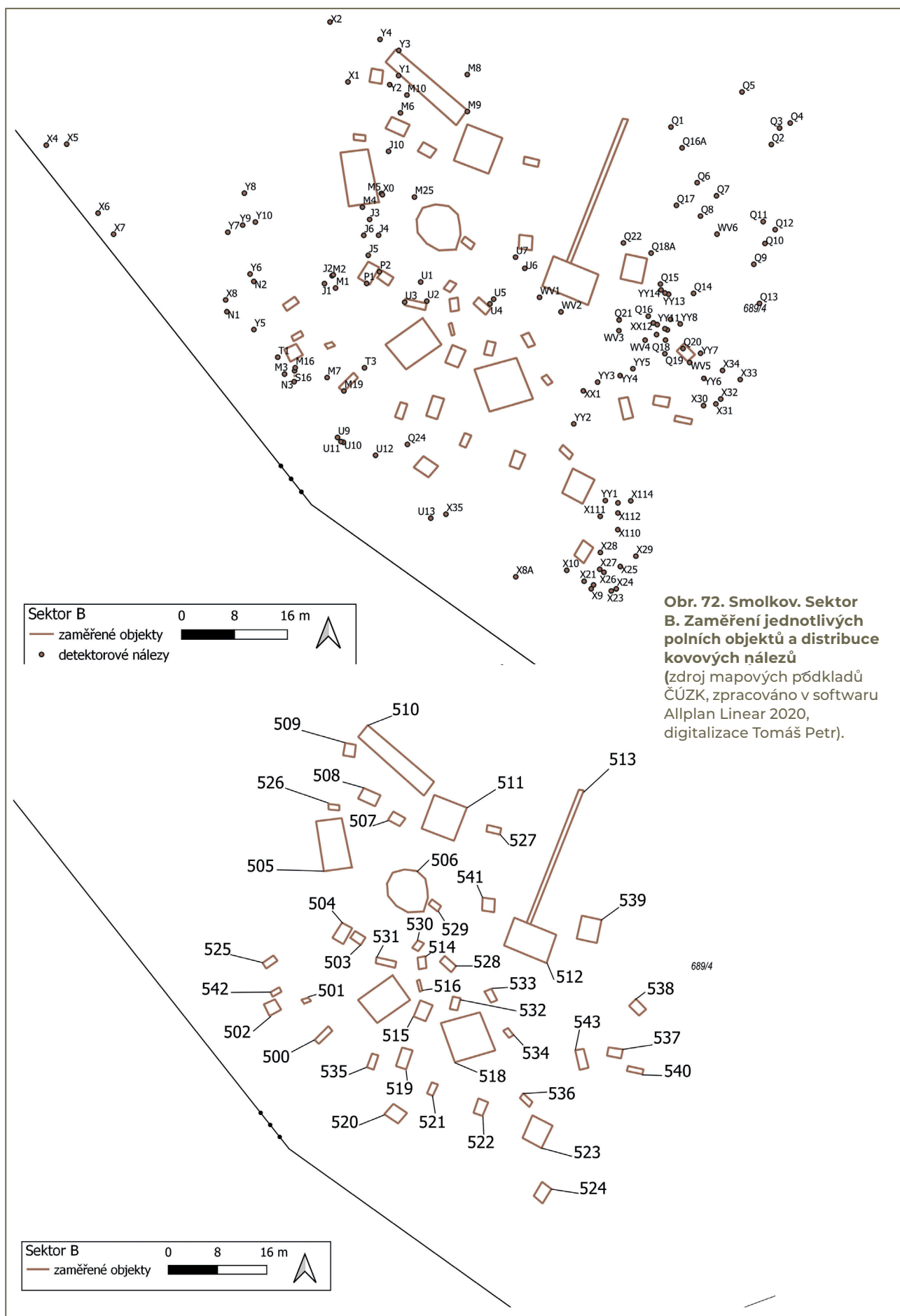
¹⁴⁰ „Za poslední fáze bojů bylo Němci použito pro úkryty vojska. Vedení Rudé armády nebylo o pevnosti náležitě informováno, až po silném německém odporu učinili Rusové patřičná opatření. Odpor Němců z výšin nad obcí trval až do 28. dubna, kdy se pak stáhli dále k Hrabyni a Velké Polomi“ (doslovný přepis cit. Kronika obce Háje ve Slezsku, str. 168).

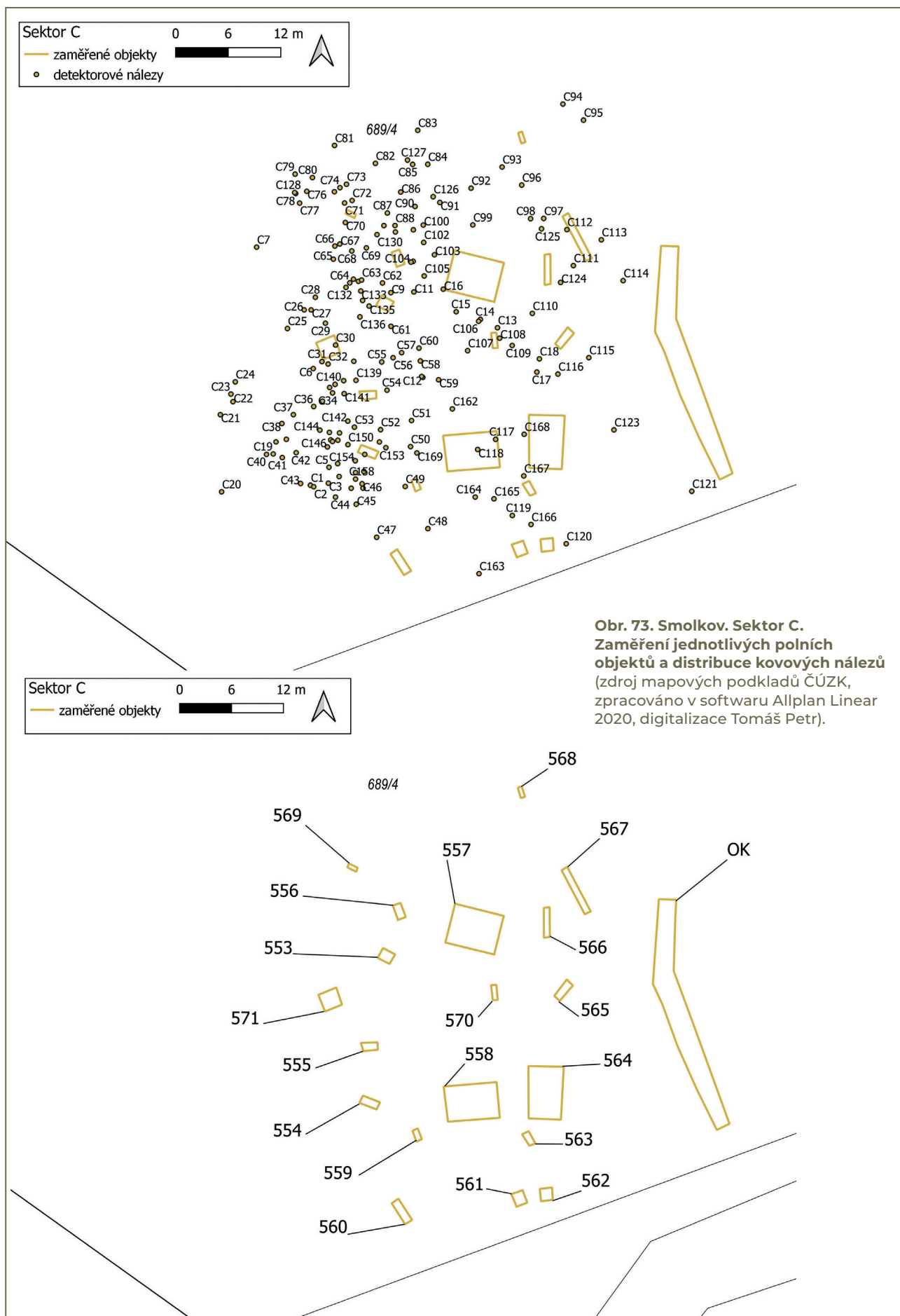
¹⁴¹ Josef DURČÁK – Martin HEJDA – Miloslav RUCKI, Opevnění IV. sboru, část 3. Tvrze Smolkov. Havířov – Bohumín – Karviná 2012.

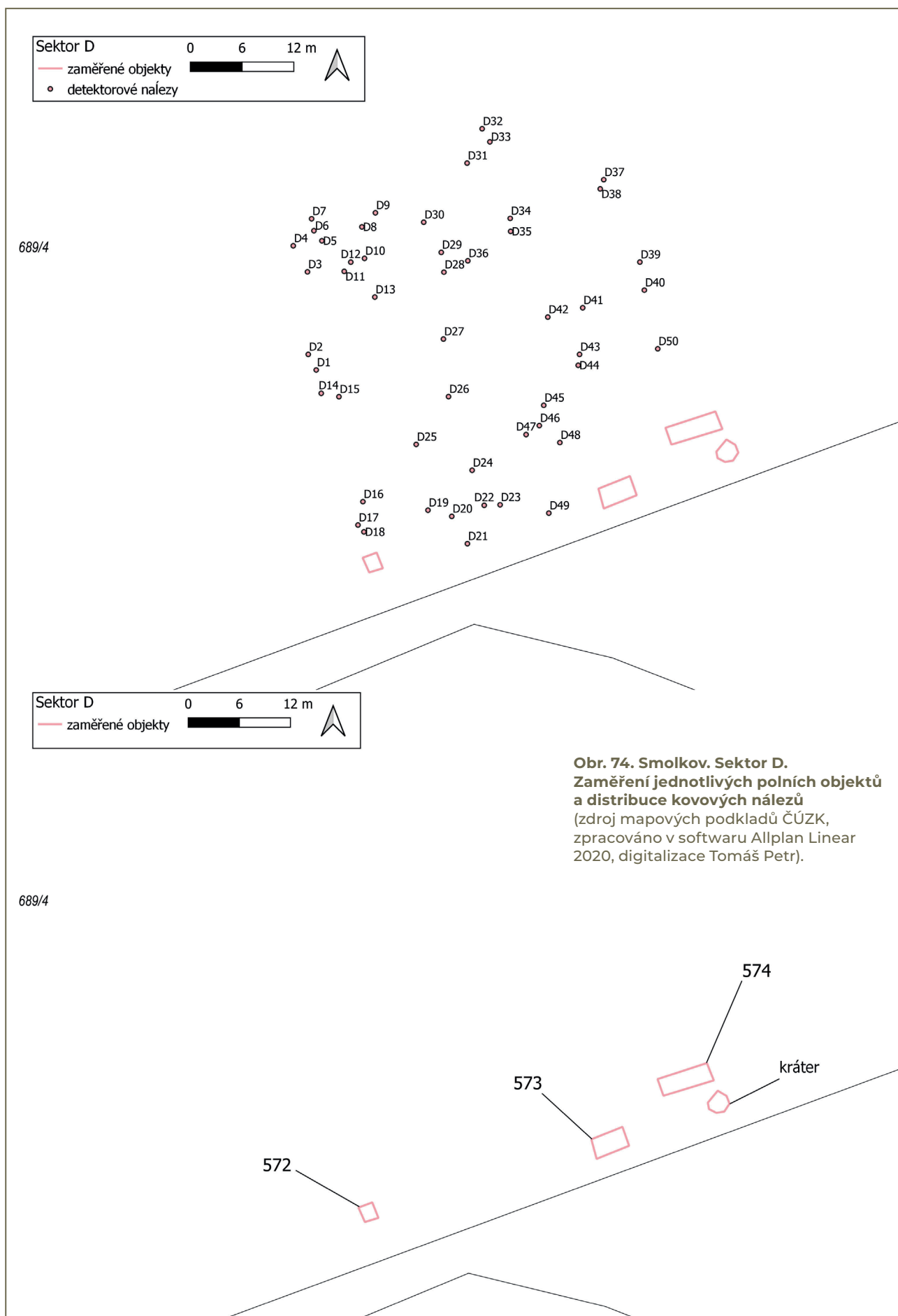
¹⁴² Srov. Jan MUSIL – Petr NETOLICKÝ, Příspěvek k poznání polních opevňovacích objektů z roku 1968 na Chrudimsku, *Archaeologia historica* 42,2, 2017, s. 579 – 593, 584; Pavel VAŘEKA, Dokumentace reliéfních antropogenních tvarů, in: P. VAŘEKA, P. a kol., *Archeologie zaniklých středověkých vesnic na Rokycansku I. Plzeň 2009*, s. 57–60.

¹⁴³ Během prospekce byly nacházeny rovněž starší i mladší artefakty, které dokládají aktivity v daném prostoru i v jiných obdobích.

Terén zde byl zarovnan a okopy zasypány, aby takto vzniklá planina plnila svůj účel. V rámci výše uvedených sektorů byl rovněž prováděn cílený detektorový průzkum. Během něj bylo získáno velké množství motivých nálezů, které lze rozdělit do tří chronologických horizontů, a to do období před rokem 1939, průběhu, resp. závěru 2. světové války a doby po roce 1945.

Typologie zkoumaných objektů

Z důvodu provádění pouze nedestruktivního výzkumu je interpretace některých objektů obtížná, a to vzhledem k neznámé původní hloubce polních opevňovacích prvků. Především u menších okopů je velmi nesnadné rozlišit, zda sloužil pro stojícího, ležícího či klečícího střelce, či jej využíval pouze jeden nebo i více střelců současně.¹⁴⁴ I přes tento nedostatek lze identifikovat základní typy objektů, které byly na lokalitě zachyceny.

Při terminologickém označování objektů bylo využito vojenských ženiných příruček či relevantních článků zabývajících se daným typem polních objektů¹⁴⁵ a při pojmenovávání jednotlivých skupin polních objektů byly použity české výrazy vycházející z československých, resp. českých příruček.¹⁴⁶

Okopy pro střelce

Okopů pro střelce bylo v rámci sektorů A, B, C a D identifikováno celkem 59 (z toho 7 v sektoru A, 35 v sektoru B, 16 v sektoru C a jeden v sektoru D).¹⁴⁷ Jednalo se o obdélné objekty o délce kolem 2,00 m a šířce cca kolem 1,20 m (obr. 70). Hloubka se pohybovala nejčastěji v rozmezí 0,30 až 0,50 m. U těch, u kterých

dosahovala současná hloubka více než 0,80, resp. 1 m, lze předpokládat přítomnost stojícího střelce, a u těch, jejichž hloubka se pohybovala v rozmezích od 0,50 až do 0,80 m, lze předpokládat spíše střelce klečícího (viz tab. 1, 3, 6, 8), (obr. 77, 78).

Objekty rozměrově větší, jako je tomu v případě objektu 546 (sektor A) či 524 (sektor B), u něhož délka dosahovala 3,10 m, lze pokládat za okopy pro více střelců. Žádný z okopů však nebyl zkoumán destruktivní metodou a při interpretacích je nutno tuto okolnost brát na zřetel. Neznáme tedy ani u jednoho jeho skutečnou původní hloubku a rozměr není rovněž jednoznačný, proto je nutno brát interpretační závěry pouze jako předpoklad. Co však lze brát jako fakt, je poloha jednotlivých okopů v rámci prostoru. Terén se v celém zkoumaném areálu svažuje od severu k jihu, tj. od vchodové objektu MO-S 41 „Nad Valchou“ směrem k jednotlivým polním krytům a pak dále na jih k silnici. To umožňovalo obráncům rozvrhnout polohu jednotlivých okopů tak, aby měli v několika řadách nad sebou velice dobrý výhled a palebný prostor pokrývali v maximální možné míře. Pro ještě větší efektivitu pokrytí prostoru „před sebou“ bylo nutné okopy pro střelce i vhodně orientovat. Předpoklad postupu vojsk Rudé armády směrem do týla smolkovské tvrze nutil palebně pokrýt celý prostor s výhledem na JZ, J a JV.

Orientace okopů v sektoru A je buď na JZ (547, 548, 549) nebo J (545, 546). Výrazně na JV je orientovaný pouze objekt 544. V sektoru B jsou „střílny“ orientovány na JZ (např. 509, 514, 522, 524, 525, 530, 542 atd.), na JV (např. 533, 534) či VVJ (např. 537, 540, 543). V zanedbatelném množství se obje-

vují okopy jižní či západní orientace (507, 520). Ta byla registrována pouze u objektu 526, u kterého ovšem přítomnost „střílny“ směrem na západ je diskutabilní a v terénu málo průkazná, ovšem přítomnost krytu pro spojaře v jeho blízkosti (viz níže) může potvrzovat danou orientaci vzhledem ke „krytí“ důležitého komunikačního prvku. Oproti tomu v sektoru C je drtivá většina okopů orientována na JV (554, 556, 559, 560, 561, 562, 563, 567, 568, 570, 571). Na J pak jen objekt 566. Na V jsou orientovány okopy 553, 555 a 569. Z jednotné orientace pak vybočuje pouze objekt 565, který je natočený na JZ. Okop v sektoru D (572) je pak orientován JV.

Pokud se zaměříme na orientaci okopů ve všech zkoumaných sektorech (obr. 71–76), nemůže nám uniknout, že jsou nápadně natočeny na průběh silnice a respektují současně morfologii terénu. Mezi tím, co okopy v sektoru A sledují JZ a kryjí smolkovskou tvrz zprava, tak okopy v sektoru B jsou v levé části polygonu orientovány spíše na JZ, ve východní části však na J či JV. Poloha a směr okopů v sektoru C a D je pak orientována tak, aby střelci kryli postup vojsk Rudé armády od JV.

Kryt pro spojaře

Kryty pro spojaře jsou charakteristické půdorysem ve tvaru písmene „L“.¹⁴⁸ Danému typu by mohl odpovídat objekt č. 508 (obr. 79). Charakteristickým ukazatelem jsou i výrazně větší proporce rozměrů objektu vůči okopům pro střelce (v našem případě délka objektu dosahuje 3,40 m). I jejich hloubka byla výrazně větší než u „běžných“ okopů a mohla dosahovat až 1,80 m. V rámci našeho nedestruktivního

¹⁴⁴ Jiří ZUBALÍK – Balázs KOMORÓCZY – Miroslav LUKÁŠ – Marek VLACH, Předběžná interpretace objektů polního opevnění německého wehrmachtu u Pasohlávek (okr. Brno-venkov), *Archaeologia historica* 42,1, 319–333, 2017, s. 323.

¹⁴⁵ Tamtéž; zde odkazy na další literaturu a prameny.

¹⁴⁶ Např. http://polni-opevneni.websnadno.cz/g-v-2_part_1.pdf; Ministerstvo národní obrany 1938.

¹⁴⁷ Podoba objektů dostatečně popsána v Jiří ZUBALÍK – Balázs KOMORÓCZY – Miroslav LUKÁŠ – Marek VLACH, Předběžná interpretace, s. 323–327, kde jsou rovněž odkazy na další literaturu.

¹⁴⁸ Srov. Jiří ZUBALÍK – Balázs KOMORÓCZY – Miroslav LUKÁŠ – Marek VLACH, Předběžná interpretace, s. 329.

Tab. 3. Smolkov. Soupis malých polních objektů, sektor B.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
500	okop pro střelce	2,00x1,20x0,50
501	okop pro střelce	2,60x1,00x0,30
502	okop pro střelce	2,60x2,10x0,60
503	okop pro stojícího střelce	2,30x1,60x1,10
504	okop pro stojícího střelce	2,60x1,60 až 1,80x1,00
507	okop pro střelce	2,30x1,70x0,60
508	kryt pro spojaře	3,40x1,60x0,60
509	okop pro střelce	2,60x1,20x0,40
514	okop pro střelce	2,20x1,20x0,50
516	okop pro střelce	2,60x1,20x0,40
517	okop pro střelce	2,60x1,40x0,60
519	okop pro střelce	2,20x1,60x0,70
520	okop pro klečícího či stojícího střelce	2,60x1,60x1,00
521	okop pro střelce	2,00x1,00x0,20
522	okop pro střelce	2,20x1,20x0,50
524	okop pro klečícího střelce/pro více střelců	3,00x2,40x0,80
525	okop pro střelce	2,30x1,50x0,40
526	okop pro střelce	2,20x1,40x0,40
527	okop pro více střelců	3,10x1,40x0,20
528	okop pro střelce	1,60x1,00x0,60
529	okop pro střelce	2,00x1,50x0,30
530	okop pro střelce	1,70x1,00x0,70
531	okop pro střelce	2,60x1,20x0,30
532	okop pro střelce	2,40x1,30x0,40
533	okop pro střelce	1,80x1,30x0,40
534	okop pro střelce	1,90x1,10x0,30
535	okop pro střelce	2,60x1,20x0,30
536	okop pro střelce	2,10x1,20x0,40
537	okop pro střelce	2,00x1,10x0,40–0,50
538	okop pro střelce	1,90x1,20x0,40
539	okop pro střelce	2,80x2,00x0,80
540	okop pro střelce	1,80x1,40x0,50
541	okop pro střelce	1,70x1,30x0,50
542	okop pro střelce	1,80x1,20x0,40
543	okop pro stojícího střelce	1,90x1,40x0,90

výzkumu však nedošlo k odebrání zásypu objektu až na úroveň původní podlahy a naměřených 0,60 m pouze koresponduje se situací současného stavu (viz tab. 3). Kryt se nacházel v místech mezi dvojicí velkých dřevohlinitých polních objektů 505 a 511 v rámci sektoru B. Ve svahu nahoře nad ním se nachá-

zel spojovací zákop (objekt č. 510). Ze stran byl chráněn trojicí okopů pro střelce (objekty č. 507, 509, 526).

Dřevohlinité kryty

Samostatnou kategorii představují velké zahloubené objekty obdélného tvaru (viz tab. 2, 4, 7, 9, 10),

(obr. 80, 81 a 82). Jejich interpretace není jednoznačná a jejich funkční využití nelze bez důkladnějšího sondážního výzkumu zcela relevantně prokázat. S ohledem k urychlenému kopání okopů v rámci závěrečných bojů nelze předpokládat jejich systémové budování, ale spíše přizpůsobení aktuální bojové situ-

aci. Rozměry těch největších se pohybují okolo 8 m délky a 7 m šířky. Ty menší měly rozměry 6,2, resp. 4,2 m a 5,5, resp. 3,2 m. Jejich současná hloubka se pohybovala od 1,00 m až do 1,90 m (viz tab. 2 a tab. 4). U objektu 552 (sektor A) se na JV straně nacházela výrazná vstupní chodba (obr. 80:1). S ohledem na tvar, rozměry a hloubku můžeme ty největší z nich interpretovat jako kryty pro pěchotní družstvo.¹⁴⁹, kdy bylo zjištěno, že některé z objektů byly doplněny lehkým zastřešením (po obvodu se nacházely pozůstatky po dřevěných sloupcích a uvnitř některých okopů byla nalezena plechová střešní krytina s lepenkou, což signalizuje použité zastřešení s konstrukcí nesenou sloupky).¹⁵⁰ Vstupní chodba u objektu 522 by toto tvrzení rovněž mohla podporovat. U menších typů těchto objektů lze předpokládat i jinou funkci, např. muničních krytů či okopů pro těžké zbraně.

Objekty jiných funkcí

V prostoru zkoumaného polygonu B byly zachyceny rovněž zákopové situace (tab. 5). Ty se nacházejí převážně v severní, k tvrzi přilnuté části. Objekt 510 směřoval od dřevohlinitého krytu 511 směrem na SZ a měl délku bezmála 20 m. Druhý, pravděpodobně evakuační či spojovací zákop, vedl od dřevohlinitého krytu 512 kolmo do svahu směrem na SV k východovému objektu MO-Sm-S 41 (obr. 72).

Na ploše zkoumaného polygonu bylo rovněž registrováno několik kráterů po ostřelování či bombardování, které dokládají dobývání daného místa. Zajímavý je pak rozsáhlý kráter označený jako objekt 506. V jeho případě se jedná o jámu sloužící k odpálení munice tzv. trhací jáma, která v místě vznikla pravděpodobně až po roce 1945 a sloužila k likvidaci místní nevybuchlé munice nalezené při poválečné sanaci areálu.

Nálezy získané detektorovým průzkumem

Sledovaná hloubka v rámci detektorového výzkumu se pohybovala do 15 cm a pokrývala svrchní drnovou vrstvu, resp. lesní hrabanku. Každý nalezený artefakt byl označen svým vlastním specifickým znakem, místo nálezu bylo zaměřeno přístrojem GeoMax Zenith35 Pro GSM-UHF-TAG a výsledná data byla prostorově zpracována v programu AllPlane (obr. 69 a 71–76). Na podkladě chronologického zařazení jednotlivých získaných artefaktů a na základě jejich morfologicko-typologického rozboru, bylo možno vydělit 3 časové horizonty. Prvním je období před rokem 1939 a souvisí s aktivitami jednak při výstavbě smolkovské tvrze a současně s působením československé armády. Druhý horizont představuje události ze závěru 2. světové války. Třetí pak dobu po roce 1945.

A) Nálezy před rokem 1939

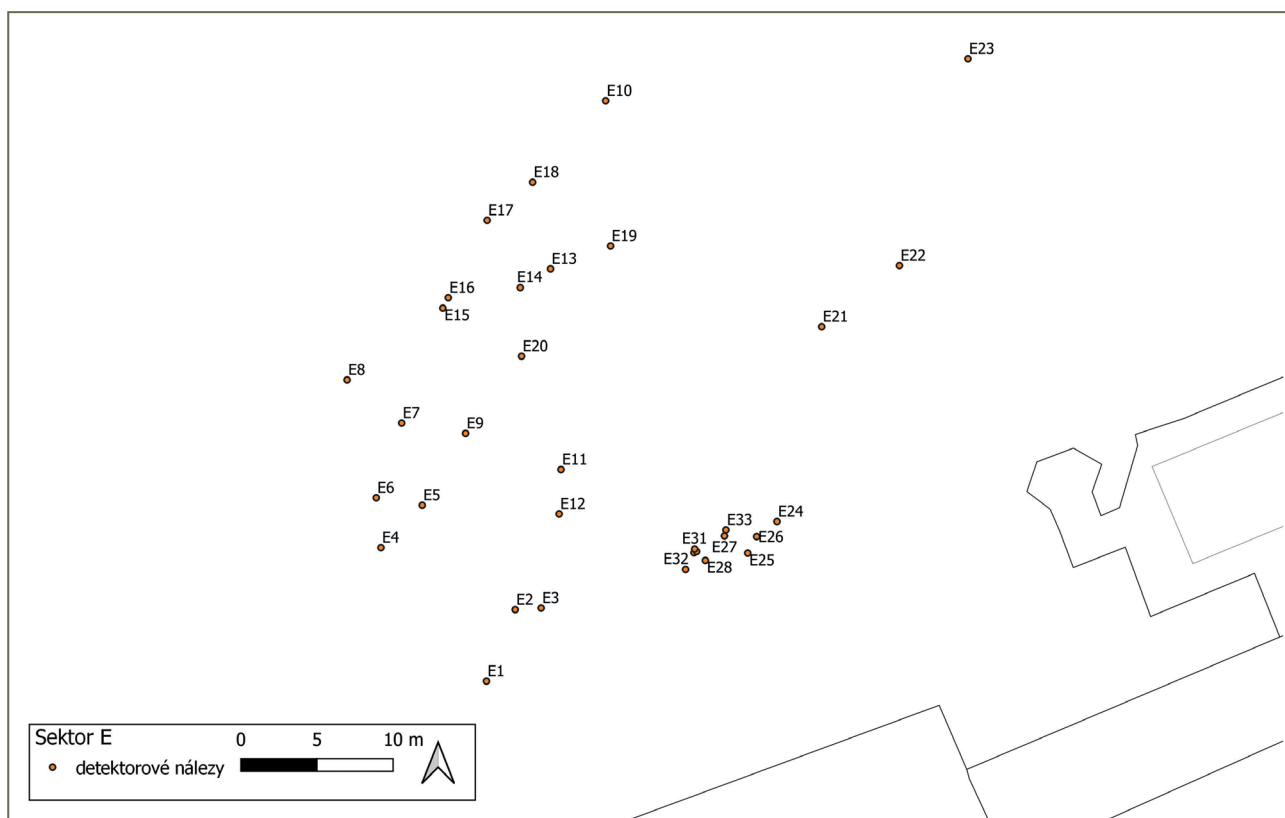
Naše práce se primárně zabývá obdobím 2. světové války. K pochopení procesu archeologizace, na to vztaženého historického vývoje a průběhů změn v daném prostoru, je ovšem velice důležitý i faktor postupné přeměny a proměny daného místa na podkladě rytmu předchozího vývoje, potažmo daných aktivit, jež v místě proběhly v minulosti. Pokud chceme přesně postihnout konkrétní historický horizont, musíme poznat i to, co mu předcházelo (před) a na co se napojoval (po), abychom lépe selektovali tu stránku archeologického pramene, kterou vyhodnocujeme. Jak jinak také lze pochopit strukturu historických dějů a aktivit člověka prostřednictvím archeologické metody, než na podkladě artefaktů, které po sobě na místě zanechal? Teprve zasazením věcí do nepřerušovaného a navzájem se napojujícího toku událostí lze zodpovědně poznat komplexní vývoj daného místa, a to i prostřednictvím nedestruktivních archeologických metod. Záměrná cenzura či přehlížení minulých i pozdějších událostí vede pouze k matoucím závěrům založeným na neúplném spektru informací, které je jinak možno z archeologického pramene vytežit. V našem případě je možno na podkladě movitých nálezů v daných sektorech vyselektovat aktivity v jednotlivých historických horizontech (v našem případě třech)

Tab. 4. Smolkov. Soupis velkých polních objekt, sektor B.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
505	velký dřevohlinitý kryt	9,00x6,00x1,50
511	velký dřevohlinitý kryt	6,00x4,40x1,20
512	velký dřevohlinitý kryt	6,40x4,30x1,40
515	velký dřevohlinitý kryt	7,00x4,00x1,40
518	velký dřevohlinitý kryt	8,00x4,00x1,20
523	velký dřevohlinitý kryt	4,00x3,40x1,00

¹⁴⁹ Srov. Wolfgang FLEISCHER, *Das letzte Jahr des deutschen Heeres 1944-1945*, Podzun-Pallas 1997.

¹⁵⁰ Srov. Fritz JÜRGENS, *Eine Granatwerferstellung der SS auf dem Metzberg bei Borgentreich (Kr. Höxter)*. *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit* 28, 2015, s. 195–200; Johannes MÜLLER-KISSING, *Durch diese hohle Gasse muss er kommen. Deutsche und amerikanische Feldbefestigungen von 1945 bei Detmold-Berlebeck am Teutoburger Wald*. *Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit* 28, 2015, s. 187–194; Manuel ZEILER, *Archäologie des Zweiten Weltkriegs am Siegerlandflughafen bei Burbach*. *Siegener Beiträge* 22 (2017-2018), 2018, 205–237.

Obr. 75. Smolkov. Sektor E. Zaměření jednotlivých polních objektů a distribuce kovových nálezů
(zdroj mapových podkladů ČÚZK, zpracováno v softwaru Allplan Linear 2020, digitalizace Tomáš Petr).

a podpořit tak předpoklad vzniku konkrétních antropogenních reliktů, jež vztahujeme k období 2. světové války a současně negovat možnost jejich výstavby v jiném období (před či po roce 1945).

Pokud vezmeme v úvahu celkem šest zkoumaných sektorů (A, B, C, D, E a F), lze si povšimnout malého zastoupení artefaktů, které bychom mohli jednoznačně zařadit před rok 1939. V sektoru A absentují úplně. Ostatně tento se také nacházel výrazně nejdále od struktury tvrzového vchodového objektu MO-Sm-S 41 a není předpoklad, že by příslušníci československé armády v daném prostoru nutně museli vykonávat jakoukoliv aktivitu, nebo by zde probíhaly aktivity spojené s výstavbou bunkru. Nálezy daného stáří nejsou

známy ani ze sektoru E, kde vlivem terénních úprav po roce 1945 mohlo dojít k jejich překrytí výraznější vrstvou přemístěného sedimentu (viz výše). Ze sektoru B pak pochází pouze trojice nálezů (KATALOG 15), které se koncentrovaly v severní části zkoumané plochy, tedy v místech již těsněji sousedících s tvrzí.

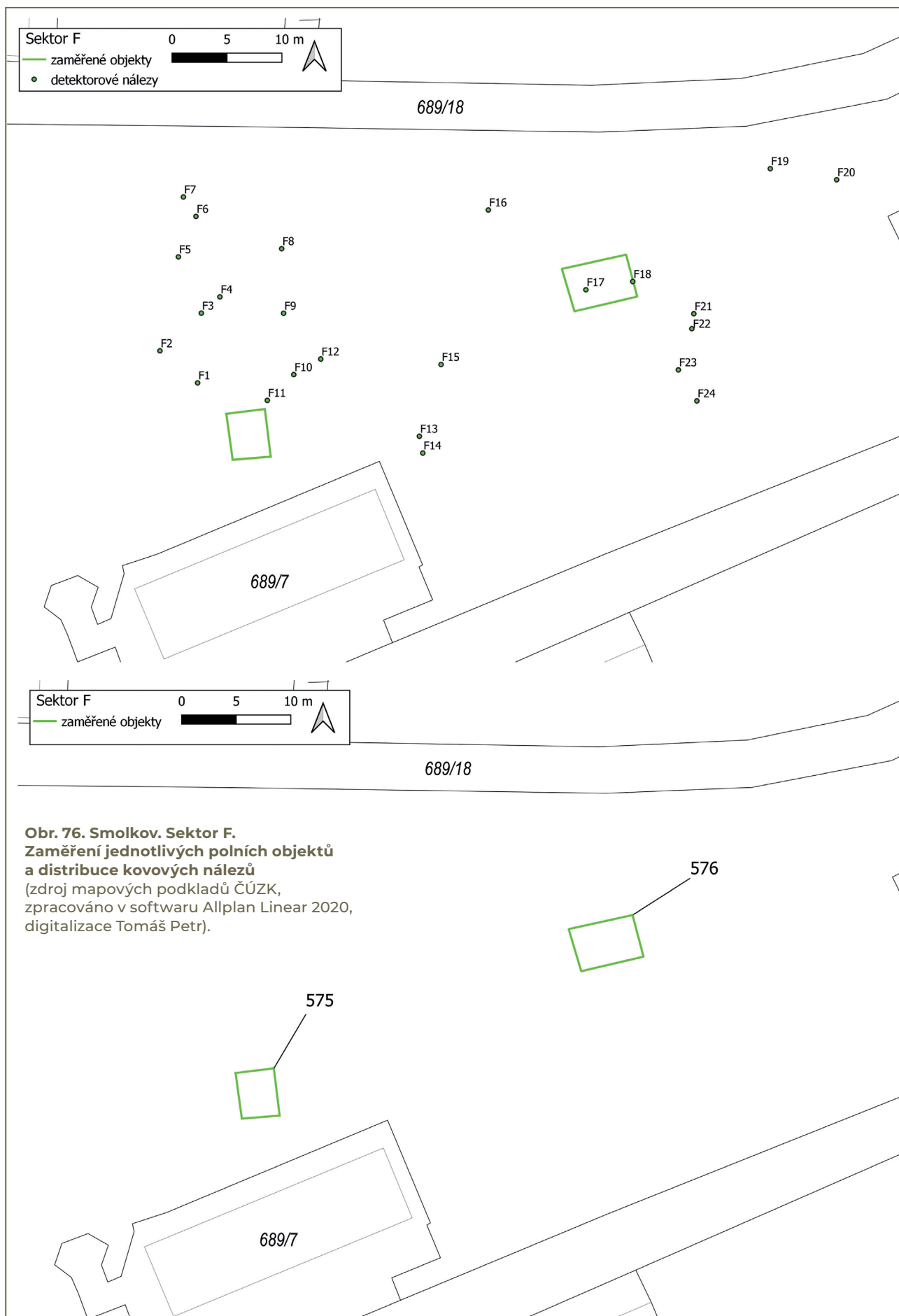
Malé zastoupení nálezů daného období (obr. 83) dokazuje, že ani tento prostor nebyl v meziválečném období cíleně, aktivně ani účelově využíván příslušníky ČSA a že zde docházelo pouze ke krátkodobým aktivitám. Z nálezů je chronologicky citlivý především bakelitový obal odmořovacího prášku plynové masky, který má na spodní části uvedenu dataci „1938“ (obr. 83:1). Zajímavý je rovněž nález těžkého litinového

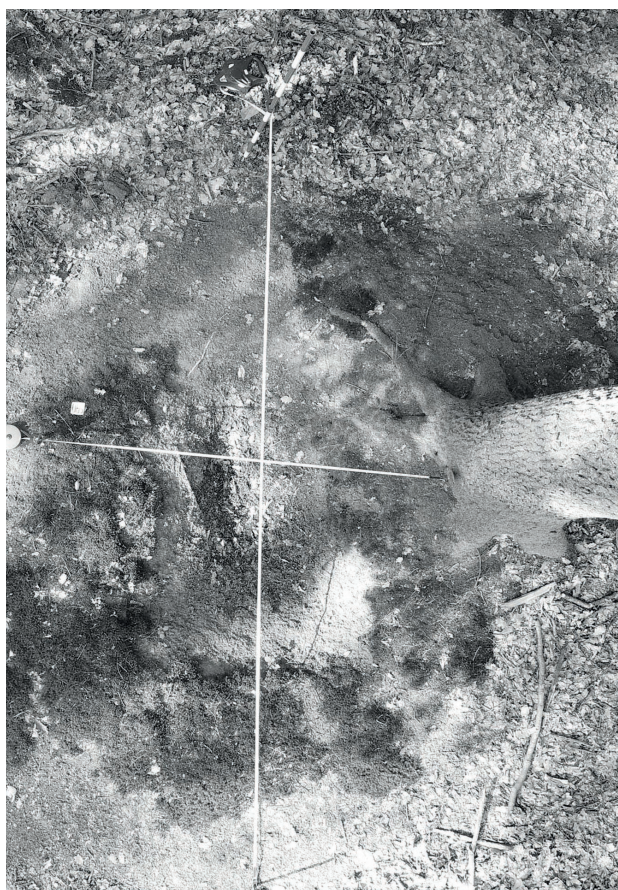
čistícího kartáče (obr. 83:3) s nápisem „Patent Bohner, Patent Wessle D.R.G.M. Ausl. Pat.“ Jedná se o patentovaný předmět s německou chráněnou značkou z let 1871–1918 (Walter 1973).

Poslední z nálezů je pravděpodobně náboj užívaný od roku 1888 pro pušku *Mannlicher* (obr. 83:2). S jeho využitím pro vojenské účely lze počítat ovšem ještě i po roce 1940, a proto chronologické zařazení tohoto nálezu do horizontu „před rokem 1939“ je spíše subjektivní. Ze sektoru C, který je situován ještě blíže budovám čs. opevnění, danému období s největší pravděpodobností odpovídá již šestice nálezů, (viz KATALOG 19). Ty jsou více méně řídce rozptýleny po celé ploše sektoru.

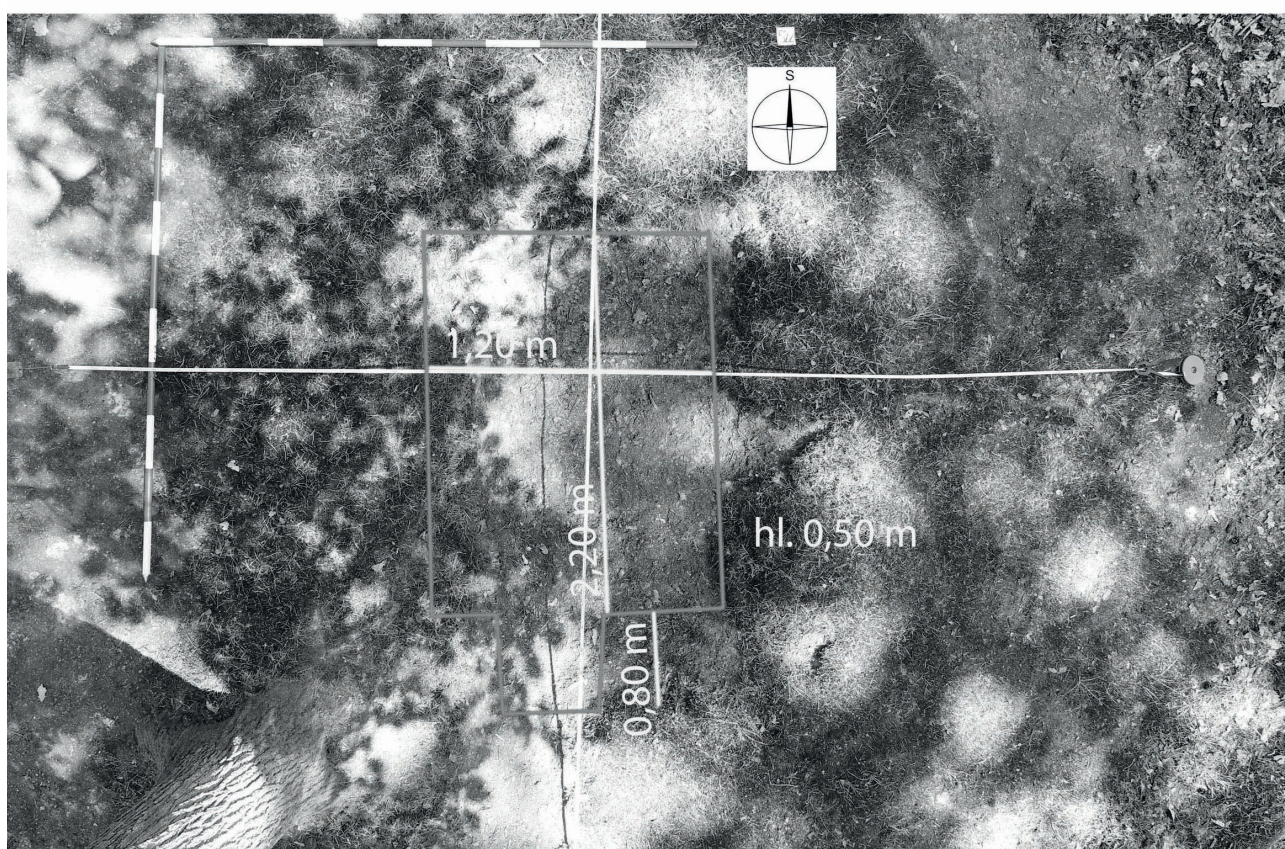
Tab. 5. Smolkov. Soupis jiných zahloubených objekt, sektor B.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
506	kráter	průměr cca 6m
510	zákop	20 m/1,50/0,80
513	zákop k 512	30m/0,80/0,60

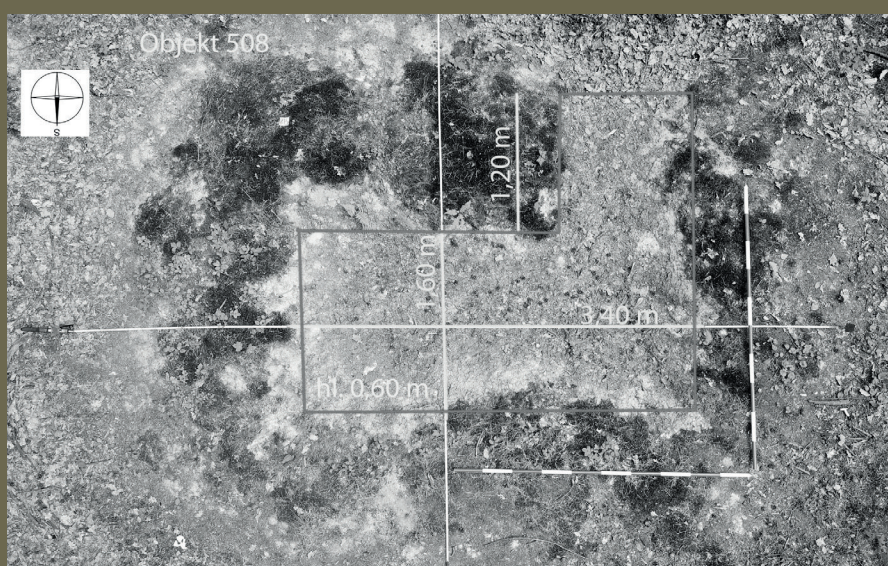
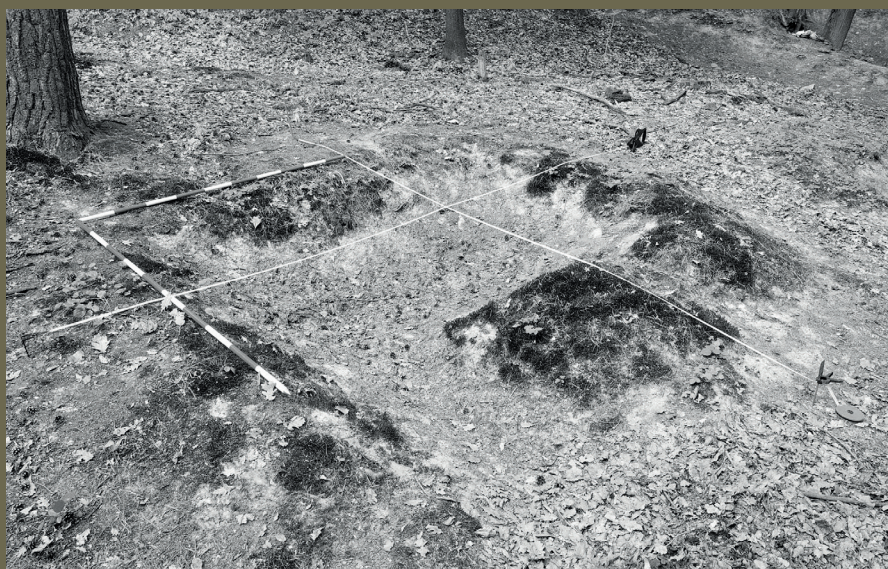
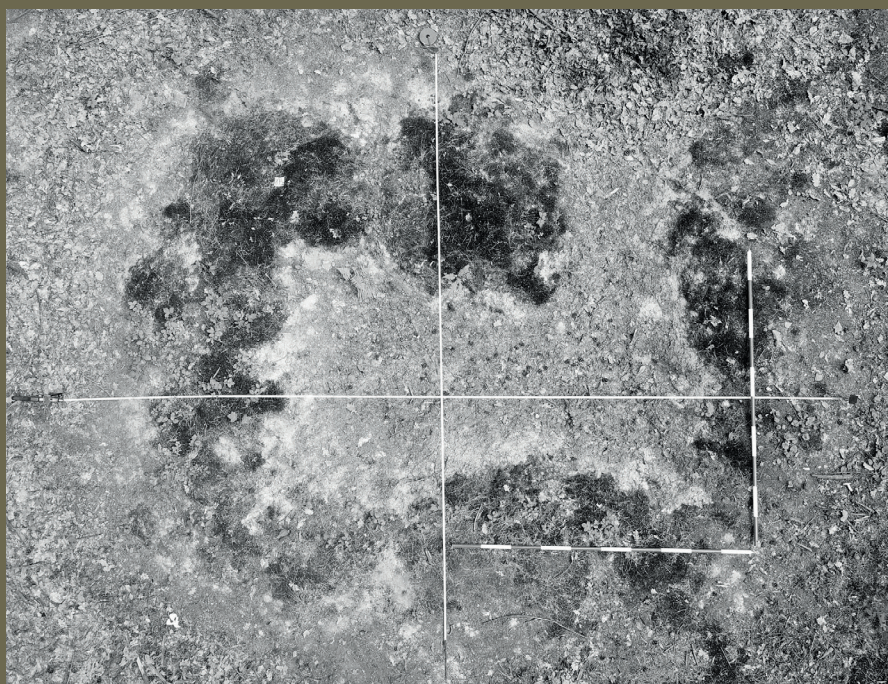

Obr. 77. Smolkov. Objekt 500. Okop pro střelce, sektor B
(foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

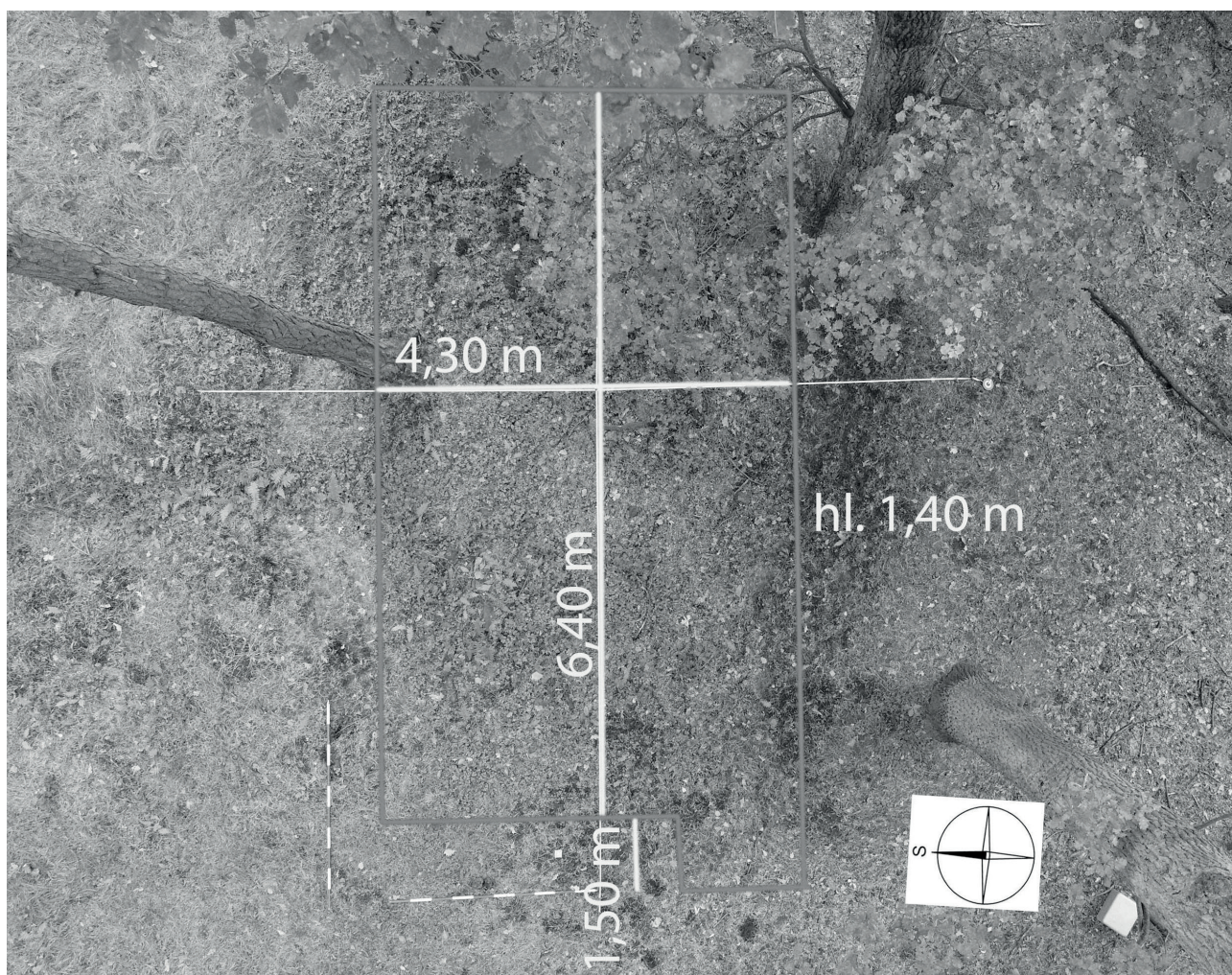
Obr. 78. Smolkov. Objekt 522. Okop pro střelce, sektor B
(foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

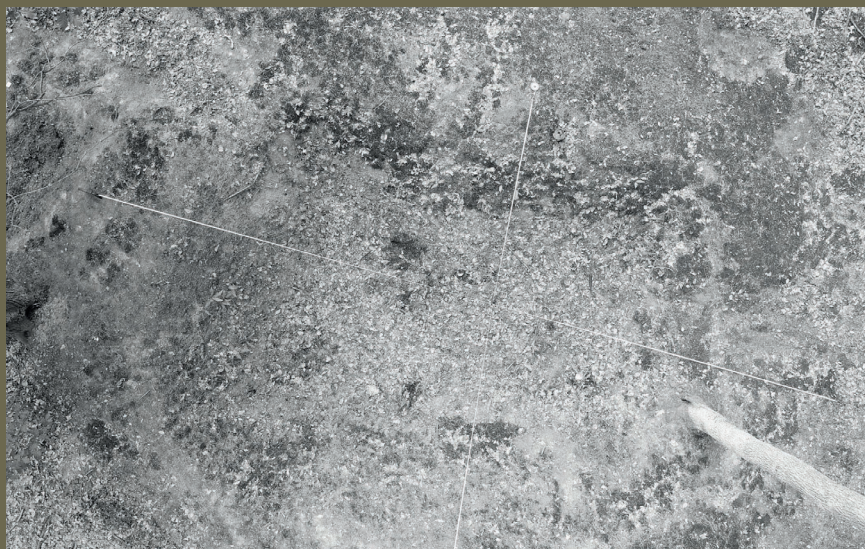
Obr. 79. Smolkov. Objekt 508.
Kryt pro spojaře, sektor B
 (foto Slezské zemské muzeum,
 autor fotografií Jiří Juchelka).

Obr. 80. Smolkov. Velké dřevohlinité kryty. 1 – okop 552 (sektor A) vpravo patrná dlouhá přístupová chodba; 2 – okop 558 (sektor C),
(foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

Obr. 81. Smolkov. Objekt 512. Velký dřevohlinitý kryt, sektor B
(foto Slezské zemské muzeum, autor fotografií Jiří Juchelka).

Obr. 82. Smolkov. Objekt 515.
Velký dřevohlinitý kryt, sektor B
 (foto Slezské zemské muzeum,
 autor fotografií Jiří Juchelka).

Tab. 6. Smolkov. Soupis malých polních objektů, sektor C.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
553	okop pro střelce	2,00x1,20x0,40
554	okop pro klečícího (?)střelce	2,00x1,20x0,60
555	okop pro stojícího střelce	2,10x1,00x0,80
556	okop pro stojícího či klečícího střelce	2,10x0,80-1,00x0,70
559	okop pro stojícího či klečícího střelce	2,60x1,20x0,70
560	okop pro střelce	3,00x1,20x0,40
561	okop pro klečícího střelce	1,80x1,50x0,60
562	dvojice okopů vedle sebe pro klečící střelce	1,40x 1,40 a 1,30x0,60 a 0,45
563	okop pro střelce	2,00x1,20x0,40
565	okop pro střelce	2,60x1,20x0,45
566	okop pro střelce	1,90x0,90x0,45
567	okop pro střelce	2,00x1,10x0,40
568	okop pro střelce	1,80x1,00x0,35
569	okop pro klečícího střelce	1,70x1,20x0,55
570	okop pro střelce	2,00x1,10x0,40
571	okop pro střelce	2,00x0,50x0,45

Tab. 7. Smolkov. Soupis velkých polních objekt, sektor C.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
557	velký dřevohlinitý kryt	8,00x7,00x1,90
558	velký dřevohlinitý kryt	6,20x5,50x1,20
564	velký dřevohlinitý kryt	4,20x3,20x1,00

Tab. 8. Smolkov. Soupis malých polních objektů, sektor D.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
572	okop pro střelce	2,00x1,40x1,00

Tab. 9. Smolkov. Soupis velkých polních objekt, sektor D.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
573	malý kryt pro kulomet	5,20x2,00x0,60-1,00
574	malý kryt pro dva kulometry	8,00x2,00x0,60-0,90

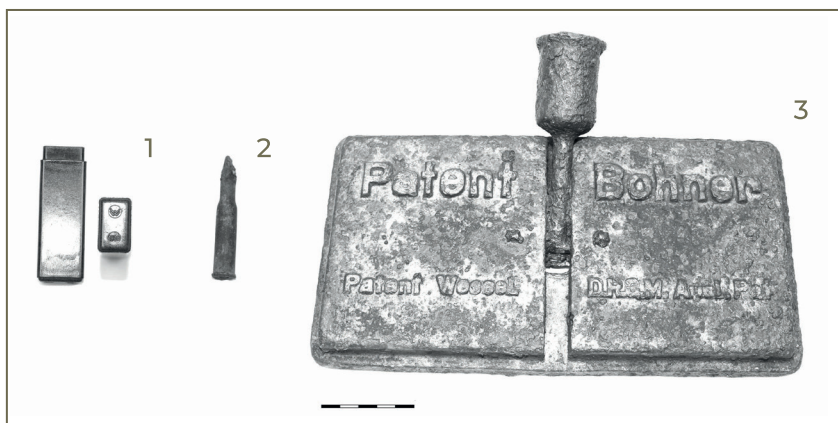
Tab. 10. Smolkov. Soupis velkých polních objekt, sektor F.

ČÍSLO OBJEKTU	POPIS/FUNKCE/UŽITÍ	ROZMĚRY d/š/hl v metrech
575	menší kryt	4,50x4,00x?
576	menší kryt	5,20x5,20x?

Většinou představují pozůstatky po vojenských objektech v okolí bunkru (svorka na hromosvod) nástroje údržby (tyčový vrták) či zničenou součást obranného systému tvrze (protipěchotní překážka tzv. prasečí ocásek). Zajímavý je pak nález druhého v pořadí zde objeveného těžkého litinového čistícího kartáče (obr. 84:2) s nápisem „Patent Bohner, Patent Wessle D.R.G.M. Ausl. Pat.“ O působení československé armády pak vypovídá knoflík z vojenské uniformy se zkříženými meči (obr. 84:1). Mezi nálezy se rovněž objevuje mince rakousko-uherského dvojhaléře (datace mince nečitelná).

Dvojice mincí, tentokrát československých pětilalčů z let 1923–1938, byla objevena v rámci sektoru D, stejně jako další knoflík se zkříženými meči. Ten se nakonec našel i v rámci sektoru F (KATALOG 29). Trojici nálezů (KATALOG 22) doplňuje v tomto prostoru kulatá mosazná destička s nápisem „FRANC.MAJXNER. SUCHE LASCE C 21“ (obr. 85). O životě uvedeného Františka Meixnera toho nevíme mnoho.

Narodil se 6. 12. 1915, takže v době budování pevnosti byl již v produktivním věku a mohlo mu v tu dobu být kolem 21 let. Zmiňován je k roku 1936 (tedy v době výstavby tvrze) i jako člen hasičského sboru v Suchých Lazcích, vzdálených od místa nálezů vzdušnou čarou necelých 7 km. Kdy a za jakých okolností se destička k bunkru dostala, není jasné. Je však pravděpodobné, že se zde mladý František mohl pohybovat v době výstavby (1936), třeba v roli dodavatele materiálu (destička mohla být součástí povozu). Smrt jej zastihla 28. 3. 1981 a místem jeho posledního odpočinku se mu stal hřbitov v jeho rodných Suchých Lazcích (hrob 5ab). Pokud by naše předpoklady byly správné, představoval by František Meixner jediného archeologicky doloženého člověka, který se na stavbě smolkovské tvrze podílel. Výsledek sice na první pohled pomíjivý, ovšem pro nedestruktivní archeologické metody do budoucna velmi povzbudivý. Pokud nechceme, aby byla archeologie chápána jen jako

Obr. 83. Smolkov. Nálezy před rokem 1939, sektor B (popis viz KATALOG 15), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 84. Smolkov. Nálezy před rokem 1939, sektor C (popis viz KATALOG 19), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 85. Smolkov. Nález před rokem 1939, sektor D, viz položka katalogu D/36 (zdroj Slezské, zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa a Monika Prčíková, upravil Jiří Juchelka).

věda o artefaktech, ale především o člověku, pak daný závěr na příkladu jednotlivce představuje velmi vítaný doklad aplikace vědy.

Neméně zajímavý je pak nález knoflíku z důstojnické uniformy rakousko-uherské armády, který pochází ze sektoru F (KATALOG 29, položka č. F21).

B) Nálezy z období 2. světové války

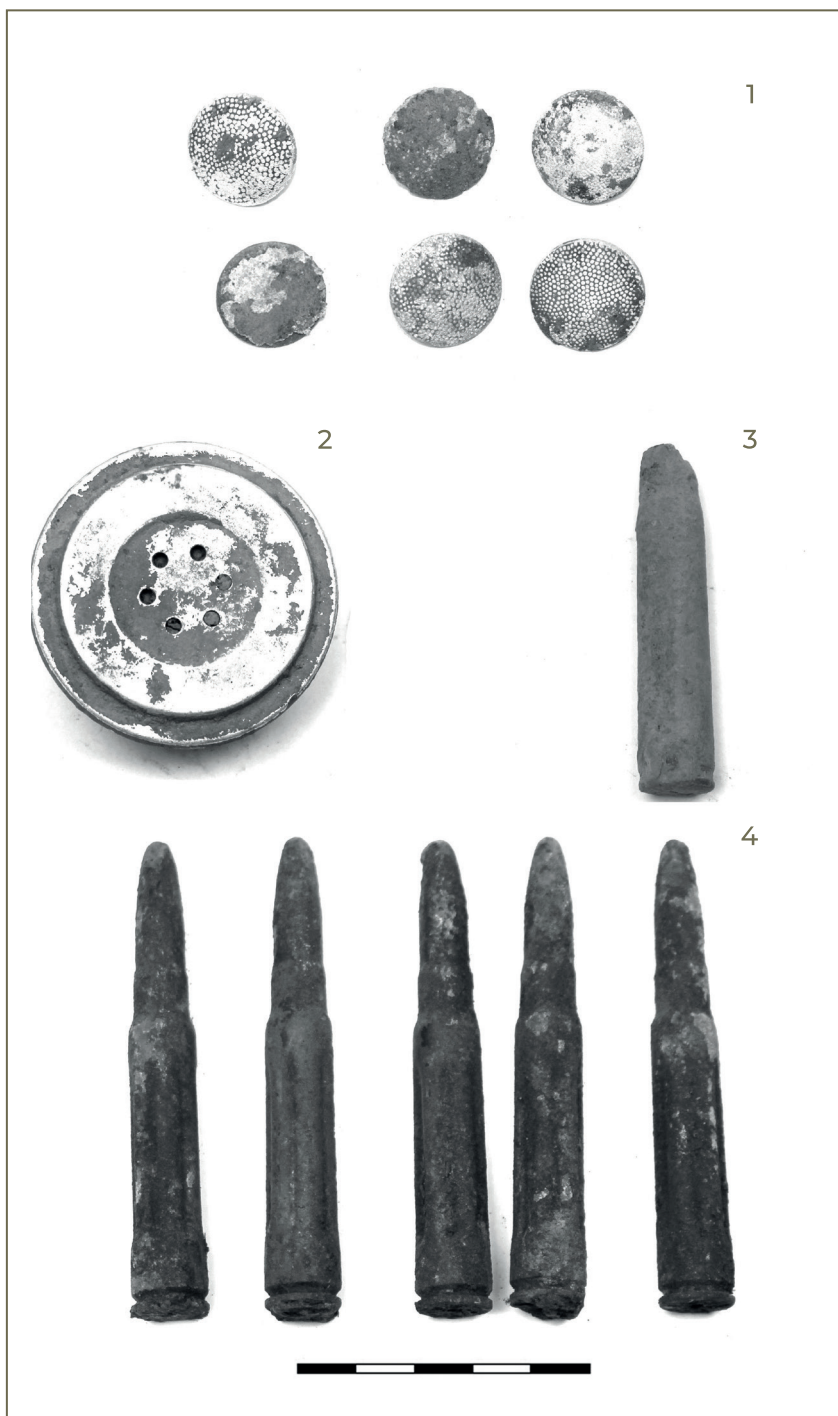
Největší zastoupení v rámci všech sledovaných polygonů mají nálezy z období 2 sv. války, které byly rozptýleny téměř pravidelně v celé zkoumané ploše. Jedinou výjimku tvoří polygon E, kde poválečné nálezy převyšují svým počtem artefakty spojené s aktivitami osvobozeneckých vojsk, ale současně nejsou početnější než nálezy německé provenience. To je dáno specifickým typem místa a poválečnou úpravou terénu, kdy zde po roce 1945 dochází k realizaci výcvikového a cvičebního prostoru posádky. V ostatních zkoumaných polygonech statisticky jasně dominují artefakty Wehrmachtu a Rudé armády. Nálezy dosvědčující události z období ledna až dubna roku 1945 a jsou spojeny s aktivitami a výstavbou polních opevňovacích prvků německé armády a s bojovými událostmi z dubna roku 1945, kdy v místě došlo ke střetu dvou výše zmiňovaných nepřátelských stran. Nálezy

jsou rovněž spojeny s „volnočasovými“ aktivitami vojáků v daném prostoru a současně tak dokládají průběh a užití polních opevňovacích prvků německé armády.

B.1) Nálezy Wehrmachtu

Soubor nálezů (KATALOG 13, 16, 20, 23, 26, 30) lze zařadit a rozřadit do

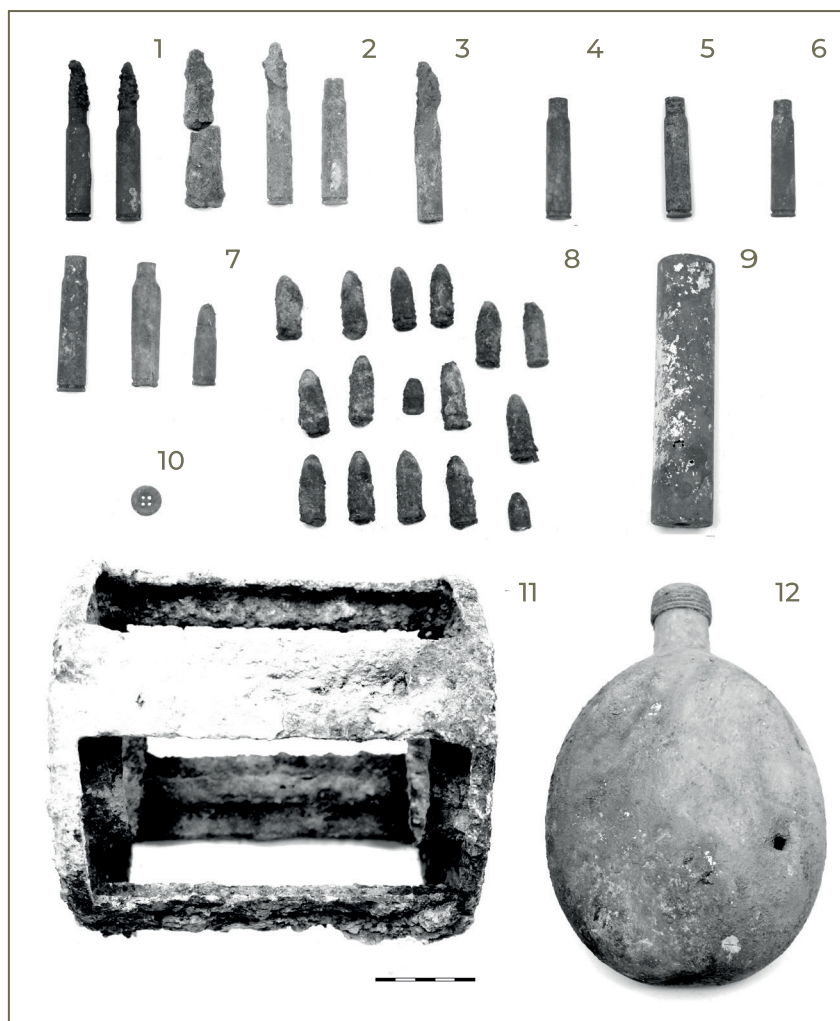
několika základních kategorií, a to na militaria, která lze vnitřně dělit ještě na lehkou, resp. pěchotní municí a těžkou municí, na kategorii výstroje a osobních věcí (zde řadíme i např. vyznamenání apod.) a nálezy mincí. Všechny doložené artefakty vypovídají o událostech a dějových procesech, ke kterým v místě došlo a jsou pojímány jako ničím nenahraditel-

Obr. 86. Smolkov. Nálezy Wehrmachtu ze sektoru A (popis viz KATALOG 13), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

né médium informací o minulých událostech a představují jedinečný a neopakovatelný zdroj vypovídající hodnoty transformovaný do podoby archeologických pramenů. Pokud na prvním místě zmíníme nálezy *pěchotní munice*, musíme upozornit především na nábojnice Mauser (obr. 86: 3, 4; 87: 4, 5, 6, 7; 88: 2, 3, 4; 89: 1–7), které se objevují ve všech sledovaných sektorech (tedy A, B, C, D, E, a F). Tyto (náboje ráže 7,92 x 57 mm) se používaly během 2. světové války v pěchotních puškách K98k, v kulometech MG 34 a 42, ve výsadkářských puškách FG 42 či v poloautomatických puškách G 43. Výrobní čísla z let 1937 – 1945 dosvědčují jejich užití v období 2. světové války. Zastoupeny, sic pouze v některých sektorech (viz. KATALOG 13, 16, 20, 23, 26, 30), jsou i náboje do pistole Luger¹⁵¹ a Walther ráže 9 x 19 mm Parabellum (obr. 87: 7 (vpravo), 8; 88:1; 89:8). Výrazně méně, oproti jiným námi sledovaným lokalitám (viz kapitola IV./2), se v rámci zkoumaných polygonů prostoru smolkovské tvrze objevují nábojnice 8 x 50 mm R Mannlicher. Jediný kus se objevuje pouze v sektoru F (obr. 89:9), který ovšem svým výrobním číslem z roku 1903 budí spíše podezření, zda jej nepovažovat za doklad předválečných loveckých činností. Daný fakt ovšem na druhou stranu dokládá snahu o lepší vojenské vybavení osádky hájící prostor kolem smolkovské tvrze a nepřímo tím poukazuje na větší „zájem“ o hájení tohoto prostoru, než-li méně prioritní místa se špatně vybaveným mužstvem v jiných částech fronty (již zmiňovaný prostor kolem Jakubčovic viz kapitola IV./2).

Překvapivé jsou rovněž italské náboje 6,5 x 52 mm Carcano, používané v opakovacích puškách Mannlicher-Carcano užívaných mezi léty 1892–1945 (obr. 87: 1, 2, 3, 7). Rovněž jednotlivě byly nalezeny náboje 8 x 58 R mm dánské provenience pro

Obr. 87. Smolkov. Nálezy Wehrmachtu ze sektoru C (popis viz KATALOG 20), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

pušky Krag-Jørgensen (viz výše) v sektoru D (obr. 89:10) a v sektoru E pak nábojnice 7,65 x 17 mm Browning (KATALOG 26, položka E11) pro poloautomatické pistole. Soubor doplňuje raritní náboj 7,92 x 94 mm Patrone 318 (obr. 88:5), který německá armáda používala v protitankových puškách Panzerbüchse 39 (PaB 39).¹⁵² Jako součást pěchotní výzbroje je rovněž v souboru zastoupeno víčko rozbušky pěchotního granátu ze sektoru A (KATALOG 13, položka M22).

Z *těžké munice* lze uvést ze sektoru B protipancéřový granát *Panzerabwehrkanone* 36 (Pak 36), (polož-

ka Q16) a víko plechového obalu na nábojnici pro Pak 36 (obr. 88:8). *Dále byly nalezeny* ochranné koše na dělostřelecké náboje v sektoru B a C (obr. 88:7), (obr. 87: 11), víčko na tubus dělostřeleckého granátu v sektoru C (položka C12) a v sektoru D nábojnici dělostřeleckého granátu 7,5 cm Panzergranate PzGr. 40 (obr. 89:11). Všechny uvedené nálezy dokládají v místě přítomnost protitankových kanónů 7,5 cm Pak 40 a 3,7 cm Pak 36. V polygonu D byla nalezena protiletadlová nábojnici 30 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn (obr. 89:12). Přítomnost další těžké vojenské techniky v prostoru okopů dosvědčuje i nález článku bojového vozidla

¹⁵¹ Používaly se od roku 1904 do roku 1945.

¹⁵² Užit především na počátku 2. světové války při německé invazi do Polska.

Obr. 88. Smolkov. Nálezy Wehrmachtu ze sektoru B (popis viz KATALOG 16), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

(obr. 88:6) či část kolonového koncového světla nalezeného v sektoru A (položka M10).

(obr. 88:13). Do kategorie *osobních věcí* můžeme přiřadit nálezy jako části konzervy na sýry, lamely z fou-

Ze součástí výstroje můžeme zmínit části plynových masek (obr. 88:17), dýchací ventil ochranné plynové masky (obr. 89:13), knoflíky „kropenáče“ (obr. 86: 1; 88:15), knoflík z vojenských kalhot (obr. 87: 10), polní láhev (obr. 87: 12) či závěsnou karabinu na polní láhev (obr. 88:16). V sektoru A bylo nalezeno sluchátko radisty z polní vysílačky (obr. 86: 2) a ze sektorů A a C (KATALOG 13 a 20) pochází rovněž větší množství zlomků kování muničních beden. Samostatnou kategorií zaujímají nálezy dvou odznáčků příslušníka NSDAP (obr. 88: 12, 14). Ani jeden není dochovaný celý, chybí charakteristický obvodový zlatý lem v podobě vavřínu. Z železného kříže se oproti předchozím dochoval pouze obvodový „rám“

kací harmoniky, tuby na zubní pastu (obr. 89:14) či plotýnku z kamen. O přítomnosti vojáků v prostoru polních opevňovacích objektů hovoří i nálezy mincí. V polygonu B byly nalezeny tři. V jednom případě se jedná o protektorátní minci z roku 1942 nalezenou společně na jednom místě s říšským pfennigem (obr. 88:10). Jiný říšský pfennig se nacházel v blízkosti okopu 500 (obr. 88:11) a mince v hodnotě 5 pfennigů s ražbou 1940 pochází ze sektoru F (obr. 90).

B.2) Nálezy osvobozené armády

O přítomnosti Rudé armády v okolí tvrze Smolkov hovoří výhradně nálezy munice (KATALOG 14, 17, 21, 24, 27, 31). Absence jiné složky nálezů, např. osobních věcí podporuje předpoklad žádného či jen krátkodobého pobytu jednotek osvobozené armády v tomto prostoru a dosvědčuje dobytí území a urychlený postup vojsk směrem k Ostravě.

Dominují pěchotní vystřelené nábojnice 7,62 x 25 mm Tokarev (obr. 91:1–5; 92: 1; 93: 1–21; 94:1–3) používané v samopalech PPS-41 Špagin. Jeden takový se podařilo objevit v sousedství objektu 557 (sektor C). Zachovány z něj zůstaly téměř všechny kovové části (obr. 95), ovšem povrch pokrývala silná korozie. Předmět byl podroben na Slezské

Obr. 89. Smolkov. Nálezy Wehrmachtu ze sektorů D, E a F (popis viz tab. KATALOG 23, 26, 30), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa a Monika Prčíková, upravil Jiří Juchelka).

univerzitě v Opavě (dále jen SU) rentgenové analýze za užití rentgenu zn. YXLON Smart 160E/0.4 (analýzu provedly Mgr. Zuzana Plachká (Slezské zemské muzeum, dále jen SZM) a Ing. et Mgr. Hana Rajhlová (SU)). Bylo zjištěno, že ačkoliv je předmět na povrchu narušen souvislou vrstvou korozních produktů, kovové jádro předmětu je přesto velmi dobře zachováno.

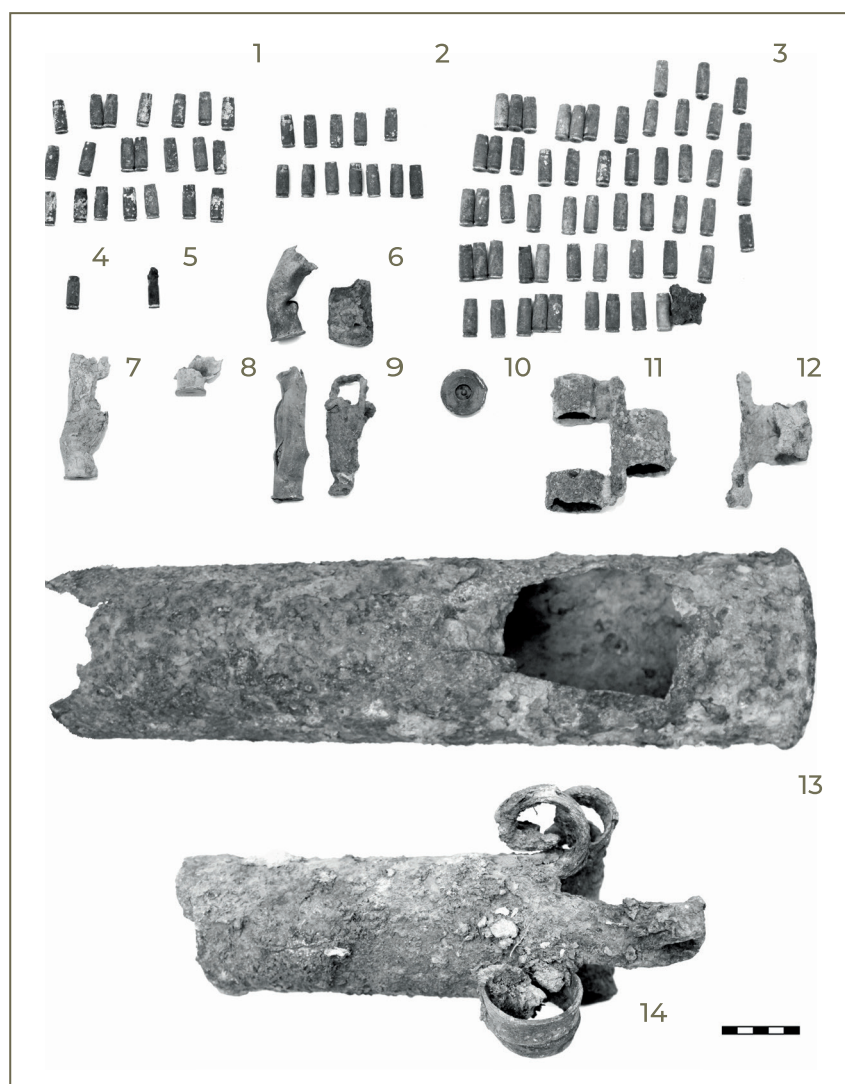
Rovněž vnitřní spoušťový mechanismus samopalu se zachoval ve velmi dobrém stavu, stejně jako perforovaný chladič hlavně. Bylo shledáno, že korozní procesy silně

narušily záchyt zásobníku, který je kotven pouze slabou vrstvou korozních produktů a je tak náchylný k uvolnění. Na podkladě XRF analýzy¹⁵³ bylo identifikováno, že dle očekávání tvoří základ slitiny železo (Fe) v průměrném množství 98,61%, s příměsí manganu (Mn) v průměrném množství 0,93%. Ve stopovém množství se objevuje Cu, Ni, Zn, Ti, Cr. Na několika místech slitiny se projevuje křemík, vždy v množství 0,5%.

Z lehkých pěchotních zbraní jsou zastoupeny rovněž nábojnice 7,62 x 54 mm R (obr. 94:4, 5) pro opakovací

Obr. 90. Smolkov. Mince ze sektoru F (popis viz KATALOG 30), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa a Monika Prčíková, upravil Jiří Juchelka).

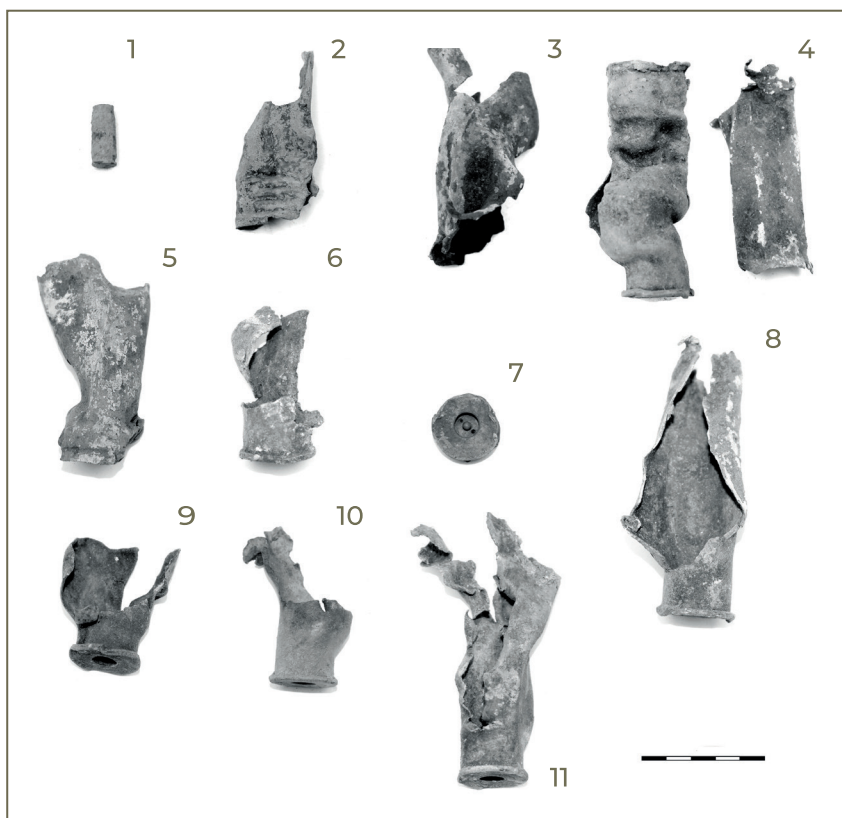
Obr. 91. Smolkov. Nálezy Rudé armády ze sektoru B (popis viz KATALOG 17), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

pušky Mosin-Nagant či nábojnice 7,62 x 38 mm Nagant (obr. 94:6) pro sovětský revolver Nagant M1895, který byl standartní armádní krátkou palnou zbraní do roku 1930, ale široce používaný i v průběhu 2. světové války.

Z těžké techniky můžeme zmínit dělostřelecké granáty (obr. 91:13), (KATALOG 24, položka D25) či raketu z katuše (obr. 91:14), což jsou nálezy, které dokládají pozemní ostřelování německých pozic v okolí tvrze při osvobozovacích bojích Rudou armádou. V nálezech se rovněž setkáváme i s nábojem z těžkého kulometu či s náboji 12,7 x 108 mm pro velkorážní sovětské pušky a kulometry (obr. 94:7). Prostor byl rovněž ostřelován z minometek, o čemž svědčí nálezy desetikřídlých min O-832 ráže 82 mm (obr. 94:10).

Dobývání prostoru tvrze za přispění letecké podpory dokládají nálezy 20mm nábojů ze stíhacího letounu Lavočkin La-5, resp. nábojů z 20 x 99 mm R leteckého kanónu ŠVAK, (obr. 92:2-11; 91:6-10). Nalezeny byly rovněž náboje (ráže 23x152 mm B) do leteckého kanónu Vja-23 pro bitevní letadlo Iljušin Il-2 „Šturmovik“ (obr. 93: 22; 94:8, 9) a několik článků nábojových pásů (obr. 91: 11, 12) používaných v daném typu kanónu.

¹⁵³ Analýzu provedla Mgr. Zuzana Plachká (SZM).

Obr. 92. Smolkov. Nálezy Rudé armády ze sektoru A (popis viz KATALOG 14),
(zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa,
upravil Jiří Juchelka).

C) Nálezy po roce 1945

Nálezy po roce 1945 přinášejí informace o aktivitách Československé lidové armády (ČSLA), (KATALOG 18, 25, 28, 32). Nacházely

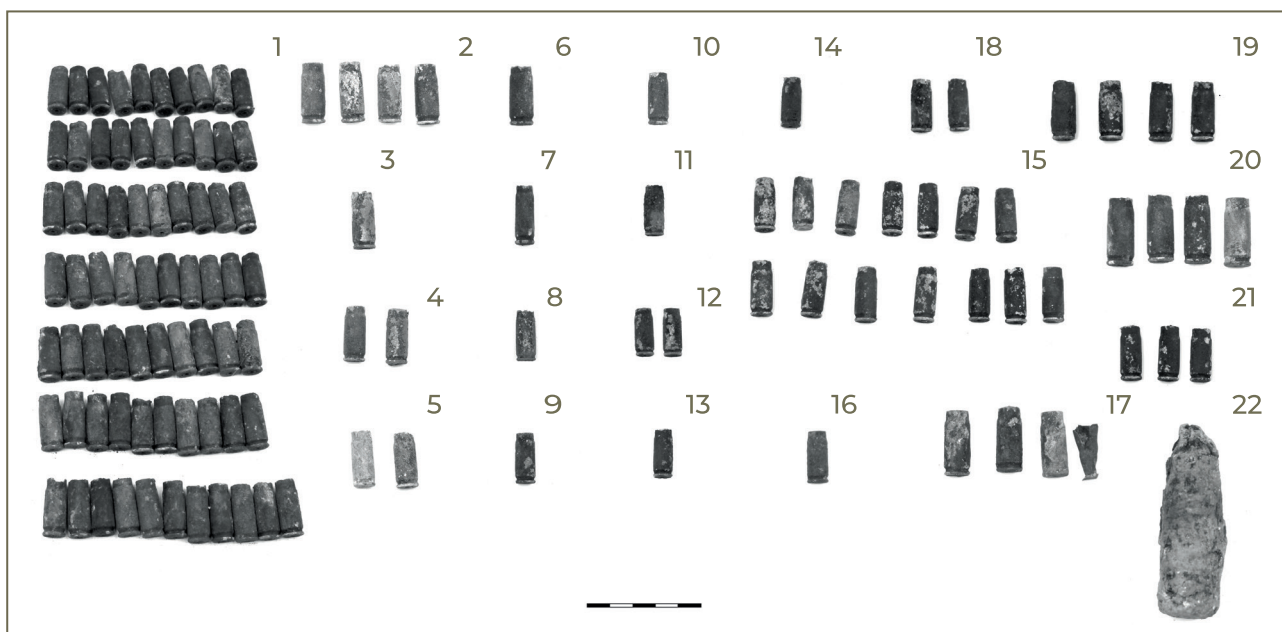
se v malém množství rozptýleny prakticky po celé ploše, s největším statistickým podílem v polygonech B a E. S činností ČSLA pravděpodobně souvisí i trhací jáma č. 506 (viz výše), v níž skončila

většina nevybuchlé munice získané v rámci poválečné sanace areálu. Nalezeno bylo několik nábojů vz. 43 (náboj 7,62 x 39 mm), u kterých byla zahájena výroba v letech 1952–1953, objevují se poválečné nábojnice 9 x 19 mm Parabellum či nábojnice 7,92 x 97 mm Mauser s rokem výroby 1946. Za zmínku stojí i nálezy několika dýmových granátů ČSLA a mincí z let 1948 až 1981.

Závěr

Díky nabídnuté možnosti a vstřícnosti ze strany AČR zkoumat okolí smolkovské tvrze se nám naskytla jedinečná příležitost prohlédnout si téměř neporušenou archeologickou situaci z konce 2. světové války. Vzhledem k tomu, že prostor v okolí vchodového objektu byl 2. dubna roku 1947 oplocen a již od konce války byl strážován vojáky ČSA, nedošlo zde téměř k žádnému ničení terénních antropogenních relikvů ani k masovému drancování movitých nálezů ze strany nelegálních detektorových průzkumů.

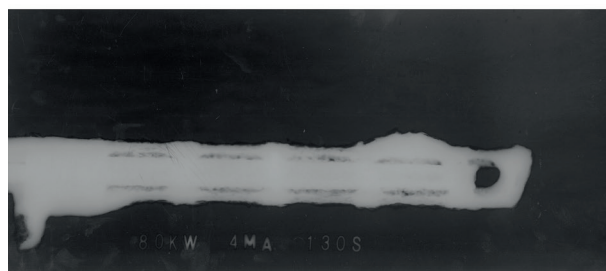
Naskytla se nám jedinečná příležitost pohledu na neporušenou archeologickou situaci a bylo možno nezkresleně sledovat limity, míru užití a možnosti nedestruktivních

Obr. 93. Smolkov. Nálezy Rudé armády ze sektoru C (popis viz KATALOG 21),
(zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 94. Smolkov. Nálezy Rudé armády ze sektorů D, E a F (popis viz KATALOG 24, 27, 31), (zdroj Slezské zemské muzeum, autor fotografií Ondřej Klápa a Monika Prčíková, upravil Jiří Juchelka).

Obr. 95. Smolkov. Samopalu sovětské výroby Špagin. Dole rentgenový snímek. Hodnoty expozice: ffp. 70 cm, 80kV, 4mA, 130 s. (autorky: Mgr. Zuzana Plachká (SZM), Ing. et Mgr. Hana Rajhelová (SU), upravil Jiří Juchelka).

metod při identifikaci, popisu a mapování jednotlivých terénních obranných prvků. Míra takto získaných informací je na velmi vysoké úrovni, což je vzhledem k užití metod nenařušujících povrch a ponechávajících téměř nedestruované archeologické situace velmi vítaným zjištěním.

Výsledkem průzkumu je tak na jedné straně široká škála artefaktuální složky, která prokazuje intenzitu bojů, typy užitých militarií a současně jsme prostřednictvím osobních věcí informování i o volnočasových aktivitách, stravování či osobní hygieně vojáků Wehrmachtu. Druhé spektrum informací představují nemovité nálezy v podobě jednotlivých skupin polních objektů (okopy pro střelce, kryt pro spojaře, objekty dalších funkcí). Na základě jejich

precizní dokumentace je možno identifikovat jejich polohu a orientaci v terénu (viz výše). Všechna takto získaná data byla následně kombinována do podoby plánů distribuce nálezů a prostorových souvislostí, na jejichž podkladě jsme schopni interpretovat dílčí i komplexní otázky související s událostmi v daném prostoru.

Především byla prokázána existence tří horizontů aktivit. Nalezeny byly předměty datované před rok 1939, z nichž mnohé byly spojeny s budováním tvrze a nálezy po roce 1945 spojené s aktivitami ČSA, resp. AČR. Výrazné jsou stopy po přítomnosti vojáků Wehrmachtu a silně zastoupena je munice Rudé armády z období, resp. závěru 2. světové války. Potvrzen byl fakt o rychlé

přípravě německé armády na útok a s tím spojené budování rozsáhlého komplexu polních opevňovacích prvků v okolí tvrze.¹⁵⁴ Nálezy dělostřelecké a letecké munice Rudé armády navíc potvrzují, že areál byl vedle pozemního útoku „dobýván“ i za užití vzdušných sil a těžké vojenské techniky, která doplňovala a podporovala pěchotní útok. Široká škála užitého arzenálu, a to na obou stranách konfliktu, dokládá velice tvrdé boje, které trvaly bezmála deset dní. Dobyť smolkovské tvrze ovšem bylo důležitým taktickým tahem, kdy silně vyzbrojená posádka nemohla být ponechána v týlu osvoboditelů. Po jejím zdolání byl postup fronty zbaven jednoho z nejsilnějších opěrných bodů Wehrmachtu při postupu směrem k Ostravě.

¹⁵⁴ V okolí tvrze bylo rozmístěno i několik dělostřeleckých i minometných podpůrných baterií.

Pokud chceme rekonstruovat události konce 2. světové války na podkladě širšího spektra zdrojů, než nám poskytují čistě psané historické prameny, je oblast archeologické vědy¹⁵⁵ a především aplikace jejich metod nenahraditelným zdrojem relevantních informací o naší nedávné minulosti. Výzkum dokladů války prostřednictvím nedestruktivních postupů nám umožňuje otevřít novou dimenzi při poznání úrovně bojů z globálního hlediska, ale také takřka až na bázi jednotlivce. Navíc práce v terénu, za přispění nedestruktivních metod v rámci sběru a získávání archeologických pramenů, dovoluje sledovat ta místa, které lze následně i „památkově“ chránit (viz např. kapitola IV./2).

Náš terénní průzkum zabral během pěti let řešení projektu plochu necelého 1% z celkového rozptýlení fronty v rámci ostravsko-opavské operace. I tak počet munice je ohromující a může v náznacích dokreslovat, kolik skutečně bylo vystřeleno nábojů, shozeno leteckých pum, vypáleno min či ostřelováno okopů. Rovněž počet nalezených pozůstatků vojáků v krajině více než 80 let od konce války je ohromující a dokládá, kolik jich ještě leží mezi Opavou a Ostravou na polích, v lesích či v okolí řek a rybníků.

Každý získaný nález, prozkoumaná situace a zmapované území nám vypráví příběh. Jedná se o příběh historické události, vázaný k danému místu, mnohdy k osobě jednotlivce, vojáka, který bojoval, zabíjel, umíral. Na podkladě nálezů osobních věcí, antropologických analýz a celkového charakteru zkoumané situace lze rekonstruovat události, které jsou jinak v rámci historických záznamů skryté, neosobní či nepostřehnutelné. Archeologie je v tomto případě jako lupa, která onu každodennost přibližuje svým zvětšovací sklem a pod tímto drobnohledem se ukazují věci doposud nejasné, mlhavé či anonymní.

Prostřednictvím získaných dat lze nejen sledovat kvalitu výzbroje, typy použitých zbraní a všechny tyto klasické informace, které jsou jasně čitelné ve velkém množství získaných artefaktů. Lze však vytušit v náznacích i další stránku konfliktu, osobní či kolektivní stránku kognitivní.

Na bázi nálezů můžeme pouze spekulovat o tom, jaká panovala v dubnových dnech roku 1945 nálada mezi německými okupanty. Usuzujeme však na silnou demoralizaci vojáků Wehrmachtu. Špatné zásobení střelivem muselo podkopávat již tak špatnou morálku mužstva. Na některých částech obranné linie, např. v okolí Jakubčovic, byli vojáci takřka ponecháni svému osudu.¹⁵⁶ Stáli proti dobře vyzbrojenému a zásobovanému nepříteli mnohde s lehkými palnými zbraněmi a starými náboji. Ten postupoval územím nekompromisně, podporován letectvem a dělostřelectvem, za přispění bojové techniky. Ani přeskupování vojsk, ústup do lepších pozic, či volba jiné strategie obrany s využitím přírodních překážek (rybník Štěpán) postup Rudé armády nezastavila, někde pouze zpomalila (Výškovice). Oslava války zde není na místě. Vše nás nutí se zamyslet nad nesmyslností zabíjení, důvody a následky konfliktů. Každý má právo na sebeurčení a každý národ má právo na to žít ve své zemi podle svých pravidel. Téměř osmdesát let panuje ve střední Evropě klid zbraní. Výzkumy tohoto charakteru nám mají hlavně připomínat utrpení všech lidí, kteří byli tohoto konfliktu účastní. Všech, kteří padli. Čest jejich památce.

¹⁵⁵ Společně ve spolupráci s dalšími příbuznými obory – přírodovědnými, technickými, lékařskými apod.

¹⁵⁶ O něco lepší vybavení sledujeme u obranných pozic pouze v okolí smolkovské tvrze.

RESUMÉ

The catalogue presented for the exhibition, conceived as a monograph on the given issue, is the result of a five-year grant project titled "Landscape – Non-destructive Archaeological-Historical Survey and Mapping of World War II Sites in Czech Silesia", which was supported by the Silesian Museum between 2019 and 2023 and was created with the financial support of the Ministry of Culture.

The landscape of Czech Silesia is full of evidence of modern military history, far more than any other part of the Czech Republic. This is mainly due to the Ostrava-Opava operations, which are considered, by many historians, to be one of the biggest military events of World War II in our territory. The Red Army offensive began on March 10, 1945, and ended on May 5, 1945. Nearly 400,000 soldiers took part in the fighting on both sides, and almost 24,000 Red Army and Czechoslovak soldiers died, and it is believed that up to 100,000 Germans died. The evidence of these processes also left a significant mark on the very nature of the landscape of Czech Silesia.

The employment of non-destructive archaeological methods in the study of World War II activities in Czech Silesia is the logical outcome of a wide range of efforts to protect and save them and to embrace the dynamics of their changes in time and space. The methods that can be applied during the study are wide-ranging and include both technical applications (aerial archaeology, magnetometry, etc.) as well as natural science disciplines associated with the study of specific issues (anthropology, archaeobotany, archaeozoology, etc.). All these procedures can be simply summarized under one broad archaeological discipline called Landscape (spatial) archaeology.

Within the project, the methodology, procedures and instructions included in this work were focused on the active protection of World War II monuments. The aim was to find out the potential of non-destructive methods in their identification and the subsequent mapping so

that we were able to perform their protection in a better manner. This work also serves to educate the lay public, which often does not realize that even monuments of this nature are part of our history and, as such, deserve protection. As part of the project, several areas with evidence of battles, on which the survey was carried out in the form of non-destructive prospecting, were selected. It was the area around Jakubčovice, the northern outskirts of Kateřinky near Opava, the area around Štěpán Pond in the Děhylov cadastral territory and the area around the entrance log cabin of MO-Sm-S 41 in the "Nad Valchou" track near Smolkov. All the territories mentioned were chosen for a specific reason. The Smolkov Fortress is a unique example of a "preserved" archaeological situation. Due to the fact that the entire area is the property of the Army of the Czech Republic (AČR), it has been fenced, guarded and inaccessible practically since the end of World War II, so, from the archaeological perspective, it has been a suitable location for studying the historical development of the place since the beginning of the construction of the Czechoslovak fortification system in 1935 or 1936. The forests in the vicinity of Jakubčovice have become a suitable place for evaluating and learning the limits of non-destructive archaeological methods used in the search, identification and study of the battle activities taking place during World

War II in the retreat area of the Wehrmacht troops. This is the area where, after the liberation of the city of Opava on April 22, 1945, German soldiers retreated, followed by parts of the liberation troops, namely the 60th Army of Colonel General Pavel Alexeyevich Kurochkin and the 31st Tank Corps of the 4th Ukrainian Front of the Red Army of Major General Grigory Gavrilovich Kuznetsov. The area north of Kateřinky near Opava was chosen with regard to the significant disturbance of the surroundings of the former gypsum quarry (now Stříbrné jezero (Silver lake)) due to mining and the overall change of the landscape as a result. Our task was to carry out a survey using non-destructive methods in an area that is

considerably deprived of archaeological situations and, based on this, to evaluate the ability of archaeological methods to reconstruct events connected with the period of World War II. An environment handicapped in such a way chosen quite deliberately in order to determine the degree of contribution of "gentle archaeological methods" in relation to the capabilities of the retrospective value of material sources in the reconstruction of events in the past. Štěpán Pond in the Děhylov cadastral territory has been chosen with regard to the fact that the place has been undisturbed since the 1950s, wherein the pond has not been rehabilitated, and, it has been assumed that archaeological finds from World War II, at the site of the battles and the advance of the Red Army towards Ostrava along the course of the river Opava, have been preserved in its sediments. The location was also chosen with regard to the confirmed and investigated findings of skeletal remains from the nearby cadastre of Bobrovníky (see above).

As part of the project, the remains of fallen soldiers from both sides of the war conflict were also registered in the area between Opava and Ostrava. In the overwhelming majority, these were situations disturbed by activity of illegal detectorists or due to agricultural activity (Bobrovníky, Dobroslavice). The situation in Ostrava-Výškovice was mapped as a result of construction activity. These were also mapped and their emphasizing from the professional perspective was carried out.

During the five years of the project, our field survey covered an area of less than 1% of the total dispersion of the front of the Ostrava operation. Even so, the amount of ammunition is staggering and can give an indication of how many bullets were actually fired, aerial bombs dropped, mines blown up or trenches shelled. Also, the number of remains of soldiers found in the countryside more than 80 years after the end of the war is astounding and proves how many of them still lie between Opava and Ostrava in the fields and forests or along the rivers and around the ponds.

KATALOG NÁLEZŮ

KATALOG 1. BOBROVNÍKY, NÁLEZY Z CELKU H1.				
číslo	ks	popis	obr.	pozn.
1	3	kondomy	7:2	M1
2 (H2)	1	zásobník s náboji typu 7,92 x 57 mm Mauser	5:1	
3	2	odznak Reicharbeitsdienst, mince pfennig	7:1	M1/M2
4 (H4)	5	náboje 7,62 x 25 mm Tokarev	5:2	
5 (H5)	1	nábojnice 7,92 x 57 mm Mauser		
6 (H6)	6	nábojnice 7,92 x 57 mm Mauser a náboje 7,62 x 54 mm R	5:3	
7 (H7)	1	zákolník		
8 (H8)	1	nábojnice 7,92 x 57 mm Mauser		
9 (H9)	1	polovina podkování boty		
10 (H10)	1	střepina velká		
11 (H11)	1	hlaveň	5:4	
12 (H12)	53	náboje 7,62 x 25 mm Tokarev	5:5	
13 (H13)	1	nábojový pás do kulometu MG (bez nábojů)	5:6	
14	18	části koženého řemení, knoflíky – kropenáče, knoflík – plastový, náboj, látka, pletená podšívka	6:2	M2
15	4	přezka, CS plíšek, šrapnel, spodek nábojnice	6:1	
16	3	vojenská identifikační známka	7:3	M2
17	11	rukavice, filc, látka, knoflíky		M2
18	3	kožené pásky	6:3	
19	3	mince zinkové - pfennigy (?)		
20	7	článek prstu, kožené prvky, výplet, knoflík – plastový a kropenáč		
21	31	knoflíky – kropenáče, obyčejné a plastové, CS klipsny a přezky, šrapnel		
22	3	části peněženky		
23	19	knoflíky – kropenáče a plastové, kožené řemení, filc	6:4	M1

KATALOG 2. BOBROVNÍKY, NÁLEZY Z CELKU H2.		
číslo	popis	obr.
1	neidentifikovaný předmět	
2	neidentifikovaný předmět	
3	střepina	
4	konec opasku	
5	kost	
6	kulička z miny	
7	střepina	
8	kožená přezka a kožené provázky	10:1
9	mince, 1 koruna, RU (rakouská), 1914	11
10	kost	
11	kožená přezka a kožené provázky	10:2
12	kožená přezka a mince 1 koruna, RU (uherská), 1914	11
13	tkanina	
14	kosti	
15	cvoček	
16	kost – kloubní hlavice	
17	mince, 1 koruna, RU (uherská), 1912	11
18	kost	
19	kost	

20	mince, 1 koruna, RU (rakouská), 1913	11
21	kožená přezka	
22	2 ks mince, 1 koruna, RU (rakouská), 1915; 2 koruny, RU (rakouská), 1912	11
23	přezky železné a kožené, 2ks mince, 1 koruna, RU (rakouská), 1894; 1 koruna, RU (uherská), 1915	10:4
24	železná přezka s koženým páskem a koženým provázkem	10:3
25	železná přezka s koženým páskem; mince, 1 koruna, RU (rakouská), 1916	
26	zapalovač	
27	kost	
28	kožená přezka	
29	kost a přezka	
30	kožený opasek	10:5
31	kost	
32	cvoček v kůži	
33	kost	
34	kost	
35	kožená přezka	
36	kost	
37	tkanina + kosti	
38	spodek nábojnice	
39	náboj 7,62 x 25 mm Tokarev	
40	lebka	
41	ulna + radius (kost loketní a vřetenní)	
42	kosti	
43	kosti	
44	kosti	
45	kosti	
46	kosti	
47	kosti	
48	kosti	
49	kosti	
50	kosti	
51	náboj 7,62 x 25 mm Tokarev	
52	kus dřeva	

KATALOG 3. DOBROSLAVICE, NÁLEZY Z CELKU H1.

číslo	popis	obr.
101	náboj 7,62 x 54 mm R	
102	střepina	
103	nábojnice 7,62 x 54 mm R	
104	střepina	
105	náboj 7,62 x 54 mm R	
106	střepina	
107	kousek čelisti	
108	nábojnice 7,62 x 54 mm R	
109	kost	
110	nábojnice 7,62 x 54 mm R a 7,62 x 25 mm Tokarev	
111	kost	
112	nábojnice 7,62 x 25 mm Tokarev	
113	nábojnice 7,62 x 54 mm R	
114	náboj 7,62 x 25 mm Tokarev	

115	spodek nábojnice	
116	spodek náboje 7,62 x 25 mm Tokarev	
117	náboj 7,62 x 54 mm R	
118	kost	
119	nábojnice 7,62 x 54 mm R	
120	náboj 7,62 x 54 mm R	
121	náboje 7,62 x 25 mm Tokarev	
122	nábojnice 7,62 x 54 mm R	
123	sklo	
124	nábojnice 7,62 x 54 mm R a střepina	
125	čelist	
126	kožený pásek, čtyři nábojnice 7,62 x 54 mm R a tři náboje 7,62 x 25 mm Tokarev	
127	kost	
128	fragment nábojnice	
129	nábojnice 7,62 x 54 mm R	
130	spodek nábojnice 7,62 x 54 mm R	
131	více nábojnic a náboje 7,62 x 54 mm R a 7,62 x 25 mm Tokarev	
132	sklo	
133	kost	
134	náboj	
135	nábojnice 7,62 x 25 mm Tokarev slepené v dehtovém pouzdře	
136	spodek nábojnice a náboj 7,62 x 54 mm R	
137	patrona a střepina	
138	knoflík s hvězdou, srpem a kladivem	
139	patrona 7,62 x 54 mm R a střepina	
140	více nábojnic a náboje 7,62 x 25 mm Tokarev a 7,62 x 54 mm R	
141	pero	
142	střepina	
143	kožené pásky	17:1
143B	kožený pásek	
144	struska	
145	patrona 7,62 x 54 mm R a střepina	
146	vlasý (?)	
147	více nábojnic a náboje 7,62 x 25 mm Tokarev a 7,62 x 54 mm R	
148	lebka	
149	kost	
150	čelist	
151	kožený pásek	17:3
152	filc	
153	kost klíční, obratel	
154	dřevo	
155	kožené kousky opasku a přezka	17:2
156	kožený pásek	
157	sklo	
158	knoflík	
159	střepiny	
160	střepiny	
161	náboj 7,62 x 25 mm Tokarev a střepina	
162	hlavičky hřebíků a fragmenty žel. tyčinek	
163	struska	
164	střepiny	

165	více nábojnic a náboje 7,62 x 25 mm Tokarev a 7,62 x 54 mm R	
166	látka	
167	žel. plíšek	
168	dehtový papír	
169	náboje 7,62 x 54 mm R	
170	více nábojnic a náboje	
171	kost	
172	látka	
173	kost	
174	více nábojnic a náboje 7,62 x 54 mm R, dehtový papír z krabice	
175	obratel a filc	
176	kost	
177	spodek nábojnice a kousky dehtového papíru	
178	knoflík	
179	více nábojnic a náboje 7,62 x 25 mm Tokarev a 7,62x54 R, knoflík s hvězdou (srp a kladivo)	
180	knoflík s hvězdou, srpem a kladivem	19:1
181	sklo	
182	kost	
183	kost	
184	střepina	
185	kus pravé boty	
186	náboj 7,62 x 25 mm Tokarev	
187	kost	
188	nábojnice, spodky nábojnic a náboje 7,62 x 25 mm Tokarev a 7,62 x 54 mm R	
189	kost	
190	knoflík	
191	více nábojnic, náboje 7,62 x 54 mm R a látka	
192	knoflík s hvězdou srpem, a kladivem	19:2
193	kost	
194	kost	
195	více nábojnic a náboje 7,62 x 25 mm Tokarev a 7,62 x 54 mm R a plastová špička na kouření	19:3
196	kost	
197	kost	
198	kost	
199	kost + náboje	
200	kost + náboje	
201	kost + náboje	
202	kost	
203	látka	
204	kost	
205	kost holení	
206	bota levá	18:2
207	nábojnice a náboje	
208	bota pravá	18:1
209	muniční bedna s náboji 7,62 x 25 mm Tokarev z dehtového papíru plná nábojů	16
210	kost	
000	kost, článěk prstu na noze	
001	střepina	

KATALOG 4. DOBROSLAVICE, NÁLEZY Z CELKU H2

číslo	popis	obr.	poznámka
1	kost		M1
2	střepina a nábojnice		M1
3	kost		M1
4	kůže/látka, asi rukavice		M1
5	kost		M1
6	kost		M1
7	kost		M1
8	knoflík – kroupenáč		M1
9	železné plechy		M1
10	kousky látky?		M1
11	plastové kolečko		M1
12	bílé úlomky		M1
13	látka/filc a zlomek knoflíku – kroupenáče		M1
14	kost		M1
15	knoflík – kroupenáč		M1
16	střepiny		M1
17	úlomky kostí		M1
18	vzorek hlíny		M1
19	bakelitový obal odmořovacího prášku plynové masky	22:1	M1
20	knoflík – kroupenáč		M1
21	kámen		M1
22	kůže/látka		M1
23	střepiny – nalezeny těsně u kosti		M1
24	střepina?		M1
25	knoflík – kroupenáč		M1
26	knoflík – kroupenáč		M1
27	kosti – prsty?		M1
28	střepina?		M1
29	kůstky prstní		M1
30	lebka - část		M1
31	kost		M1
32	knoflík – kroupenáč		M1
33	kost		M2
34	kost		M1
35	kousky látky od nohy		M1
36	knoflíky – kroupenáče, plastové	22:2	M1
37	kost		M1
38	peněženka s mincemi		M1
39	pánevní kost/i		M1
40	knoflík – kroupenáč		M1
41	kožené rukavice + filc		M1
42	kost		M2
43	kost		M2
44	knoflík		M2
45	zrcátko a filc	22:3	M2
46	kost		M2
47	lebka		M1
48	knoflík – kroupenáč		M2?
49	knoflíky – kroupenáče a 6ks mincí (asi pfeniky ze zinku)	22:4	M2

50	střepiny?		M2
51	knoflík – plastový		M2
52	knoflík – kropenáč		M1
53	kousek látky?		M1
54	knoflík – kropenáč		M2
55	knoflík – kropenáč a látka		M1
56	střepiny?		M1
57	knoflík – kropenáč		M1
58	látka		M1
a	knoflíky – kropenáče a olověná objímka		M1
b	náboj signální pistole		M1
c	4 ks plastové fólie z legítky a kousky dehtového papíru		M1
d	látka		M1

KATALOG 5. DOBROSLAVICE, NÁLEZY Z CELKU H3.				
číslo	předmět	ks	poznámka	obr.
1	fragment miny („vrtulka“) k minometu	1		
2	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser)	1		25:1
3	fragment střely (pravděpodobně 7,92 x 57 mm Mauser)	1		
4	fragment náboje (7,92 x 57 mm Mauser) zasazený do nábojového pásu	1		25:2
5	fragment nábojnice (7,62 x 54 mm R)	1		
6	náboj (pravděpodobně 9 x 19 mm Parabellum)	1		
7	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „17 44“	1	17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby	
8	střela z náboje (pravděpodobně 7,92 x 57 mm Mauser)	1		25:3
9	střepina	1		
10	fragment náboje (pravděpodobně 7,92 x 57 mm Mauser)	1		
11	svátostka s očkem	1		
12	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „60 43“	1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškeke, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
13	fragment náboje (7,92 x 57 mm Mauser) zasazený do nábojového pásu	1		
14	řemínek	1		
15	fragment náboje - střela (7,92 x 57 mm Mauser)	1		25:4
16	fragment náboje - střela malé ráže; fragменты nábojového pásu	1; 9		
17	náboj (7,92 x 57 mm Mauser) zasazený do nábojového pásu	1		25:5
18	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser)	1		
19	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „17 44“	1	17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby	
20	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „17 44“ a „60 43“ a nečitelná ražba; fragment nábojnice (7,62 x 54 mm R); frag- ment náboje (pravděpodobně 7,92 x 57 mm Mauser); fragment náboje - střela malé ráže	3; 1; 1	17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby; 60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškeke, Kyrgystán), 43 - rok výroby	

21	nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „17 44“; plechové kování; zlomek kosti	1; 1; 1	17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby	
22	nábojnice (9 × 19 mm Parabellum) s číselnou ražbou „cdp * 1 41“	1	cdp - Theodor Bergmann & Co., K.-G., Waffen- und Munitionsfabrik, Werk Bernau, Německo, * - mosaz v poměru CuZn 72/28, 1 - číslo série, 41 - rok výroby	
23	fragment náboje - střela malé ráže; nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „17 44“	1; 1	17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby	
24	fragment náboje (pravděpodobně 7,92 x 57 mm Mauser) s obtiskem textilu?	1		
25	střepina; nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „60 43“; náboj (9 × 19 mm Parabellum); fragmenty nábojů - střely (9 × 19 mm Parabellum); fragment náboje - střela (7,92 x 57 mm Mauser). Sběr z více míst.	4; 1; 2 (jeden na dva kusy); 2; 1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
26	knoflík klopenáč	1		
27	fragment náboje - střely menší ráže	1		
28	plechové kováníčko; fragmenty nábojů (7,92 x 57 mm Mauser); fragment náboje - střely malé ráže	1; 2; 1		
29	náboj (7,92 x 57 mm Mauser) s číselnou ražbou „P163 S* 1 37“ zasazený v nábojovém pásu	1	P163 - Metallwarenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Selterhof, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 37 - rok výroby	
30	obratel - kost			
31	fragmenty nábojů (7,92 x 57 mm Mauser) zasazené v nábojovém pásu; náboj (9 × 19 mm Parabellum)	4; 4; 1		
32	nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „60 43“	1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
33	obratel			
34	plastové víčko	1		
35	odznak	1		
36	náboj (7,92 x 57 mm Mauser) zasazený v nábojovém pásu; fragmenty nábojového pásu	1; 2		25:6
37	nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „60 43“; fragment nábojového pásu	1; 1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
38	náboj (7,92 x 57 mm Mauser) zasazený v nábojovém pásu; fragment náboje (7,92 x 57 Mauser); nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „60 43“	1; 1; 1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
39	knoflík	1		
40	kožený řemínek; nábojnice (7,62 × 54 mm R) s nečíselnou ražbou	1; 4		
41	fragmenty nábojů (7,92 x 57 mm Mauser); fragment železného kování; náboj (9 x 19 mm Parabellum) s číselnou ražbou „P * 54 36“; nábojnice (7,62 × 54 mm R) s nečíselnou ražbou; nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „60 43“; nábojnice (7,62 × 54 mm R) s číselnou ražbou „17 44“	6; 1; 1; 1; 3; 1	P - Polte Armaturen und Maschin- enfabrik A.G., Werk Magdeburg, Německo, * - mosaz, 54 - číslo série, 36 - rok výroby 1936; 60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 43 - rok výroby; 17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby	
42	fragment náboje (7,92 x 57 mm Mauser)	1		25:7
43	knoflík klopenáč se značením „T & G“	1	T & G - Tietz & Grossmann, Berlin-Neukölln, Německo	

44	fragment střely	1		
45	obratel			
46	kousky kůže	2		
47	kus lepenky	1		
48	fragment náboje (7,92 x 57 mm Mauser) zasazený v nábojovém pásu; nábojnice (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražbou „a?p *1 41“	1; 1	a?p - prostřední symbol nečitelný, * - mosaz, 1 - číslo série, 41 - rok výroby	
49	fragment náboje (pravděpodobně 7,92 x 57 mm Mauser)	1		
50	kus lepenky	1		
51	fragment náboje - střely menší ráže	1		
52	fragment náboje	1		
53	řemínky + části přilby přilba			
54	náboj (7,92 x 57 mm Mauser vz. 28 (svítící)) s čitelnou ražbou „Z/19/X/42“ a červeným pruhem na střele a červeným označením dna nábojnice zasazený v nábojovém pásu; náboj (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P163 S* 1 37“ zasazený v nábojovém pásu; fragmenty nábojového pásu	1; 1; 4	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárny, Československo, 19/X/42 - vyrobeno v říjnu 1942; P163 - Metall-warenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Selterhof, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 37 - rok výroby	
55	amorfní železný fragment	2		
56	obratel			
57	kosti			
58	náboje a fragmenty nábojů - střely a spodky nábojů (7,92 x 57 mm Mauser); nábojnice (7,62 x 54 mm R) - 3 bez čitelné ražby, 2 s čitelnou ražbou „60 43“	2; 24; 24; 5	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškeke, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
59	řemínek; železný fragment	1; 1		
60	fragmenty lidských kostí	1		
61	fragment lidské kosti; řemínek; železná přezka; knoflík	1; 1; 1; 1		
62	fragmenty nábojového pásu	4		
63	fragment náboje - střely (pravděpodobně menší ráže)	1		
64	knoflík	1		
65	železná přezka; fragment nábojnice	1; 1		
66	náboj a fragmenty nábojů (7,92 x 57 mm Mauser) v nábojovém pásu; nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser); fragmenty nábojového pásu	4; 1; 2		
67	knoflíky; očko z cely; útržek filcu, konec koženého řemínku; náboje (7,92 x 57 mm Mauser) z nábojového pásu a jejich fragmenty; nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser); nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnými ražbami „60 44“, „60 ?“, „60? 43?“ a nečitelnými ražbami	2; 1; 1; 1; 108 (22 celých, 42 spodků, 44 střel); 2; 12 (3, 9)	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškeke, Kyrgystán), 43, 44 - roky výroby	
68	řemínek + bota			26
69	střepina	1		
70	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „17 44“	1	17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby	
71	očko z cely	1		
72	kousek kůže s dvěma cvočkama	1		

73	nábojnice (7,62 x 54 mm R); nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser); střepina	1; 1; 1		
74	fragmenty nábojů (7,92 x 57 mm Mauser); nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser)	3; 3		
75	knoflík	1		
76	bota			26
77	náboje (7,92 x 57 mm Mauser) z nábojového pásu a jejich fragmenty; nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser); mosazné nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnými ražbami „Z/19/X/42“, „P163 S* 1 37“, „P181 S* 28 38“, „P315 S* 1 41“; nábojnice (7,62 x 54 mm R) s ražbou „60 43“ a bez čitelné ražby; kousek kůže; klíč a visačka; petlice z bedny; plechový fragment	72 (23 celých, 24 spodků, 25 střel); 22; 17 (1, 13, 2, 1); 2; 1; 1 a 1; 1; 1	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárne, Československo, 19/X/42 - vyrobeno v říjnu 1942; P163 - Metallwarenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Selterhof, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 37 - rok výroby; P181 - Hugo Schneider AG - Altenburg - Werk, Leipzig, Německo, S* - mosaz, 28 - číslo série, 38 - rok výroby; P315 - Märkisches Walzwerk GmbH, Strausberg, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 41 - rok výroby;	
			60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 43 - rok výroby	
78	velké oko z cely; oko z cely; knoflík; fragmenty nábojů - střely (7,92 x 57 mm Mauser)	1; 1; 1; 2		
79	plechové fragmenty s otisky kůže a slámy; kousek kožené tkaničky; fragment kovové trubičky; tuha na psaní; knoflíky; oko z cely; knoflík nebo 1 Reichspfennig (1940-1945); náboje (7,92 x 57 mm Mauser) z nábojového pásu a jejich fragmenty; nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser); mosazné nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnými ražbami „Z/19/X/42“, „P25 S* 10 34“, „P163 S* 1 37“, „P181 S* 28 38“; náboj (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražbou „cdp * 1 41“; náboj (7,62 x 54 mm R) s ražbou „17 44“; nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnými ražbami „60 ?“ a „60 44“ a nečitelnými ražbami; fragment náboje - střely malé ráže; blíže neurčitelné fragmenty nábojnic	4; 1; 1; 2; 4; 1; 1; 75 (8 celých, 34 spodků, 33 střel); 45; 29 (7, 1, 18, 3); 1; 1; 6 (2, 4); 9	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárne, Československo, 19/X/42 - vyrobeno v říjnu 1942; P25 - Metallwarenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Sebalduhof, Německo, S* - mosaz, 10 - číslo série, 34 - rok výroby; P163 - Metallwarenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Selterhof, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 37 - rok výroby;	
			P181 - Hugo Schneider AG - Altenburg - Werk, Leipzig, Německo, S* - mosaz, 28 - číslo série, 38 - rok výroby; cdp - Theodor Bergmann u. Co., Waffen- u. Munitionsfabrik, Bernau plant, Berlin, * - mosaz, 1 - číslo série, 41 - rok výroby; 17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby; 60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 44 - rok výroby	
80	kožený váček na prezervativy; prezervativy	na 2 ks; 4		
81	knoflíky	6		
82	plastové obaly na doklady	2		
83	žebra			
84	kost			
85	kost			
86	kost			

87	kost			
88	kost			
89	pánev			
90	noha			
91	kost			
92	kost			
93	kost			
94	klíční kost			
95	kost			
96	náboje a fragmenty nábojů (7,92 x 57 mm Mauser); nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser); mosazná nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P25 S*10 34“	2 (1 střela, 1 spodek); 9; 1	P25 - Metallwarenfabrik Treuenbritzen G.m.b.H, Werk Sebalduhof, Sebalduhof, Německo, S* - mosaz, 10 - číslo série, 34 - rok výroby	
97	identifikační známka	1		25:8
98	Železná přezka; železné kováníčko; knoflík klopenáč; knoflíky; knoflík s kouskem koženého řemínku; očko z celt; kováníčko z barevného kovu	3; 3; 1; 15; 1; 1; 1		
99	nábojnice a jejich fragmenty (7,92 x 57 mm Mauser); nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P163 S*1 37“; nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „17 44“; náboj (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražnou „cdp *1 41“; nábojnice (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražnou „P *25 39“; pásky na náboje Mauser; fragmenty nábojového pásu; klíček a visačka k němu	5; 2; 1; 1; 1; 3; 8; 1 a 1	P163 - Metallwarenfabrik Treuenbri-zen GmbH, Werk Selterhof, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 37 - rok výroby; 17 - Barnaulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 44 - rok výroby; cdp - Theodor Bergmann & Co., K.-G., Waffen- und Munitionsfabrik, Werk Bernau, Německo, * - mosaz, 1 - číslo série, 41 - rok výroby; P - Polte Arma-turen und Maschinenfabrik A.G., Werk Magdeburg, Německo, * - mosaz, 25 - číslo série, 39 - rok výroby	
100	kožené pouzdro na hřeben; plastový hřeben	2; 1		25:9
101	velké očko z celt; očko z celt	1; 1		
102	fragment nábojového pásu, lebka	1		
103	řemínek; knoflík	1; 1		

KATALOG 6. DOBROSLAVICE, NÁLEZY Z CELKU H4.

číslo	předmět	ks	poznámka	obr.
1	náboje (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby a s čitelnou ražbou „3 ▶ 44 XI“; nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 45“; fragmenty tabulového skla; střepina	2 (1 a 1); 1; 2; 1	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, ▶ - technologická značka, 44 XI - vyrobeno v listopadu 1944	29:1
2	železný kroužek; střepiny	1; 2		
3	fragmenty filcu	9		
4	fragment porcelánové fajfky	1		
5	fragmenty kostí			
6	střepiny; střela	3; 1		

7	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby; železná tyčinka	1; 1		
8	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou „T 45“	1	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	
9	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby; střepiny; plíšky	1; 2; 2		
10	fragментy filcu	2		
11	střepina	1		
12	lebka			
13	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s nečitelnou ražbou; plechová kování	1; 2		
14	náboje (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby, s čitelnou ražbou „T 45“; nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby a s čitelnou ražbou „T 45“; střepiny	11 (9, 2); 2 (1 a 1); 3	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	
15	fragment zinkové vidličky	1		29:4
16	konec kožené přezky a kousek filcu	1; 1		
17	drobné fragmenty filcu a kosti	4		
18	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s nečitelnou ražbou a čitelnými ražbami „60 ?“ a „529 44 Ш“	3 (1, 1, 1)	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), ? - rok výroby; 529 - závod č. 529 Novaja Ljalja, Sverdlovská oblast, Rusko, 44 - rok výroby, Ш - Š - určen pro letecké kulometry 7,62 mm ŠKAS (předchůdce 20 mm ŠVAK)	29:3
19	polévková lžice s nápisem „CHROM-ALPACCA“	1	pochromovaná alpaka (slitina mědi a niklu)	29:5
20	střepiny; kost	2		
21	střepina	1		
22	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s ražbou „60 44“	1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 44 - rok výroby	
23	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou „T 45“; nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez raž- by; nábojnice (7,62 x 54 mm R) s ražbami „60 44“ a „17 41 Ш“; velké zinkové očko z cely; zinkový knoflík; plechové knoflíky; plechový kroužek/pod- ložka; střepiny	1; 3; 6 (5 a 1); 1; 1; 17; 1; 2	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby; 60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán), 44 - rok výroby; 17 - Bar- naulský nábojový závod, Barnaul, Rusko, 41 - rok výroby, Ш - Š - určen pro letecké kulometry 7,62 mm ŠKAS (předchůdce 20 mm ŠVAK)	
24	zrušeno - kousek jílů	-		
25	fragментy textilu (vlákna)			
26	kost			
27	náboje (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	2		
28	bota a pravá noha			30
29	články prstů			
30	knoflík s filcem a látkou; očko z cely	1; 1		
31	žebro a fragment kosti			

32	obratel - kost			
33	náboje (7,62 x 25 mm Tokarev), bez ražby a s čitelnou ražbou „T 45“; nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby; vzorek textilních vláken; knoflíky obalené látkou/filcem; koncová část filcového opasku s cvočkem; gumový gragment; kousek textílie; fragmenty filcové látky; plechové knoflíky; střepiny	40 (36, 4); 1; 1 vzorek; 3; 1; 1; 1; 10 větších kusů a několik menších fragmentů; 3; 3	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	31
34	železná břitva s bakelitovým obložení; kožené pouzdro (hlavní část a malý fragment); brousek	1; 1; 1		29:6
35	plechový knoflík; články prstů	1		
36	železná přezka v látce a fragmentech textilu; zinkové velké oko z cely; plechový knoflík	1; 1; 1		
37	granát			
38	bota, levá noha			30
39	kostra			
40	kostra			
41	kostra			
42	kostra			
43	kostra			
44	kostra			
45	kostra			
46	kostra			
47	kostra			
48	kostra			
49	kostra			
50	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby; nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby a s ražbou „T 45“; střepina	1; 2; 1	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	
51	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s nečitelnými ražbami a s čitelnými ražbami „60 44“ a „? 43 Ш“; nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražeb; náboje (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražeb; fragmet náboje - střela? (7,62 x 25 mm Tokarev)	11 (5, 5, 1); 5; 2; 1	60 - nábojový závod Frunze (dnes Biškeek, Kyrgystán), 44 - rok výroby; ? - nečitelné, 43 - rok výroby, Ш - Š - určen pro letecké kulomety 7,62 mm ŠKAS (předchůdce 20 mm ŠVAK)	29:2

KATALOG 7. VYŠKOVICE, NÁLEZY.

číslo	předmět	ks	poznámka	obr.
1	německá přilba a její fragmenty	1 a 2		33:1
2	německá přilba a její fragmenty	1 a 5		33:2
3	německá přilba	1		33:3
4	německá plynová maska GM-38, velikost 3, značka výrobce „aqd“, rok výroby 1944; gumový řemínek z plynové masky; ocnice k plynové masce; fragment obroučky z ocnic; těsnění k zajištění filtru v plynové masce; fragmenty plechového tubusu na plynovou masku a přezky k němu	1; 1; 2 páry (vnitřní a vnější); 1; 1; 4 a 1	aqd - Gummiwaren-fabrik Radium in Dell-brück, Kolín n. Rýnem, Německo	34:1
5	kožené řemínky; kousky kůže; fragmenty textilu z kabátu; knoflík s fragmentem textilu; fragment filcu	7; 4; 4; 1; 1		

6	náboje (7,92 x 57mm Mauser) zamotané do fragmentů látky (kapsa?); fragmenty látky; fragmenty textilu (svetr); kousky kůže; kousky filcu; kus látky/filcu, sirka (bez síry)	3; 3; 2; 2; 3; 1, 1		
7	polovina krabičky od mýdla s nápisem „Seife“ (něm. mýdlo)	1		
8	kousek filcu	1		
9	fragment textilu (svetr)	1		
10	knoflíky kropenáče	4		
11	kolečko z kůže	1		
12	německá dekontaminační bakelitová krabička (losantin) k plynové masce značky „cws“ a „44“	1	cws - neznámý závod; 44 - rok výroby	34:2
13	dvě části zrcátka	2		
14	fragmenty nábojů (7,92 x 57mm Mauser) zamotané do fragmentů látky	11		
15	náboj s odštípnutou střelou (7,92 x 57mm Mauser) s čitelnou ražbou „SB/19/XII/?“	1	SB - Sellier & Bellot, Vlašim, Československo, 19/XII/? - vyrobeno v prosinci 19??	
16	náboj s odštípnutou střelou (7,92 x 57mm Mauser) s čitelnou ražbou „P S* 31 ?“	1	P - A. Polte Armaturen- und Maschinenfabrik A.-G. - Magde- burg-Sudenburg, Německo, S* - mosaz, 31 - číslo série, ? - rok výroby nečitelný	
17	přezka	1		
18	plechové fragmenty tubusu na plynovou masku; přezky z tubusu na plynovou masku; ouško z tubusu na plynovou masku; drátky z tubusu na plynovou masku; fragmenty z tubusu na plynovou masku	15; 3; 1; 2; 2		34:3

KATALOG 8. OPAVA – KATEŘINKY, NÁLEZY.

číslo	předmět	poznámka	obr.
1	fragment vidličky a nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P S* 128 38“	P - Polte Armaturen und Maschinenfabrik AG, Magdeburg -Sudenburg, Německo, S* - mosaz, 128 - číslo série, 38 - rok výroby	41:1
2	fragment nábojnice		
3	knoflík		
4	olověná střela (kule)		
5	Svátost s výjevem „Panna Maria matka ustavičné pomoci“ a z druhé strany „sv. Alfonsi Mario oroduj za nás“.		
6	fragment vodící obroučky dělostřeleckého granátu		
7	železná přezka a náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „3 □ 44 X“	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, □ - technologická značka, 44 X - vyrobeno v říjnu 1944	40:1
8	knoflík		

9	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P154 S* 18 34“	P154 - Polte Armaturen und Maschinenfabrik AG, Werk Selterhof, Treuenbrietzen, Německo, S* - mosaz, 18 - číslo série, 34 - rok výroby	41:2
10	mince - 10 h, ČSSR, 1962		
11	mince - 2 h (Heller), Rakousko - Uhersko, František Josef I., 1896		
12	fragment vodící obroučky dělostřeleckého granátu		
13	nýt/knoflík		
14	železný předmět - možná část podkovy?		
15	mince - 1 h (Heller), Rakousko - Uhersko, František Josef I., 1902		
16	fragment (časovač) z dělostřeleckého granátu		
17	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/V/98/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/V/98 - vyrobeno v květnu 1898	41:6
18	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „hlb S* 10 43“	hlb - Metallwarenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Selterhof, Treuenbrietzen, Německo, S* - mosaz, 10 - číslo série, 43 - rok výroby	41:3
19	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „hlb S* 9 44“	hlb - Metallwarenfabrik Treuenbrietzen GmbH, Werk Selterhof, Treuenbrietzen, Německo, S* - mosaz, 9 - číslo série, 44 - rok výroby	41:4
20	2 ks železného kování, fragment hřebíku, polévková lžice z alpaky se značkou „O&C Alpacca C“	O&C – Továrna Overhoff & Cie, Lüdenscheid, Německo, vyráběla vybavení pro německé ozbroje- né složky, knoflíky, přezky, odznaky, atd.	41:10
21	mince - 50 h, ČSSR, 1963		
22	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „19/I/15/W“	W - Manfréd Weiss ocelárna a železárna, Budapešť- -Csepel, Maďarsko (původně Rakousko-Uhersko), 19/I/15 - vyrobeno leden 1915	41:7
23	nábojnice (11 x 41 mm R Werndl) ražba nečitelná, jedná se o modernizovanou mosaznou nábojnici s „Mauserovým dnem“	Služební náboj rakouské armády akceptovaný 1867. Byl opatřen tombakovou nábojnicí... V roce 1877 byl nahrazen nábojem 11x58 R Werndl, nicméně ještě kolem 1885 byl modernizován mosaznou nábojnicí s „Mauserovým dnem“. V pomocných armádních sborech, domobraně a také v civilním sektoru používán ještě do počátku I. světové války. zdroj: https://naboje.org/node/4714#	
24	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:2
25	mince - 10 reichspfennig, Německá třetí říše, 1940		
26	mince - 50 haléřů, ČSSR, 1964		
27	fragment nábojnice		
28	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:3
29	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) od výroby bez ražby		40:4
30	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:5
31	mince 1 krejcar, Rakouské císařství, 1861		
32	roztavená slitina		
33	zapalovač dělostřeleckého granátu		
34	fragment vodící obroučky dělostřeleckého granátu		

35	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s nečitelnou ražbou		40:6
36	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:7
37	mince - 1 pfennig, Německá říše, 1907		
38	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:8
39	zapalovač dělostřeleckého granátu		
40	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:9
41	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:10
42	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s ražbou „19 PS 46 XII“	PS - PS - Povážské strojírny, Povážská Bystrica, Československo, 1946 XII - vyrobeno prosinec 1946	
43	mince - 1 kreutzer, Rakouské císařství, František I., 1812		
44	knoflík se znakem Rakousko-Uherské pošty a fragment vodící obroučky dělostřeleckého granátu		
45	mince - 20 h, ČSR, ražba mezi 1947 - 1950		
46	knoflík kropenáč		
47	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P S* 114 36“	P - Polte Armaturen und Maschinenfabrik AG, Magdeburg -Sudenburg, Německo, S* - mosaz, 114 - číslo série, 36 - rok výroby	41:5
48	průvlečka a náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	40:11
49	střepina		
50	mince - 5 reichspfennig, Německá třetí říše, ražba mezi 1940-1944		
51	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „188 43“	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulometry DŠK; 188 - závod č. 188 evakuovaný do Novosibirsku, Rusko v roce 1941. 43 - rok výroby	40:12
52	nábojnice (11 x 41 mm R Werndl) ražba nečitelná, jedná se o modernizovanou mosaznou nábojnici s „Mauserovým dnem“	viz č. 23	
53	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/I/95/BFM“	BFM - Berndorfer Maschinenfabrik, továrna na bajonety a náboje, Berndorf, Rakousko, 18/I/95 - vyrobeno v lednu 1895	41:8
54	mince - 10 h, ČR, 1995		
55	nábojnice (cal. 24) s čitelnou ražbou „H. UTENDOERFFER N° 24 NÜRNBERG“	N° 24 - lovecký celokovový brokový náboj ráže 24, H. Utendörffer Munitionsfabrik, Norinberk, Německo	
56	tábornická sekera domácí výroby se zbytky zelenomodrého nátěru na hlavě sekery		
57	známka pro psa s číslem „7568“ a ražbou „MĚSTO OPAVA“		
58	pravěký keramický střep; drobný amorfní fragment slitiny; olovená střela 28,5g	střela z náboje vz. 1867 systému Wänzel	
59	deformovaný bronzový zvoneček bez „srdce“		

60	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/III/88/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888	41:9
61	malá bronzová čtvercová přezka		
62	fragment vodící obroučky dělostřeleckého granátu		
63	část hliníkové čajové lžičky		
64	nábojnice (7 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „SBP 7 X 57“	SBP - výrobce střeliva Sellier & Bellot Vlašim, jedná se o nábojnici z loveckého náboje	

KATALOG 9. JAKUBČOVICE, NÁLEZY Z POLOHY 1.

číslo	předmět	poznámka	obr.
1	mince - Ein Kreutzer (1 krejcar), RM, Josef II., 1788?	ražba 1780-1790; Rakouská monarchie	
2	fragment vlnitého plechu		
3	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „60 45“	60 - závod č. 60 - evakuován z Luhanska do Frunze (dnes Běškek, Kyrgystán) v roce 1941. 45 - rok výroby	51:1
4	střepina		
5	časovač dělostřeleckého granátu?		
6	2 ks střepin		
7	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)	více podrobností k munici a které zbraně ji používaly zde: https://de.wikipedia.org/ wiki/20_x_138_mm_B	49:1
8	15 ks zápalkových šroubů dělostřeleckého granátu		
9	spodek nábojnice (houfnicový 10,5 cm)		
10	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		49:2
11	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		49:3
12	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		49:4
13	střepina a nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		
14	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		
15	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		
16	náboj (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražbou „dhn * 3 41“	dhn - továrna Rheinisch-Wesfälische Sprengstoff A.G., Werk Karlsruhe-Durlach, Německo; * - složení mosazi = CuZn 72/28; 3 - číslo série; 41 - rok výroby	49:5
17	2 ks nábojnic (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		
18	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)		
19	mince - 10 haléřů, ČSSR, 1971š		
20	zápalkový šroub dělostřeleckého granátu		
21	3 ks zápalkových šroubů dělostřeleckého granátu		
22	2 ks zápalkových šroubů dělostřeleckého granátu		

23	mince - 1Kčs, ČSR, 1946		
24	2 ks zápalkového šroubu dělostřeleckého granátu		
25	rukojeť německého bodáku Mauser S84/98 a 2 ks zápalkového šroubu dělostřeleckého granátu		49:9
26	nábojnice (20 x 99 mm R ŠVAK) s čitelnou ražbou „176 44g“	letecká munice pro ŠVAK a berezin B-20; 176 - závod č. 176 v Tule, Rusko, 44g - rok výroby	51:2
27	Al pásek s koženým závěskem a nápisem 66 n. A./58 (vnitřní uchycení přilby)		
28	3 ks nábojnic (7,62 x 54 mm R), na dvou čitelná ražba „188 44“	188 - závod č. 188 evakuovaný do Novosibirsku, Rusko v roce 1941. 44 - rok výroby	51:3
29	nábojnice (20 x 99 mm R ŠVAK)	letecká munice pro ŠVAK a berezin B-20	51:4
30	ruský ruční granát typ F1		51:5
31	2 ks nábojnic (7,62 x 54 mm R) s čitelnými ražbami „17 44“ a „60 45“	17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu, Rusko v roce 1941 (byla zde prý vyrobena až polovina všech sovětských puškových nábojů za války). 44 - rok výroby; závod č. 60 - evakuován z Luhanska do Frunze (dnes Biškek) v roce 1941. 45 - rok výroby	51:6
32	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „17 44“	17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu v roce 1941 (byla zde prý vyrobena až polovina všech sovětských puškových nábojů za války). 44 - rok výroby	
33	střepina		
34	dno dělostřelecké nábojky do 10,5cm leFH 18	leichte Feldhaubitze – lehká polní houfnice	49:6
35	2 ks dno dělostřelecké nábojky do 10,5cm leFH 18	leichte Feldhaubitze – lehká polní houfnice	
36	dno dělostřelecké nábojky do 10,5cm leFH 18	a dalších 40ks	49:7
37	2ks dno dělostřelecké nábojky do 10,5cm leFH 18	leichte Feldhaubitze – lehká polní houfnice	
38	střepina z dělostřeleckého granátu		
39	knoflík		
40	náboj (7,92 x 57mm Mauser, nevystřelený), čitelná ražba „19/Z/37/I“	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárne, Povážská Bystrica, Československo (dnes na Slovensku), 19//37/I - vyroben leden 1937	49:8
41	kus Fe petlice a nábojnice (.50 BMG/12,7 x 99 mm NATO) s ražbou „TW 4“	americká letecká munice; TW 4 - továrna Twin Cities Ordnance Plant, Minneapolis, Minnesota, USA	51:7
42	Fe přezka		
43	Al kroužek		
44	Al nábojnice signálního náboje		
45	ventil plynové masky s číslem 39		
46	kapesní zavírací nožík		
47	deformovaná přezka s nápisem „Gott mit uns“ a bombička etherová startovací „R 20“ - použitá		50:1
48	Fe očko přezky a Fe plech se třemi šrouby		
49	fragment vidličky		50:2
50	Fe přezka		

51	víčko/krytka ze slitiny s číslem na vnitřní straně „F 306800/1 2-0809 1“ a koženým řemínkem; a nábojnice (.50 BMG/12,7 x 99 mm NATO) s vyraženými znaky „4 T W“	americká letecká munice, TW 4 - továrna Twin Cities Ordnance Plant, Minneapolis, Minnesota, USA	51:8
52	střepina dělostřeleckého granátu		
53	náboj (7,92 x 57mm Mauser nevystřelený) a 7 ks fragmentů nábojů stejného typu		
54	zavírací nůž s nápisem na rukojeti „SARAJEVO“. Rukojeť imituje paroh.	Vyroben v továrně F. J. Frenzela ve Velkém Šenově. Nože vyráběny 1919-1948. Po roce 1948 měly nože již nápis DUKLA http://m.noze-cz.cz/vyrobci-nozirskeho-zbozi/velky-senov-gross-schonau-/franz-josef-frenzel/	50:3

KATALOG 10. JAKUBČOVICE, NÁLEZY Z POLOHY 2.

číslo	předmět	poznámka	obr.
55	pásek z Al fólie a sovětská minometná mina šestikřídlá O-832 ráže 82 mm s čitelnou ražbou „20“		
56	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „3 * 43“	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulomety DŠK; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), * - technologická značka, 43 - rok výroby	54:1
57	Al nábojnice signální náboje		
58	Fe přezka		
59	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „* 3 * 44“	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - technologická značka, 44 - rok výroby	54:2
60	polní lopatka s pěti nýty		
61	Fe kolečko a střepina		
62	nábojnice (.50 BMG/12,7 x 99 mm NATO) s částečně čitelnou ražbou „43“ a mince - 50 reichspfennig, Německá Říše, 1943	americká letecká munice, značka továrny nečitelná, 43 - rok výroby	54:3
63	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/?/91/?“	18//91 - vyrobeno v roce 1891	52:1
64	sovětská minometná mina desetikřídlá O-832 ráže 82 mm	stabilizátor	54:4
65	pásek z Al fólie 2ks		
66	2 ks nábojnic (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnými ražbami „18/IV/88/AG“ a „18/III/88/GR“	AG - Maschinen- und Waggonbau-Fabriks-Aktiengesellschaft, Vídeň Simmering, Rakousko, 18/IV/88 - vyrobeno v dubnu 1888; GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888	52:2
67	Fe přezka bez trnu, hákovitá Fe trubička polokruhovitěho výřezu, nábojnice (7,62 x 54 mm R) s částečně čitelnou ražbou „44“	44 - rok výroby	
68	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/III/88/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888	52:3

69	fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu		
70	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/VIII/91/orl“	značka orla - AZF (Artillerie-Zeugs-Fabrik) vídeňský Arsenal, Rakousko, 18/VIII/91 - vyrobeno v srpnu 1891	52:4
71	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/VIII/91/orl“	značka orla - AZF (Artillerie-Zeugs-Fabrik) vídeňský Arsenal, Rakousko, 18/VIII/91 - vyrobeno v srpnu 1891	
72	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/VIII/91/orl“	značka orla - AZF (Artillerie-Zeugs-Fabrik) vídeňský Arsenal, Rakousko, 18/VIII/91 - vyrobeno v srpnu 1891	
73	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/III/88/K&C“ a nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „3 □ 44 X“	K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, □ - technologická značka, 44 X - vyrobeno říjen 1944	
74	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/III/88/K&C“	K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno únoru 1888	
75	fragmenty pochvy na německý bodák Mauser S84/98		52:5
76	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/V/88/BMF“	BMF - Berndorfer Metallwarenfabrik, Berndorf, Rakousko, 18/V/88 - vyrobeno v květnu 1888	
77	3 ks nábojnic (8 x 50 mm R Mannlicher) na dvou čitelný pouze výrobce „GR“ na jedné částečně čitelná ražba „18/?/88/orl“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko; značka orla - AZF (Artillerie-Zeugs-Fabrik) vídeňský Arsenal, Rakousko, 18/?/88 - vyrobeno v roce 1888	
78	torzo hodinového strojku a jeho částí (5 ks). Čitelná značka „T. E. HALLER GERMANY NO JEWELS“	Thomas Ernst Haller, výrobce hodinek, Schwenningen, Německo	
79	sklíčko a Al odrazový kužel svítilny		
80	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/I/90/GR“ a dodanou značkou „x“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/I/90 - vyrobeno v lednu 1890	
81	nábojnice (8 x 58 mm R Krag-Jørgensen) s částečně čitelnou ražbou „?/?..II.18/23/HL“	HL - továrna Haerens Laboratorium, Kodaň, Dánsko; ?(asi V).II.18 - složení; ?(asi 19)//23 - rok výroby pravděpodobně 1923	52:6
82	náboj (8 x 58 mm R Krag-Jørgensen, nevystřelený) s čitelnou ražbou „19/V.II.18/24/HL“	HL - továrna Haerens Laboratorium, Kodaň, Dánsko; V.II.18 - složení; 19//24 - rok výroby 1924	52:7
83	knoflík kropenáč na zadní straně značka „R D“	R. D. - výrobce	53:1
84	nábojová bedna pro náboje 7,92 x 57mm Mauser do těžkého kulometu MG	4 ks (dvě velké části a dva malé úlomky)	52:8
85	knoflík a pásek z Al fólie		
86	2 ks náboje (7,92 x 57mm Mauser, nevystřelené) s ražbami „aux/S*/2/43“ a „P316/S*/6/poslední číslo nečitelné“	aux - továrna Polte Armaturen und Maschinenfabrik v Magdeburgu, Německo, S* - mosaz, 2 - číslo série, 43 - rok výroby; P316 - továrna Westfälische Metall-Industrie (dnes Hella), Lippstadt, Německo, S* - mosaz, 6 - číslo série, rok výroby nečitelný, ale mezi 1937 - 1940.	52:9

87	Polévková lžice. Na rukojeti z přední strany vyrytá pěticípá hvězda. Na zadní straně rukojeti vyryto azbukou „44г П А“	44g P A; g = god - rok	53:3
88	náboj (7,92 x 57mm Mauser, nevystřelený) ražba nečitelná		52:10
89	nábojnice (23 x 152 mm B), galvanovaný, bez viditelné ražby	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika)	54:5
90	knoflík		53:2
91	3 ks nábojů (7,62 x 54 mm R, nevystřelené), s čitelnými ražbami 3x „17 44“	17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu, Rusko v roce 1941, 44 - rok výroby	54:6
92	náboj (7,62 x 54 mm R, nevystřelený) s čitelnou ražbou „17 44“	17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu, Rusko v roce 1941, 44 - rok výroby	54:7
93	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „3*43“	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulomety DŠK; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), * - technologická značka, 43 - rok výroby	54:8
94	podkování boty		
95	Fe přezka bez trnu		
96	střepina		
97	4 ks pásků z Al fólie		
98	5 ks nábojů (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelených) s čitelnou ražbou 5x „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	54:9
99	nábojnice (20 x 99 mm R ŠVAK) s čitelnou ražbou „176 44g“	letecká munice pro ŠVAK a berezin B-20; 176 - závod v Tule, Rusko, 44g - rok výroby	54:10
100	nábojnice (20 x 99 mm R ŠVAK) s čitelnou ražbou „176 44g“	letecká munice pro ŠVAK a berezin B-20; 176 - závod v Tule, Rusko, 44g - rok výroby	54:11
101	3 ks mincí - 10 reichspfennig, Německá Říše, 1924; 5 reichspfennig, Německá Říše, 1938; 5 reichspfennig, Německá Říše, 1937		
102	pásek z Al fólie		
103	3 ks nábojnic (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou 2x „17 44“ a „17 45“	17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu, Rusko v roce 1941, 44 a 45 - rok výroby	
104	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s čitelnou ražbou „60 45“	60 - závod č. 60 - evakuován z Luhanska do Frunze (dnes Biškek, Kyrgystán) v roce 1941. 45 - rok výroby	
105	nábojnice (broková cal .14) s ražbou „Sallier & Bellot 14“	Sellier & Bellot - zbrojovka Vlašim, Československo, 14 - kalibr (dnes už spíše vzácný, používal se hodně mezi válkami, ve Vlašimi už ho nedělají)	
106	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 45“	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	
107	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) ražba nečitelná		
108	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s částečně čitelnou ražbou „18/III/9?/K&C“	K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 18/III/9? - vyrobeno v březnu 189?	
109	Fe kolečko		
110	plechový vršek láhve s ornamentem		
111	2 ks knoflíků kropenáčů		
112	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s částečně čitelnou ražbou „18/III/91/K&C“	K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 18/III/91 - vyrobeno v březnu 1891	
113	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/VII/91/orl“	značka orla - AZF (Artillerie-Zeugs-Fabrik) vídeňský Arsenal, Rakousko, 18/VII/91 - vyrobeno v červenci 1891	

114	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s částečně čitelnou ražbou „18/?/9?/orel“	značka orla - AZF (Artillerie-Zeugs-Fabrik) vídeňský Arsenal, Rakousko, 18/?/9? - vyrobeno v roce 189?	
115	2 ks nábojnic (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnými ražbami „19/V/00/AG“ a „19/X/11/W“	AG - Maschinen- und Waggonbau- -Fabriks-Aktiengesellschaft, Vídeň Simmering, Rakousko, 19/V/00 - vyrobeno v květnu 1900; W - ocelárny a železářny Manfréd Weiss, Budapešť - Csepel, Maďarsko (tehdy Uhersko), 19/X/11 - vyrobeno v říjnu 1911	
116	podkování boty		
117	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s částečně čitelnou ražbou „18/X/?/?/K&C“	K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 18/X/?/? - vyrobeno v říjnu 18??	
118	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/III/88/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888	
119	2 ks nábojnic (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „19/I/06/GR“ a „19/I/11/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 19/I/06, 19/I/11 - vyrobeno v lednu 1906 a druhá v lednu 1911	
120	2 ks nábojnic (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelené) s čitelnou ražbou „T 44“ a „T 45“	T - nábojový závod v Tule, 44 a 45 - rok výroby	
121	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 45“	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	
122	3 ks nábojů (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelených) s čitelnými ražbami „T 44“, „T 45“ a „3 * 45 I“	T - nábojový závod v Tule, 44 a 45 - rok výroby; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - technologická značka, 44 I - vyrobeno leden 1944	
123	fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu		
124	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/?/88/JR“	JR - muniční továrna J. Rosam Wieanammo, Vídeň, Rakousko, 18//88 - rok výroby	
125	2 ks nábojnic (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelené) s čitelnou ražbou „T 44“ a „T 45“	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	
126	náboj (7,92 x 57mm Mauser, nevystřelený) s čitelnou ražbou „19/Z/38/IX“	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárny, Povážská Bystrica, Československo (dnes na Slovensku), 19//38/I - vyroben září 1938	
127	nábojnice (7,92 x 57mm Mauser) s čitelnou ražbou „PS * 3 49“	PS - Povážské strojírny, Povážská Bystrica, Československo, * - mosaz, 3 - číslo série, 49 - rok výroby	
128	2 ks nábojnic (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/III/88/GR“ a „18/?/8?/K&C“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888; K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 18/?/8? - vyrobeno roku 188?	
129	mínce - 1 K (Českomoravská koruna), Protektorát Čechy a Morava, ražena v letech 1941–1944 (na minci nečitelné)	podrobnosti: https://colnect.com/cs/coins/list/country/271-Čechy_a_Morava/series/232014-1940~1944_-_Circulation	
130	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „3 □ 45 I“	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, □ - technologická značka, 45 I - vyrobeno leden 1945	
131	fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu		

132	3 ks nábojnic (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou dvakrát „3 * 44 X“ a jednou „10 * 44 *“	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - technologická značka, 44 X - vyrobeno říjen 1944; 10 - závod č. 10 Dzeržinskij v Permu (1940-1956 neslo město jméno Molotov), Rusko, 44 - rok výroby	
133	nábojnice (7,92 x 57mm Mauser) s čitelnou ražbou „PS * 3 49“	PS - Povážské strojírny, Povážská Bystrica, Československo, * - mosaz, 3 - číslo série, 49 - rok výroby	
134	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „19/III/01/K&C“	K&C - továrna Keller & Company, Hirtenberk, Rakousko, 19/III/01 - vyrobeno v březnu 1901	
135	2 ks nábojnic (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou 2x „18/III/88/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/III/88 - vyrobeno v březnu 1888	
136	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „3 43“	3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, 43 - rok výroby	
137	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou „3 * 45 I“	3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - technologická značka, 45 I - vyrobeno leden 1945	

KATALOG 11. JAKUBČOVICE, NÁLEZY Z POLOHY 3.

číslo	předmět	poznámka	obr.
138	vrchní očko ze stanu (do kterého nasedala tyč)		
139	sovětská minometná mina desetikřídlá O-832 ráže 82 mm	stabilizátor	55:1
140	náboj (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P491 S* 1 37“	P491 - Metall Wandhofen GmbH (s.r.o.), Schwerte, Porúří, Vestfálsko, S* - mosaz, 1 - číslo série, 37 - rok výroby	55:5
141	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s ražbou „18/I/96/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18/I/96 - vyrobeno v lednu 1896	55:6
142	očko ze stanu, holící strojek ruční, ražba firmy nečitelná		
143	balistická čepička dělostřeleckého granátu		
144	4 ks plechu (snad části děl. granátu), 5 ks částí pružiny, 2 ks fragmentu vodících kroužků dělostřeleckého granátu, železné kování		
145	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s ražbou „19/I/02/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 19/I/02 - vyrobeno v lednu 1902	55:7
146	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „606 44“	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 606 - závod č. 606 ve městě Kemerovo, Rusko, 44 - rok výroby	55:2
147	střepina		
148	fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu		
149	Al nábojnice signálního náboje		

150	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s ražbou „19/1/11/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 19/1/11 - vyrobeno v lednu 1911	
151	Al nábojnice signálního náboje		
152	střepina a nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „17 43“	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulomety DŠK; 17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu v roce 1941, Rusko, 43 - rok výroby	55:3
153	střela		
154	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „3 * 44“	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - technologická značka, 44 - rok výroby	55:4
155	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „513 44“	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 513 - závod č. 513 ve městě Omsk, Rusko, 44 - rok výroby	
156	sovětská minometná mina desetikřídlá O-832 ráže 82 mm, s ražbou „58 45 20“		
157	střepina		
158	přezka		
159	Al nábojnice signálního náboje		
160	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „188 44“	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulomety DŠK; 188 - závod č. 188 evakuovaný do Novosibirsku v roce 1941, Rusko, 44 - rok výroby	
161	balistická čepička dělostřeleckého granátu		
162	Al pásek (vnitřní uchycení přilby)		
163	polní lopatka s pěti nýty		
164	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „46 43 *“	46 - závod č. 46 evakuovaný v roce 1941 do Sverdlovka (dnes Jekatěrinoburg), Rusko, 43 - rok výroby, * - technologická značka	
165	fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu		
166	nábojnice (12,7 x 108 mm) s čitelnou ražbou „3 42“	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, 42 - rok výroby	
167	nábojnice (6,5 x 57 mm Mauser) s čitelnou značkou „* PS * 6,5 x 57“ a fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu	PS - Povážské strojírny, Povážská Bystrica, Československo, 6,5 x 57 - ráže, poválečná munice, používá se na lov srn apod.	
168	nábojnice (6,5 x 57 mm Mauser) s čitelnou značkou „* PS * 6,5 x 57“ a 2ks fragmentů vodícího kroužku dělostřeleckého granátu	PS - Povážské strojírny, Povážská Bystrica, Československo, 6,5 x 57 - ráže, poválečná munice, používá se na lov srn apod.	
169	polní lopatka s pěti nýty		55:8
170	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „18/?/88/GR“	GR - továrna Georga Rotha, Vídeň, Rakousko, 18//88 - vyrobeno v roce 1888	
171	2 ks nábojnice (6,5 x 57 mm Mauser) s čitelnou značkou „* PS * 6,5 x 57“	PS - Povážské strojírny, Povážská Bystrica, Československo, 6,5 x 57 - ráže, poválečná munice, používá se na lov srn apod.	

172	Svátost s výjevem „Panna Maria matka ustavičné pomoci“. Jedná se o velmi často zobrazovaný motiv kopírující slavnou katolickou ikonu (původem z Byzance) z počátku 15. stol. téhož jména. Ta je od konce 15. stol. uložena v Římě. Na tomto medailonku lze částečně přečíst francouzský nápis „PERPETUE SE...“, což je část názvu ikony ve francouzštině. Celý nápis zní „Notre-Dame perpetuel secours“, tj. naše paní ustavičné pomoci. Medailonky (svátosti) s tímto motivem jsou velmi oblíbené po celé 19. stol. i v první pol. stol. 20.		
173	kroužek z barevného kovu a náboj s otočenou střelou (7,92 x 57 mm Mauser) s ražbou „auy S* 5 42“	auy - Polte Armaturen und Maschinenfabrik AG Werk Selterhof, Treuenbrietzen, Německo, S* - mosaz, 5 - číslo série, 42 - rok výroby	
174	nábojnice (7,92 x 57mm Mauser) s čitelnou ražbou „19/SB/24/X“	SB - Sallier & Bellot Vlašim, Československo, 19//24/X - vyrobeno v říjnu 1924	
175	madlo a zámek (ve smyslu páčky na přichycení, ne na klíč) z muniční bedny		
176	sovětská minometná mina desetikřídlá O-832 ráže 82 mm, s ražbou „58 45 20“		
177	knoflík kropenáč, na zadní straně značka „Z. S. 38“	Z. S. - výrobce, 38 - rok výroby	
178	přezka		
179	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	
180	medailonek, svátost - oválný s písmenem „M“ a hvězdami po okraji		
181	Al klobouček, Al příchytka a náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	
182	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P25 S* 1 40“	P25 - Metallwarenfabrik Treuenbritzen GmbH (s.r.o.), Werk Sebalduhof, Treuenbritzen, Německo, S* - mosaz, 1 - číslo série, 40 - rok výroby	
183	cvoček z celty		
184	cvoček z celty a hřebík		
185	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P379 S* 5 39“ a přezka bez trnu	P379 - Metallwarenfabrik Scharfenberg GmbH & Teubert, Breitung-Werra, Durynsko, Německo, S* - mosaz, 5 - číslo série, 39 - rok výroby	
186	podkování boty a zátka?		

187	3 ks nábojnic (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou dvakrát „T 44“ a jednou „3 □ 44 XII“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, □ - technologická značka, 44 XII - vyrobeno v prosinci 1944	
188	fragment vodícího kroužku dělostřeleckého granátu a náboj (7,62 x 25 mm Tokarev, nevystřelený) s čitelnou ražbou „T 44“	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	

KATALOG 12. DĚHYLOV, RYBNÍK ŠTĚPÁN, NÁLEZY.				
číslo	předmět	ks	poznámka	obr.
1	pásek na náboje Mauser	1		
2	nábojnice (8 x 57 mm JS) s ražbou „8 x 57 JS značka SPB značka“	1	lovecký náboj, SPB - Blanické strojírny Vlašim národní podnik Československo (znárodněný Sellier & Bellot)	
3	nábojnice (11 x 41 mm R Werndl) modernizovaná verze s „mauserovým dnem“, bez čitelné ražby	1	Služební náboj rakouské armády akceptovaný 1867. V roce 1877 byl nahrazen nábojem 11x58 R Werndl, nicméně ještě kolem r. 1885 byl modernizován mosaznou nábojnicí s „mauserovým dnem“. V pomocných armádních sborech, domobraně a také v civilním sektoru používán ještě do počátku I světové války. Později používán i pro myslivost zdroj: https://naboje.org/node/4714#	
4	nábojnice (11 x 41 mm R Werndl) modernizovaná verze s „mauserovým dnem“, s ražbou „18/IX/72/orel“	1	orel - Wöllersdorfer Werke, Rakousko - Uhersko, 18/IX/72 - vyrobeno v září 1872	
5	nábojnice (11 x 41 mm R Werndl) modernizovaná verze s „mauserovým dnem“, s ražbou „18/IX/72/orel“	1	orel - Wöllersdorfer Werke, Rakousko - Uhersko, 18/IX/72 - vyrobeno v září 1872	
6	nábojnice (7 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „značka S&B značka 7 x 57“	1	lovecký náboj, S&B - Sellier & Bellot Vlašim ČSSR	
7	nábojnice (11 x 41 mm R Werndl) modernizovaná verze s „mauserovým dnem“, s ražbou „18/II/75/orel“	1	orel - Wöllersdorfer Werke, Rakousko - Uhersko, 18/II/75 - vyrobeno v únoru 1875	
8	koňská falérka	1		
9	mince - 1 haléř, 1953, ČSR	1		
10	puška Mauser Karabine 98k	1	vyrobena před rokem 1939	64
11	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „606 43“	1	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 606 - závod č. 606 ve městě Kemerovo, Rusko, 43 - rok výroby	67:1
12	nábojnice (23 x 152 mm B) ražba nečitelná	1	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika)	67:2
13	německá dekontaminační bakelitová krabička (Iosantin) k plynové masce značeno kódem výrobce	1	erz - neznámý výrobce, 43 - rok výroby	

14	nábojnice (12,7 x 108 mm) s ražbou „3 * 43“	1	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulometry DŠK; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - mosaz, 43 - rok výroby	67:7
15	německá plynová maska GM-38, velikost 2, značka výrobce „flr“, rok výroby 1944; gumový řemínek z plynové masky; očníce k plynové masce; fragment obroučky z očnic; přezka k plynové masce	1	flr - Draeger-Gesellschaft mbH, Vídeň	66:1
16	podkova	1		
17	olověná střela se sploštělou špičkou a jedním zářezem	1		
18	kelímek na polní láhev Wehrmacht, na spodní straně vyškrábaný nápis „FRANZ“	1		66:2
19	nábojnice (12,7 x 108 mm) s ražbou „17 44 *“	1	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulometry DŠK; 17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu v roce 1941, 44 - rok výroby, * - mosaz	67:8
20	nábojnice (12,7 x 108 mm) s ražbou „3 * 43“	1	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulometry DŠK; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - mosaz, 43 - rok výroby	67:9
21	nábojnice (.50 BMG/12,7 x 99 mm NATO) s ražbou „42 TW“	1	americká letecká munice; 42 - rok výroby, TW - továrna Twin Cities Ordnance Plant, Minneapolis, Minnesota, USA	67:6
22	mince - 20 haléřů, ČSR, 1924	1		
23	mince - 1 koruna, Protektorát Čechy a Morava, 1942	1		
24	mince - 1 koruna, ČSSR, 1962	1		
25	mince - 20 haléřů, ČSR, 1937	1		
26	kapesní nožik	1		
27	spodní část vystřeleného náboje do houfnic průměru 10,5 cm	1		65:4
28	faléra z koňského postroje	1		
29	kapesní hodinky cibule	1		
30	železná přezka	1		
31	zápalkový šroub dělostřeleckého granátu	1		
32	fragment odznaku z čepice - rakousko-uherská orlice	1		
33	nábojnice (12,7 x 108 mm) s ražbou „17 41 *“	1	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulometry DŠK; 17 - závod č. 17 evakuovaný do Barnaulu v roce 1941, 41 - rok výroby, * - mosaz	67:10
34	koňská falérka	1		
35	olověná střela	1		
36	olověná střela - kulka	1		
37	olověná střela	1		
38	mince - 1 Koruna, Protektorát Čechy a Morava, 1942	1		
39	olověná střela	1		
40	víčko z fajfky	1		

41	nábojnice (14,5 x 114 mm) s ražbou „3 * 43“	1	náboje pro těžké kulometry a protitankové pušky; 3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirk), Rusko, * - mosaz, 43 - rok výroby	
42	mince - 1 Kreuzer, Rakouská monarchie, František I., 1800	1		
43	pásek na náboje Mauser	1		
44	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 45“	1	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	67:13
45	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) ražba nečitelná	1		67:14
46	střela z náboje 12,7 x 108 mm			
47	sovětský obranný ruční granát F1	1		67:12
48	železná podkůvka z boty	1		
49	víčko z fajfky	1		
50	mince - 1 (ein) Kreuzer, Rakouské císařství, František I., 1816, S.	1	S - mincovna Schmöllnitz/Smolník, Slovensko	
51	měděný kroužek	1		
52	mince - 2 Heller, Rakousko-Uhersko, František Josef I., 1896 a 1913	2		
53	knoflík	1		
54	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	1		
55	kapesní nůž	1		
56	známka/kolečko s nápisem „HAFTANSTALT TROPFAU 191“	1	Haftanstalt - vězení	
57	Al nábojnice signálního náboje	1		
58	tlouk z moždíře	1		
59	pásek na náboje Mauser	1		
60	polní čtvera Wehrmacht se značkou „FWB N36“	1		66:3
61	mince - 10 haléřů, ČSR, 1954	2		
62	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s ražbou „Z/19/IX/38“	1	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárny, Povážská Bystrica, Československo (dnes na Slovensku), 19/IX/38 - vyrobeno v září 1938	65:1
63	náboj flak německý	1	pouze vyfoceno in situ	
64	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražeb	3		67:15
65	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „516 44“	1	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 513 - závod č. 513 ve městě Omsk, Rusko, 44 - rok výroby	67:3
66	koňská falérka	1		
67	mince - 10 haléřů, ČSR, 1953	1		
68	mince - 2 Heller, Rakousko-Uhersko, František Josef I., 1894	1		
69	lotové závaží	1		
70	střela z náboje 12,7 x 108 mm	1		
71	knoflík	1		
72	mince - 1 koruna, ČSSR, 1970	1		
73	fragment časovače dělostřeleckého granátu	1		
74	nábojnice (7,62 x 51 mm NATO/ .308 Win) s ražbou „S&B značka 308 W značka“	1	sportovní/lovecká verze standardního náboje NATO, S&B - muniční továrna ve Vlašimi, která tento náboj produkuje od r. 1966	
75	střela náboje puškové ráže	1		

76	víčko z fajfky	1		
77	fragment nože	1		
78	náboje (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 44“ a „38 45“	2	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby; 38 - Jurjuzaňský mechanický závod, Jurjuzaň, Rusko, 45 - rok výroby	
79	nábojnice (8 x 50 mm R - Mannlicher) s ražbou „19/l/16/H“	1	H - Hirtenberger Patronen Zündhütchen und Metallwarenfabrik Hirtenberg, Rakousko, 19/l/16 - vyrobeno leden 1916	
80	Al nábojnice signální náboje se značením „irv 65“ a jedním černým pruhem	1	irv + černý pruh - typ světlice, 65 - rok výroby	
81	sovětská minometná mina desetikřídla ráže 82 mm	1		67:25
82	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	1		67:16
83	nábojnice (8 x 50 mm R - Mannlicher) s nečitelnou ražbou	1		
84	nábojnice (8 x 50 mm R - Mannlicher) s ražbou „19/l/18/SB“	1	SB - Sellier & Bellot, Vlašim, Země Koruny české, 19/l/18 - vyrobeno leden 1918	
85	AL dýmovnice	1		
86	střely menší ráže	2		
87	střely menší ráže	3		
88	nábojnice (9 x 19 mm Parabellum) s ražbou „S&B 9 mm Luger“	1	S&B - Sellier & Bellot, Vlašim, Československo/ČR	
89	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s nečitelnou ražbou	1		65:2
90	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 44“	1	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	67:17
91	nábojnice (20 x 99 mm R ŠVAK) s ražbou „513 44“	1	letecká munice pro ŠVAK a berezin B-20, 513 - závod č. 513 ve městě Omsk, Rusko, 44 - rok výroby	
92	olověná střela - kulka	1		
93	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s ražbou „P370 S* 21 36“	1	P370 - Hugo Schneider AG (HASAG), Berlin-Köpenick, Německo, S* - mo- saz, 21 - číslo série, 36 - rok výroby	65:3
94	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	1		
95	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	1		67:21
96	mince - 50 Reichspfennig, Německá říše, 1935, A	1	A - Berlínská státní mincovna	
97	sovětská minometná mina desetikřídla ráže 82 mm s ražbou „58 45 20“	1	45 - rok výroby	67:26
98	mince - 50 Reichspfennig, Německá říše, 1935, A	1	A - Berlínská státní mincovna	
99	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s nečitelnou ražbou	1		67:22
100	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s ražbou „19/l/17/W.“	1	W. - Manfred Weiss A.G Budapest, Budapešť, Maďarsko, 19/l/17 - vyrobeno v lednu 1917	
101	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „516 44“	1	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 513 - závod č. 513 ve městě Omsk, Rusko, 44 - rok výroby	67:4
102	mince - 10 haléřů, ČSSR, 1963	1		
103	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 44“	1	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	

104	Al nábojnice signálního náboje			
105	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev), jeden bez ražby, jeden s čitelnou ražbou „3 ▶ 44 XI“	1	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, ▶ - techno- logická značka, 44 XI - vyrobeno v listopadu 1944	67:23
106	knoflík kropenáč značený „EXTRA FEIN A“	1		
107	pásek na náboje Mauser	1		
108	náboje (7,62 x 54 mm R) s nečitelnou a čitelnou ražbou „543 43/44?“ a jeden fragment - střela téhož náboje	2; 1	543 - závod č. 543, Kazaňský nábojo- vý závod, Kazaň, Tatarská autonomní SSR, SSSR (dnes Tatarstán, Rusko), 43/44 - těžko čitelné, rok výroby	
109	nerezová pinzeta	1		
110	mince - 10 reichspfennig, Německá říše, 1936, E	1	E - mincovna Muldenhutten, Německo	
111	mince - 5 Reichspfennig, Německá říše, 1924, A	1	A - Berlínská státní mincovna	
112	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s nečitelnou ražbou	1		67:20
113	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „516 43“	1	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 513 - závod č. 513 ve městě Omsk, Rusko, 43 - rok výroby	67:5
114	mosazné šroubovací víčko s číslem „4“	1		
115	tabulka z mosazi s nápisem „ANTONÍN PLEVA – MARTINOV Č. 43. – OKS. KLINKOVICE	1	jedná se o dnes již neexistující adresu v dnešní městské části Ostrava - Martinov	
116	část konstrukce brokového náboje	1		
117	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 44“	1	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	
118	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „T 44“	1	T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	67:18
119	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s ražbou „38 45“	1	38 - Jurjuzaňský mechanický závod, Jurjuzaň, Rusko, 45 - rok výroby	67:19
120	hliníková polévková lžice s vyraženým „алс / značka/“	1	als - hliník?, /značka/ - Kamenec Podolský, kovolisující závod, dnes Chmelnická oblast, Ukrajina	67:27
121	část konstrukce brokového náboje	1		
122	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby; přezka z boty	1; 1		67:24
123	knoflík udělaný z mince - 1 Kreuzer, Rakouská monarchie, František I., 1800	1		
124	mince - 1 koruna, ČSSR, 1970	1		
125	náboj a nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	1; 1		
126	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) bez ražby	1		
127	fragment ozdobné mosazné přezky	1		
128	mince - 10 haléřů, ČSR, 1953	1		
129	nábojnice (12,7 x 108 mm) s ražbou „188 43“	1	sovětský velkorážní puškový náboj ráže 12,7 mm pro těžké kulomety DŠK; 188 - závod č. 188 evakuovaný do Novosibirsku v roce 1941, Rusko, 43 - rok výroby	67:11
130	knoflík	1		
131	koňská falérka	1		

KATALOG 13. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU A, WEHRMACHT.				
poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
M18	Mauser	1		86:3
M22	útočný granát	1	víčko rozbušky	
M30	Mauser	5		86:4
OSTATNÍ				
M1	kování bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M3	kování bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M6	pant a kování bedny	2	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M7	kování bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M9	pant bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M11	část muniční bedny	1		
M14	pant bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M15	sluchátko polního telefonu	1	výstroj radisty	86:2
M23	kování bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M24	zinkový plech z vnitřku bendy na municí	1		
M46	část muniční bedny	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M47	pant bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M52	pant bedny na municí	1		
M59	pant bedny na municí	1	pravděpodobně přísluší wehrmachtu	
M68	kování bedny na municí	1		
M69	kování bedny na municí	1		
M75	část muniční bedny	1	společně s knoflík kropenáč	
VÝSTROJNÍ SOUČÁSTKY				
M29	přezka z popruhu plynové masky	1		
M51	část plynové masky	1		
M54	námořnický knoflík	1	kotva s provazem	
M58	knoflík kropenáč	6		86:1
M75	knoflík kropenáč	1	společně s částí muniční bedny	
VOJENSKÁ TECHNIKA				
M10	kolonové koncové světlo	1	část	
VOLNOČASOVÉ AKTIVITY				
M53	část konzervy	1	sýr (?)	

KATALOG 14. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU A, RUDÁ ARMÁDA.				
poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				

LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
M16	7,62 x 25 mm Tokarev	1		92:1
M44	?	1	část blíže neurčené nábojnice	
TĚŽKÁ MUNICE				
M13	dělostřelecký granát „150“	1		
M27	střepina z dělostřeleckého granátu	1		
M70	náboj 12,7 x 108 mm	1	kulomet	
LETECKÉ				
M17	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:2
M26	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:3
M28	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	2	kanón Lavočkin	92:4
M43	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:5
M49	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:6
M50	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:7
M55	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:8
M56	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:9
M63	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:10
M64	náboj 20 x 99 mm R ŠVAK	1	kanón Lavočkin	92:11

KATALOG 15. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU B, PŘED ROKEM 1939.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
511	bakelitový obal odmořovacího prášku plyn. masky	1 ks	spodní část, značeno datací 1938	83:1
511	litinový čistící katáč	1 ks	spodní část, značeno firmou a číslem patentu	83:3
Y4	nábojnice 8 x 50 mm R Mannlicher	1 ks	nevystřelený, násilné vyjmutí z náboj. komory	83:2

KATALOG 16. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU B, WEHRMACHT.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
506	9 x 19 mm Parabellum	35 ks	výroba USA, plné, původně v plech. krabici?	88:1
511	7,92 x 57 mm Mauser	3 ks	napáskované	88:2
X4	7,92 x 57 mm Mauser	5 ks	poškození zahrdlení	88:3
Y1	7,92 x 57 mm Mauser	1 ks		88:4
X34	7,92 x 57 mm Mauser	2 ks		
YY9	puškový granát	1 ks	nevybuchlý, Gewehr Sprenggranate 30 (?)	
Q4	protitanková střela 7,92 x 94 mm Patrone 318	1 ks		88:5

TĚŽKÁ MUNICE				
Q16	protipancéřový granát Pak 36	1 ks	11,5*4 cm, nevybuchlý, Panzerabwehr- kanone 36	

KATALOG 16. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU B, WEHRMACHT.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
506	9 x 19 mm Parabellum	35 ks	výroba USA, plné, původně v plech. krabici?	88:1
511	7,92 x 57 mm Mauser	3 ks	napáskované	88:2
X4	7,92 x 57 mm Mauser	5 ks	poškození zahrdlení	88:3
Y1	7,92 x 57 mm Mauser	1 ks		88:4
X34	7,92 x 57 mm Mauser	2 ks		
YY9	puškový granát	1 ks	nevybuchlý, Gewehr Sprenggranate 30 (?)	
Q4	protitanková střela 7,92 x 94 mm Patrone 318	1 ks		88:5
TĚŽKÁ MUNICE				
Q16	protipancéřový granát Pak 36	1 ks	11,5*4 cm, nevybuchlý, Panzerabwehrkanone 36	
OSTATNÍ				
M1	článek pásu bojového vozidla	1 ks	podobný jako R SO STEYR/menší	88:6
511	ochranný koš na děl. náboje	3 ks		88:7
511	kulaté víko plechového obalu na nábojnici	1 ks	pro Pak 36 (?)	88:8
YY6	olověná kulička granátu	1 ks		88:9
YY12	díl zámků zapalovače dělostřeleckého granátu	1 ks		
MINCE				
M7	mince	1 ks	1 koruna protektorátní, 1942	88:10
M7	mince	1 ks	5 pfennig, III.říše	88:10
T3	mince	1 ks	x-pfennig, III.říše	88:11
ODZNAKY, VYZNAMENÁNÍ				
XX11	odznak NSDAP	1 ks		88:12
XX1	železný kříž	1 ks		88:13
XX12	odznak NSDAP	1 ks		88:14
VÝSTROJNÍ SOUČÁSTKY				
M16	knoflík uniformní zv. „kropenáč“	1 ks		88:15
M6	závěsná karabina na polní láhev	1 ks		88:16
M5	WH polní lopatka	1 ks	se zbytky dřev. násady	
N3	závěsná spona na sumku /batoh	1 ks		

506	část plynové masky - dýchací část	1 ks		
Q24	část plynové masky - zásepka filtru	1 ks		88:17

KATALOG 17. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU B, RUDÁ ARMÁDA.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
U13	7,62 x 25 mm Tokarev	21 ks		91:1
X10	7,62 x 25 mm Tokarev	12 ks		91:2
N1	7,62 x 25 mm Tokarev	2 ks		
Y6	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
U13a	7,62 x 25 mm Tokarev	55 ks		91:3
U12	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
U11	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
S16	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
T1	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
Q19	7,62 x 25 mm Tokarev	33 ks		
X30	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
X112	7,62 x 25 mm Tokarev	2 ks		
X22	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
X35	7,62 x 25 mm Tokarev	2 ks		
Q11	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		
X2	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		91:4
WV5	7,62 x 25 mm Tokarev	1 ks		91:5
LETECKÉ				
J2	20 x 99 mm R ŠVAK	1 ks	vykazuje poškození ohněm	91:6
X8	21 x 99 mm R ŠVAK	1 ks	vykazuje poškození ohněm	91:7
M3	22 x 99 mm R ŠVAK	1 ks	používaly se v palubních kulometech v letadlech LA-5, LA-7	91:8
WV2	23 x 99 mm R ŠVAK	1 ks	používaly se v palubních kulometech v letadlech LA-5, LA-7	91:9
Q22	24 x 99 mm R ŠVAK	1 ks	spodek nábojnice	91:10
M9	25 x 99 mm R ŠVAK	1 ks		
T1	článek nábojového pásu	1 ks	pro let. kanon 23 mm v letadlech IL2	91:11
Y5	článek nábojového pásu	1 ks	pro let. kanon 23 mm v letadlech IL2	91:12
TĚŽKÁ MUNICE				
507	děl. granát	1 ks	30*9 cm, plný, bez rozbušky, 2x vodící kroužek	
U2	děl. granát	1 ks	45*12 cm, obal náboje prostřelený, místo nálezu=místo výstřelu(?)	91:13
529	raketa z raketometu BM-13 „Kaťuša“	1 ks	29*9 cm, vystřelený, dopadové místo(?)	91:14
WV6	střela ráže 762 mm	1 ks	*7,6 cm, plný, nedošlo k vystřelení, divizní kanon vz. 42 nebo SU 76	

KATALOG 18. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU B, PO ROCE 1945.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka
MILTARIA			
Y8	redukovaná nábojnice vz. 43	1 ks	pro cvičnou střelbu
YY7	redukovaná nábojnice vz. 43	7 ks	pro cvičnou střelbu
J6	malorážková nábojnice		
YY13	cvičná nábojnice Mosin	8 ks	pro cvičnou střelbu, používaly se v UK 59
YY14	cvičná nábojnice Mosin	1 ks	pro cvičnou střelbu, používaly se v UK 59
YY15	vrchní část dýmového granátu ČSLA	1 ks	
506	dýmový granát ČSLA	1 ks	
X8A	dýmovnice?	1 ks	hliník, vystřelená
MINCE			
U10	mince	1 ks	pětihaléř 1953
Q18	mince	1 ks	padesátihaléř, 1948 - 1950
Q2	mince	1 ks	dvacetník 1981
Q18A	mince	1 ks	5 koruna 1980

KATALOG 19. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU C, PŘED ROKEM 1939.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
OSTATNÍ				
C47	tyčový vrták	1		
C104	svorka na hromosvod	1		
C115	protipěchotní překážka	1	tzv. prasečí ocásek	
C170	litinový čistící kartáč	1	spodní část, značeno firmou a číslem patentu	84:2
MINCE				
C101	dvojhaléř Rakousko-Uhersko	1		
VÝSTROJNÍ SOUČÁSTKY				
C48	knoflík se skříženými meči	1		84:1

KATALOG 20. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU C, WEHRMACHT.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	pozn.	obr.
MILTARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
C6	6,5 x 52 mm Carcano	2		87:1
C8	6,5 x 52 mm Carcano	3		87:2
C33	6,5 x 52 mm Carcano	1		87:3
C112	7,92 x 57 mm Mauser	1		87:4
C119	7,92 x 57 mm Mauser	1		87:5
C124	7,92 x 57 mm Mauser	1		87:6
C127	7,92 x 57 mm Mauser + 9 x 19 mm Parabellum	1		87:7 (po stranách)
C127	6,5 x 52 mm Carcano	1		87:7 (uprostřed)

C134	9 x 19 mm Parabellum	16		87:8
TĚŽKÁ MUNICE				
C12	víčko na tubus dělostřeleckého granátu	1		
OSTATNÍ				
C1	rozbušková dutinka + střepina	1+1		
C7	kování muniční bedny	1		
C10	panty z muniční bedny	1		
C13	signální dýmovnice	1		
C16	kování muniční bedny	1		
C18	část muniční bedny	1		
C21	kování muniční bedny	1		
C27	kulička z nášlapné miny	1		
C63	kování muniční bedny	1		
C66	část muniční bedny	1		
C86	část muniční bedny	1		
C108	kování muniční bedny	1		
C116	část muniční bedny	1		
C117	část muniční bedny	1		
C120	signální dýmovnice	1		87:9
C132	kování muniční bedny	1		
C135	část muniční bedny	1		
C167	část muniční bedny	1		
C168	ochranný koš na děl. náboje	1		87:11
C169	kování muniční bedny	1		
VÝSTROJNÍ SOUČÁSTKY				
C15	polní láhev	1		87:12
C128	knoflík kropenáč	1		
C133	závěsný háček na výstroj	1		
C165	knoflík kalhotový	1		87:10
VOLNOČASOVÉ AKTIVITY				
C9	lamely z foukací harmoniky (?)	2		
C59	plotýnka z kamen	1		
C89	tuba ze zubní pasty	1	zubní pasta PARO- DONT	
C114	obal/tuba od zubní pasty (?)	1		

KATALOG 21. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU C, RUDÁ ARMÁDA.

poloha místa nálezů	popis a název nálezů	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
C3	7,62 x 25 mm Tokarev	71		93:1
C44	7,62 x 25 mm Tokarev	4		93:2
C45	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:3
C46	7,62 x 25 mm Tokarev	2		93:4
C48	7,62 x 25 mm Tokarev	2		93:5
C103	Samopal PPŠ-41 Špagin	1		95

C127	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:6
C129	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:7
C142	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:8
C143	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:9
C144	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:10
C145	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:11
C146	7,62 x 25 mm Tokarev	1		
C147	7,62 x 25 mm Tokarev	2		93:12
C148	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:13
C149	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:14
C150	7,62 x 25 mm Tokarev	14		93:15
C152	7,62 x 25 mm Tokarev	1		93:16
C154	7,62 x 25 mm Tokarev	3	a rozbuška (?)	93:21
C155	7,62 x 25 mm Tokarev	2		93:18
C157	7,62 x 25 mm Tokarev	4	a střepina	93:19
C158	7,62 x 25 mm Tokarev	4		93:20
C159	7,62 x 25 mm Tokarev	4		93:17
TĚŽKÁ MUNICE				
C34	dělostřelecký granát	1		
C49	část vodícího kroužku dělostřeleckého granátu	1		
C83	střepina dělostřeleckého granátu	1		
C91	střepina dělostřeleckého granátu	1		
C110	vodící páska dělostřeleckého granátu	1		
LETECKÉ				
C161	náboj do leteckého kanónu 23 x 152 mm B	1	Iljušin Il-2	93:22

KATALOG 22. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU D, PŘED ROKEM 1939.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
D18	mince	2	5 h, ČSR, mezi 1923-1938	
D36	mosazná kulatá destička s nápisem „FRANC.MAJXNER. SUCHE LASCE C 21“	1	František Meixner (nar. 6. 12. 1915 - zem. 28. 3. 1981), uložen na hřbitově v Suchých Lazcích (hrob 5ab), zmiňován v roce 1936 jako člen místního hasičského sboru, v roce 1965 zmiňován jako rolník v JZD. Adresa odkazuje na nynější Přeroveckou ul. 16/23 v Suchých Lazcích.	85
D46	knoflík	1	Československá armáda; zkřížené meče Ø 22 mm	

KATALOG 23. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU D, WEHRMACHT.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				

D3	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) bez číselné ražby	1		89:1
D9	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s číselnou ražbou „19/Z/38/VII“	1	Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárny, Povážská Bystrica, Československo (dnes na Slovensku), 19//38/VII - vyroben červenec 1938	89:2
D10	náboj (8 x 58 mm R Krag-Jørgensen) s číselnou ražbou „19 V.II.18 24 HL“	1	HL - továrna Haerens Laboratorium, Kodaň, Dánsko; V.II.18 - složení; 19//24 - rok výroby	
D32	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s číselnou ražbou „P151 S* 7 37“	1	P151 - Rheinisch - Westfälische Sprengstoff AG (RWS) Werk Stadeln u Norimberku, S* - mosaz s obsahem mědi 72%, 7 - číslo série, 37 - rok výroby	89:3
D35	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) bez číselné ražby	1		89:4
D43	nábojnice (8 x 58 mm R Krag-Jørgensen) s částečně číselnou ražbou „HL“	1	HL - továrna Haerens Laboratorium, Kodaň, Dánsko	89:10
D49	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s číselnou ražbou „A překrývající H 44“		AH - Weiss Manfréd Acél- és Fémművek, Csepel, Maďarsko, 44 - rok výroby	
TĚŽKÁ MUNICE				
D5	německá nábojnice dělostřeleckého granátu 7,5 cm Panzergranate PzGr 40	1	standardní německý protitankový granát, mohl být použit jak v protitankovém děle, tak pro tankový kanón	89:11
D33	nábojnice (20 x 138 mm B Rheinmetall-Solothurn)	1	německé protiletadlové či protitankové náboje	89:12
OSTATNÍ				
D38	tuba od zubního krému Kalodont s českým i německým nápisem (stáří patrně do roku 1945)	1		89: 14
VÝSTROJNÍ SOUČÁSTKY				
D11	dýchací ventil ochranné (plynové) masky Wehrmacht; nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s číselnou ražbou „P181 S* 7 37“	1	P181 - Hugo Schneider AG, Lipsko, Německo, S* - mosaz s obsahem mědi 72%, 7 - číslo série, 37 - rok výroby	89:13

KATALOG 24. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU D, RUDÁ ARMÁDA.				
poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
D6	nábojnice (7,62 x 54 mm R) s číselnou ražbou „540 44“	1	540 - závod č. 540 v Irkutsku. 44 - rok výroby	94:4
D22	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s číselnou ražbou „T 45“	1	T - nábojový závod v Tule, 45 - rok výroby	94:1
D26	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s číselnou ražbou „T 44“		T - nábojový závod v Tule, 44 - rok výroby	94:2

D29	nábojnice (7,62 x 54 R) s čitelnou ražbou „60 28“		60 - Luhanský nábojový závod č. 60, 28 - rok výroby	94:5
TĚŽKÁ MUNICE				
D25	dno sovětské nábojnice dělostřeleckého granátu a železné kolečko	1		
D30	střela	1	pravděpodobně průbojná střela vzor 1930 z náboje 12,7 x 108 mm pro velkorážní sovětské kulometry	94:7
D47	sovětská minometná mina desetikřídlá O-832 ráže 82 mm, bez čitelné ražby	1		94:10
LETECKÉ				
D45	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „513 44“	1	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23 (montoval se do Il-2 Šturmovika), 513 - závod č. 513 ve městě Omsk, Rusko, 44 - rok výroby	94:8

KATALOG 25. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU D, PO ROCE 1945.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	poznámka
MILTARIA		
D34	cvičný náboj 7,62 x 39 mm bez čitelné ražby	náboj vyráběný v ČSR po vstupu do Varšavské smlouvy pro samopal vzor 58

KATALOG 26. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU E, WEHRMACHT.

Poloha místa nálezu	Popis a název nálezu	Počet	Poznámka	Obr.
MILTARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
E11	nábojnice (7,65 x 17 mm Browning) s čitelnou ražbou „DWM K 479A K“	1	DWM - Deutsche Waffen-und Munitionsfabriken AG, Karlsruhe, Německo, K - Karlsruhe - Durlach, 479A - závodní označení nábojů 7,65 Browning	
E13	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P28 S* 11 38“	1	P28 - Deutsche Waffen und Munitionsfabriken AG Werk, Karlsruhe, Německo, S* - mosaz Cu/Zn 72/28, 11 - číslo série, 38 - rok výroby 1938	89:5
E16	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „P442 XI1 43 40“		P442 - Zieh- und Stanzwerke Schleusingen, Německo, XI1 - ocel poměděná, 43 - číslo série, 40 - rok výroby 1940	89:6
E25	náboj (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražbou „P120 * 1 35“	1	P120 - Dynamit A.G., vormals Alfred Nobel & Co, Werk Empelde u Hannoveru, Německo, * - mosaz Cu/Zn 72/28, 1 - číslo série, 35 - rok výroby 1935	89:8
E26	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s nečitelnou ražbou	1		

KATALOG 27. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU E, RUDÁ ARMÁDA.			
Poloha místa nálezu	Popis a název nálezu	Poznámka	Obr.
MILITARIA			
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ			
E22	nábojnice (7,62 x 38 mm R Nagant) s čitelnou ražbou „38 44“	7,62 Nagant náboj pro ruský/sovětský revolver M1895, který byl standartní armádní krátkou palnou zbraní do roku 1930, ale široce používaný i poté; 38 - Jurjuzalský strojírenský závod, 44 - rok výroby	94:6
LETECKÉ			
E12	nábojnice (23 x 152 mm B) s ražbou „548 43“	sovětská letecká munice pro 23 mm kanón Vja-23, 548 - závod č. 548 ve městě Noginsk, Rusko, 43 - rok výroby 1943	94:9

KATALOG 28. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU E, PO ROCE 1945.			
poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka
MILITARIA			
E1	náboj (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražbou „□ * 6 49“	1	□ - Povážské strojírny n.p., Povážská Bystrica, Československo, * - mosaz, 6 49 - rok výroby červen 1949
E2	náboj (9 x 19 mm Parabellum) s čitelnou ražbou „□ * 6 49“	1	□ - Povážské strojírny n.p., Povážská Bystrica, Československo, * - mosaz, 6 49 - rok výroby červen 1949
E3	náboj (9 x 19 mm Parabellum) s částečně čitelnou ražbou „▽ * ? 50“	1	▽ - Sellier & Bellot, Vlašim, Československo, * - mosaz, 50 - rok výroby 1950
E5	nábojnice (7,92 x 97 mm Mauser) s čitelnou ražbou „19 PS 46 X“	1	PS - Povážské strojírny n.p., Povážská Bystrica, Československo, 19 46 X - vyrobeno v říjnu 1946

KATALOG 29. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU F, PŘED ROKEM 1939.			
poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka
F9	knoflík	1	Československá armáda; zkřížené meče Ø 15 mm
F21	knoflík	1	Knoflík z důstojnické uniformy Rakousko-Uherské armády na vnitřní straně nápis „K K OFFICIER“ (Královský a císařský důstojník)

KATALOG 30. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU F, WEHRMACHT.				
poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
F14	střela z náboje 7,92 x 57 mm Mauser	1		

F18	střela pravděpodobně z náboje 9 x 19 mm Parabellum	1		
F19	nábojnice (7,92 x 57 mm Mauser) s čitelnou ražbou „19/Z/38/IX“	1	Z - Z - Zbrojovka Brno závod II. Povážské strojárny, Povážská Bystrica, Československo (dnes na Slovensku), 19//38/IX - vyroben září 1938	89:7
F20	nábojnice (8 x 50 mm R Mannlicher) s čitelnou ražbou „19/IV/03/orel“	1	orel - K.u.k. Munitionsfabrik Wöllersdorf, Wöllersdorf, Rakousko, 19/IV/03 - vyrobeno v dubnu 1903	89:9
MINCE				
F22	mince	1	5 pfeniků, Třetí říše, 1940, značka A - státní mincovna Berlín	90

KATALOG 31. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU F, RUDÁ ARMÁDA.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka	obr.
MILITARIA				
LEHKÉ PĚCHOTNÍ ZBRANĚ				
F13	náboj (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou „38 45“	1	38 - Jurjužalský strojírenský závod, 45 - rok výroby	
F15	nábojnice (7,62 x 25 mm Tokarev) s čitelnou ražbou „3 * 44 XII“	1	3 - závod č. 3 ve městě Uljanovsk (dříve Simbirsk), Rusko, * - technologická značka, 44 XII - vyrobeno v prosinci 1944	94:3

KATALOG 32. SMOLKOV, NÁLEZY ZE SEKTORU F, PO ROCE 1945.

poloha místa nálezu	popis a název nálezu	počet	poznámka
MINCE			
F17	mince	1	2 Kčs, ČSSR, 1974

Jiří Juchelka a kol.

Jak se hledají druhoválečné hroby
aneb archeologický průzkum
a mapování lokalit 2. světové války
v českém Slezsku

1. vydání, náklad

Grafik: Pavel Kubný

Tisk: Tiskárna KNOPP s. r. o.,
U Lípy 926, 549 01 Nové Město nad Metují

©Slezské zemské muzeum, 2023
ISBN 978-80-87789-90-2

